

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕
POTENTIALS DEVELOPMENT OF MORALITY TEACHING MONKS
IN SECONDARY SCHOOL AT SANGHA ADMINISTRATIVE REGION 15

พระมหาสรารุช สรารุช (แสงสี)

ดุขฎฐินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุขฎฐินิพนธ์ิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

พระมหาสราวุธ สราวุธ (แสงสี)

คุชฎินิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Potentials Development of Morality Teaching Monks
in Secondary School at Sangha Administrative Region 15

Phramaha Sarawut Sarāvudho (Sangsee)

A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of
the Requirements for the Degree of
Doctor of Philosophy
(Buddhist Management)

Graduate School
MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity
C.E. 2018

(Copyright by MahachulalongkornrajavidyalayaUniversity)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุชฎินิพนธ์เรื่อง
“การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕”
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรพุทธศาสตรดุชฎินิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

(พระมหาสมบุญ วุฑฒิกโร, ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบดุชฎินิพนธ์

(ศ.ร.ท.ดร.บรรจบ บรรณรุจิ)

ประธานกรรมการ

(รศ.ดร.สุวิญ รักสตัย)

กรรมการ

(ดร.ประเสริฐ ธิลาว)

กรรมการ

(พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.)

กรรมการ

(รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม)

กรรมการ

คณะกรรมการควบคุมดุชฎินิพนธ์

พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.
รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม

ประธานกรรมการ

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(พระมหาสราวุธ สราวุธ)

ชื่อคุณิพนธ์ : การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

ผู้วิจัย : พระมหาสุรารุจ สุรารุโธ (แสงสี)

ปริญญา : พุทธศาสตรคุณิพนธ์บัณฑิต (การจัดการเชิงพุทธ)

คณะกรรมการผู้ควบคุมคุณิพนธ์

: พระมหาสุนนันท์ สุนนโท,ดร. พธ.บ. (การจัดการเชิงพุทธ),
พธ.ม. (การจัดการเชิงพุทธ), พธ.ด. (การจัดการเชิงพุทธ)

: รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ปธ.๔ พธ.บ. (สังคมวิทยา)
M.A. (Politics) Ph.D. (Political Science)

วันสำเร็จการศึกษา : ๒๕ มีนาคม ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

คุณิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป เกี่ยวกับพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ ๒. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มี
ความสัมพันธ์กับศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตปกครองคณะ
สงฆ์ภาค ๑๕ และ ๓. เพื่อนำเสนอการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอน
ปลาย ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕

การวิจัยเป็น แบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการ วิเคราะห์
เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่เป็นผู้บริหารโครงการพระสอนศีลธรรม และ
ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน ๑๘ รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ กับผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๑๒ รูป
หรือคน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็น
ระบบ และใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการแจกแบบสอบถาม ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ
เท่ากับ ๐.๙๘๘ กับพระสอนศีลธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ จำนวน ๒๕๓ รูป สถิติที่ใช้ใน
การวิจัยคือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพทั่วไป ในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอน
ปลาย ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ พบว่ามีการประชุมวางแผนเพื่อกำหนดนโยบาย และทำ
ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการที่ชัดเจน มีการนำนโยบายที่ได้มาสู่การปฏิบัติ ส่งเสริมให้
ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นประจำ มีการ สนับสนุนให้ พระสอนศีลธรรมมีความ
รับผิดชอบในการถ่ายทอดหลักพุทธธรรม ส่งเสริมงบประมาณในการจัดกิจกรรม มีการประเมินผลทั้ง
การเรียนการสอนและกิจกรรมวิถีพุทธทั้งครูและนักเรียน มีการสนับสนุนงบประมาณเพื่อปรับปรุง
กิจกรรมการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

๒. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ นั้น พบว่า ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพ
ในการทำงาน กับ การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน และมี

ความสัมพันธ์กันในระดับมาก ($r = 0.940$, $p\text{-value} = 0.000$) และ ปัจจัยด้านภavana ๔ ก็กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์กันในระดับมาก ($r = 0.941$, $p\text{-value} = 0.000$)

๓. การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ มี ๕ ขั้นตอน คือ ๑) การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ด้านเนื้อหาการสอนได้แก่ การจัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน ในรอบปีการศึกษา การพัฒนาผู้สอนให้ใช้วิธีการที่เหมาะสมกับผู้เรียน จะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ๒) การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ด้านวิธีการสอนได้แก่ การกำหนดห้องเรียน ชั้นเรียน ห้องสมุด ห้องประชุม ห้องน้ำ หนังสือเรียน ตำราเรียน สมุด ดินสอ ปากกา กระดาษ กระดานเขียน โต๊ะ ตู้ เก้าอี้ โปรเจคเตอร์ช่วยสอน คอมพิวเตอร์ สื่อการสอน ไฟฟ้า นำประปา เป็นต้น ๓) การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ด้านการใช้สื่อการสอน ได้แก่ การนำหลักธรรมเข้ามาประยุกต์กับการสอน จัดการเรียนรู้โดยมี สื่อ วีซีดี คอมพิวเตอร์ช่วยในการสอน จัดการเรียนรู้โดยนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันประยุกต์ใช้ในการสอน ๔) การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ การพัฒนา กิจกรรมในการจัดการเรียนการสอนขั้นปฏิบัติ เป็นกิจกรรมหลักของการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ๕) การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ด้านการวัดผลและประเมินผลได้แก่ การเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำในด้านทักษะเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้พระสอนศีลธรรมในด้านการวัดผลและประเมินผลจากแฟ้มงานสะสม

Dissertation Title : Potentials Development of Morality Teaching Monks in Secondary School at Sangha Administrative Region 15

Researcher : Phramaha Sarawut Sarāvudho (Sangsee)

Degree : Doctor of Philosophy (Buddhist Management)

Dissertation Supervisory Committee

- : Phramaha Sunan Sunando, Dr. B.A. (Buddhist Management), M.A. (Buddhist Management), Ph.D. (Buddhist Management)
- : Assoc. Prof. Dr. Surapon Suyaprom, B.A. (Sociology) M.A. (Political Science), Ph.D. (Political Science)

Date of Graduation : March 25, 2019

Abstract

The objectives of this research were: 1. to study the general condition of Potentials Development of Morality Teaching Monks in Secondary School at Sangha Administrative Region 15, 2. to study factors that be related with Potentials Development of Morality Teaching Monks in Secondary School at Sangha Administrative Region 15 and 3. to present the model of Potentials Development of Morality Teaching Monks in Secondary School at Sangha Administrative Region 15

The Methodology was the mixed method: The qualitative research collected data from document and 18 key informants with researchbydocumentary analysis , In-depth interview from such as Project manager Ethics and Morality Teaching monk, place of education administrators and focus group discussion with 12 specialist. Data analyze by Descriptive Analysis , data arrangement and classify by systematic. In the quantitative research by 253 questionnaires which Reliability in 0.988 and used statistics include that Frequency ,Percentage , Average, Standard Deviation , Pearson ' s Correlation Coefficient.

Research result:

1. The general condition of Potentials Development of Morality Teaching monks in Secondary School at Sangha Administrative Region 15 found that the policy be driven by meeting and clear the understanding for all procedure in this place. The policy always run by promotion to students development , moreover the Ethics and Morality Teaching monks must be pass on Buddhadhamma , set activities and evaluation both lessons and activities according Buddadhamma. The Budget were supported for improve activities that be charitable for students learning.

2. The factors that were related with potentials development of morality teaching monks in secondary school at region 15 found that the factor in work potential of Morality Teaching monks have been related and related in high level ($r = 0.940$, $p\text{-value} = 0.000$) and both Bhavana 4 and Potentials Development of Morality Teaching monks in Secondary School were be related in high level too ($r = 0.941$, $p\text{-value} = 0.000$).

3. The Potentials Development of Morality Teaching monks in Secondary School at Sangha Administrative Region 15 were of 5 concepts as follows ; 1) Potentials Development of Morality Teaching monks in Secondary School at Sangha Administrative Region 15 in lesson contents; annual instructions schedule in annual year that will be made the suitable both effectiveness and efficiency for students. 2) Potentials Development of Morality Teaching monks in Secondary School at Sangha Administrative Region 15 in lecturing such as classroom setting , library , meeting rooms , rest rooms , text books , media , infrastructure and stationaries 3) Potentials Development of Morality Teaching monks in Secondary School at Region 15 in learning media such as Buddhism integration with lesson , computer aids and case study 4) Potentials Development of Morality Teaching monks in Secondary School at Region 15 in activities such as learning by doing and follow lesson objectives 5) Potentials Development of Morality Teaching monks in Secondary School at Region 15 in evaluation such as meeting with specialists for discussion about Portfolio and skill for build understanding to Morality Teaching monks.

กิตติกรรมประกาศ

ดุष्ฎินิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้เพราะได้รับความเมตตาจากคณะกรรมการควบคุมดุष्ฎินิพนธ์ คือ พระมหาสุวณฺโณ สุนนฺโท, ดร.และรศ.ดร. สุรพล สุยะพรหม ที่ได้อนุเคราะห์ให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงแก้ไขดุष्ฎินิพนธ์จนสำเร็จด้วยดีตลอดมา ทั้งนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณะกรรมการสอบพิจารณาพิจารณาและสอบป้องกันประกอบด้วย ที่ได้เมตตาแนะนำปรับปรุงดุष्ฎินิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้วิจัย คอยอำนวยความสะดวกและแนะนำผู้วิจัยเป็นอย่างดีเสมอมา กราบขอบพระคุณ พระสังฆาธิการทุกระดับชั้น และคณะญาติโยมทุกท่าน ที่ให้ความเมตตาในการให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณสมาชิกหลักสูตรพุทธศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์ สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ รุ่นที่ ๖ (วังน้อย) ทุกรูป ที่ได้ให้ความช่วยเหลือให้กำลังใจและให้คำปรึกษาการทำดุष्ฎินิพนธ์แก่ผู้วิจัย คุณค่าและประโยชน์ใดๆ อันพึงมีจากดุष्ฎินิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา กตเวทิตาคุณแก่ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ บิดามารดา ญาติสนิทมิตรสหาย และผู้มีพระคุณทุกท่าน

พระมหาสราวุธ สราวุธ (แสงสี)

๑๑ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(ก)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(ค)
กิตติกรรมประกาศ	(จ)
สารบัญ	(ฉ)
สารบัญตาราง	(ช)
สารบัญแผนภาพ	(ฎ)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(ฐ)
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ คำถามการวิจัย	๔
๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๖
๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๖
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๗
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา	๗
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการฝึกอบรม	๒๑
๒.๓ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการศึกษา	๓๑
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับหลักการเรียนการสอน	๓๕
๒.๕ ประวัติความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๖๐
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๖๗
๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๙
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๙๐
๓.๑ รูปแบบการวิจัย	๙๐
๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๙๐
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๙๔
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๙๘
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล	๑๐๐

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง	หน้า
บทที่ ๔ ผลการวิจัย	๑๐๒
๔.๑ สภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕	๑๐๒
๔.๒ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕	๑๓๒
๔.๓ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕	๑๕๙
๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย	๑๙๑
บทที่ ๕ สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๙๙
๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๙๙
๕.๒ อภิปรายผล	๒๑๐
๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๒๑๓
บรรณานุกรม	๒๑๕
ภาคผนวก	๒๒๔
ภาคผนวก ก หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย	๒๒๕
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (Try Out)	๒๓๑
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย	๒๓๓
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๓๗
ภาคผนวก จ แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	๒๕๗
ภาคผนวก ฉ แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย	๒๖๔
ภาคผนวก ช การสนทนากลุ่มเฉพาะ	๒๗๘
ประวัติผู้วิจัย	๒๙๘

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
๒.๑	แสดงสาระสำคัญของความหมายของการพัฒนา	๑๑
๒.๒	แสดงสาระสำคัญของแนวคิดการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา	๑๕
๒.๓	สรุปตารางทฤษฎีการบริหารการพัฒนา	๑๖
๒.๔	สรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารการพัฒนา	๑๘
๒.๕	สรุปตารางแนวคิดเกี่ยวกับนโยบาย	๕๓
๒.๖	สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนา	๗๐
๒.๗	ประเด็นที่นักวิชาการหรือนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรม	๗๘
๒.๘	แสดงสรุปผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนแสดงสรุปผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน	๘๖
๔.๑	สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ (สภาพทั่วไปด้านเนื้อหาการสอน)	๑๐๖
๔.๒	สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ (สภาพทั่วไปด้านวิธีการสอน)	๑๑๑
๔.๓	สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ (สภาพทั่วไปด้านการใช้สื่อการสอน)	๑๑๖
๔.๔	สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ (สภาพทั่วไปด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน)	๑๒๒
๔.๕	สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ (สภาพทั่วไปด้านการวัดผลและประเมินผล)	๑๒๖
๔.๖	แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล	๑๓๒
๔.๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ในภาพรวมทั้ง ๓ ด้าน	๑๓๓
๔.๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน	๑๓๔
๔.๙	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านเนื้อหาการสอน)	๑๓๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๑๐	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการ พัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านวิธีการสอน)	๑๓๖
๔.๑๑	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการ พัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านการใช้สื่อการสอน)	๑๓๗
๔.๑๒	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการ พัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน)	๑๓๘
๔.๑๓	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระ สอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการพัฒนา ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านการวัดผลและประเมินผล)	๑๓๙
๔.๑๔	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านศักยภาพ ในการทำงาน ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน	๑๔๐
๔.๑๕	ศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านศักยภาพในการ ทำงาน (ด้านศักยภาพหลัก (Core Competency : CC))	๑๔๑
๔.๑๖	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านศักยภาพ ในการทำงาน (ด้านศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ (Function Competency : FC))	๑๔๒
๔.๑๗	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านศักยภาพ ในการทำงาน (ด้านศักยภาพด้านการบริหาร (Management Competency : MC))	๑๔๓
๔.๑๘	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านศักยภาพ ในการทำงาน (ด้านศักยภาพด้านความรู้ตามสายงาน (Job Competency : JC))	๑๔๔
๔.๑๙	ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านภาวณา ๔	๑๔๕

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
๔.๒๐	การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงานกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑๔๗
๔.๒๑	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และ p-value ระหว่างปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะหลัก กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑๔๘
๔.๒๓	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และ p-value ระหว่างปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะด้านการบริหาร กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑๕๐
๔.๒๔	ประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามสายงาน กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑๕๑
๔.๒๕	การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านภาวนา ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑๕๒
๔.๒๖	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และ p-value ระหว่างปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านกายภาวนา กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑๕๓
๔.๒๗	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และ p-value ระหว่างปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านสติภาวนา กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑๕๔
๔.๒๘	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และ p-value ระหว่างปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านจิตตภาวนา กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑๕๕
๔.๒๙	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และ p-value ระหว่างปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านปัญญาภาวนา กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๑๕๖
๔.๓๐	สรุปปัจจัยที่ส่งผลกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน	๑๕๓
๔.๓๑	สรุปปัจจัยที่ส่งผลกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านภาวนา ๔	๑๕๘

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
๒.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๘๙
๔.๑ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕	๑๗๒
๔.๒ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านเนื้อหาการสอน	๑๗๗
๔.๓ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านวิธีการสอน	๑๗๙
๔.๔ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการใช้สื่อการสอน	๑๘๑
๔.๕ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	๑๘๕
๔.๖ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการวัดผลและประเมินผล	๑๘๐
๔.๗ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ตามหลักทฤษฎี ๔	๑๙๐
๔.๘ องค์ความรู้จากการวิจัย	๑๙๕

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

๑. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นหลักโดยใช้ระบบย่อคำดังต่อไปนี้

พระสุตตันตปิฎก

ขุ.สุ. (ไทย)	=	พระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย	สุตตวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา. (ไทย)	=	พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (ไทย)	=	พระสุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง. สุตตก. (ไทย)	=	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย	สัตตกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง. จตุกก. (ไทย)	=	พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)

๒. การระบุเลขหมายพระไตรปิฎก

ในงานวิจัยฉบับนี้ได้ใช้พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.๒๕๓๙ เป็นหลักในการอ้างอิง ซึ่งพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยจะระบุ เล่ม/ข้อ/หน้า. เช่น ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๐/๕๑. หมายความว่าระบุถึง สุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ธรรมบท ฉบับภาษาไทย พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๕ ข้อที่ ๓๐ หน้าที่ ๕๑ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

นับจากอดีตจนถึงปัจจุบันพระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในสังคมไทยมาโดยตลอดนับจากอดีตจนถึงปัจจุบันโดยจัดเป็นสถาบันทางสังคมสถาบันหนึ่ง และได้ทำหน้าที่สืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่จนถึงปัจจุบันทุกวันนี้พระสงฆ์ได้ทำเฉพาะหน้าที่ในการสืบทอด อายุพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังสามารถทำหน้าที่ในการช่วยเหลือสงเคราะห์สังคมในด้านต่างๆ หลายด้านด้วยกัน โดยส่วนมากจะยึดหลักภารกิจ ๖ ด้าน คือ (๑) การปกครองเพื่อความเรียบร้อยดีงาม (๒) การศาสนศึกษา (๓) การศึกษาสงเคราะห์ (๔) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (๕) การสาธารณูปการ และ (๖) การสาธารณสงเคราะห์ วิธีดำเนินการทั้ง ๖ ด้านให้เป็นไปตามที่กำหนดในระเบียบมหาเถรสมาคม แต่บางประการคงเป็นไปตามจารีต คือ ปฏิบัติตามจารีตอยู่^๑ โดยเฉพาะบทบาทด้านการเผยแผ่ศาสนาเป็นบทบาทหลักดั้งเดิมแต่พุทธกาลที่พระองค์ทรงตรัสรู้เริ่มเผยแผ่พระธรรมได้มอบหมายภารกิจแก่พระสงฆ์สาวกให้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมไว้ว่า

“ดูก่อนภิกษุทั้งหลายพวกเธอจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์และความสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลกเพื่อประโยชน์แก่กุลและมีความสุขแก่พวกทวยเทพและมนุษย์อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูปจงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้นมีความงามในท่ามกลางและความงามในที่สุดจงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน”^๒

พระดำรัสดังกล่าว พระองค์ทรงตรัสไว้เป็นหลักให้แก่พระสงฆ์ได้ยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางในการแสดงหน้าที่และบทบาทมิให้คลาดเคลื่อน พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ยังคงทำหน้าที่อย่างต่อเนื่องเรื่อยมาทั้งในการศึกษาธรรมและนำคุณธรรมที่ตนได้ศึกษาแล้ว ไปเผยแผ่ให้ประชาชนได้รู้ตามและสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ นับเป็นลักษณะบทบาทที่พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือสงเคราะห์ชาวบ้านด้วยธรรมะ และชาวบ้านก็ให้การอุปถัมภ์ค้ำชูพระสงฆ์ด้วยปัจจัย ๔ เช่นกัน จึงทำให้วิถีชีวิตจิตใจของคนในสมัยก่อนนั้นมีความสัมพันธ์กับพระพุทธศาสนาอย่างแนบแน่น

สภาพสังคมไทยในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมาก ประชาชนในอดีตมีชีวิตอยู่กับครอบครัว มีพุทธศาสนา มีคุณธรรมจริยธรรม เป็นรากฐานของทัศนคติและค่านิยมในการดำรงชีวิต ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข แต่การเพิ่มของประชากรประกอบกับภาวะเศรษฐกิจที่สูงขึ้น รวมทั้งการนำเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของประชาชน ทำให้ประชาชนหันมานิยมความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้นและละเลยด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยขาดความตระหนักว่าคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมากในการกำหนดความสงบ

^๑สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, กฎมหาเถรสมาคม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๕), หน้า ๑๔.

^๒วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

สุขของสังคม เนื่องจากหากคนในสังคมมีความบกพร่องทางด้านจิตใจ ขาดคุณธรรมจริยธรรมแล้ว แม้สังคมนั้นจะมีความมั่งคั่งทางด้านเศรษฐกิจก็ย่อมจะหาความสุขและเกิดการพัฒนาไปได้ยาก^๓ ในกลุ่มของเด็กและเยาวชนซึ่งจะเป็นบุคลากรในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคตนั้นจากผลการวิจัยของสมพงษ์ จิตระระดับ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยพบว่าเยาวชนไทยในปัจจุบันมี “ลักษณะโทษ” หลายประการเช่น ติดยาเสพติด ก้าวร้าวรุนแรง หมกมุ่นในกามารมณ์ มีแนวโน้มก่ออาชญากรรม หลงติดในวัตถุ เห็นแก่ตัว ไม่เชื่อเรื่องส่วนร่วม ไม่มีศาสนาและวัฒนธรรม เครียด หาความสำเร็จโดยไม่เลือกวิธีการ ชอบเล่นการพนัน ทำงานหนักไม่เป็น^๔

การศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาประเทศ ประเทศใดสามารถจัดระบบการศึกษาให้ประชาชนได้อย่างทั่วถึงและถูกต้อง ประเทศนั้นย่อมประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ ด้านการเมือง หรือด้านสังคมวัฒนธรรม ทั้งนี้เพราะการพัฒนาประเทศจะต้องอาศัยกำลังคนเป็นสำคัญ ซึ่งกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคนก็คือ การจัดการศึกษา ดังนั้นทุกๆ ประเทศจึงพยายามจัดการศึกษาในประเทศของตนให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้^๕

การจัดการการศึกษานอกจากจะมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรู้แล้ว จะต้องมุ่งเน้นปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้กับผู้เรียนเพื่อให้เป็นผู้ที่มีความประพฤติดีอีกด้วยดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ที่ตรัสไว้ว่า นอกจากการศึกษาจะสอนให้คนเก่งแล้วจำเป็นอย่างยิ่งที่จะอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย ประเทศเราจึงจะได้คนที่มีคุณภาพ คือ ทั้งเก่งทั้งดีมาเป็นกำลังของบ้านเมือง ให้ความเก่งเป็นปัจจัยและพลังสำหรับการสร้างสรรค์ และให้ความดีเป็นปัจจัยเพื่อประคับประคองนำความเก่งให้เป็นไปในทางที่ถูกที่อำนาจผลประโยชน์อันพึงประสงค์^๖

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในปัจจุบันต่างพยายามที่จะฝึกฝนอบรมจิตใจของเยาวชนให้รู้ผิดชอบชั่วดีมากขึ้น โดยหลายฝ่ายหวังว่า การอบรมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนจะเป็นเสมือนสายพานที่คอยเหนี่ยวรั้งและจุดดิ่งให้เด็กได้มีสภาพจิตใจที่เข้าถึงคุณงามความดีของชีวิต โดยทั่วไปเมื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษาที่ครอบคลุมไปทั่วประเทศ มีการจัดการศึกษาในทุกท้องที่ และเป็นหน้าที่หลักของรัฐบาลจะต้องดำเนินการให้กับประชาชนทุกคนก็คือ การศึกษาระดับมัธยมศึกษา ฉะนั้นจึงถือได้ว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง และเมื่อพิจารณาคณะลักษณะของผู้เข้ารับการศึกษาในแต่ละระดับแล้วจะเห็นว่า นักเรียนมัธยมศึกษาเป็นผู้มีสภาพเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการวางรากฐานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านคุณธรรมจริยธรรม

^๓ สุทธิวงศ์ ดันตยาพิศาลสุทธิ, “พระบรมราโชวาท”, *ข้าราชการครู*, ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม - พฤศจิกายน ๒๕๔๒), : ๒.

^๔ *เสี้ยวพระสอนศีลธรรม*, *ไทยรัฐ*, (๑๙ เมษายน ๒๕๔๘), : ๓.

^๕ อรุณ เสนาะคำ, “การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนที่เป็นจริงและที่ควรเป็นตามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทอง”, *วิทยานพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^๖ สิบปนนท์ เกตุทัต และคณะ, *ความฝันของแผ่นดิน*, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ตะวันออก, ๒๕๔๐), หน้า ข.

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๑ โดยจำนวนพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเพียง ๑๐๐ รูป และมีการขยายจำนวนต่อมาทุกปีจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๘ กรมการศาสนาได้งบประมาณอุดหนุนพระสอนศีลธรรมจำนวน ๖๐๐ รูปเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอกับการแก้ปัญหาของสังคมในปัจจุบัน และไม่สอดคล้องกับความต้องการของสังคม กล่าวคือ ความต้องการของกระทรวงศึกษาธิการ มีความต้องการพระไปสอนศีลธรรมในโรงเรียนเฉพาะในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ไม่น้อยกว่า ๕๘,๐๗๓ รูป กรมการศาสนาจึงมีแนวคิดที่จะขยายพระสอนศีลธรรมให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ ๑ ตำบล ต่อ ๑ รูป เป็นอย่างต่ำ เพื่อให้สอดคล้องหรือใกล้เคียงกับความต้องการของกระทรวงศึกษาธิการในปี ๒๕๔๘ กรมการศาสนาได้จัดโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนขึ้นเป็นพิเศษ โดยของงบประมาณจากงบกลางประจำปี ๒๕๔๘ โดยคณะรัฐมนตรีได้อนุมัติเงินงบประมาณกลางจำนวน ๕๓,๙๖๔,๐๐๐ บาท เมื่อวันที่ ๒๖ เมษายน ๒๕๔๘ ให้กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม นำไปขยายเพิ่มขึ้น จากเดิมมีเพียง ๖๐๐ รูป เป็น ๔,๐๐๐ รูป โดยให้การอุดหนุนเป็นค่าตอบแทนให้กับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจำนวน ๔,๐๐๐ รูป และเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดทำอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนประกอบการอบรมถวายความรู้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และการปรับปรุงหลักสูตรเพื่อศักยภาพในการทำหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศให้มีประสิทธิภาพเป็นที่ยอมรับและเชื่อถือของสถานศึกษา นอกจากนี้รัฐบาลยังมีนโยบายที่จะขยายพระสอนศีลธรรมให้ครบทุกตำบลทั่วประเทศ^๑

การดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีความคาดหวังว่าจะเป็นโครงการที่สร้างคุณประโยชน์ต่อสังคม โดยต้องการใช้โครงการนี้ให้เข้าไปมีส่วนผลักดันสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ด้วยการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน มีพระที่จะนำหลักธรรมคำสอนผ่านกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศ ซึ่งประโยชน์สูงสุดที่จะได้รับ คือ ผู้เรียนจะได้รับการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจากพระภิกษุสงฆ์โดยตรง และผลจากการวิจัยของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า เป็นโครงการที่ดี มีผลทำให้เด็กปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นไปในทางที่ดีขึ้นอย่างชัดเจน เป็นการลงทุนในโครงการที่คุ้มค่ามาก เพราะในภาพรวมพระสามารถตอบสนองนโยบายรัฐบาลได้ดี^๒

ปัจจุบัน มีการเล็งเห็นความสำคัญของการฟื้นฟูคุณธรรมจริยธรรมของเยาวชนในประเทศไทย เห็นความสำคัญของหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่จะสามารถแก้ปัญหาของเยาวชนได้ ภาครัฐจึงให้กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินการจัดหลักสูตรการศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนในโรงเรียนให้มีมาตรฐานการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางเดียวกัน จึงเป็นเรื่องน่าสนใจอย่างยิ่งที่จักพึงศึกษาว่า กระบวนการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ มีอะไรบ้าง สภาพปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นอย่างไร การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรเป็นอย่างไร

^๑ปรีชา กันธิยะ, “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม”, *วิทยานพนธ์ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๒), หน้า ๔.

^๒ปรีชา กันธิยะ, *คู่มือโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (การเรียนการสอน) ปีงบประมาณ ๒๕๕๐*, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐), หน้า คำนำ.

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาและการวางแผนในการพัฒนาคนโดยการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการพัฒนาคนและพัฒนาชาติสืบต่อไป

๑.๒ คำถามการวิจัย

๑.๒.๑ สภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ มีอะไรบ้าง

๑.๒.๓ การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ควรเป็นอย่างไร

๑.๓ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

๑.๓.๒ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

๑.๓.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕” ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

งานวิจัยฉบับนี้มุ่งศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ใน ๓ ประเด็นคือ

๑) แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะพื้นฐาน (Underlying Characteristic or Attribute) ประกอบด้วย ๑) แรงผลักดันเบื้องต้น หรือ แรงจูงใจ (Motives) ๒) อุปนิสัย (Trait) ๓) ภาพลักษณ์แห่งตน (Self concept) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ (Attitude) ค่านิยม (Value) และภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง (Self image) ๔) ความรู้ (Knowledge) ๕) ทักษะ (Skill)^๑

๒) แนวคิดเกี่ยวกับประเภทของสมรรถนะในการทำงาน ประกอบด้วย ๑) สมรรถนะหลัก (Core Competency: CC) ๒) สมรรถนะตามบทบาทหน้าที่ (Functional Competency: FC)

^๑McClelland, D.C., A Competency model for human resource management specialists to be used in the delivery of the human resource management cycle. (Boston: Mcber, 1975), p.1.

๓) สมรรถนะด้านการบริหาร (Management Competency: MC) ๔) ความรู้ตามสายงาน (Job Competency: JC)^{๑๐}

๓) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วย ด้านเนื้อหาการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ ด้านการวัดผลและประเมินผล^{๑๑}

๔) หลักพุทธธรรมในการพัฒนาคือหลักภาวนา ๔ ได้แก่ ๑) กายภาวนา หมายถึง การเจริญ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ ไม่ให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ๒) สีสภาวนา หมายถึง การเจริญศีล พัฒนาคาญะปฏิบัติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน ๓) จิตตภาวนา หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อุตहन มีสมาธิ และสดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น ๔) ปัญญาภาวนา หมายถึง การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา^{๑๒}

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

งานวิจัยฉบับนี้ประกอบด้วยตัวแปรที่ศึกษา คือ สภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

๑) ประชากร (Population)

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดราชบุรี จำนวน ๒๖๙ รูป จังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๑๖๔ รูป จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๑๐๑ รูป และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๑๕๗ รูป รวมทั้งสิ้นจำนวน ๖๙๑ รูป^{๑๓}

๒) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ ๓ กลุ่ม คือ

^{๑๐}Boam, R. and Sparrow, P., *Designing and Achieving Competency*. (McGraw-Hill, Reading, 1992), p.1.

^{๑๑}บรรพต สุวรรณประเสริฐ, “การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ”, (เชียงใหม่ : The Knowledge Center, ๒๕๕๔), หน้า ๓๘ - ๔๐.

^{๑๒}พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *การพัฒนาที่ยั่งยืน*, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๘๑-๘๒.

^{๑๓}โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, *สถิติพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.krupra.net>, [๖ พฤษภาคม ๒๕๕๕].

กลุ่มที่ ๑ ผู้บริหารโครงการ ได้แก่ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี เลขานุการ หัวหน้าครูพระสอนศีลธรรมประจำจังหวัด จำนวน ๖ รูป/คน

กลุ่มที่ ๒ พระสอนศีลธรรม ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ จำนวน ๖ รูป

กลุ่มที่ ๓ ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ จำนวน ๖ คน รวมทั้งสิ้น ๑๘ รูป/คน

๓) ผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน ๑๒ รูป/คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ประกอบด้วย จังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการวิจัยตั้งแต่เดือน เดือนพฤษภาคม พ.ศ.๒๕๖๑ ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ รวมเป็นระยะเวลา ๙ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาค ๑๕” ได้กำหนดนิยามศัพท์ที่ใช้เฉพาะในการวิจัย ดังนี้

การพัฒนา หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ดีขึ้น เจริญยิ่งขึ้นในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ศักยภาพ คือ ความสามารถสูงสุดที่เป็นไปได้ของบุคคลนั้น ที่ได้รับการบำรุงส่งเสริมทำให้ปรากฏขึ้นมาอย่างเห็นได้ชัด ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนด้วยการฝึกอบรม การศึกษา และการพัฒนา

พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน หมายถึง พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ ที่สังกัด มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง โรงเรียนที่มีการศึกษาระดับมัธยมที่ ๔ ถึงระดับมัธยมศึกษาที่ ๖

ภาค ๑๕ หมายถึง คณะสงฆ์มหานิกายจำนวน ๔ จังหวัด คือ จังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑.๖ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ทำให้ทราบสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

๑.๖.๒ ทำให้ทราบปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

๑.๖.๓ ได้รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

๑.๖.๔ ผลที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ให้มีศักยภาพยิ่งขึ้น

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕” นี้ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการกำหนด กรอบและแนวคิด ทิศทางการศึกษา โดยมีสาระสำคัญ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการฝึกอบรม
- ๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการศึกษา
- ๒.๔ แนวคิด เกี่ยวกับหลักการเรียนการสอน
- ๒.๕ แนวคิด และประวัติความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

๒.๑ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา โดยมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของ การพัฒนา และแนวคิดการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา ได้มีนักวิชาการทางสังคมศาสตร์ได้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายของการพัฒนา

การเปลี่ยนแปลงของสังคมเป็นสิ่งที่จำเป็นที่จะต้องเกิดขึ้น อันเนื่องมาจากความต้องการของมนุษย์ที่อยากเห็นสิ่งดี ๆ เกิดขึ้นในสังคมของตนเอง การเปลี่ยนแปลงของสังคมไปในทางที่ดีขึ้นที่เราเรียกกันว่า “การพัฒนา” (Development) หรืออาจให้คำจำกัดความของการพัฒนาได้ว่า คือ กระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนโดยต่อเนื่อง ภายใต้คำจำกัดความดังกล่าว เนื้อหาสาระสำคัญของการพัฒนาจึงอยู่ที่ความสามารถของคนส่วนใหญ่ ส่วนกลไกหรือกระบวนการนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะนำมาใช้ในการดำเนินงาน นอกจากนี้ การดำเนินงานควรจะต้องให้ผลได้อย่างต่อเนื่องอีกด้วย กระบวนการพัฒนาจึงจำเป็นที่จะต้องเป็น กระบวนการระยะยาว และจากการตรวจสอบเอกสารปรากฏว่า มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้หลายท่าน ดังนี้ ส่วน **ราชบัณฑิตยสถาน** ได้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนา หมายถึง ความเจริญเติบโต หรือก้าวหน้า^๑ หรือการกระทำให้ดีขึ้น คือ เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า

^๑ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๓๔๕.

เป็นการพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม^๒ ซึ่งได้แก่ คน กลุ่มคน การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม ด้วยการจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรม และมีประสิทธิภาพ^๓ และสังคมโดยส่วนรวม ได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเอง ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชน และสังคมให้ดีขึ้น^๔ การพัฒนา มาจากคำภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น^๕ เมื่อการพัฒนาถูกกำหนดความหมายจากหลายแหล่ง และหลายสาขาวิชา ทำให้ลักษณะของการพัฒนามีหลายประการ แต่ลักษณะที่สำคัญ มีดังต่อไปนี้

๑) เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสุขภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น หรือให้มีความเหมาะสมอันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้น หรืออาจจะเรียกได้ว่าต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ

๒) มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอน และอย่างต่อเนื่องกัน โดยแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับ ไม่สามารถข้ามขั้นตอนหนึ่งได้

๓) มีลักษณะเป็นพลวัต คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็วหรือช้า ๆ ปริมาณมาก หรือน้อยก็ได้

๔) เป็นแผนและโครงการ คือ เกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลงใคร ด้านใด ด้วยวิธีการใด เมื่อไร ใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ เป็นต้น ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า

๕) เป็นวิธีการ การพัฒนาเป็นมรรควิธี หรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน ต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

๖) เป็นปฏิบัติการ คือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวความคิด หรือเป็นเพียงแนวคิด หรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น เพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริงจึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ

๗) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผนโครงการและคิดค้นวิธีการพัฒนาตนเองและสิ่งต่าง ๆ ได้ การเปลี่ยนแปลงใดก็ตามถ้าไม่ได้เกิดจากการกระทำของมนุษย์แล้ว จะไม่ใช่การพัฒนาแม้ว่าจะมีลักษณะอื่นๆ เหมือนกับการพัฒนาก็ตาม

^๒ยูวัฒน์ วุฒิเมธี, **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ไทย, ๒๕๒๖), หน้า ๒.

^๓จิตยา สุวรรณชฎ, **สังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๓๕๔.

^๔สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, **สังคมไทย : แนวทางวิจัยและการพัฒนา**, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๗๙.

^๕พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต), **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๖-๑๘.

๘) ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ทำให้มนุษย์และสังคมมีความสุข เพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นั่นเอง

๙) มีเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด คือ สามารถบอกได้ว่าลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นการพัฒนาหรือไม่ ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น เปรียบเทียบกับสภาพเดิมก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการชี้วัดในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านคุณภาพสามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากมนุษย์และสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการพัฒนา จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยการพัฒนาใหม่ๆ จึงเกิดขึ้นอยู่เสมอ^๖ สรุปแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาไว้ ดังนี้

๑) แนวคิดแบบวิวัฒนาการ เป็นการนำการพัฒนาไปใช้เพื่ออธิบายประวัติศาสตร์ของมนุษย์ที่เคลื่อนย้ายจากภาวะหนึ่งไปสู่อีกภาวะหนึ่งที่สูงกว่า ทำให้มนุษย์มีความก้าวหน้าในด้านต่างๆ มากขึ้น เช่น มีชีวิตที่อุดมสมบูรณ์ขึ้น ร่ำรวยมากขึ้น มีเหตุผลมากขึ้น มีความแตกต่างกันมากขึ้น เป็นต้น การพัฒนาในแนวคิดนี้จึงมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ความก้าวหน้ามาก

๒) แนวคิดแบบการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นแนวความคิดที่เกิดขึ้น ในคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ เนื่องจากมีความเป็นกลางมากกว่าการพัฒนา ไม่เกี่ยวข้องกับอดีตหรืออนาคต อันรุ่งโรจน์ แต่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงของปรากฏการณ์ทางสังคม เช่น การแข่งขันชั้นทางสังคม เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงอาจมีลักษณะเป็นการปฏิรูป คือ เฉพาะในโครงสร้างใด โครงสร้างหนึ่ง และเป็นการปฏิวัติ คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทั้งหมดของสังคม

๓) แนวความคิดแบบเศรษฐศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์นำการพัฒนาไปใช้จำแนกประเทศต่างๆ ตามเกณฑ์ที่กำหนด เช่น รายได้ประชาชาติ การรู้หนังสือ การมีงานทำ เป็นต้น ออกเป็นประเทศพัฒนาแล้ว ประเทศกำลังพัฒนา และประเทศด้อยพัฒนา การพัฒนาในแนวความคิดนี้ จึงมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่า ความเป็นอุตสาหกรรม ความทันสมัย และการเจริญเติบโตมาก

๔) แนวความคิดแบบการปฏิบัติการทางสังคม เป็นแนวความคิดที่เกิดจากรัฐบาลของประเทศต่างๆ พยายามปรับปรุงแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมในรูปของการวางแผน ปฏิบัติการ เช่น การปฏิรูปที่ดิน การสหกรณ์ การพัฒนาชนบท เป็นต้น และเรียกวิธีการนี้ว่า การพัฒนา

๕) แนวความคิดแบบความขัดแย้งทางสังคม เป็นแนวความคิดของการพัฒนาประเทศด้วยระบอบสังคมนิยม ที่นำทฤษฎีความขัดแย้งมาใช้เป็นแนวทางในการ เปลี่ยนแปลงโครงสร้างและระบบสังคม โดยถือว่าการนำระบอบสังคมนิยมเข้ามาใช้แทนระบบที่ใช้อยู่เดิมเป็นการพัฒนา^๗ น่าจะส่งผลต่อคนส่วนใหญ่ใน ๓ ลักษณะด้วยกัน คือ

๑) การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้า ซึ่งถ้าเป็นเรื่องเศรษฐกิจก็เรียกว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจ ถ้าเป็นด้านสังคมก็เป็นเรื่องของความมีเหตุผล ตลอดจนระบบและกลไกซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผลเป็นหลักในการตัดสินใจ และลดความขัดแย้งโดยสันติวิธี เรื่องความก้าวหน้านี้ได้กลายเป็นเรื่องที่ได้รับการเอาใจใส่กันมาก และมีคนส่วนหนึ่งเห็นว่า การพัฒนานั้น หมายถึง เรื่อง

^๖ สอนธยา พลศรี, กระบวนการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕), หน้า ๕-๖.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

ของความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจอย่างเดียว ซึ่งตามทัศนะของการพัฒนาโดยทั่วไปนั้น ควรหมายถึง เรื่องความก้าวหน้าทางสังคมด้วย ไม่เฉพาะแต่ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจเท่านั้น

๒) การพัฒนา หมายถึง ความมั่นคง ถ้าในทางเศรษฐกิจเราต้องการให้ระบบเศรษฐกิจ เป็นระบบที่มั่นคงมีเสถียรภาพ ไม่มีปัญหาเงินเฟ้อ เงินฝืด ในทางสังคมก็เช่นกันเราต้องการเห็นความ มั่นคงทางสังคม เป็นสังคมที่สงบสุข สังคมที่สามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่ เปลี่ยนแปลงไปได้โดยปราศจากความรุนแรง ความมั่นคงจึงเป็นเรื่องใหญ่ และในการพัฒนาก็ต้อง คิดถึงเรื่องนี้ด้วย

๓) การพัฒนา หมายถึง ความก้าวหน้าและความมั่นคง การพัฒนายังควร หมายถึง ความเป็นธรรม อีกด้วย โดยเฉพาะความเป็นธรรมในลักษณะที่ว่าประชาชนทุกคนที่เป็นสมาชิกของ สังคมได้เข้ามีส่วนร่วม และได้รับผลตอบแทนจากการที่มีส่วนในการพัฒนาตามควร ดังนั้น การพัฒนา ที่เราต้องการจึงควรเป็นการพัฒนาในรูปแบบที่ช่วยสร้างความเป็นธรรมด้วย^๕

กล่าวโดยสรุปว่า การพัฒนา คือ การสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าจนเกิดการ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์ของสังคมจากระดับหนึ่งไปสู่อีกระดับ หนึ่งที่มีคุณค่าเพิ่มขึ้น และต้องการมีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ตารางที่ ๒.๑ แสดงสาระสำคัญของความหมายของการพัฒนา

ชื่อนักวิชาการ	แนวคิดหลัก
ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๔๖, หน้า ๓๔๕.)	ความเจริญ เต็มโต หรือก้าวหน้า
ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, (๒๕๒๖, หน้า ๒.)	เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า
จิตยา สุวรรณขุม, (๒๕๒๗, หน้า ๓๕๔.)	การพัฒนาเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม การจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม การจัดสรรทรัพยากรของสังคมอย่างยุติธรรม
สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, (๒๕๒๕, หน้า ๑๗๙.)	ดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของ เปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของชนชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น
พระราชวรมนี (ประยูรค์ ปยุตโต), (๒๕๒๗, หน้า ๑๖-๑๘.)	การพัฒนาคน การพัฒนาสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่ใช่คน
สนธยา พลศรี, (๒๕๔๕, หน้า ๕-๖.)	การเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ เช่น ด้านสุขภาพ ปริมาณ การเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในด้าน การเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ
โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์, (๒๕๓๒, หน้า ๒๕.)	ระบบและกลไกซึ่งเอื้ออำนวยให้สามารถใช้เหตุผล สังคมที่สามารถปรับตัวเองให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่

^๕โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์, การพัฒนาประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๒), หน้า ๒๕.

๒.๑.๒ แนวคิดการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา

ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงการพัฒนาทั้งในส่วนของสังคม และตัวมนุษย์ แต่จะเน้นที่การพัฒนาคน เพราะเมื่อคนพัฒนาแล้ว ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริง เป้าหมายของการพัฒนา คือการปลดปล่อยตนเองให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางกายและทางจิตใจ โดยการให้ความสำคัญกับความสุขทางจิตใจอันเกิดจากความมีอิสรภาพที่พึ่งตนเองได้และความเข้มแข็งของบุคคลและสังคม ซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับการพัฒนาประการหนึ่งหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นเครื่องพัฒนาทำให้เจริญทำให้เป็นให้มีขึ้น ผูกอบรม คือ ภาวนา มี ๔ ประการ คือ

๑) กายภาวนา หมายถึง การเจริญ การพัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้อารมณ์ติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้ง ๕ ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ ไม่ให้เกิดโทษ ให้อกุศลธรรมงอกงาม ให้อกุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

๒) สีสภาวนา หมายถึง การเจริญศีล พัฒนาความประพฤติ การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน

๓) จิตตภาวนา หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร อุตทน มีสมาธิ และสดชื่นเบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

๔) ปัญญาภาวนา หมายถึง การเจริญปัญญา พัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้อารมณ์เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นแจ้งโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดปล่อยพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา^๔

การพัฒนาทางพระพุทธศาสนานั้นต้องเริ่มที่ตัวบุคคล หมายความว่า บุคคลที่อยู่ในชุมชนหรือสังคม ควรที่จะได้รับการพัฒนาเป็นอันดับแรก ทั้ง ๔ ด้าน คือ ทางด้านกาย ทางด้านหลักธรรมที่เหมาะสมในการพัฒนาทางสังคม คือ อปริหานิยธรรม หรือวัชชือปริหานิยธรรม ได้แก่ ธรรมไม่ทำให้เสื่อม เป็นไปเพื่อความเจริญฝ่ายเดียว มี ๗ ประการ คือ

๑) หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์

๒) พร้อมเพรียงกันประชุม พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงกันทำกิจที่พึงทำ

๓) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้ ถือปฏิบัติมั่นตามวัชชือกรรมตามทีวางไว้เดิม

๔) ท่านเหล่าใดเป็นผู้ใหญ่ในชนชาววัชชือ เคารพนับถือท่านเหล่านั้น เห็นถ้อยคำของท่านว่าเป็นสิ่งอันควรรับฟัง

๕) บรรดากุลสตรีกุลกุมารทั้งหลาย ให้อยู่ดีโดยไม่ถูกข่มเหงหรือดูคร่ำขึ้นใจ

๖) เคารพสักการบูชาเจดีย์ของวัชชือทั้งหลาย ทั้งภายในและภายนอก ไม่ปล่อยให้ธรรมิกพลีที่เคยทำแก่เจดีย์เหล่านั้นเสื่อมทรมไป

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓), หน้า ๘๑-๘๒.

๗) จัดให้ความอารักขา คุ่มครองป้องกัน อันชอบธรรมแก่พระอรหันต์ทั้งหลายตั้งใจว่าขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่ได้มา พึงมาสู่แคว้นแคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่ในแคว้นแคว้นผาสุก

อปินิยานิยธรรม ๗ ประการนี้ พระพุทธเจ้าได้ตรัสแก่เจ้าวัชชีทั้งหลายผู้ปกครองรัฐโดยระบอบสามัคคีธรรม ซึ่งรัฐคู่อริยอมรับว่า เมื่อชาววัชชียังปฏิบัติตามหลักธรรมนี้ จะเอาชนะด้วยการรบไม่ได้ นอกจากจะให้การเกลี้ยกล่อมหรือทำให้เกิดความแตกสามัคคีกันภายในกลุ่มของวัชชีจึงจะมีสิทธิชนะ จะเห็นได้ว่า อปินิยานิยธรรม ๗ ประการนี้ มีสามัคคีธรรม เป็นคุณธรรมที่คอยเกื้อหนุนให้การปฏิบัติตามนั้นเกิดเป็นผลจริง ฉะนั้น หลักสามัคคีธรรม ก็เป็นปัจจัยหนึ่งซึ่งช่วยให้การพัฒนาสังคมเป็นไปตามแนวทางที่ชุมชนหรือสังคมตั้งเป้าหมายเอาไว้ ได้แก่ ความมีคุณภาพชีวิตที่ดี^{๑๐} ส่วนสาระสำคัญของความคิดเกี่ยวกับการพัฒนานั้น เนื่องมาจากปรัชญาพื้นฐานของพุทธศาสนาที่ปรารถนาชี้ทางหลุดพ้นจากความทุกข์และชี้ทางสู่ความสุขให้แก่มนุษย์ตามหลักคำสอนนี้ พุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะพระสงฆ์มีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่นๆ ให้พ้นจากความทุกข์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ดังนั้น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้พ้นจากสภาพความด้อยพัฒนา ด้อยการศึกษาความสำคัญของการพัฒนา โดยการช่วยเหลือกัน ทั้งการอบรมในศาสนธรรม และประสบการณ์มีอิทธิพลสำคัญต่อการก่อรูปแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาของพระสงฆ์^{๑๑} ในขณะเดียวกันแนวคิดบทบาทของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการพัฒนาประเทศไว้ว่า ถ้าปราศจากศีลธรรมเสียแล้ว การพัฒนาประเทศไม่ว่าจะพัฒนาไปทำนองใด ย่อมจะบกพร่องและไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะพัฒนาไปในด้านเป้าหมายซึ่งจะผิด ผลสุดท้าย อาจจะพัฒนาไปทำนองที่จะเห็นความเจริญทางวัตถุซึ่งเป็นเรื่องสำคัญยิ่งกว่าเรื่องที่สำคัญแท้ๆ คือ ความเจริญในทางปัญญาและในทางศีลธรรม การขาดจากศีลธรรมนั้น จะทำให้โลกเสื่อมโทรม พระพุทธศาสนาจะช่วยเหลือในการพัฒนาชาติได้ดีนั้น ย่อมอาศัยพระธรรมและพระสงฆ์เป็นสื่อสำหรับสืบพระศาสนาและการที่พุทธศาสนาจะช่วยให้มีการพัฒนาชาติได้ดีจริง ๆ ก็คือ อาศัยหลักเกณฑ์บางประการ ดังนี้

๑) ความเชื่อในพุทธศาสนา ต้องเป็นความเชื่อที่บริสุทธิ์ไม่เจือปนความเชื่อถือโชคลางทางไสยศาสตร์ พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “คนโง่นั้นมัวแต่พิเคราะห์ดวงดาว” ฉะนั้น ในการที่จะทำให้นมนุษย์โลกมีความสมบูรณ์ทั้งในด้านวัตถุและสติปัญญา ก็ควรที่จะพัฒนาศาสนาใหม่ให้เกิดความบริสุทธิ์

๒) ความเชื่อในพุทธศาสนา เป็นความเชื่อที่มีมูลฐาน ตั้งอยู่ในเหตุผลและวิชา ไม่ใช่ตั้งอยู่ในความเชื่อโดยมงายอย่างเดียว หรืออวิชชา พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ท่านทั้งหลาย อย่าพึงเชื่อสิ่งใดเพียงเพราะที่ได้ฟังตามๆ กันมา หรือ เพราะเคยเห็นเช่นนั้นๆ ต่อมา ฯลฯ ท่านจงเอาข้อที่ได้เห็น ได้ฟัง ได้ไตร่ตรองดูด้วยเหตุผลจนเกิดความชัดเจนแล้วจึงค่อยเชื่อ

๓) การที่จะนำเอาคำสอนของพุทธศาสนามาประยุกต์กับสภาพปัจจุบัน ซึ่งลักษณะของสังคมได้ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และมีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง วิธีการประยุกต์พระธรรม ซึ่งเป็นอมตะอยู่แล้ว มาใช้กับสภาพปัจจุบัน ซึ่งจะต้องมีการศึกษาและวิจัยอย่างถ่องแท้

^{๑๐} อ.ส.ต.ต.ก. (ไทย) ๒๓/๒๐/๑๘.

^{๑๑} สมบูรณ์ สุขสำราญ, การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐), หน้า ๕๓.

๔) การพัฒนานั้น จำเป็นที่จะต้องใช้ทางโลกและทางธรรม เพราะฉะนั้น ทางฝ่ายพระสงฆ์ก็ดี ทางฝ่ายบ้านเมืองก็ต้องร่วมมือกันอย่างมาก มีหลายกรณีที่ฝ่ายบ้านเมืองเพิกเฉยต่อความสำคัญของวัดในชนบทและในเมืองและเพิกเฉยต่อความสำคัญของการเป็นผู้นำของพระสงฆ์ในหมู่บ้าน ถ้าความร่วมมือทั้งฝ่ายสงฆ์และฝ่ายฆราวาสดำเนินไปด้วยดี ก็จะเป็นประโยชน์ทั้ง ๒ เปลี่ยนแปลงเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพชีวิตนั้นมีความสำคัญกับทุกคน ถ้าทุกคนมีคุณภาพชีวิตที่ดีก็จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข^{๑๒} อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่แท้จริงในทางพุทธธรรม จะต้องเอื้ออำนวยให้แต่ละคนตระหนักถึงสายสัมพันธ์ที่ตนมีต่อสังคมและธรรมชาติ อันตนจะต้องเกื้อกูลปัจจัยแวดล้อมดังกล่าวให้เป็นไปด้วยดี โดยไม่เอาผลประโยชน์ส่วนตนเป็นเกณฑ์ พร้อมกันนั้น การพัฒนาจะต้องมีธรรมะเป็นพื้นฐาน อำนวยให้เกิดคุณค่าในทางมนุษยธรรม เมตตา กรุณา ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความยุติธรรม^{๑๓} ในขณะที่ตามพระพุทธศาสนาของการพัฒนาตรงกับคำว่า “ภาวนา” ซึ่งหมายถึง การทำให้เจริญงอกงาม (ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Development) หากพิจารณาจากรากศัพท์ คำว่า พัฒนามาจากภาษาบาลีว่า วัฒนะ หรือ วัฒนา คำนี้หมายถึงความเจริญก้าวหน้า หรือภาวะยืนยาวนาน เช่น คำว่า อายุวัฒนะ หมายถึง ทำให้อายุยืนนาน อันหมายรวมถึง ความเป็นผู้มีสุขภาพแข็งแรงดี ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บมาเบียดเบียน และนอกจากนี้ คำว่า วัฒนะ หมายถึงรุกรุงรัง ไม่มีระเปียบเลยก็ได้ เช่น คำว่า โลกวัฒโน หมายถึง เป็นคนรกลอก เป็นสิ่ง/เป็นคนที่โลกไม่ต้องการ อย่างไรก็ตาม คำว่า การพัฒนาในที่นี้เป็นคำที่กำหนดให้มีคุณค่า และตามหลักการของพระพุทธศาสนา การพัฒนาจะต้องดำเนินไปพร้อม ๆ กัน ๔ ทาง คือ การพัฒนาทางด้านกายภาพ การพัฒนาศีลธรรมและ/หรือ การพัฒนาสังคม การพัฒนาทางด้านจิตใจและการพัฒนาทางด้านปัญญา นอกจากนี้พระพุทธศาสนาพิจารณาว่าการพัฒนาเป็นกระบวนการพยายามที่จะดำเนินการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง รักษา สิ่งที่ดีให้คงอยู่ ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงฟื้นฟู และปรับปรุงทั้งตนเอง และสังคมนอบข้างให้ดีขึ้นและมีความหมายมากยิ่งขึ้น แต่ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในกระบวนการพัฒนาขึ้นอยู่กับบุคคลเป็นส่วนสำคัญ^{๑๔}

กล่าวโดยสรุปว่า หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึง เช่น ภาวนา ๔ อปริหานิยธรรม ๗ เป็นต้น ล้วนเป็นการพัฒนาทั้งในส่วนของสังคม และตัวมนุษย์ แต่จะเน้นที่การพัฒนาคน เพราะเมื่อคนพัฒนาแล้ว ทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจ จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริง

^{๑๒} ปวย อึ้งภากรณ์, ศาสนธรรมกับการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทมส์คอม, ๒๕๓๐), หน้า ๖๑-๖๕.

^{๑๓} พระไพศาล วิสาโล, พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๓), หน้า ๑๘-๑๙.

^{๑๔} จานงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๑๑๗-๑๑๘.

ตารางที่ ๒.๒ แสดงสาระสำคัญของแนวคิดการพัฒนาตามหลักพระพุทธศาสนา

ชื่อนักวิชาการ	แนวคิดหลัก
สมบุรณ์ สุขสำราญ, (๒๕๓๐, หน้า ๕๓.)	ปรัชญาพื้นฐานของพุทธศาสนาที่ปรารถนาชี้ทางหลุดพ้น พระสงฆ์มีหน้าที่ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์และสัตว์อื่นๆ ให้พ้น จากความทุกข์ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจทั้งในปัจจุบัน
ป่วย อึ้งภากรณ์, (๒๕๓๐, หน้า ๖๑-๖๕.)	พัฒนาศาสนาใหม่ให้เกิดความบริสุทธิ์ ตรีกตรองดูด้วย เหตุผลจนเกิดความชัดเจนแล้วจึงค่อยเชื่อการเปลี่ยนแปลง วิธีการประยุกต์พระธรรม การพัฒนานั้น จำเป็นที่จะต้อง ใช้ทางโลกและทางธรรม
พระไพศาล วิสาโล, (๒๕๓๓, หน้า ๑๘-๑๙.)	การพัฒนาจะต้องมีธรรมะเป็นพื้นฐานความเอื้อเพื่อเพื่อน และความยุติธรรม
จำนงค์ อธิวัฒน์สิทธิ์, (๒๕๔๘, หน้า ๑๑๗-๑๑๘.)	การพัฒนาทางด้านจิตใจและการพัฒนาทางด้านปัญญา การพัฒนาเป็นกระบวนการพยายามที่จะดำเนินการ เปลี่ยนแปลง

๒.๑.๓ ทฤษฎีการบริหารการพัฒนา

ทฤษฎีการบริหารการพัฒนา จะมีจุดกำเนิดที่ได้ขยายองค์ความรู้ไปสู่การอธิบาย
เพื่อให้เกิดการพัฒนาประเทศซึ่ง George F. Gant นักวิชาการชาวอเมริกันอธิบายแนวคิดและ
ความหมายของการบริหารการพัฒนา (Development Administration) เป็นคนแรก ๆ โดยมี
ประสบการณ์มาจากการปฏิบัติงานที่ Tennessee Valley Authority (TVA.) ว่า การบริหารการ
พัฒนาเป็นคำที่ให้ความสำคัญกับหน่วยงาน ระบบการจัดการ และกระบวนการต่าง ๆ ซึ่งรัฐบาลจัดตั้ง
ขึ้นเพื่อดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนา พร้อมกันนี้ การบริหารการพัฒนายังเป็น
เครื่องมือของรัฐบาลที่กำหนดให้เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่าง ๆ ของการพัฒนาเพื่อทำการเชื่อมโยงและทำ
ให้วัตถุประสงค์ทางด้านสังคมและเศรษฐกิจของชาติประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้การบริหารการ
พัฒนายังช่วยปรับให้ระบบราชการและบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานราชการต่าง ๆ ตอบสนองต่อการ
พัฒนาอีกด้วย ดังนั้น การบริหารการพัฒนา จึงหมายถึง การบริหารนโยบาย แผนงาน และโครงการ
ต่าง ๆ เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนา^{๑๔} ซึ่งมีลักษณะของการบริหารการพัฒนา มี ๒
ลักษณะ คือ ในฐานะที่เป็นศาสตร์ และในฐานะเป็นกิจกรรม ทั้ง ๒ ลักษณะมีความสัมพันธ์กันในแง่
ของการหาความจริง เป้าหมายและวิธีการปฏิบัติ

^{๑๔}George F. Gant, *Development Administration: Concepts, Goals, Methods* (Madison, Wisconsin : The University of Wisconsin Press, 1979), p. 20.

ตารางที่ ๒.๓ สรุปตารางทฤษฎีการบริหารการพัฒนา

ชื่อนักวิชาการ	ทฤษฎีการบริหารการพัฒนา
George F. Gant, (1979, p. 20)	๑) ให้ความสำคัญกับหน่วยงาน ระบบการจัดการกระบวนการ ๒) การดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนา ๓) การบริหารนโยบาย แผนงาน และโครงการต่าง ๆ
กวี รัชชชุน และคณะ, (๒๕๓๘, หน้า ๑-๔)	๑) ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม ศาสตร์เป็นหน้าที่ของ นักวิชาการ ๒) ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรม ศาสตร์และทฤษฎีในชั้นการ นำไปปรับใช้ประโยชน์เป็นหน้าที่ของนักการเมือง นักบริหาร องค์กร

๒.๓.๑ แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารการพัฒนา

นักวิชาการหลายท่านได้ให้ข้อสรุปที่ไม่แตกต่างกันมากนักในเรื่องเกี่ยวกับคุณลักษณะหรือองค์ประกอบหลักของการบริหารการพัฒนา ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น ๓ ประการได้แก่ ๑) เกี่ยวกับนโยบาย ๒) เกี่ยวกับการจัดทำแผนงาน และ ๓) เกี่ยวกับการจัดทำโครงการ ซึ่งจะได้อธิบายดังต่อไปนี้

๑) แนวคิดเกี่ยวกับนโยบาย

นโยบาย เป็นกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยรัฐประเภทหนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญต่อสาธารณะประชาชน หรืออีกอย่างก็คือ นโยบายที่ถูกสร้างขึ้นโดยนักการเมืองในขณะหาเสียงเพื่อมาพัฒนาสังคม เป็นการเสนอตัวเองมาทำประโยชน์ให้เกิดขึ้น นโยบายที่ตนเองประกาศจึงเป็นข้อผูกมัดหรือสัญญาประชาคมว่า จะทำสิ่งนี้ สิ่งนั้น ให้เกิดขึ้นในสังคมนี้ หรือจะปรับเปลี่ยน ปรับปรุง แก้ไขปัญหา หรือจะพัฒนาสิ่งใดๆ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นข้อมูลผูกมัดสำหรับผู้นำการบริหารในสถานที่นั้นๆ ที่จะต้องนำไปปฏิบัติตามคำสัญญา หรือเรียกว่า นโยบายสาธารณะ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย Thomas R. Dye กล่าวว่านโยบายสาธารณะ คือ สิ่งที่รัฐบาลเลือกจะกระทำหรือไม่กระทำ ในส่วนที่รัฐบาลเลือกที่จะกระทำจะครอบคลุมกิจกรรมต่างๆ ทั้งหมดของรัฐบาล ทั้งกิจกรรมที่เป็นกิจวัตร และกิจกรรมที่ทำขึ้นบางโอกาส ในส่วนที่รัฐบาลเลือกไม่กระทำก็ถือว่าเป็นนโยบายสาธารณะ^{๑๖} ส่วนณัฐรัฐ ธนิตกร กล่าวว่า นโยบายเป็นเรื่องของรัฐ รัฐบาล หน่วยงานที่มีอำนาจที่ตัดสินใจทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อสั่งการให้เกิดการกระทำหรือไม่กระทำในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา หรือเพื่อพัฒนาในสิ่งที่สังคมนั้นต้องการ โดยมีรูปแบบและกระบวนการที่จะทำให้นโยบายประสบความสำเร็จ อย่างมีระบบ^{๑๗} ในขณะที่ Sharkansky กล่าวว่า นโยบายสาธารณะ คือ กิจกรรมต่างๆที่รัฐบาลกระทำได้แก่ ขอบข่ายของ

^{๑๖} Thomas R. Dye, *Understanding Public Policy*, Englewood Cliffs. Prentice Hall, 1984). p. 1.

^{๑๗} ณัฐรัฐ ธนิตกร, *สรุปแนวคิด ความหมาย และความสำคัญของนโยบายสาธารณะ*, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.bkkthonpy.com/Downloads/นโยบายสาธารณะ_๑-๒.pdf [๑๓ กันยายน ๒๕๕๕].

บริการสาธารณะ กฎข้อบังคับในกิจกรรมของบุคคลและหน่วยงานต่างๆการเฉลิมฉลองในโอกาสและเทศกาลที่เป็นสัญลักษณ์ของประเทศ การควบคุมกระบวนการกำหนดนโยบายหรือการกระทำทางการเมืองอื่นๆ^{๑๘}

นอกจากนี้ กวี รักรักษ์ชน ได้ให้ความหมายนโยบาย ว่ามี ๒ ลักษณะที่มี ความสัมพันธ์กัน ลักษณะที่หนึ่งมีความหมายถึงกิจกรรม (Activities) ส่วนอีกลักษณะ หนึ่งจะมีความหมายในฐานะที่เป็นศาสตร์ (Science) ซึ่งจะมี ๒ ลักษณะที่มีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ นโยบายสาธารณะในฐานะที่เป็นศาสตร์จะทำการศึกษาจากนโยบายสาธารณะที่เป็นกิจกรรมแล้วนำมาสะสมกันเป็นความรู้หรือเป็นวิชา (Subject) เพื่อประโยชน์ในการศึกษาที่จะได้ทำให้การกำหนดนโยบายในฐานะที่เป็นกิจกรรม บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป^{๑๙} ส่วนสมบัติ อารังธัญวงศ์ กล่าวว่า นโยบายสาธารณะจะต้องเป็นกิจกรรม ที่กระทำโดยรัฐบาล การตัดสินใจเลือกที่จะกระทำของรัฐบาลต้องคำนึงถึงคุณค่าของสังคมเป็นเกณฑ์โดยมุ่งที่จะตอบสนองความต้องการของประชาชนเป็นหลัก^{๒๐} ทางด้านปิยะนุช เงินคล้าย กล่าวว่าไว้คล้ายๆกันว่า นโยบายสาธารณะ หมายถึง แนวทางหรือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐตัดสินใจว่าจะทำหรือไม่ทำ ภายใต้อำนาจ หน้าที่และความรับผิดชอบโดยกำหนดเป็นหลักการ แผนงานหรือโครงการ เพื่อก่อประโยชน์แก่สังคมและส่วนรวม^{๒๑} ส่วนด้าน Easton กล่าวว่านโยบายสาธารณะ คือ อำนาจในการจัดสรรค่านิยมของสังคมทั้งมวลและผู้ที่มีอำนาจในการจัดสรร คือ รัฐบาลและสิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำเป็นผลมาจาก “การจัดสรรค่านิยมของสังคม”^{๒๒} นอกจากนี้ Harold Lasswell & Abraham Kaplan กล่าวว่า นโยบายสาธารณะ คือ แผนงานหรือโครงการที่ได้กำหนดขึ้นอันประกอบด้วยเป้าหมาย คุณค่า และการปฏิบัติต่าง ๆ^{๒๓}

จากความหมายของนักคิดหลายท่านข้างต้นทำให้เราเห็นว่า นโยบายสาธารณะมีความหมาย ๓ ประการ ได้แก่ ๑ ในฐานะเป็นกิจกรรมของรัฐที่จะกระทำหรือไม่กระทำอย่างใดอย่างหนึ่งภายใต้กฎข้อบังคับ ตามรูปแบบของหลักวิชา ๒ ในฐานะเป็นแนวทางการทำงานเพื่อการแก้ปัญหา เพื่อพัฒนาประเทศหรือสังคมโดยมีรูปแบบและกระบวนการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม และ ๓. ในฐานะอำนาจการตัดสินใจของผู้บริหารของรัฐหรือของท้องถิ่นที่มุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่นั้นๆโดยมีแผนงานและโครงการที่ชัดเจน ดังนั้น การบริหารนโยบาย

^{๑๘} Ira Sharkansky, *Policy Analysis in Political Science*, (Chicago : Markham, 1971), p.1.

^{๑๙} กวี รักรักษ์ชน, *การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยทางรัฐศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เอกสารทางวิชาการคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑), หน้า ๓.

^{๒๐} สมบัติ อารังธัญวงศ์, *การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ*, เอกสารการศึกษา รัฐประศาสนศาสตร์ อันดับปีที่ ๕๖, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์, ม.ป.ป.), หน้า ๒.

^{๒๑} ปิยะนุช เงินคล้าย, *นโยบายสาธารณะ*, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เอกสารทางวิชาการ คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ม.ป.ป.), หน้า ๖.

^{๒๒} David Easton, *The Political System An Inquiry in to the State of Political Science*, (New York : Alfred A. Knopf, 1953), p. 129.

^{๒๓} Harold D. Lasswell, & Abraham Kaplan, *Power and Society*, (New Haven : Yale University press, 1970), p.71.

ของผู้บริหารจึงเป็นกิจกรรมการพัฒนาหรือเพื่อแก้ปัญหาภายใต้รูปแบบและกระบวนการที่มีแผนงานและโครงการที่เป็นรูปธรรม

ตารางที่ ๒.๔ ตารางสรุปเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารการพัฒนา

ชื่อนักวิชาการ	แนวคิดเกี่ยวกับนโยบาย
Thomas R. Dye, (1984, p. 1)	๑) สิ่งที่รัฐบาลเลือกจะทำหรือไม่กระทำ ๒) การกระทำจะครอบคลุมกิจกรรมต่าง ๆ
ณัฐรัฐ ธนธิตกร (ออนไลน์)	๑) เปนเรื่องของรัฐ รัฐบาลและองค์กรทางธุรกิจ ๒) สิ่งการให้เกิดการกระทำหรือไม่กระทำ ๓) เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา ๔) มีรูปแบบและกระบวนการ
Sharkansky, (1971, p.1)	๑) กิจกรรมต่างๆที่รัฐบาล ๒) กฎข้อบังคับในกิจกรรมของบุคคลและหน่วยงานต่างๆ ๓) การกระทำทางการเมือง
กวี รักชน, (๒๕๔๑, หน้า ๓)	๑) ในฐานะที่เป็นศาสตร์ ๒) ในฐานะเป็นกิจกรรม
สมบัติ อารังธัญวงศ์ (ม.ป.ป.)	๑) เป็นกิจกรรม ที่กระทำโดยรัฐบาล ๒) คำนึงถึงคุณค่าของสังคมเป็นเกณฑ์ ๓) ตอบสนองความต้องการของประชาชน
ปิยะนุช เงินคล้าย (ม.ป.ป.)	๑) แนวทางหรือ กิจกรรมต่าง ๆ ๒) การตัดสินใจของรัฐบาล ๓) การกำหนดเป็นหลักการ แผนงานหรือโครงการ
Davis Easton, (1953, p.129)	๑) อำนาจในการจัดสรรค่านิยมของสังคม ๒) รัฐบาลและสิ่งที่รัฐบาลตัดสินใจ
Harold Lasswell & Abraham Kaplan, (1970, p.71)	๑) แผนงานหรือโครงการที่ได้กำหนดขึ้น ๒) มุ่งไปสู่เป้าหมาย คุณค่า และการปฏิบัติต่าง ๆ

กระบวนการจัดทำนโยบายสาธารณะ

กระบวนการของนโยบายมีหลายแนวคิดที่ระบุขั้นตอนของการกำหนดซึ่งแต่ละแนวคิดนั้นมีความใกล้เคียงในเนื้อหาสาระ ได้ ๖ ขั้นตอน ได้แก่ การก่อตัวของปัญหา นโยบาย การก่อรูปนโยบาย การตัดสินใจนโยบาย การนำนโยบายไปปฏิบัติ การประเมินผลนโยบาย และการปรับปรุงและปรับเปลี่ยนนโยบาย ดังนี้

๑. การก่อตัวของปัญหา นโยบาย (policy problem) ปัญหานั้นเป็นปัญหาสาธารณะหรือไม่ ปัญหานั้นเป็นวาระของรัฐบาลที่ต้องกระทำหรือไม่ (policy agenda) โดยคำว่าปัญหา ต้องพิจารณาว่าเป็นปัญหาจริงหรือไม่ เพราะบางครั้งสิ่งที่เราคิดว่าเป็นปัญหา ความจริงอาจไม่เป็นปัญหาก็ได้^{๒๔}

๒. การก่อรูปนโยบาย (Policy Formulation) เป็นการก่อรูปของนโยบายซึ่งมีลักษณะที่ก่อรูปมาจากข้าราชการ มีทางเลือกของนโยบายที่เกี่ยวกับปัญหา นโยบาย เป็นทางเลือกของนโยบายที่กำหนดขึ้นเพื่อการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร ศาล และฝ่ายนิติบัญญัติ ตัวอย่าง เช่น ศาลของรัฐเป็นผู้พิจารณาในการห้ามใช้การทดสอบความสำเร็จมาตรฐานในเรื่องทดสอบพื้นฐานการมีอคติในการต่อต้านสตรี^{๒๕} เป็นต้น

๓. การตัดสินใจนโยบายหรือการวิเคราะห์ทางเลือก (policy adoption) เมื่อทราบปัญหาและได้กำหนดเป็นเป้าหมายจากนั้นก็ทำการวิเคราะห์ทางเลือกเพื่อการบรรลุเป้าหมายในการหาทางเลือก ผู้ที่ตัดสินใจจะต้องคำนึงถึงเป้าหมายและค่านิยมให้ชัดเจนแล้วจึงแสวงหาทางเลือกเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ซึ่งควรคิดว่าทางเลือกใดดีด้วย รวมทั้งการคำนวณเพื่อหาต้นทุนและประโยชน์ที่จะได้รับ ต่อมาจึงมาเปรียบเทียบถึงผลของทุกทางเลือก ซึ่งในที่สุดผู้ตัดสินใจก็จะเลือกทางเลือกที่บรรลุเป้าหมายและค่านิยมที่ดีที่สุด^{๒๖}

๔. การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Implementation) การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นความต่อเนื่องทางการเมือง การกำหนดนโยบายไม่ได้จบลงที่การออกเป็นกฎหมายโดยรัฐสภา และการลงนามโดยประธานาธิบดี จะต้องนำนโยบายไปสู่หน่วยงานของระบบราชการ เพื่อให้ข้าราชการปฏิบัติตามนโยบายนั้น การนำนโยบายไปปฏิบัติมีความเกี่ยวข้องกับทุกกิจกรรม เช่น การจัดตั้งกรงานใหม่ การมีหน่วยงานหรือตัวแทนรับผิดชอบ เพื่อให้สามารถดำเนินการตามนโยบายที่กำหนดไว้

นอกจากนี้การนำนโยบายไปปฏิบัติยังต้องมีรูปแบบและกฎระเบียบเพื่อให้ข้าราชการถือปฏิบัติด้วย^{๒๗} ในกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

๑. การพิจารณาผลลัพธ์ของนโยบายของหน่วยงานที่นำนโยบายไป
๒. การยินยอมปฏิบัติตามของกลุ่มเป้าหมายต่อการตัดสินใจนโยบายของผู้กำหนดนโยบาย
๓. พิจารณาจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจาก

^{๒๔} J. E. Anderson, *Public Policy-Making*, (New York: Praeger, 1975), p. 26.

^{๒๕} W. N. Dunn, *Public Policy Analysis : An Introduction*, 2nd ed., (Englewood Cliffs, NJ : Prentice-Hall, 1994), p. 15.

^{๒๖} อุทัย เลหาวิเชียร, *รัฐประศาสนศาสตร์ : ลักษณะวิชาและมิติต่าง ๆ*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๒๙๒-๓๐๑.

^{๒๗} Thomas R. Dye, *Understanding Public Policy* 9th ed., (Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall, 1998), pp. 330-332.

การตัดสินใจของหน่วยปฏิบัติ ๔.พิจารณาผลกระทบจากการรับรู้ของผู้ตัดสินใจนโยบาย และ ๕.การประเมินกระบวนการทางการเมืองที่มีบทบาทในการบัญญัติกฎหมาย^{๒๘}

๕. การประเมินผลนโยบาย (Policy Assessment) เป็นกระบวนการวัดระดับความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบายหรือโครงการ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ ข้อมูลที่คนะดังกล่าวเน้นว่าการประเมินผลนโยบายเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนในการวัดระดับความสำเร็จ หรือความล้มเหลวโดยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อให้เกิดความแม่นยำและเชื่อถือได้ซึ่งช่วยให้ผู้ตัดสินใจลดความเสี่ยงจากผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์^{๒๙}

๖. การปรับปรุงแก้ไขหรือการยกเลิกนโยบาย (policy revision หรือ termination) คือ การปรับเปลี่ยนนโยบายโดยใช้ผลลัพธ์ และที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามนโยบาย ไม่ว่าจะประสบความสำเร็จ หรือความล้มเหลว เป็นพื้นฐานในการปรับเปลี่ยน แนวคิดนี้โดยทั่วไปมีพื้นฐานมาจากความเชื่อที่ว่า หน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหารต้องแยกจากกัน พื้นฐานความเชื่อนี้ ผลักดันให้นักวิชาการมองการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติว่า เป็นขั้นตอนต่างหากที่แยกออกมาจากขั้นตอนอื่นๆ เพราะการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการที่เป็นพลวัต มีปฏิสัมพันธ์กับขั้นตอนอื่นๆ ตลอดเวลาโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ของนโยบายในระดับปฏิบัติการ และแนวทางในการนำไปดำเนินการ มักมีการปรับเปลี่ยนเพื่อประนีประนอมความเห็น และผลประโยชน์ของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสถานการณ์^{๓๐}

กระบวนการของนโยบาย เป็นรูปแบบของขั้นตอนต่างๆที่มีความเกี่ยวโยงกันในระบบการบริหารองค์การ หรือเกี่ยวกับการแนวคิดของนักการเมืองที่ต้องการเข้ามาแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนในพื้นที่นั้นๆ โดยเห็นปัญหาของชาวบ้านและคิดที่ช่วยให้ชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เมื่อได้เข้ามาทำหน้าที่การบริหารก็ต้องแถลงนโยบายนั้นต่อสภาไว้เพื่อกำหนดกรอบแนวทางการพัฒนาหรือแก้ปัญหาดังกล่าวซึ่งได้รับความเห็นต่อของสภานั้นๆ รวมทั้งฝ่ายนิติบัญญัติ เมื่อผ่านกระบวนการดังกล่าวไปแล้ว จะเป็นการวิเคราะห์ตัดสินใจทางเลือกต่อนโยบายว่าจะมีวิธีการใดเพื่อทำให้นโยบายสามารถปฏิบัติเห็นผลได้จริงก็เลือกวิธีการนั้น ต่อจากนั้น การนำนโยบายไปปฏิบัติจะเป็นข้าราชการประจำที่จะต้องตอบสนองต่อนโยบายผู้บริหาร ทั้งบุคลากร งบประมาณ เครื่องมือเครื่องจักรจะถูกนำมาใช้ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหา และสุดท้ายจะเป็นการทบทวนผลการประเมินนโยบายดังกล่าวว่า มีผลตอบรับในการพัฒนาหรือแก้ปัญหามากน้อยเพียงใด หรือควรจะปรับเปลี่ยนทิศทางวิธีการ หรืออาจจะยกเลิกนโยบายดังกล่าวไปเพราะไม่ตรงกับความต้องการของ

^{๒๘} D. A. Mazmanian, & P. A. Sabatier, *Implementation and Publicpolicy : With a New Postscript* Latham, (MD: University Press of America, 1989), pp. 20-21.

^{๒๙} สมบัติ อารังธัญวงศ์, *นโยบายสาธารณะ: แนวความคิดการวิเคราะห์และกระบวนการ*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๔, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๙), หน้า ๔๙๓.

^{๓๐} พรณิลัย นิตโรจน์, “การนำนโยบายการจัดระเบียบท่าบ่อแม่แฝงลอยกรุงเทพมหานครไปปฏิบัติ”, *วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑), หน้า ก.

ประชาชน หรือไม่คุ้มกับการพัฒนา ซึ่งส่วนใหญ่แน่นอนโยบายจะไม่มีการยกเลิกแต่จะเปลี่ยนวิธีการดำเนินงานมากกว่า

ตารางที่ ๒.๕ สรุปตารางแนวคิดเกี่ยวกับนโยบาย

ชื่อนักวิชาการ	กระบวนการจัดทำนโยบายสาธารณะ
J. E. Anderson (1975, p. 26)	๑) ปัญหาสาธารณะหรือไม่ ปัญหานั้น ๒) เป็นวาระของรัฐบาลที่ต้องกระทำหรือไม่
W. N. Dunn (1994, p. 15)	๑) เป็นการก่อรูปของนโยบายซึ่งมีลักษณะที่ก่อรูปมาจากข้าราชการ ๒) เป็นทางเลือกของนโยบายที่กำหนดขึ้นเพื่อการตัดสินใจของฝ่ายบริหาร ศาล และฝ่ายนิติบัญญัติ
อุทัย เลาหวิเชียร (๒๕๔๔, หน้า ๒๙๒-๓๐๑)	๑) การตัดสินใจนโยบายหรือการวิเคราะห์ทางเลือก ๒) การวิเคราะห์ทางเลือกเพื่อการบรรลุเป้าหมาย ๓) การคำนวณเพื่อหาต้นทุนและประโยชน์ที่จะได้รับ ๔) การตัดสินใจก็จะเลือกทางเลือกที่บรรลุเป้าหมายและค่านิยมที่ดีที่สุด
Thomas R. Dye (1998, pp. 330-332)	การนำนโยบายไปปฏิบัติยังต้องมีรูปแบบและกฎระเบียบเพื่อให้ข้าราชการถือปฏิบัติ
D. A. Mazmanian (1989, pp. 20-21)	๑) การพิจารณาผลลัพธ์นโยบายของหน่วยงานที่นำนโยบายไป ๒) การยินยอมปฏิบัติตามต่อการตัดสินใจนโยบายของผู้กำหนดนโยบาย ๓) พิจารณาจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจ ๔) พิจารณาผลกระทบจากการรับรู้ของผู้ตัดสินใจนโยบาย ๕) การประเมินกระบวนการทางการเมืองในการบัญญัติกฎหมาย
สมบัติ อารังธัญวงศ์ (๒๕๔๙, หน้า ๔๙๓)	การประเมินผลนโยบาย เป็นกระบวนการวัดระดับความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนโยบายหรือโครงการ
พรณิฉัย นิติโรจน์ (๒๕๕๑)	การปรับปรุงแก้ไขหรือการยกเลิกนโยบาย (policy revision หรือ termination) คือ การปรับเปลี่ยนนโยบายโดยใช้ผลลัพธ์ และที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามนโยบาย

๒.๒ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการฝึกอบรม

การพัฒนาบุคลากรด้วยการจัดโครงการฝึกอบรมนั้นจะส่งผล และเอื้ออำนวยประโยชน์ให้กับองค์กรหรือหน่วยงานได้เพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถและทัศนคติที่มีต่องานของบุคลากรผู้รับผิดชอบจัดการฝึกอบรมเป็นสำคัญ หากจะให้ได้งาน ปฏิบัติงานด้านการบริหารงานฝึกอบรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกเหนือไปจากจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับกระบวนการฝึกอบรม และหลักการบริหารงานฝึกอบรมแต่ละขั้นตอนแล้ว ผู้รับผิดชอบงานฝึกอบรมควรจะต้องมี

ความรู้พื้นฐานทางสังคมศาสตร์ และ พฤติกรรมศาสตร์แขนงต่างๆ อย่างกว้างขวาง เช่นสังคมวิทยา จิตวิทยา และศาสตร์การจัดการ ซึ่งจะช่วยให้อำนวยความสะดวกให้สามารถ กำหนดหลักสูตร และโครงการฝึกอบรมได้ง่ายขึ้น มีความรู้เกี่ยวกับหลักการบริหารบุคคลและการพัฒนาบุคคลด้วยวิธีการอื่นๆ นอกเหนือไปจากการฝึกอบรม มีความเข้าใจถึงหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ เพื่อให้สามารถปฏิบัติต่อผู้เข้าอบรมได้อย่างเหมาะสม ตลอดจน เข้าใจถึงหลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์อยู่บ้างพอที่จะสามารถ ทำการสำรวจ เพื่อรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่จำเป็น ในการบริหารงาน ฝึกอบรมได้ นอกจากนี้ ผู้ดำเนินการฝึกอบรมยังจำเป็นที่จะต้องมีความสามารถในการสื่อสาร ทั้งด้านการเขียนและการพูดในที่ชุมนุมชน ตลอดจนมีมนุษยสัมพันธ์ดีเพื่อให้สามารถติดต่อสื่อสารกับกลุ่มผู้เข้าอบรม และ ประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วย

นอกจากการมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องดังกล่าวข้างต้นนี้แล้ว ทักษะของผู้รับผิดชอบงานฝึกอบรม ยังเป็นสิ่งสำคัญที่มีผล กระทบต่อการดำเนินงานฝึกอบรมอีกด้วย กล่าวคือ ผู้รับผิดชอบงานฝึกอบรมจะต้องเป็นผู้ที่เห็น ความสำคัญของการฝึกอบรม ต่อการพัฒนาบุคลากร มีความเห็นสอดคล้องกับหลักการและแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม รวมทั้งควรจะต้องมีความเชื่อว่าการฝึกอบรมนั้นเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยในการพัฒนาบุคลากร และนำไปสู่การปรับปรุงการบริหารได้ ทักษะเช่นนี้จะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อเขามีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักการบริหารงานฝึกอบรม ตลอดจนเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเป็นแนวคิดพื้นฐานที่เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม ควรรู้ดังกล่าวไว้ข้างต้นนั่นเอง ดังนั้น เพื่อปูพื้นฐานให้แก่ผู้ปฏิบัติงานด้านการฝึกอบรม จึงจะขอเริ่มต้นคู่มือการจัดโครงการฝึกอบรม เพื่อพัฒนาบุคลากรด้วยการกล่าวถึงแนวคิดและหลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรเสียก่อน

ความหมายของการฝึกอบรม

มีผู้ให้คำนิยามความหมายของการฝึกอบรมไว้อย่างมากมาย ขึ้นอยู่กับว่ามองการฝึกอบรมจากแนวคิด (Approach) ใด เช่น

เมื่อมองการฝึกอบรม ในฐานะที่เป็นแนวทางในการพัฒนาข้าราชการตามนโยบายของรัฐ "การฝึกอบรม หมายถึง กระบวนการต่าง ๆ ที่ใช้เพื่อช่วยให้ข้าราชการมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่จำเป็นในการปฏิบัติงาน ในหน้าที่ และเพื่อให้เกิด ความร่วมมือกันระหว่างข้าราชการในการปฏิบัติงานร่วมกันในองค์การ" หรือ

การฝึกอบรม คือ "การถ่ายทอดความรู้เพื่อเพิ่มพูนทักษะ ความชำนาญ ความสามารถ และทัศนคติในทางที่ถูกต้อง เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานและภาระหน้าที่ต่าง ๆ ในปัจจุบันและอนาคต เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และ..ไม่ว่าการฝึกอบรม จะมีขึ้นที่ใดก็ตามวัตถุประสงค์ก็คือ เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการปฏิบัติงาน หรือเพิ่มขีดความสามารถในการจัดรูปขององค์การ"^{๓๑}

ในระยะหลัง เรามักจะมองการฝึกอบรมในเชิงของกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันสืบเนื่องมาจากเรียนรู้ การฝึก อบรม จึงหมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีระบบ

^{๓๑} เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง "นโยบายฝึกอบรม", การฝึกอบรมหลักสูตรเจ้าหน้าที่ฝึกอบรม, ฝ่ายฝึกอบรม , กองวิชาการ , สำนักงาน ก.พ., ๒๕๔๐.

เพื่อให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ มีความสามารถที่จำเป็น และมีทัศนคติที่ดีสำหรับการปฏิบัติงาน อย่างใดอย่างหนึ่งของหน่วยงานหรือองค์กรนั้น

การฝึกอบรม คือ กระบวนการในอันที่จะทำให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และความชำนาญ ในเรื่องหนึ่งเรื่องใด และเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้^{๓๒}

จะเห็นได้ว่า ความหมายของการฝึกอบรมมีมากมาย ขึ้นอยู่กับว่าจะพิจารณาจากแนวคิด (Approach) ใดที่เกี่ยวกับ การฝึกอบรม ทั้งนี้ มีแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับการฝึกอบรม ดังต่อไปนี้

การฝึกอบรมกับการศึกษาและการพัฒนาบุคคล

ทั้งการศึกษา การพัฒนาบุคคล และการฝึกอบรมล้วนแต่มีลักษณะที่สำคัญๆ คล้ายคลึงกัน และเกี่ยวข้องกันจนดูเหมือน จะแยกออกจากกันได้ยาก แต่ความเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่าง ทั้งสามเรื่องดังกล่าว จะช่วยให้สามารถเข้าใจถึงลักษณะของกระบวนการฝึกอบรม ตลอดจน บทบาทและหน้าที่ของผู้รับผิดชอบจัดการฝึกอบรมเพิ่มมากขึ้น

การศึกษาเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีระบบ เพื่อให้บุคคลมีความรู้ ทักษะ ทัศนคติในเรื่องต่างๆ ไป อย่างกว้างๆ โดยมุ่งเน้นการสร้างคนให้มีความสมบูรณ์ เพื่อให้สามารถ ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยดี และสามารถปรับตัว ให้เข้ากับ สภาพแวดล้อมได้เป็นสำคัญ ถึงแม้ว่า การศึกษายุคปัจจุบันจะเน้นให้ความสำคัญแก่ตัวผู้เรียนเป็นหลัก (Student-Centered) ทั้งในด้าน ของการจัด เนื้อหาการเรียนรู้อัตโนมัติ ระดับความยากง่ายและเทคนิควิธีการเรียนรู้ เพื่อให้ตรงกับ ความสนใจ ความต้องการ ระดับสติปัญญา และความสามารถของผู้เรียนก็ตาม การศึกษาโดยทั่วไปก็ยังคงเป็น การสนองความต้องการของบุคคล ในการ เตรียมพร้อม หรือสร้างพื้นฐานในการเลือกอาชีพมากกว่า การมุ่งเน้นให้นำไปใช้ในการปฏิบัติงานใดงานหนึ่ง นอกจากนี้ การศึกษาเป็นเรื่องที่สามารถกระทำ ได้ตลอดชีวิต (Lifelong Education) ไม่จำกัดระยะเวลาอีกด้วย

ส่วนคำว่า การพัฒนาบุคคล นั้น นักวิชาการด้านการฝึกอบรมบางท่านเห็นว่าเกือบจะเป็น เรื่องเดียวกันกับการฝึกอบรม โดยกล่าวว่า การฝึกอบรม เป็นการเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ สำหรับ บุคลากรระดับปฏิบัติการ เพื่อให้สามารถทำงานอย่างใด อย่างหนึ่งได้ตามจุดประสงค์เฉพาะอย่าง ในขณะที่การพัฒนาบุคคลนั้น มุ่งเสริมสร้างให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ ไป อย่างกว้างๆ จึงเป็นการ ฝึกอบรมสำหรับบุคลากรระดับบริหารเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วบุคลากรทั้งสองระดับก็ต้องมี ทั้งการฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรรวมๆ กันไป เพียงแต่จะเน้นหนักไปในทางใดเท่านั้น^{๓๓}

ส่วน เด่นพงษ์ พลละคร เห็นว่าคำว่า การพัฒนาบุคคล เป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก กล่าวคือ กิจกรรมใดที่จะ มีส่วน ทำให้พนักงานมีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และทัศนคติที่ดีขึ้น สามารถที่จะ ปฏิบัติหน้าที่ ที่ยากขึ้นและมีรับผิดชอบ ที่สูงขึ้น ในองค์กรได้แล้ว เรียกว่า เป็นการพัฒนาบุคคล

^{๓๒} สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน, เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง "กระบวนการฝึกอบรม", (กรุงเทพมหานคร : การฝึกอบรมหลักสูตรความรู้พื้นฐานด้านการฝึกอบรม สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^{๓๓} สุปราณี ศรีฉัตรวิมล, การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคคล, (โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๒), หน้า ๕๖.

ทั้งนี้ ซึ่งหมายความรวมถึงการให้การศึกษาเพิ่มเติม การฝึกอบรม การสอนงาน หรือ การนิเทศงาน (Job Instruction) การสอนแนะ (Coaching) การให้คำปรึกษาหารือ (Counselling) การมอบหมายหน้าที่ให้ ทำเป็นครั้งคราว(Job Assignment) การให้รักษาการแทน(Acting) การโยกย้ายสับเปลี่ยนหน้าที่การทำงานเพื่อให้โอกาสศึกษางานที่แปลกใหม่ หรือการได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ และ ประสบการณ์จากหน่วยงานอื่น(Job Rotation) เป็นต้น^{๓๔}

จากความหมายของการพัฒนาบุคคลดังกล่าวข้างต้น ทำให้เข้าใจได้ทันทีว่าการฝึกอบรม เป็นเพียงวิธีการหนึ่ง หรือ ส่วนหนึ่งของการพัฒนาบุคคลเท่านั้น เพราะการพัฒนาบุคคลเป็นเรื่องซึ่งมี จุดประสงค์และแนวคิดกว้างขวางกว่าการฝึกอบรม ดังที่มีผู้นิยามว่า การฝึกอบรม คือ " การพัฒนา บุคลากรให้มี ความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ทศนคติ ที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน จนกระทั่งเกิดการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการปฏิบัติงานไปในทิศทางที่ต้องการ "^{๓๕}

นอกจากนั้น การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคคลนั้น เป็นเรื่องที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะเจาะจง เน้นถึงการเพิ่มประสิทธิภาพ ของงานซึ่งตัวบุคคลนั้นปฏิบัติอยู่ หรือจะปฏิบัติต่อไปในระยะยาว เนื้อหาของเรื่องที่ฝึกอบรมอาจเป็น เรื่องที่ตรงกับความต้องการ ของตัวบุคคลนั้นหรือไม่ก็ได้ แต่จะ เป็นเรื่องที่มุ่งเน้นให้ตรงกับงานที่กำลังปฏิบัติอยู่หรือกำลังจะได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติ การฝึกอบรม จะต้องเป็นเรื่องที่จะต้องมีการกำหนดระยะเวลาเริ่มต้น และสิ้นสุดลงอย่างแน่นอน โดยมีจุดประสงค์ให้ เกิดการ เปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ซึ่งสามารถประเมินผลได้จากการปฏิบัติงานหรือผลงาน (Performance) หลังจากได้รับการฝึกอบรม ในขณะที่การศึกษา เป็นเรื่องระยะยาว และอาจประเมิน ไม่ได้ในทันที

การฝึกอบรมกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ในการจัดโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคคลนั้น ผู้จัดจำเป็นที่จะต้องเข้าใจถึงลักษณะ ธรรมชาติในกระบวนการ เรียนรู้ของผู้ใหญ่เป็นพื้นฐานเสียก่อน จึงจะมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ เลือกทางเลือกต่าง ๆ ในการดำเนินการตาม กระบวนการ บริหารงานฝึกอบรมได้อย่างเหมาะสม และ ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของ ผู้เข้าอบรมได้ตรงกับ วัตถุประสงค์ของการ ฝึกอบรมมากขึ้น

การฝึกอบรมมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเรียนรู้ เนื่องจาก การฝึกอบรมเป็น กระบวนการหนึ่งซึ่งมุ่งก่อให้เกิด การเรียนรู้ ซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการ ปฏิบัติที่มี การเน้นย้ำบ่อยๆ [๘] โดยที่ผลของการเรียนรู้อาจไม่สามารถ สังเกตเห็นได้โดยตรง แต่อาจตรวจสอบได้จากผลของการกระทำ หรือผลงานของผู้เรียน นักจิตวิทยา ได้ทำการวิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ไว้มากมาย ล้วนแต่เห็นว่าการเรียนรู้ของ ผู้ใหญ่ แตกต่างจากการเรียนรู้ของเด็ก เรื่องที่สำคัญเกี่ยวกับลักษณะธรรมชาติในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ อาจ พอสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

๑. ผู้ใหญ่ต้องการรู้เหตุผลในการเรียนรู้ และ ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ต่อเมื่อเขาต้องการจะเรียน

^{๓๔} เต๋นพงษ์ พลละคร, "การพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชา", วารสารเพิ่มผลผลิต, ปีที่ ๒๘, (ธันวาคม ๑๕๓๑ – มกราคม, ๒๕๓๒) : ๒๐-๒๕.

^{๓๕} สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน, เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง "กระบวนการฝึกอบรม ", หน้า ๔๓.

เนื่องจากผู้ใหญ่ที่เข้าใจตนเอง และรู้ว่าตนเองมีความรับผิดชอบต่อผลของการตัดสินใจของตนเองได้ ก่อนการเรียนรู้ผู้ใหญ่ มักต้องการจะรู้ว่า เพราะเหตุใดหรือทำไมเขาจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ เขาจะได้รับประโยชน์อะไร จากการเรียนรู้ และจะสูญเสียประโยชน์อะไรบ้างถ้าไม่ได้เรียนรู้สิ่งเหล่านั้น ผู้ใหญ่จึงมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่เขาต้องการเรียนรู้และพึงพอใจ มากกว่า จะให้ผู้อื่นมา กำหนดให้ และมักมีแรงจูงใจในการเรียนรู้จากภายในตนเองมากกว่าแรงจูงใจภายนอก

๒. ลักษณะการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ในกระบวนการเรียนรู้ ผู้ใหญ่ต้องการเป็นอย่างมากที่จะชี้แนะตนเองมากกว่าจะให้ผู้สอน มาชี้แนะหรือควบคุมเขา นั่นคือ ผู้ใหญ่อยากที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองมากกว่า และด้วยการเรียนรู้มี ลักษณะเป็นการแนะแนวมากกว่า การสอน ดังนั้น บทบาทของผู้สอนควรจะเป็นการเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับผู้เรียนในกระบวนการค้นหาความจริง หรือที่เรียกว่าผู้อำนวยความสะดวก ในการเรียนรู้ (Facilitator) มากกว่าที่จะเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ของตนไปยังผู้เรียน นอกจากนี้ บทบาทของผู้อำนวยความสะดวกในการ เรียนรู้ควรจะต้องเป็นผู้สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ ด้วยการยอมรับฟัง และยอมรับในการแสดงออก ทักษะคิดและความรู้สึกนึกคิด เกี่ยวกับเนื้อหาสาระของวิชาที่เรียนของผู้เรียน ช่วยให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงจุดมุ่งหมายในการเรียนรู้ของแต่ละคน และของกลุ่ม ทำหน้าที่จัดหา และจัดการทรัพยากรในการเรียนรู้ หรืออาจเป็นแหล่งทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเสียเอง

๓. บทบาทของประสบการณ์ของผู้เรียน

ประสบการณ์ชีวิตมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ข้อแตกต่างในการเรียนรู้ที่สำคัญ ระหว่างผู้ใหญ่กับเด็กอย่างหนึ่งก็คือ ผู้ใหญ่มีประสบการณ์มากกว่า ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งข้อดีและข้อเสีย ทั้งนี้ เพราะวิธีการเรียนรู้เบื้องต้นของผู้ใหญ่ คือ การวิเคราะห์และค้นหา ความจริงจากประสบการณ์ ซึ่งนักจิตวิทยาบางคนเชื่อว่า หากเขารู้ว่า สิ่งที่เขาเรียนรู้นั้นมีส่วนช่วยรักษา หรือเสริมสร้าง ประสบการณ์ภายในตัวเขา ผู้ใหญ่ก็จะเรียนรู้ได้มากขึ้น แต่ถ้าหากกิจกรรมใดหรือประสบการณ์ใด จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างภายในของเขา ผู้ใหญ่ก็มีแนวโน้มที่จะต่อต้านโดยการปฏิเสธหรือ ปิดป้องกิจกรรมหรือประสบการณ์นั้น ๆ

นอกจากนั้น ประสบการณ์เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้ใหญ่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะยิ่ง อายุมากขึ้น ประสบการณ์ของผู้ใหญ่ก็ยิ่งจะแตกต่างมากยิ่งขึ้น ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ สำหรับผู้ใหญ่ จึงควรคำนึงถึงทั้งในด้านของความแตกต่าง ระหว่างบุคคลของผู้ใหญ่ และควรจะทำตามข้อดีของการมีประสบการณ์ของผู้ใหญ่ และทำให้ประสบการณ์นั้นมีคุณค่าโดยการ ใช้เทคนิค ผูกอบรมต่างๆ ซึ่งเน้นการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ (Experiential techniques) ทำให้ผู้เรียนได้ มีโอกาส ผสมผสานความรู้ใหม่กับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่ ทำให้การเรียนรู้ที่ได้รับใหม่นั้นมีความหมายเพิ่มเติมขึ้นอีก อาทิเช่น วิธีการ อภิปรายกลุ่ม กิจกรรมการแก้ปัญหา กรณีศึกษา และ เทคนิคการผูกอบรมโดยอาศัยกระบวนการกลุ่มต่างๆ

๔. แนวโน้มในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

โดยทั่วไปเด็กมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้โดยอาศัยเนื้อหาวิชาและมองการเรียนรู้ในลักษณะเอง การแสวงหาความรู้จากเนื้อหาสาระ ของวิชาใดวิชาหนึ่งโดยตรง แต่สำหรับผู้ใหญ่ การเรียนรู้จะมุ่งไปที่ ชีวิตประจำวัน (Life-centered) หรือเน้นที่งาน หรือการ แก้ปัญหา (Task-centered) เสียมากกว่า นั่นคือ ผู้ใหญ่จะยอมรับและสนใจกิจกรรมการเรียนรู้ของเขา หากเขาเชื่อและเห็นว่า การเรียนรู้นั้น ๆ จะ

ช่วยให้เขาทำงานได้ดีขึ้น หรือช่วยแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของเขา ดังนั้น การจัดหลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน ผู้ใหญ่จึงควรพิจารณาการณ์ต่าง ๆ รอบตัวของเขา และเป็นการเพิ่มความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ ซึ่งมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหา ในชีวิตจริงของเขาด้วย

๕. บรรยากาศในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่

ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้ดีกว่าในบรรยากาศที่มีการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ทั้งทางกายภาพ เช่น การจัดแสงสว่าง และ อุณหภูมิของห้องให้พอเหมาะ มีการจัดที่นั่งที่เอื้อต่อการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน หรือระหว่างผู้เรียนด้วยกันได้สะดวก และมีบรรยากาศของการยอมรับในความแตกต่างในทางความคิด และประสบการณ์ที่แตกต่างกันของแต่ละคน มีความเคารพซึ่งกัน และกัน มีอิสรภาพและการสนับสนุนให้มีการแสดงออก และมีความเป็นกันเอง มากกว่าบังคับด้วยระเบียบกฎเกณฑ์ต่างๆ ผู้ใหญ่ก็จะ ปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้มากกว่า ตรงกันข้าม หากผู้ใหญ่ตกอยู่ในสิ่งแวดล้อมหรือสถานการณ์ที่ขมขู่ เขาก็มักจะยืนหยัด ไม่ยอมยี่ดหย่อน หรือไม่ยอมปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมนั้น แต่ถ้าหากเขารู้สึกว่าอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย เขาจะยอมรับ และปรับตนเองให้เข้ากับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ ได้

จากลักษณะและธรรมชาติในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นมีผู้สรุปถึงหลักสำคัญในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ไว้สั้น ๆ ดังนี้ คือ

๑. ผู้ใหญ่จะเรียนเมื่อเขาต้องการจะเรียน
๒. ผู้ใหญ่จะเรียนเฉพาะสิ่งที่เขามีความรู้สึกว่าจะมีความจำเป็นจะต้องเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรียนเพื่อนำไปปฏิบัติ
๓. ผู้ใหญ่เรียนรู้โดยการกระทำได้ดีกว่า การสอนผู้ใหญ่จึงควรใช้วิธีการหลายๆอย่างรวมทั้งให้ลงมือกระทำด้วย
๔. จุดศูนย์กลางในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่อยู่ที่ปัญหา และปัญหาเหล่านั้นจะต้องเป็นจริง
๕. ประสบการณ์มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งอาจเป็นได้ทั้งคุณและโทษต่อการเรียนรู้

๖. ผู้ใหญ่จะเรียนรู้ได้อย่างดีเยี่ยมในบรรยากาศแวดล้อมที่เป็นกันเอง ไม่ใช่รู้สึกถูกบังคับโดยระเบียบกฎเกณฑ์

๗. ผู้ใหญ่ต้องการการแนะนำไม่ใช่การสอน และต้องการการวัดผลด้วยตนเอง มากกว่าการให้คะแนน

นอกจากนั้น บทบาทที่สำคัญของผู้สอน วิทยากร หรือผู้อำนวยความสะดวก(Facilitators) ในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ ซึ่งจำเป็นที่ผู้รับผิดชอบจัดการฝึกอบรมจะต้องเข้าใจและพยายามดำเนินการต่างๆ ในการจัดฝึกอบรมให้สอดคล้องกันด้วยนั้น อาจสรุปได้ดังนี้

๑. ผู้สอนจะต้องยอมรับว่าผู้เรียนแต่ละคนมีคุณค่า และจะต้องเคารพในความรู้สึกนึกคิดและความเห็น ตลอดจน ประสบการณ์ของเขาด้วย
๒. ผู้สอนควรพยายามทำให้ผู้เรียนตระหนักด้วยตัวเองว่ามีความจำเป็นที่เขาจะต้องปรับพฤติกรรม (ทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ และทัศนคติ) โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และอาจประสบปัญหาอย่างใดบ้าง อันเนื่องมาจากการขาดพฤติกรรมที่มุ่งหวังดังกล่าว

๓. ควรจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพให้สะดวกสบาย (เช่น ที่นั่ง อุณหภูมิ แสงสว่าง การถ่ายเทอากาศ ฯลฯ) รวมทั้งเอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเองได้สะดวกอีกด้วย (เช่น ไม่ควรจัดให้มีการนั่งข้างหน้าข้างหลังซึ่งกันและกัน)

๔. ผู้สอนจะต้องแสวงหาวิธีการที่จะแสวงหาความสัมพันธ์อันดี ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเพื่อสร้างความรู้สึกไว้น่าเชื่อถือ และความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยการช่วยเหลือหรือสนับสนุนให้มีกิจกรรมที่ต้องมีการให้ ความร่วมมือร่วมใจกันและกัน และในขณะเดียวกันควรพยายามหลีกเลี่ยงการแข่งขัน และการใช้วิจารณ์ญาติตัดสินว่าอะไรควรไม่ควรอีกด้วย

๕. หากเป็นไปได้ ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในเรื่องดังต่อไปนี้

๑) การพิจารณากำหนดวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ ตามความต้องการของผู้เรียน โดยสอดคล้องกับความต้องการขององค์กร ของผู้สอน และของเนื้อหาวิชาด้วย

๒) การพิจารณาทางเลือกในการกำหนดกิจกรรมเพื่อการเรียนการสอน รวมทั้งการเลือกวัสดุอุปกรณ์ และวิธีการเรียนการสอน

๓) การพิจารณากำหนดมาตรการหรือเกณฑ์การเรียนการสอนซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกัน รวมทั้งร่วมกันกำหนด เครื่องมือและวิธีการวัดผลความก้าวหน้าเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ตั้งแต่แรกด้วย

๖. ผู้สอนจะต้องช่วยผู้เรียนให้รู้จักพัฒนาขั้นตอนและวิธีการในการประเมินตนเองตามเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้แล้ว

แนวคิดในการพัฒนาบุคลากร

แนวคิดนี้มองการพัฒนาบุคลากรในเชิงระบบ ประกอบด้วย ๓ ส่วนหลัก คือ

๑) Inputs หรือสิ่งนำเข้า ซึ่งได้แก่ ทรัพยากรต่างๆเช่น เงินงบประมาณ บุคคล วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจน นโยบายและแนวคิด ในการบริหารงานการพัฒนาบุคลากร วิธีการที่ใช้ในการพัฒนาบุคลากร และเทคโนโลยีต่างๆ ฯลฯ ซึ่งหน่วยงานทุ่มเท หรือใส่เข้าไป ในระบบการพัฒนาบุคลากร

๒) Process หรือ กระบวนการพัฒนาบุคคล หมายถึง การฝึกอบรม การสัมมนา การประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือการ ดำเนินการพัฒนาบุคลากรในลักษณะอื่นๆ เช่น การมอบหมายงาน การหมุนเวียนหน้าที่การงาน (Job Rotation) เป็นต้น และ

๓) Outputs หรือผลลัพธ์ คือบุคลากรที่ได้รับการพัฒนาแล้ว รวมทั้งข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับผลลัพธ์ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ เป็นข้อมูลย้อนกลับ หรือ Feedback เพื่อใช้ในการปรับปรุงการพัฒนาบุคลากรต่อไปอีก

แนวคิดนี้ต้องการเน้นถึงประเด็นสำคัญว่า ถ้าต้องการผลลัพธ์ที่มีคุณภาพ ก็จำเป็นต้องใส่สิ่งนำเข้าที่สมบูรณ์ และมีคุณภาพ เข้าไปในระบบและดูแลให้กระบวนการพัฒนาบุคลากร มีประสิทธิภาพด้วย

๒. Agricultural Model หรือแนวคิดเชิงเกษตรกรรม ซึ่งเปรียบเทียบการพัฒนาบุคคล เช่นเดียวกับการปลูกต้นไม้ และเห็นว่าเราควรจะต้องดำเนินการพัฒนาบุคลากรในลักษณะดังนี้

นอกจากนั้น กิจกรรมในการพัฒนาบุคลากร อาจแบ่งออกเป็น ๔ ประเภท คือ

๑. กิจกรรมทางการบริหาร เป็นเรื่องของผู้บังคับบัญชาจะต้องเป็นผู้ดำเนินการ ได้แก่

๑.๑ ให้ทำงานแทนกัน

- ควรใช้ในหน่วยงานที่มีบุคลากรไม่มากนัก
- ๑.๒ แบ่งความรับผิดชอบ
 - แบ่งงานที่ไม่ยากนักให้ผู้บังคับบัญชาได้มีโอกาสได้รับผิดชอบตัดสินใจบ้าง
- ๑.๓ มอบหมายให้ทำงานโครงการพิเศษ
 - มีข้อดีที่จะทำให้ผู้บังคับบัญชาได้เห็นทักษะในการบริหาร (Managerial Skill) ของผู้ได้รับมอบหมายว่า จะสามารถควบคุมเวลาได้หรือไม่ รู้จักกระจายงานเป็นหรือเปล่า ฯลฯ
- ๑.๔ Understudy
 - เป็นการให้ศึกษาวิธีการทำงานขึ้นใดขึ้นหนึ่งอย่างละเอียดจากผู้ทำงานชั้นนั้นอยู่เต็ม เพื่อที่จะให้สามารถ ทำแทนกันได้
- ๑.๕ Rotation
 - คือ การสับเปลี่ยนหมุนเวียนงาน มีลักษณะ คือ
 - ๑) การเปลี่ยนงานกัน โดยเปลี่ยนลักษณะงาน (Job Rotation)
 - ๒) การเปลี่ยนงานกัน โดยเปลี่ยนสถานที่ทำงาน (Location Rotation)
- ๒. กิจกรรมทางด้านการศึกษาฝึกอบรม - เป็นกิจกรรมที่องค์กรมอบหมายให้หน่วยงาน หรือกลุ่มบุคลากร รับผิดชอบดำเนินการ อาทิเช่น
 - ๒.๑ การจัดฝึกอบรมเองภายในองค์กร (In house training)
 - เป็นการจัดฝึกอบรมให้บุคลากรภายในองค์กรได้เข้าอบรมพร้อม ๆ กัน ที่ละจำนวนมากๆ (Class room training) โดยดำเนินการตามขั้นตอนในการจัดโครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากร
 - ๒.๒ การส่งบุคลากรไปอบรมภายนอกองค์กร
 - ๒.๓ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)
 - มักเป็นการยกปัญหาที่มีอยู่มาให้ศึกษาหรือทดลองปฏิบัติ และอาจใช้เป็นแนวปฏิบัติหลังการประชุมฯ
 - ๒.๔ ดูงาน
 - เป็นการไปขอฟังการบรรยายสรุปถึงลักษณะการจัดระบบงาน และวิธีการปฏิบัติงานจริงของหน่วยงานอื่นๆ ที่สนใจศึกษา ณ ที่ตั้งของหน่วยงานนั้น
 - ๒.๕ การฝึกอบรมในขณะที่ปฏิบัติงานจริงอื่น ๆ ดังที่เรียกว่า การฝึกอบรมในที่ทำการปกติหรือ On the job training ได้แก่
 - ๒.๕.๑ การสอนแนะหรือการให้คำปรึกษา (Coaching/Counseling) หมายถึงการที่ผู้บังคับบัญชา ควบคุมดูแลให้บุคลากรลงมือปฏิบัติงานจริง โดยให้คำปรึกษาแนะนำอย่างใกล้ชิด การ coaching นี้ อาจหมายรวมถึง การเป็นพี่เลี้ยง ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอนเฉพาะเรื่องงานเท่านั้น อาจรวมทั้งเรื่องเกี่ยวกับคน หรือการวางตัวในองค์กรด้วยก็ได้ และ
 - ๒.๕.๒ การสอนงานหรือนิเทศงาน (Job Instruction/Job Supervision) หมายถึงการที่ผู้บังคับบัญชา สอนงานให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในสังกัด โดยเน้นถึงการแบ่งงานออกเป็นขั้นตอน และการที่ผู้บังคับบัญชา จะต้องสาธิตหรือแสดง วิธีปฏิบัติงานให้เข้าใจก่อน แล้วจึงควบคุมดูแลให้ปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง

๓. กิจกรรมด้านการวางแผนพัฒนาอาชีพ (Career Path หรือ Career Planning) เป็นแนวทางการ พัฒนาบุคลากร ซึ่งจะต้องเป็นนโยบายขององค์กร เพราะจะต้องครอบคลุมบุคลากรทุกระดับและทุกสายงาน นั่นคือ เป็นการวางแผน การพัฒนาบุคลากรให้มีความก้าวหน้าในสายงานอาชีพที่ครองอยู่ โดยระบุว่า บุคลากรแต่ละตำแหน่งงาน จะต้องได้รับการ ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาความรู้หรือทักษะในด้านใดและเมื่อใด จึงจะได้รับการพิจารณาให้เลื่อนระดับตำแหน่งที่สูงขึ้นได้ โดยฝ่ายบุคคล ขององค์กรนั้นอาจเป็นผู้รับผิดชอบจัดกิจกรรมในการพัฒนานั้นให้ อาทิเช่น

๓.๑ การฝึกอบรมเฉพาะระดับ (Pre-promotion training) - จัดให้เฉพาะบุคคลซึ่งดำรงตำแหน่งอยู่ในระดับ ที่อยู่ในข่ายที่จะเลื่อนระดับตำแหน่งสูงขึ้นได้

๓.๒ กิจกรรมก่อนเลื่อนตำแหน่งอื่น ๆ เช่น

- การทดสอบ

- การมอบให้ทำงานวิชาการ เช่น การเขียนรายงาน หรือโครงการ

๔. กิจกรรมร่วมระหว่างพนักงาน

มีกิจกรรมหลายชนิดที่องค์กรอาจส่งเสริมให้พนักงานกระทำร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยอาจมีจุดมุ่งหมายหลัก ในการร่วมกัน พัฒนางาน หรือคุณภาพชีวิตการทำงานด้วยตัวของพนักงานเอง แต่ผลพลอยได้ที่สำคัญ คือ การพัฒนาตัวพนักงานเองในหลายๆ ด้าน ทั้งในด้านการทำงานเป็นทีม การสร้างทักษะในการคิดวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา การรู้จักใช้ความริเริ่มสร้างสรรค์ ตลอดจน การสร้างนิสัย ในการจัดเก็บข้อมูลให้เป็นประโยชน์ ฯลฯ กิจกรรมดังกล่าวนี้มีหลายชนิด อาทิเช่น

๔.๑ กิจกรรมกลุ่มคุณภาพงาน หรือ Quality Control Circles (QC Circles หรือ Q.C.C.) (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก หมายเลข ๑)

๔.๒ กิจกรรมข้อเสนอแนะ (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก หมายเลข ๒)

๔.๓ กิจกรรม ๕ ส. (โปรดดูรายละเอียดในภาคผนวก หมายเลข ๓)

การเลือกใช้กิจกรรมในการพัฒนาบุคคล

เนื่องจากการพัฒนาบุคคลจัดเป็นการลงทุน (Investment) ซึ่งย่อมจะต้องการผลตอบแทนมาสู่องค์กร จึงควรเลือก ใช้กิจกรรมในการพัฒนาบุคคลให้เหมาะสม เพื่อลดการสูญเสียเปล่า ดังที่มีผู้สรุปถึงแนวคิดในการเลือกใช้กิจกรรมไว้ ๓ แนวทาง คือ

แนวทางที่ ๑. พิจารณาที่ตัวบุคลากรถึงศักยภาพในการพัฒนา (Potentiality) เมื่อเปรียบเทียบกับผลการปฏิบัติงาน (Performance)

พวก High Flyer คือ กลุ่มบุคลากรที่องค์กร ควรพัฒนาด้วยกิจกรรมทางการบริหาร จึงจะได้ผลดี เนื่องจากมีศักยภาพ ในการพัฒนาสูง และในขณะเดียวกันมีผลการปฏิบัติงานดีเลิศ สมควรที่องค์กรจะลงทุนให้การพัฒนามากที่สุด

พวก Work Horse คือ กลุ่มบุคลากรที่ควรพัฒนาด้วยการฝึกอบรม หรือการวางแผนพัฒนาอาชีพ เนื่องจากมีทั้ง ศักยภาพ ในการพัฒนา และมีผลการปฏิบัติงานอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง สมควรที่จะได้รับการดูแลให้การฝึกอบรม อย่างสม่ำเสมอ และได้รับการ เลื่อนตำแหน่งไปตามลำดับระหว่างการพัฒนา

ส่วนพวกสุดท้าย พวก Dead Wood คือ กลุ่มบุคลากรที่ควรได้รับการพัฒนาด้วยกิจกรรมร่วมระหว่างพนักงาน เพื่อกระตุ้นให้เกิดจิตสำนึกในการปรับปรุงและพัฒนาเป็นสำคัญ

แนวทางที่ ๒. เลือกกิจกรรมในการพัฒนาบุคลากร โดยพิจารณาจากนโยบายขององค์การ หากกิจกรรมใด ที่มีได้รับการ สนับสนุนจากนโยบายของหน่วยงาน ก็อาจนำมาใช้ในการพัฒนาบุคลากรอย่างไม่เป็นทางการ

แนวทางที่ ๓. เลือกกิจกรรมในการพัฒนาบุคลากรโดยพิจารณาถึงความสร้างให้เกิด ความสมดุลระหว่าง "คนกับงาน" ของบุคลากรรายดังกล่าวประกอบด้วย

แนวความคิดนี้ เน้นถึงการพัฒนาบุคลากรให้มีความสมบูรณ์พร้อมในทุกด้าน โดยไม่ขาด ด้านใดด้านหนึ่ง จนทำให้บุคลากร รายใดรายหนึ่งไม่สามารถประสบผลสำเร็จในสายงานของตนได้ใน ระยะยาว เช่น บุคคลหนึ่งมีความสามารถ ในการปฏิบัติงาน ในหน้าที่ ของนักวิชาการเงินและบัญชี เป็นอย่างยิ่ง แต่ไม่สามารถขึ้นไปดำรงตำแหน่งบริหารในฐานะของหัวหน้างานบัญชีได้เลย เนื่องจาก ขาด มนุษยสัมพันธ์และความสามารถในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนา บุคลากร จึงต้องคำนึงถึงความสมดุลในด้านต่างๆ ของผู้รับการพัฒนาด้วย เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์ กับการบริหารงานฝึกอบรม

อีกเรื่องหนึ่งที่เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบจัดโครงการฝึกอบรมควรรู้คือ หลักและเทคนิคการ วิจัยทางสังคมศาสตร์ขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นความรู้ที่จำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับนำมาประยุกต์ใช้ในการ ดำเนินการตามขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการฝึกอบรม ขั้นตอน เหล่านี้ได้แก่ การหาความจำเป็นใน การฝึกอบรม การเตรียมเนื้อหาหลักสูตร การวางแผนการฝึกอบรม และการประเมินผลการฝึกอบรม ทั้งนี้เพราะถึง แม้ว่าทฤษฎีและแนวความคิดเกี่ยวกับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ อาจจะไม่มีส่วน เกี่ยวข้องพันกับการบริหารงาน ฝึกอบรม โดยตรง แต่วิธีปฏิบัติในการวิจัยหลายขั้นตอน ที่สามารถ นำมาใช้ในการดำเนินการฝึกอบรม คือ

๑. การรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธี

การสังเกต

การสัมภาษณ์

การออกแบบสอบถาม

การสำรวจและศึกษาวิเคราะห์จากเอกสาร

๒. การประเมินและวิเคราะห์ข้อมูล

๓. การนำผลที่ได้มาใช้

การนำเอาขั้นตอนในการวางแผนและดำเนินการวิจัย คือ การตั้งปัญหา การ ตั้งสมมติฐาน การตัดสินใจเลือกวิธีรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ตีความข้อมูล การเสนอและรายงาน ผล มาใช้ในการบริหารงานฝึกอบรม จะช่วยทำให้ผลการดำเนินงาน ในแต่ละขั้นตอน มีความหมาย และน่าเชื่อถือมากขึ้น ตัวอย่างเช่นในการกำหนดความจำเป็นในการฝึกอบรม หากมีการดำเนินการ เพื่อให้ได้คำตอบ ที่แน่นอน ว่าอะไรคือปัญหาในการทำงานอย่างแท้จริง ไม่ใช่การฟังจากข่าวลือ ก็จะทำให้การจัดฝึกอบรมสมเหตุสมผลมากขึ้น

นอกจากนั้น สำหรับเรื่องต่างๆที่ผู้จัดโครงการฝึกอบรมควรรู้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งหมดในบทนี้นั้น ผู้เขียนเชื่อว่า หากผู้รับผิดชอบจัดโครงการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจ จะช่วย ทำให้สามารถปฏิบัติงานในหน้าที่ได้อย่างมีเหตุมีผล และตระหนัก ถึงที่มาของความจำเป็นในการ ปฏิบัติงาน ในแต่ละขั้นตอนของการบริหารงานฝึกอบรม ไม่ใช่เพียงแค่ปฏิบัติตามสิ่งที่เคยเห็น หรือ

เคยปฏิบัติกันมาเท่านั้นเอง และที่สำคัญ อาจช่วยทำให้การดำเนินงานในบทบาท ของผู้จัดโครงการ ฝึกอบรมมีความสมบูรณ์ขึ้นด้วย

๒.๓ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการศึกษา

ศักยภาพ หรือ Competency คือ บุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายใต้ปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้น สร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนด ในงานที่ตนรับผิดชอบเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล ในการปฏิบัติงานให้ได้ผลสูงสุด โดยการใช้เกณฑ์มาตรฐาน

ศักยภาพ (Competency) คือ ลักษณะของพฤติกรรมที่แสดงออกของคนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) และคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล (Personal Attributes) ในพฤติกรรมที่แตกต่างกัน

ศักยภาพ คือ ความชำนาญในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้บุคคลสามารถกระทำการหรืองดเว้นกระทำการในกิจการใด ๆ ให้ประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ซึ่งความสามารถเหล่านี้ได้มาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ การฝึกฝน และการปฏิบัติเป็นนิสัยจากค่านิยมข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ศักยภาพ หมายถึง คุณลักษณะของบุคคลอันได้แก่ความรู้ ทักษะ และลักษณะส่วนบุคคลหรือทัศนคติที่นำมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่งานของตนเองเพื่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการทำงาน

การศึกษาเรื่องศักยภาพ (Competency) โดย David C. McClelland ได้ตีพิมพ์บทความเรื่อง “Testing for competence rather than intelligence” ที่พิสูจน์ถึงลักษณะนิสัยทางพฤติกรรมและคุณลักษณะที่มีประสิทธิผลมากกว่าการทดสอบความถนัดในการตัดสินใจถึงว่าใครประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน คนที่ปฏิบัติงานได้ดีกว่าจะทำการสิ่งต่าง ๆ เช่น มีการตัดสินใจที่ดีในการสังเกตเห็นปัญหาและตัดสินใจแก้ปัญหาเหล่านั้นด้วยการตั้งเป้าหมายที่ท้าทาย และเป็นที่มาของคำว่าศักยภาพ (Competency) ซึ่งเป็นบุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายใต้ปัจเจกบุคคล ซึ่งสามารถผลักดันให้ปัจเจกบุคคลนั้น สร้างผลการปฏิบัติงานที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนด ในงานที่ตนรับผิดชอบความสามารถตามกรอบแนวคิด ซึ่งสามารถอธิบายได้ตามแผนภาพโมเดลภูเขา น้ำแข็ง แสดงเกี่ยวกับแนวคิด หลักการของ Competency

David C. McClelland ได้อธิบายความหมายขององค์ประกอบทั้ง ๕ ส่วนไว้ดังนี้

๑) แรงผลักดันเบื้องต้น หรือ แรงจูงใจ (Motives) เป็นสิ่งที่บุคคลคิดหรือต้องการอย่างแท้จริง ซึ่งจะเป็แรงขับในการกำหนดทิศทางหรือการเลือกของบุคคลเพื่อแสดงออกถึงพฤติกรรมหรือการตอบสนองต่อเป้าหมายหรือการถอยออกไปจากสิ่งต่างๆ เหล่านั้น

๒) อุปนิสัย (Trait) เป็นคุณลักษณะส่วนบุคคลทางกายภาพและรวมถึงการตอบสนองของบุคคลต่อข้อมูลหรือสถานการณ์ที่เผชิญ

๓) ภาพลักษณ์แห่งตน (Self concept) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ (Attitude) ค่านิยม (Value) และภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง (Self image) ซึ่งจะเป็แรงจูงใจที่ทำให้เกิดพฤติกรรมและทำให้สามารถทำนายพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสถานการณ์ต่างๆ ในช่วงระยะสั้นๆ ได้

๔) ความรู้ (Knowledge) เป็นขอบเขตของข้อมูลหรือเนื้อหาเฉพาะด้านที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งครอบครองอยู่

๕) ทักษะ (Skill) เป็นความสามารถในการปฏิบัติงานทั้งที่เกี่ยวข้องกับด้านกายภาพ การใช้ความคิด และจิตใจของบุคคลในระดับที่สามารถคิด วิเคราะห์ ใช้ความรู้กำหนดเหตุผลหรือการวางแผนในการจัดการ และในขณะเดียวกันก็ตระหนักถึงความซับซ้อนของข้อมูลได้^{๓๖}

องค์ประกอบทั้ง ๕ ส่วนข้างต้นได้กลายมาเป็นแนวทางในการกำหนด “นิยาม” หรือ “ความหมาย” ของตำรา Competency มากมาย ในปัจจุบันองค์กรในต่างประเทศได้นำ Competency มาใช้ในการบริหารงานอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานด้านบริหารทรัพยากรมนุษย์ เช่น การสรรหา การพัฒนา และการรักษาบุคลากรในองค์กร Competency ช่วยให้ผลงานของบุคลากรตรงตามความต้องการขององค์กรซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อความสำเร็จขององค์กร รวมทั้งประเทศไทยก็กำลังสนใจในเรื่อง Competency นี้อย่างมาก^{๓๗}

ประเภทของศักยภาพจำแนกออกเป็น ๓ กลุ่มใหญ่ ๆ ด้วยกันดังนี้^{๓๘}

๑. ศักยภาพหลักขององค์กร (Core Competency) ชีตความสามารถที่เป็นแกนหลักขององค์กรเป็นชีตความสามารถที่ทุกคนในองค์กรต้องมีคุณสมบัติที่เหมือนกัน เนื่องจากความสามารถและคุณสมบัตินี้เป็นตัวกำหนด หรือผลักดันให้องค์กรบรรลุตามวิสัยทัศน์ และพันธกิจที่วางไว้ ตลอดจนยังเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงค่านิยมที่คนในองค์กรมีและถือปฏิบัติร่วมกันยกตัวอย่างเช่น การมุ่งเน้นที่ผลงาน ความคิดสร้างสรรค์ การบริหารการเปลี่ยนแปลง เป็นต้น

๒. ศักยภาพของพนักงานในแต่ละระดับหรือตำแหน่งงาน (Managerial Competency) จะต้องมีความแตกต่างกันไปตามระดับของความรับผิดชอบหรือตามสายการบริหาร ลักษณะของชีตความสามารถประเภทนี้จะสะท้อนถึงความคาดหวังความกว้าง และความลึกของความสามารถที่พนักงานจะต้องมีก่อนที่จะได้รับการเพิ่มความรับผิดชอบ ยกตัวอย่างเช่น ภาวะผู้นำ การจัดลำดับความสำคัญของงานการบริหารทรัพยากร เป็นต้น

๓. ศักยภาพที่กำหนดไว้สำหรับงานในแต่ละด้านหรือตามลักษณะงาน (Functional Competency) จะมีความสามารถแตกต่างกันไปตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ยกตัวอย่างเช่น ทักษะในด้านการนำเสนอ การประสานงาน เป็นต้น

ลักษณะที่สำคัญต่างๆ ของศักยภาพ ดังต่อไปนี้

๑. คุณลักษณะ (Characteristics) เนื่องจากชีตความสามารถเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล (Under Characteristic) ดังนั้นการจำแนกถึงแนวทางพฤติกรรม การคิด หรือความเห็นในสถานการณ์หนึ่ง ๆ สามารถกระทำได้โดยการพิจารณาถึงคุณลักษณะของชีตความสามารถใน ๕ รูปแบบ ดังต่อไปนี้

^{๓๖} McClelland, D.C., A Competency model for human resource management specialists to be used in the delivery of the human resource management cycle. (Boston: Mcber, 1975), p.1.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑.

^{๓๘} จีระประภา อัครบวร, สร้างคนสร้างผลงาน, (กรุงเทพมหานคร : ก.พลทิพย์, 2549), หน้า ๑๒.

๑.๑ แรงจูงใจ (Motives) เป็นสิ่งที่บุคคลต้องการหรือคิดตรงกันในการกระทำซึ่งจะเป็นแรงขับให้เลือกพฤติกรรมที่แสดงออก

๑.๒ คุณลักษณะส่วนบุคคล (Traits) เป็นลักษณะนิสัยทั่วไปที่จะตอบสนองต่อข้อมูลหรือสถานการณ์ที่เผชิญ โดยสามารถพิจารณาได้จากความสามารถในการเรียนรู้ ความกระตือรือร้น และการร่วมมือ

๑.๓ แนวคิดต่อตนเอง (Self – Concept) เป็นทัศนคติ คุณค่า และความคิดฝันของบุคคลซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดปฏิกิริยาต่อแรงจูงใจและทำนายถึงพฤติกรรมของสถานการณ์ต่างๆ ได้

๑.๔ ความรู้ (Knowledge) เป็นข้อมูลส่วนบุคคลที่มีเนื้อหาแตกต่างเฉพาะด้านของบุคคล

๑.๕ ทักษะ (Skill) เป็นความสามารถในการปฏิบัติงานทั้งทางร่างกาย ความคิดและจิตใจของบุคคลในระดับที่สามารถคิดวิเคราะห์ ใช้ความรู้กำหนดเหตุและผล หรือการวางแผนในการจัดการรวมถึงการตระหนักในความซับซ้อนของข้อมูลได้

๒. ความสามารถเชิงเหตุผล (Causal Related) เป็นขีดความสามารถด้านแรงจูงใจ คุณลักษณะส่วนบุคคล รวมถึงแนวความคิดของบุคคลที่จะรวมกันเป็นความมุ่งมั่นในแต่ละบุคคลเพื่อทำนายถึง ทักษะ พฤติกรรม การกระทำ ตลอดจนนำไปทำนายผลลัพธ์ของการปฏิบัติงาน ซึ่งจะนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการวิเคราะห์และประเมินผล

๓. เกณฑ์ที่ใช้อ้างอิง (Criterion Reference) เป็นเกณฑ์ที่ใช้กำหนดศักยภาพโดยต้องผ่านการทำนายอย่างมีนัยสำคัญ เช่น วิธีการทางสถิติ ซึ่งเกณฑ์ที่ใช้ศึกษาส่วนมากจะมี ๒ ลักษณะ ได้แก่ เกณฑ์ปฏิบัติงานสูงสุด (Superior Performance) เป็นการปฏิบัติงานที่สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน หรือว่าสามารถปฏิบัติงานให้ดีที่สุดที่สุดในสถานการณ์การทำงาน และเกณฑ์ในอีกลักษณะหนึ่ง ได้แก่ เกณฑ์ของการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ (Effective Performance) ซึ่งเป็นเกณฑ์ของระดับการทำงานขั้นต่ำที่สามารถยอมรับได้

๔. ศักยภาพเชิงระบบ เป็นขีดความสามารถของการปฏิบัติงานในองค์การที่พิจารณาตามความสามารถของปัจจัยนำเข้าและผลลัพธ์ ซึ่งประกอบด้วยขีดความสามารถในเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้^{๓๙}

๔.๑ ศักยภาพตามลักษณะงาน (Competency as Tasks) เป็นการแสดงถึงขีดความสามารถจากการแบ่งงานออกเป็นงานย่อย ๆ และกำหนดขอบเขตของงานที่จะทำได้

๔.๒ ศักยภาพตามลักษณะของผลลัพธ์ (Competency as Results) ลักษณะของขีดความสามารถที่สามารถแบ่งเป็นองค์ประกอบย่อย ซึ่งผลลัพธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ เหล่านี้จะรวมกันไปสู่ผลลัพธ์รวม

๔.๓ ศักยภาพตามผลของการกระทำ (Competency as Output) ศักยภาพในลักษณะนี้จำเป็นที่จะต้องค้นหาความต้องการของผู้มารับบริการเพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการของการให้บริการ จากนั้นจึงแบ่งผลที่ได้ออกมาเป็นองค์ประกอบย่อย ๆ และกำหนดคุณภาพมาตรฐานที่ต้องการในการตอบสนองต่อความต้องการ

^{๓๙} หลวงวิจิตรวาทการ, *วิธีทำงานและ สร้างอนาคต*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญกิจ, ๒๕๔๒),

๔.๔ ศักยภาพตามความรู้ ทักษะ และทัศนคติ (Competency as Knowledge Skill and Attitude) คนที่มีความเฉลียวฉลาดนั้นสามารถวินิจฉัยได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกหรือวิธีการในการปฏิบัติงานที่ได้ผลงานสูงกว่ามาตรฐานที่กำหนด ในส่วนของขีดความสามารถในลักษณะนี้จะต้องแยกแยะออกมาให้เห็นว่า ความรู้ ทักษะ และทัศนคติอะไรบ้างที่จะทำให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวนี้จะรวมไปถึงการมุ่งเน้นในความสำเร็จของเป้าหมาย การค้นหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา และนำมาซึ่งการใช้เป้าหมายเป็นตัวกำหนดลำดับความสำคัญของการทำงาน

๕. ศักยภาพที่แต่ละคนมีอยู่ (Competency as Attribute Bundle) กระบวนการของขีดความสามารถทางความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เป็นความสามารถที่แท้จริงของแต่ละบุคคลที่มีอยู่ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันออกไป เช่น ความสามารถในการเป็นผู้นำ การจูงใจ เป็นต้น ประเภทของ Competency แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท ดังนี้

๑. ขีดความสามารถหลัก (core competency) หมายถึง บุคลิกลักษณะหรือการแสดงออกของพฤติกรรมของพนักงานทุกคนในองค์กร ที่สะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ ทัศนคติ ความเชื่อและอุปนิสัยของคนในองค์กรโดยรวม ถ้าพนักงานทุกคนในองค์กรมีขีดความสามารถประเภทนี้ก็จะมีส่วนที่จะช่วยสนับสนุนให้องค์กรบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ได้ ขีดความสามารถชนิดนี้จะถูกกำหนดจากวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายหลัก หรือกลยุทธ์ขององค์กร

๒. ขีดความสามารถด้านการบริหาร (managerial competency) คือ ความรู้ ความสามารถด้านการบริหารจัดการ เป็นขีดความสามารถที่มีได้ทั้งในระดับผู้บริหารและระดับพนักงานโดยจะแตกต่างกันตามบทบาทและหน้าที่ความรับผิดชอบ (role-based) แตกต่างตามตำแหน่งทางการบริหาร งานที่รับผิดชอบ ซึ่งบุคลากรในองค์กรทุกคนจำเป็นต้องมีในการทำงาน เพื่อให้งานสำเร็จและต้องสอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ วิสัยทัศน์ พันธกิจขององค์กร เช่น การวางแผน การบริหารการเปลี่ยนแปลง การทำงานเป็นทีม การติดต่อสื่อสาร การแก้ปัญหาและตัดสินใจ ภาวะผู้นำ ความคิดสร้างสรรค์การสร้างนวัตกรรมใหม่ เป็นต้น

๓. ขีดความสามารถตามตำแหน่งงาน (functional competency) คือ ความรู้ ความสามารถในงานซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเฉพาะของงานต่าง ๆ (job-based) เช่นตำแหน่งวิศวกรไฟฟ้า ควรต้องมีความรู้ทางด้านวิศวกรรม นักบัญชี ควรต้องมีความรู้ทางการบัญชี เป็นต้น หน้าที่งานที่ต่างกัน ความสามารถในงานย่อมจะแตกต่างกันตามอาชีพ ซึ่งอาจเรียกขีดความสามารถชนิดนี้ สามารถเรียก Functional competency หรือเป็น Job competency เป็น Technical competency ก็ได้ อาจกล่าวได้ว่าขีดความสามารถชนิดนี้เป็นขีดความสามารถเฉพาะบุคคลซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ ทักษะ พฤติกรรม และคุณลักษณะของบุคคลที่เกิดขึ้นจริงตามหน้าที่หรืองานที่รับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย แม้ว่าหน้าที่งานเหมือนกัน ไม่จำเป็นว่าคนที่ปฏิบัติงานในหน้าที่นั้นจะต้องมีความสามารถเหมือนกัน

๔. ชีตความสามารถตามบทบาทหน้าที่ (Functional Competency: FC) หมายถึง ความรู้ ทักษะและ คุณลักษณะที่บุคลากรจำเป็นต้องมี เพื่อใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ สมรรถนะตามบทบาทหน้าที่^{๔๐}

๒.๔ แนวคิด เกี่ยวกับหลักการเรียนการสอน

๒.๔.๑ เนื้อหาการสอน

การกำหนดเนื้อหาวิชา ถือว่าเนื้อหาเป็นสารที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุ จุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้ได้ฉะนั้นครูจะต้องเลือกใช้เนื้อหาที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ดีที่สุด นั่นคือ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด เนื้อหาวิชาที่มีความสัมพันธ์ สอดคล้องและตรงกับจุดมุ่งหมายย่อมจะส่งผลต่อการเรียนรู้ได้ดี ดังนั้น ในการกำหนดเนื้อหาจึงควร พิจารณาเลือกเอาเนื้อหาที่มีใจความโดยรวมตรงกับจุดมุ่งหมาย ในส่วนที่เป็นความรู้ข้างเคียงหรือเป็น ผลพลอยได้ ถ้าไม่ใช่ความรู้พื้นฐานที่จะถ่ายโยงไปสู่ความรู้ใหม่ในลำดับต่อไปก็ควรตัดออก ความยาว หรือความละเอียดของเนื้อหาที่มีมากเกินไป อาจทำให้การผลิตบทเรียนสิ้นเปลืองเวลาและ แรงงานได้ หรือในระหว่างการเรียนก็อาจจะทำให้ผู้เรียนเสียเวลาไปกับสาระที่ไม่สำคัญเหล่านั้นได้อีก ด้วย แต่ถ้าเนื้อหาที่จำเป็นจะต้องเสนอมีความยาวมากก็ควรพิจารณาแบ่งออกเป็นส่วนย่อย ๆ เพื่อ เสนอเป็นตอน ๆ ไปตามลำดับ

การเลือกและจัดการเนื้อหาว่า หลังจากการวิเคราะห์ความต้องการและกำหนด จุดประสงค์ของหลักสูตรชั่วคราวแล้วจะถึงขั้นการเลือกและจัดเนื้อหาในหลักสูตร การวินิจฉัยความ ต้องการและจุดประสงค์ของหลักสูตรจะเป็นแนวทางเลือกเนื้อหาว่าต้องการเน้นอะไรบ้าง โดยทั่วไป แล้วการพัฒนาหน่วยการเรียนการสอนต้องอยู่ในกรอบของโรงเรียนที่กำหนดว่าในเนื้อหาใดควรสอน ในระดับชั้นอะไร การเปลี่ยนแปลงโยกย้ายเนื้อหาเป็นเรื่องค่อนข้างจะกระทำได้ยาก

๑. การเลือกเรื่อง การเลือกเรื่องเป็นการพัฒนาหน่วยการสอนอันดับแรกที่ครูหรือผู้สอน และนักวางแผนหลักสูตรต้องตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และควรคำนึงถึงธรรมชาติของเรื่องในหน่วยการ สอน เพื่อให้มีความสัมพันธ์กับวิชาและขอบเขตของการศึกษา ไม่ว่าจะเรื่องใดที่เลือกจะมาเป็นตัว แทนที่ดีของเนื้อหาวิชาที่ต้องการให้ผู้เรียนศึกษาหรือไม่ก็ตาม การเรียนการสอนก็ค่อนข้างจะมี ชิดจำกัด และเรื่องที่เลือกมาโดยมากจะเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมที่บังเกิดกับผู้เรียนมากที่สุด หน่วยการสอนจะหมดความสำคัญ ถ้าเรื่องที่เลือกมานั้นไม่มีส่วนพัฒนาตัวผู้เรียนในหลาย ๆ ด้าน เช่น การพัฒนากาย อารมณ์ และสังคม เป็นต้น

เนื้อหาวิชาจะเป็นตัวกำหนดมิติของการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะความรู้ในแต่ละระดับชั้น จะเป็นพื้นฐานการศึกษาต่อในชั้นสูงขึ้น พื้นฐานความรู้ทั้งหลายจึงต้องเน้นทัศนคติ ความสนใจ และความซาบซึ้งเป็นสำคัญ

๒. การเลือกแนวคิดพื้นฐาน แนวคิดพื้นฐานของแต่ละวิชาจะเป็นตัวแทนของวิชานั้น ๆ การเลือกแนวคิดพื้นฐานมีความสำคัญเช่นเดียวกับการเลือกเรื่องบรรจุลงในหลักสูตร แนวคิดพื้นฐาน

^{๔๐}Boam, R. and Sparrow, P., *Designing and Achieving Competency*, (McGraw-Hill, Reading, 1992), p.1.

ในแต่ละหน่วยของทุกเนื้อหาจะกำหนดแนวคิดพื้นฐานอย่างสมเหตุสมผล หลักในการเลือกคือ จะต้องเป็นแนวทางในการเลือกข้อเท็จจริงทั่วไป และข้อเท็จจริงเฉพาะ ดังนั้นสิ่งที่กำหนดไว้ในแนวคิดพื้นฐาน คือ เรื่องที่มาบรรจุลงในหลักสูตรจะต้องมีประโยชน์ต่อผู้เรียนโดยการเลือกแนวคิดนี้ จะต้องผ่านการทดสอบและเป็นที่ยอมรับของครูและนักวางแผนหลักสูตร เช่น เป็นเรื่องที่มีสมเหตุสมผล มีความสำคัญ และอยู่ในระดับความสามารถของผู้เรียนและ^{๔๑}

แนวคิดในการเลือกเรื่องและเนื้อหาเพื่อบรรจุลงในหลักสูตรของวิชาต่าง ๆ ไว้ดังนี้

๑. มนุษย์มีความต้องการพื้นฐาน เช่น ความต้องการทางร่างกาย ความต้องการทางสังคม
๒. กลุ่มบุคคลที่มีวัฒนธรรมเก่าจะชอบอยู่กับสิ่งแวดล้อมและทักษะเก่าตามที่บุคคลนั้นมี อยู่แบบเดิมส่วนบุคคลที่มีวัฒนธรรมใหม่จะนิยมใช้ทักษะใหม่ และยึดถืออยู่กับสภาพแวดล้อมเดิมน้อย

๓. การดำเนินชีวิตของกลุ่มบุคคลจะได้รับอิทธิพลจากบุคคลรุ่นเก่าสืบต่อกันมา

๔. สถาบันครอบครัวเป็นส่วนสำคัญที่สุดในทุกวัฒนธรรม แต่โครงสร้างของครอบครัวอาจแตกต่างกันไปบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับบทบาทของสมาชิกในครอบครัว

๕. สถาบันครอบครัว จะมีวิธีสอนบุตรหลานของตนเองในสิ่งที่ให้ความสำคัญแก่การเรียนรู้ และแต่ละครอบครัวจะมีวิธีสอนสมาชิกในครอบครัวแตกต่างกัน

๖. ในสังคมแบบเก่าจะได้รับการสืบทอดกิจกรรมต่าง ๆ จากครอบครัวหรือกลุ่มชน แต่สังคมรุ่นใหม่จะได้รับการสืบทอด โดยผ่านทางสถาบันและองค์กรต่าง ๆ

๗. การเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นได้เมื่อกระทำการเปลี่ยนแปลงที่กลุ่มสังคมรุ่นเก่า

๘. การดำเนินชีวิตของสังคมรุ่นใหม่ขึ้นอยู่กับบุคคลหลายฝ่าย การค้าขายและธุรกิจ มีส่วนช่วยให้บุคคลในสังคมได้สิ่งต่างๆตามความต้องการพื้นฐาน

๙. สถาบันต่าง ๆ จะได้รับการพัฒนา เพื่อเป็นแนวทางการดำรงชีวิต

๑๐. กลุ่มในสังคมรุ่นใหม่บางกลุ่มปรารถนาจะดำเนินชีวิตในแบบวัฒนธรรมเก่า^{๔๒}

แนวคิดที่กล่าวมานี้จะช่วยให้ครูหรือผู้สอนและนักการวางแผนหลักสูตรเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ และมีหลักในการเลือกรเรื่อง และเนื้อหาที่จะบรรจุลงในหลักสูตร

การเลือกเนื้อหาเฉพาะ คือ จะเห็นว่าแนวคิดพื้นฐานที่ได้กล่าวมานั้นสามารถนำมาเป็นหลักกำหนดแนวทางในการเลือกเนื้อหาเฉพาะเพื่อพัฒนาผู้เรียนในหลักสูตรที่กำหนดขึ้น เนื้อหาเฉพาะที่เลือกมาจะต้องสอดคล้องกับแนวคิดทั่วไป ไม่คลุมเครือ และสมเหตุสมผล เนื้อหาที่เลือกมาไม่จำเป็นต้องครอบคลุมทุกเรื่อง แต่แนวคิดในการเลือกแต่ละเรื่องจะต้องไม่ขัดแย้งกัน

การเลือกเนื้อหาเฉพาะในเรื่องหนึ่ง ครูหรือผู้สอนและนักวางแผนหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงสมเหตุสมผลและระดับความเหมาะสมของเนื้อหาทั้งหมด นอกจากนี้ครู และนักวางแผนหลักสูตรจะต้องคำนึงว่า เนื้อหาเฉพาะเป็นส่วนที่รวมจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หลายข้อ เป็นส่วนที่เป็นความต้องการของกลุ่มคนในชุมชน เป็นส่วนที่อยู่ในความสนใจของผู้เรียน เป็นส่วนที่เพิ่ม

^{๔๑}ปรีชญา ใจสะอาด, บทเรียนสำเร็จรูปและเครื่องช่วยสอน, หน้า ๑๕๑-๑๕๒.

^{๔๒}Taba,H., Curriculum Development : Theory and Practice, (New York, NY: Harcourt, Brace & World, 1962), pp. 38 - 40.

ความเข้าใจจากความรู้เพิ่มเติมที่ผู้เรียนเคยศึกษามาแล้ว และเป็นส่วนที่มีความหมายต่อชีวิตของผู้เรียน

ถึงแม้ว่าครูและนักวางแผนหลักสูตรจะได้แนวคิดในเลือกเนื้อหาเฉพาะที่จะบรรจุลงในหลักสูตรแล้วก็ตาม ข้อเท็จจริงของสิ่งที่ควรคำนึงถึงคือ การเลือกเนื้อหาที่ไม่ดี และไม่เหมาะสมมาสอนนักเรียน จะไม่เป็นการพัฒนาความรู้ความสามารถใด ๆ และยังเป็นภาระบั่นทอนกำลังใจ และความสนใจในตัวผู้เรียน ดังนั้น การตัดสินใจเลือกเนื้อหาเฉพาะลงในเรื่องที่จะสอนควรเป็นส่วนพัฒนาความสามารถทางสติปัญญาในตัวผู้เรียน หลักในการเลือกจึงต้องคำนึงถึงเรื่องแนวคิดพื้นฐาน และระดับชั้นที่จะสอนด้วย^{๔๓}

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ในหมวด ๔ ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ใฝ่รู้ สามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น รวมทั้งมุ่งเน้นพัฒนาทักษะกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบและการสร้างสัมพันธ์กับผู้อื่น

ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนโดยใช้กระบวนการวิจัย อาทิ การเรียนการสอนแบบโครงการ (Project Based Learning) การเรียนการสอนแบบการสืบสอบด้วยการค้นพบ (Investigation Based Learning) การเรียนการสอนโดยผู้เรียนใช้การวิจัย (Research Based Learning) ฯลฯ จะเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติจริงเผชิญเหตุการณ์จริง สร้างสรรค์ผลงานจากกระบวนการคิด การทำงานที่เป็นระบบ สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ใช้กระบวนการวิจัยในแก้ปัญหาค้นหาคำตอบจากการสืบค้นและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเอง ซึ่งจะช่วยผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพในทุก ๆ ด้าน ดังเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ^{๔๔}

การจัดเนื้อหาวิชานั้นต้องประกอบด้วย ความมุ่งหมาย (Goals) และหัวเรื่อง (Topics) ซึ่งหัวเรื่อง หมายถึง การเรียนรู้ด้านความรู้ เนื้อหาวิชา (Cognitive Learning) ภารกิจ (Task) หมายถึง การเรียนรู้ด้านทักษะ (Psychomotor Learning) ส่วนการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย (Affective Learning) มีความสำคัญต่อการสร้างเจตคติและค่านิยมต่างๆ และมีอิทธิพลต่อแรงจูงใจและความรู้สึกของผู้เรียน จะแฝงอยู่ในกิจกรรมการเรียนการสอน ดังนั้น การจัดหัวเรื่องควรจัดลำดับให้เหมาะสม และง่ายต่อการเรียนรู้การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา เป็นการจัดลำดับโครงสร้าง และรายละเอียดของเนื้อหา จากหัวเรื่องที่กำหนด นำไปสู่ความรู้ ความสัมพันธ์ของข้อเท็จจริงต่างๆ ทำให้เกิดพัฒนาการด้านความคิด สติปัญญาและความเข้าใจ^{๔๕}

วิธีจัดโครงสร้าง และลำดับของเนื้อหาวิชา ในลักษณะผลการเรียนรู้ สรุปได้ ๓ กลุ่ม คือ

^{๔๓}บรรพต สุวรรณประเสริฐ, การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, (เชียงใหม่ : The Knowledge Center, ๒๕๕๔), หน้า ๓๘ - ๔๐.

^{๔๔}การจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ, “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ”, พ.ศ. ๒๕๔๒, ในหมวด ๔, หน้า ๗.

^{๔๕}ไชยยศ เรืองสุวรรณ, เทคโนโลยีการสอน การออกแบบและพัฒนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓), หน้า ๘๐.

๑. ความรู้ด้านข้อเท็จจริง (Verbal Information) เน้นเรื่องความจำ การระลึกได้ หรือความสามารถในการบอกข้อเท็จจริง และเหตุการณ์ต่างๆ เช่น บอกชื่อ สัญลักษณ์ สถานที่ วัน เดือน ปี การให้นิยาม อธิบายสิ่งของ ตลอดจนเหตุการณ์อื่นๆ

๒. ทักษะด้านสติปัญญา (Intellectual Skills) มี ๒ ระดับ คือ

๑) มโนทัศน์ หรือแนวคิด (Concepts) เป็นการรวบรวมเอาความคิด เหตุการณ์ หรือสิ่งของที่มีลักษณะคล้ายกัน หรือเกี่ยวข้องกันมาจัดให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน ทำให้เกิดมโนทัศน์ มโนทัศน์มีทั้งมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรมและมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรม

๒) หลักการ หรือกฎ (Principles or Rules) หมายถึง ข้อความที่ประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ตั้งแต่ ๒ มโนทัศน์ขึ้นไป

๓. ยุทธศาสตร์การคิด (Cognitive Strategy) เป็นความมุ่งหมายสูงสุดในการเรียนการสอน เพราะผู้สอนต่างมุ่งหวังให้ผู้เรียนสามารถประยุกต์ความรู้ที่ได้จากข้อเท็จจริงต่างๆ รวมทั้งข้อสรุปทั้งหลายไปใช้แก้ปัญหาได้ ดังนั้น การแก้ปัญหา (Problem Solving) จึงเป็นการบ่งชี้รูปแบบของกิจกรรมการเรียนระดับสูงสุดของกิจกรรมทางสติปัญญา

จากลักษณะผลการเรียนรู้ข้างต้น จะเห็นได้ว่า การเรียนรู้ระดับต่ำสุด คือ ข้อเท็จจริง เช่น การชื่อบอกชื่อ การอธิบายเกี่ยวกับวัตถุ หรือเหตุการณ์อย่างง่าย ๆ หลังจากที่ผู้เรียนสามารถชื่อบอกข้อเท็จจริงได้ว่ามีคุณสมบัติร่วมกัน แสดงว่าผู้เรียนเกิดมโนทัศน์หรือแนวคิด เช่น การดูแผนที่ ผู้เรียนสามารถชื่อบอกลักษณะของพื้นที่เรียกว่า “คาบสมุทร” ได้ถูกต้อง ดังนั้น มโนทัศน์หรือแนวคิด ก็คือผลจากการจัดระบบสารสนเทศให้เป็นโครงสร้างที่มีความหมายนั่นเอง และความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดตั้งแต่สองแนวคิดขึ้นไป ก็ได้กลายเป็นบทสรุปทั่วไป หรือ หลักการ

สำหรับหลักเกณฑ์ในการกำหนดเนื้อหาสาระว่าผู้เรียนจะต้องเรียนอะไรบ้างในหัวเรื่องที่จัดดำเนินการเรียนการสอนนั้น ผู้สอนมีเกณฑ์การพิจารณารายละเอียดของเนื้อหาจากหัวเรื่องที่กำหนดในการเรียน การสอน ดังนี้

๑. เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

๒. เนื้อหาเหมาะสมกับผู้เรียนในแง่ระดับความลึกซึ้งของเนื้อหา โดยมองในแง่ความสามารถในการรับรู้ และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนที่จะสามารถต่อยอดความรู้เดิมเข้ากับความรู้ใหม่ได้

๓. เนื้อหาที่เป็นสาระสำคัญ หรือแก่นสารของศาสตร์นั้นๆ

๔. เนื้อหาที่มีประโยชน์เป็นปัจจุบันทันต่อเทคโนโลยีและสามารถนำไปใช้ได้จริง^{๔๖}

ผู้วิจัยได้สรุปการกำหนดเนื้อหาวิชาว่า การกำหนดเนื้อหาวิชานั้น เป็นแนวทางออกของการเรียนการสอน การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา ควรนำหลัก และทฤษฎีการเรียนรู้ มาพิจารณาประกอบกัน ได้แก่ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ของ Bloom และผลการเรียนรู้ของ Gagne ซึ่งจะทำให้การเรียงลำดับขั้นตอนของเนื้อหาสาระเป็นไปอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการด้านความคิด สติปัญญา และความเข้าใจของผู้เรียน และช่วยส่งเสริมให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในการกำหนดเนื้อหาวิชาจะนำไปสู่มุมมองของการออกแบบสื่อการสอน การวิเคราะห์เนื้อหาวิชา ซึ่งเป็นแนวทางสำคัญที่จะช่วย

^{๔๖}Gagne, R. M., *The Conditions of Learning and Theory of Instruction*, 4th ed., (New York : Educational Technology Publication, 1985), p.56.

ระบุ และชี้เฉพาะลักษณะของเนื้อหาวิชา มีส่วนช่วยระบุวัตถุประสงค์สุดท้าย เปรียบเสมือนการเตรียมรายละเอียด เพื่อเตรียมสคริปต์ (Script) ถ่ายทำรายการ ดังนั้นจึงเป็นขั้นตอนสำคัญซึ่งนักออกแบบสื่อการสอนจำเป็นต้องดำเนินการในกระบวนการผลิตสื่อการสอนไม่ว่าจะเป็นสื่อการสอนอิเล็กทรอนิกส์ หรือสื่อการสอนประเภทอื่นๆก็ตาม โดยผู้วิจัยได้ทำการกำหนดเนื้อหาโดยจัดลำดับเนื้อหาเพื่อการศึกษาตามลำดับต่อไปนี้

๑. เรียงตามลำดับเวลาของเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้เกิดขึ้น เช่น เนื้อหาที่เป็นเรื่องราวหรือเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์

๒. เรียงตามลำดับขั้นตอน เช่น เนื้อหาที่แสดงกระบวนการทำงานตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดภารกิจนั้นๆ

๓. เรียงตามหัวข้อเรื่อง เช่น ความหมายของวัสดุกราฟิก ประเภทของวัสดุกราฟิก ประโยชน์ของวัสดุกราฟิกและวิธีการผลิตวัสดุกราฟิก เป็นต้น

๔. เรียงจากง่ายไปหายาก เช่น การสอนคำศัพท์ในภาษาอังกฤษโดยเริ่มจากคำพยางค์เดียว สองพยางค์ สามและสี่พยางค์ตามลำดับ^{๔๗}

ผู้วิจัยได้แยกวิเคราะห์จากผลสรุป ในการกำหนดเนื้อหานั้นถือว่าเนื้อหาเป็นสาระสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้ ดังนั้นครูจะต้องเลือกใช้เนื้อหาที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายได้ดีที่สุด

๒.๔.๒ ด้านวิธีการสอน

ด้านวิธีการสอน คือ ขั้นตอนที่ผู้สอนดำเนินการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและขั้นตอนสำคัญอันเป็นลักษณะเด่นหรือลักษณะเฉพาะที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้นๆ เช่น วิธีสอนโดยใช้การบรรยาย องค์ประกอบสำคัญของการบรรยายคือ เนื้อหาสาระที่จะบรรยาย และการบรรยาย และขั้นตอนสำคัญคือ การเตรียมเนื้อหาสาระ การบรรยาย (พูด บอก เล่า อธิบาย) และการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดจากการบรรยาย ดังนั้นวิธีสอนโดยใช้การบรรยาย ก็คือกระบวนการหรือขั้นตอนที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการเตรียมเนื้อหาสาระที่จะบรรยาย แล้วบรรยาย คือ พูด บอก เล่า อธิบาย เนื้อหาสาระหรือสิ่งที่ต้องการสอนแก่ผู้เรียนและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีใดวิธีหนึ่งต่อความหมายการสอน

ก. รูปแบบการเรียนการสอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Instructional Models of Cooperative Learning)

ทฤษฎี/หลักการ/แนวคิดของรูปแบบ รูปแบบการเรียนการสอนของการเรียนรู้แบบร่วมมือพัฒนาขึ้นโดยอาศัยหลักการเรียนรูแบบร่วมมือของจอห์นสัน และจอห์นสัน ซึ่งได้ชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนควรร่วมมือกันในการเรียนรู้มากกว่าการแข่งขันกันเพราะการแข่งขันก่อให้เกิดสภาพการณ์ของการแพ้-ชนะ ต่างจากการร่วมมือกัน ซึ่งก่อให้เกิดสภาพการณ์ของการชนะ-ชนะ อันเป็นสภาพการณ์ที่ดีกว่าทั้งทางด้านจิตใจและสติปัญญาหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ ๕ ประการ ประกอบด้วย

^{๔๗} ปรัชญา ใจสะอาด, บทเรียนสำเร็จรูปและเครื่องช่วยสอน, หน้า ๑๕๑-๑๕๒.

๑. การเรียนรู้ต้องอาศัยหลักการพึ่งพากัน (Positive Interdependence) โดยถือว่าทุกคนมีความสำคัญเท่าเทียมกันและจะต้องพึ่งพากันเพื่อความสำเร็จร่วมกัน

๒. การเรียนรู้ที่ดีต้องอาศัยการหันหน้าเข้าหากัน มีปฏิสัมพันธ์กัน (face to face Interaction) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูล และการเรียนรู้ต่าง ๆ

๓. การเรียนรู้ร่วมกันต้องอาศัยทักษะทางสังคม(Social Skills)โดยเฉพาะทักษะในการทำงานร่วมกัน

๔. การเรียนรู้ร่วมกันควรมีการวิเคราะห์กระบวนการกลุ่ม(Group Processing)ที่ใช้ในการทำงาน

๕. การเรียนรู้ร่วมกันจะต้องมีผลงานหรือผลสัมฤทธิ์ทั้งรายบุคคลและรายกลุ่มที่สามารถตรวจสอบและวัดประเมินได้ (Individual Accountability) หากผู้เรียนมีโอกาสดูแลเรียนรู้แบบร่วมมือกันนอกจากจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทางด้านเนื้อหาสาระต่าง ๆ ได้กว้างขึ้นและลึกซึ้งขึ้นแล้วยังสามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนทางด้านสังคมและอารมณ์มากขึ้นด้วย รวมทั้งมีโอกาสดูฝึกพัฒนาทักษะกระบวนการต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอีกมาก

ข. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ รูปแบบนี้มุ่งช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระต่าง ๆ ด้วยตนเองและด้วยความร่วมมือและความช่วยเหลือจากเพื่อนๆรวมทั้งได้พัฒนาทักษะทางสังคมต่าง ๆ เช่น ทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทักษะการสร้างความสัมพันธ์ รวมทั้งทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการคิด การแก้ปัญหาและอื่น ๆ

ค. กระบวนการเรียนการสอนของรูปแบบ รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้แบบร่วมมือมีหลายรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีวิธีการดำเนินการหลัก ๆ ซึ่งได้แก่ การจัดกลุ่ม การศึกษาเนื้อหาสาระ การทดสอบ การคิดคะแนน และระบบการให้รางวัล แตกต่างกันไปเพื่อสนองวัตถุประสงค์เฉพาะแต่ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใด ต่างก็ใช้หลักการเดียวกันคือหลักการเรียนรู้แบบร่วมมือ ๕ ประการ และมีวัตถุประสงค์มุ่งตรงไป ในทิศทางเดียวกันคือเพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ในเรื่องที่ศึกษาอย่างมากที่สุดโดยอาศัย การร่วมมือกัน ช่วยเหลือกันและแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างกลุ่มผู้เรียนด้วยกัน ความแตกต่างของรูปแบบแต่ละรูป จะอยู่ที่เทคนิคในการศึกษาเนื้อหาสาระและวิธีการเสริมแรงและการให้รางวัล เป็นประการสำคัญ^{๔๔}

๒. รูปแบบการเรียนการสอนของวิลเลียมส์ยุทธวิธีการสอนเมื่อใช้คิดและรู้สึก (Frank E. Williams : Teaching Strategies for Thinking Thining and Feeling) วิลเลียมส์ มีหลักการเกี่ยวกับลักษณะของการเรียนที่มีประสิทธิภาพ ดังต่อไปนี้

๑) การเรียนรู้จะเกิดได้ดีเด็กซึ่งเป็นผู้เรียนเป็นผู้มีส่วนร่วมผลิตหรือกระทำด้วย และการเรียนนั้นมีพื้นฐานจากความสามารถและสไตล์ในการเรียนที่แตกต่างกันของผู้เรียน

๒) การคิดและการรู้สึกเกิดขึ้นด้วยกันมิได้แยกจากกัน ทุกครั้งที่บุคคลคิดเรื่องใดโดยกำหนดยุทธวิธีการสอน ดังต่อไปนี้

๓) ยุทธวิธีในการสอนของวิลเลียมส์

^{๔๔} Johnson, David W., and Roger T., Johnson, "Instruction Goal Structure : Cooperation Competitive or Individualistic", *Review of Education Research*, 44 (1974) : pp.213 – 240.

๑. การใช้สิ่งที่ตรงข้าม (Paradox) ยุทธวิธีนี้ต้องการให้ผู้เรียนมีความไวต่อการสังเกตความแตกต่างระหว่างความเป็นจริงความเชื่อต่างๆ ไป เพราะการศึกษาสิ่งตรงกันข้าม หรือ (Paradox) นี้เป็นสถานการณ์จริงที่ดูเหมือนไม่จริง เช่นในวิชาสังคมศึกษา การเดินเรือไปทางทวีปตะวันตก แต่เดินทางไปทางตะวันออก

๒. การใช้การเปรียบเทียบ (Analogies) การเปรียบเทียบแบบนี้จะเปรียบเทียบส่วนที่เหมือนส่วนที่มีความแตกต่างกัน เช่นในวิชาสังคมศึกษาให้นักเรียนเปรียบเทียบแพชชั่นและความนิยมในสมัยวัยรุ่นของพ่อแม่กับแพชชั่นและความนิยมของวัยรุ่นในปัจจุบัน โดยศึกษามีส่วนใดที่เหมือนและเหตุผล

๓. ให้ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลง (Change) ให้เด็กเห็นถึงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงของโลก เช่น การอภิปรายกับนักเรียนถึงวิธีการรักษาสภาพของสิ่งของสัตว์เช่นการแช่ปลาในตู้เย็น การถนอมอาหาร ให้นักเรียนช่วยกันคิดว่าทำไมจึงต้องการรักษาถนอม

๔. ใช้ตัวอย่างของนิสัยความเคยชิน (Habit) ยุทธวิธีนี้ต้องการช่วยให้เด็กหลีกเลี่ยงจากการคิดที่เป็นไปตามความเคยชิน เช่นอภิปรายกับเด็กถึงความเคยชินกับจำนวนเลขหลักสิบให้ลองคิดในหลักอื่น หรือการคิดสิ่งปฏิบัติที่เคยชินและจะมีวิธีการเปลี่ยนนิสัยหรือการปฏิบัติที่เคยชินอย่างไร

๕. สอนมิใช่เพื่อปรับตัว (Adjust) สอนเพื่อให้พัฒนา เช่น สอนให้ในแง่บวกถึงความผิดพลาด ความล้มเหลว การเรียนรู้จากความผิด และการที่จะปรับปรุงสถานการณ์แทนที่จะปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์เช่น หลังจากการศึกษาเรื่องระบบการปกครองท้องถิ่น ครูพานักเรียนไปสำนักงานเทศบาลในเมือง สังเกตการณ์ทำงานและสัมภาษณ์จากเจ้าหน้าที่หลังจากนั้นครูให้นักเรียนคิดโครงสร้างระบบการปกครองท้องถิ่นในอุดมคติและคุณสมบัติคุณลักษณะต่างๆ และให้นักเรียนช่วยกันคิดว่าจะทำให้เกิดลักษณะและคุณสมบัติเหล่านั้นได้อย่างไร หรือหลังจากการศึกษาปัญหาการขาดแคลนกระดาษ ให้นักเรียนคิดหาวิธีการที่จะหาสิ่งอื่นมาใช้แทนกระดาษ

๖. พัฒนาทักษะในการฟังอย่างสร้างสรรค์ (Creative Reading) ยุทธวิธีนี้ฝึกให้เด็กสร้างสรรค์ความคิดอ่าน “มิใช่อ่านเพื่อทราบว่าจะพูดว่าอะไรแต่เพื่อให้ทราบว่ามันพาเราไปที่ไหน” เช่น ครูให้นักเรียนอ่านแล้วเก็บคำถามต่างๆ ที่นักเรียนไว้ทำรายการไว้หรือรายการโทรทัศน์อ่านหนังสือ และทำรายการสำนวนต่างๆ^{๔๙}

สรุป จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษายุทธวิธีของการสอนของวิลเลียมส์นั้น พอจะวิเคราะห์ได้ว่าในการสอนนั้นจะต้องมีการเปรียบเทียบเพื่อให้เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านนิสัย ด้านมุมมอง แนวคิด ด้านทักษะ ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่จะส่งผลให้เด็กเกิดการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๗. วิธีการสอนแนวพุทธวิธี

ในทางพระพุทธศาสนา ชีวิตของมนุษย์เราต้องเผชิญการกับความทุกข์คือปัญหาต่างๆ และแนวทางแก้ปัญหา คือ การรู้จักการพัฒนาปัญญาเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา นั่นได้ตั้งนั้นในการศึกษาจึงต้องมีการฝึกอบรมให้มีปัญญา เมื่อปัญญารู้ตามเป็นจริงแล้ว ก็จะสามารถแก้ไขปัญหานั้นได้ซึ่ง พระเทพเวทีได้สรุปเทคนิคการสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับการสอนไปสู่วิธีการแก้ปัญหาไว้ดังนี้

^{๔๙} กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนรู้อุทิศพระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑, หน้า ๑๙๒.

๑. ปัญญา เป็นสิ่งที่สร้างสรรค์ขึ้นภายในตัวของผู้เรียน
๒. ผู้สอนทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ช่วยชี้แนะทางการเรียน
๓. วิธีการสอนอุปมาและวิธีต่างๆ เป็นสื่อหรือเป็นเครื่องผ่อนแรงการเรียนการสอน
๔. อิสระภาพในทางความคิด เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญในการสร้างปัญญา^{๕๐}

ง. แนวการสอนพุทธวิธี

๑. วิธีสอนแบบอุปมา อุปไมย วิธีการสอนแบบอุปมา อุปไมย หมายถึง วิธีสอนโดยการบรรยายเนื้อหาเปรียบเทียบกับคน สัตว์หรือสิ่งของเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจและมองเห็นภาพ เกิดมโนทัศน์ง่าย ชัดเจนมากขึ้นวิธีการบรรยายอธิบายเนื้อหาเป็นนามธรรมหรือเรื่องที่เข้าใจยากเปรียบเทียบกับสิ่งที่ผู้เรียนจะเข้าใจและมองเห็นเป็นรูปธรรมได้ในการเปรียบเทียบอุปมา อุปไมยจะต้องเลือกตัวอย่างสิ่งของที่นำมาเปรียบเทียบกับอุปมา อุปไมย ที่ชัดเจนและตรงกับเนื้อหา ตรงกับจุดมุ่งหมายของการสอนเรื่องนั้นๆมากที่สุด^{๕๑}

ผู้วิจัยสรุปว่า การสอนแบบอุปมาอุปไมยเป็นการสอนที่มีข้อคิดที่หลากหลายเพื่อนำไปใช้กับประโยชน์กับตนเอง และรู้จักการวิเคราะห์ในการเปรียบเทียบหาสิ่งต่างที่อยู่ใกล้ตัวเราเพื่อเป็นการหาคำตอบที่ถูกต้อง

๒. วิธีสอนแบบปุจฉาวิสัชนา วิธีการสอนแบบปุจฉาวิสัชนา หมายถึง วิธีสอนที่ใช้การถาม-ตอบ ระหว่างผู้สอนกับนักเรียน โดยผู้สอนเป็นผู้ถาม นักเรียนเป็นผู้ตอบ หรือนักเรียนเป็นผู้ถามนักเรียนเป็นผู้ตอบเพราะในการถาม-ตอบนี้ผู้สอนจะไม่ตอบคำถามเอง แต่จะกระตุ้นเร้าหรือส่งเสริมให้นักเรียนช่วยกันตอบเป็นวิธีทำให้นักเรียนเกิดปัญญาขึ้นในตนเอง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น^{๕๒}

๓. วิธีสอนแบบธรรมสากัจฉา วิธีการสอนแบบธรรมสากัจฉา ในมงคลสูตร มงคลข้อที่ ๓๐ มีกล่าววว่า “กาเลน ธรรมสากัจฉา”^{๕๓} แปลว่า การสนทนาธรรมตามกาลอันควรเป็นมงคลอย่างยิ่ง คำว่า ธรรมสากัจฉา หมายถึง การสนทนาธรรม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น การอภิปรายปัญหา การแสวงหาเหตุผล คิดค้น คัดค้าน หรือคล้อยตามการปุจฉาวิสัชนา การโต้แย้งวิพากษ์ การซักถามและการแก้ปัญหา จึงได้อธิบายดังต่อไปนี้

การสอนแบบธรรมสากัจฉา หมายถึง วิธีสอนที่ผู้สอนเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาของการปฏิบัติศีล หรือการขาดหลักธรรม ให้ผู้เรียนสนทนากันจนได้ข้อสรุปความรู้ทางธรรมโดยมีลักษณะการสนทนา ของการอภิปรายตามหัวข้อธรรมในหมู่นักเรียน จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้ ซักถามกันระหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครูผู้สอน โดยนักเรียนเป็นฝ่ายถาม หรือเป็นฝ่ายตอบสลับกัน หรือนักเรียนและครูผู้สอนผลัดกันถาม – ตอบ จนนักเรียนสรุปหลักธรรมได้ ตั้งตัวแทนขึ้นซักถามกันระหว่างนักเรียนสองฝ่ายจนสรุปหลักธรรมได้วิธีสอนแบบนี้เหมาะกับนักเรียนที่มีพื้น

^{๕๐} พระเทพเวที (วราณา สุตฺตวิจิตร), พุทธวิธีการสอน, (นครปฐม : ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตรแห่งชาติ, ๒๕๔๐), หน้า ๓๗.

^{๕๑} สุคนธ์ สิ้นพานนท์, สุดยอดวิธีการสอน สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นำไปสู่บทการจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่, ๒๕๕๐, หน้า ๑๔๒.

^{๕๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธวิธีสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๓๕.

^{๕๓} ขุ.สุ., (ไทย), ๒๕/๓๑๗/๓๗๖.

ความรู้ในเนื้อหาพอสมควรและต้องการที่จะหาความกระจ่างในเนื้อหาเพิ่มขึ้น วิธีการนี้ใช้ได้กับนักเรียนจำนวนน้อย และมีความสามารถในการใช้ภาษา การซักถาม โต้ตอบ แสดงความคิดเห็น อภิปราย อธิบายได้ดีพอสมควร^{๕๔}

ผู้วิจัยสรุปว่า วิธีการสอนแบบธรรมสภาัจฉา เป็นการสอนให้รู้จักการสนทนาในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน และเป็นการแสวงหาคำตอบที่เป็นปัญหาหรือเป็นแนวคิด จากนั้นเป็นการสรุปแลกเปลี่ยนคำถามคำตอบและจึงทำให้เกิดความรู้ใหม่

๔. วิธีสอนแบบอริยสัจ ๔ วิธีการสอนแบบอริยสัจ ๔ หมายถึง มีขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๔ ขั้นตอน ดังนี้

๑) ขั้นกำหนดปัญหา หรือขั้นทุกข์ครูช่วยนักเรียนให้พิจารณาดูปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตัวเอง ความรอบคอบ พยายามกำหนดขอบเขตของปัญหา และนักเรียนจะต้องคิดแก้ไขให้ได้

๒) ขั้นตั้งสมมุติฐาน หรือขั้นสมุทัยครูช่วยนักเรียนให้ได้พิจารณาตัวเองว่าสาเหตุการปัญหาที่ยกขึ้นมากล่าวในขั้นที่ ๑ นั้นมีอะไรบ้าง ครูช่วยนักเรียนให้เกิดความเข้าใจว่า ในการแก้ปัญหาใดๆ นั้นจะต้องกำจัดหรือดับที่ต้นตอ หรือแก้ปัญหาเหล่านั้น และครูช่วยนักเรียนให้คิดว่าการแก้ที่สาเหตุนั้น อาจจะกระทำอะไรได้บ้าง คือให้กำหนดสิ่งที่กระทำเป็นข้อ ๆ ไป

๓) ขั้นการทดลองและเก็บข้อมูล หรือขั้นนิโรธขั้นทำให้แจ้ง ครูต้องสอนให้นักเรียนได้กระทำหรือทำการทดลองด้วยตนเองตามหัวข้อต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้ในขั้นที่ ๒ ข้อ ค. และเมื่อทดลองได้ผลประการใด ต้องบันทึกผลการทดลองแต่ละอย่าง หรือที่เรียกว่าข้อมูลไว้เพื่อพิจารณาในขั้นต่อไป

๔) ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล หรือขั้นมรรค

(๑) จากการทดลองกระทำด้วยตนเองหลายๆ อย่างนั้น ย่อมจะได้ผลออกมาให้เห็นชัด ผลบางประการชี้ให้เห็นว่า แก้ปัญหาได้บ้าง แต่ไม่ค่อยชัดเจนนัก ผลที่ถูกต้องชี้ให้เห็นว่า แก้ปัญหาได้แน่นอนแล้ว และได้บรรลุจุดหมายแล้ว ได้แนวทางหรือข้อปฏิบัติที่เราต้องการแล้วเหล่านี้ หมายความว่า จะต้องวิเคราะห์และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้นั้นทีละข้อในขั้นที่ ๓ ข้อ ข. นั้นจนแจ่มแจ้งว่าทำอย่างไรจึงจะแก้ปัญหาที่กำหนดในขั้นที่ ๑ ได้สำเร็จ

(๒) จากการวิเคราะห์ดังกล่าวนี้ จะทำให้เห็นว่าสิ่งใดแก้ปัญหาได้จริง ต่อไปก็สรุปการกระทำที่ได้ผลนั้นไว้เป็นข้อ ๆ หรือเป็นระบบ หรือเป็นแนวทางปฏิบัติและให้ลงมือกระทำหรือปฏิบัติอย่างเต็มที่ตามแนวทางนั้นโดยทั่วกัน^{๕๕}

ผู้วิจัยสรุปว่า วิธีสอนแบบอริยสัจ คล้ายคลึงกับวิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์อย่างที่สุด ขั้นต่างๆ คือ ๑. ทุกข์(ขั้นปัญหา) การพิจารณาเพื่อกำหนดปัญหาได้ถูกต้อง ๒. สมุทัย คือการรู้ที่ของปัญหา และหาวิธีแก้ไขปัญหา ๓. นิโรธ การดับทุกข์คือการทดลองและการบันทึกผล หรือการเก็บข้อมูล ๔. มรรค คือการหาเหตุผลและการแก้ปัญหา

^{๕๔} ธรรมสมร อยู่สถาพร, เทคนิคและวิธีการสอนในระดับประถมศึกษา, (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๕๐.

^{๕๕} ที.ปา., (ไทย) ๑๑/๓๕๔/๒๗๘.

๕) วิธีสอนแบบไตรสิกขา^{๕๖} วิธีสอนแบบไตรสิกขา ความหมาย การสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติสิ่งที่เรียนจริงๆ แล้วพิจารณาผลการปฏิบัติ นั้นให้เห็นประโยชน์คุณโทษตามความเป็นจริงด้วยตนเอง แล้วนำความรู้ที่นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติ อย่างจริงจัง วิธีการสอนแบบไตรสิกขา คือ วิธีการสอนประกอบด้วย ขั้นตอนการศึกษา ๓ ขั้น ดังนี้

(๑) ขั้นศีล (ศีลสิกขา) คือ การควบคุมให้นักเรียนอยู่ในระเบียบวินัย ทั้งทางกาย และวาจาให้อยู่ในสภาพเรียบร้อยเป็นปกติพร้อมที่จะเรียน

(๒) ขั้นสมาธิ(จิตตสิกขา) คือ การฝึกสมาธิขั้นต้นในการควบคุมสติให้นักเรียน รวมจิตใจความคิดแน่วแน่เป็นจุดเดียว นักเรียนตัดสิ่งรบกวนอื่นๆ ออกจากความคิดและจิตใจ

(๓) ขั้นปัญญา (ปัญญาสิกขา) คือ ขั้นนักเรียนใช้สมาธิความมีจิตใจแน่วแน่ทำ ความเข้าใจในปัญหา การหาเหตุของปัญหาเพื่อการแก้ไข พิจารณาผลที่เกิดขึ้นจนเกิดความรู้แจ้ง เข้าใจและแก้ปัญหาได้เกิดการเรียนรู้เกิดปัญญาญาณขึ้นในตนเอง มีมโนทัศน์ในเรื่องนั้นได้ถูกต้องตาม ความเป็นจริง^{๕๗}

ผู้วิจัยสรุปว่า การสอนแบบไตรสิกขา เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติสิ่งที่ เรียนจริงๆ แล้วพิจารณาผลการปฏิบัติที่นั้นให้เห็นประโยชน์คุณโทษตามความเป็นจริงด้วยตนเองแล้ว นำความรู้ที่นั้นมาเป็นหลักในการปฏิบัติอย่างจริงจังครูให้หลักการพิจารณา และกระตุ้นให้นักเรียน ค้นพบความรู้จากการปฏิบัติตามหลักธรรมด้วยตนเองครูคอยชี้จุดสำคัญที่ผู้เรียนพึงพิจารณาและให้ กำลังใจเน้นให้ผู้เรียนต้องปฏิบัติโดยสำรวจ กาย, วาจาและการฝึกจิตให้ตั้งมั่นจนมีระเบียบทาง ความคิดความสามารถ คิดเป็นเหตุเป็นผล เป็นต้น

๖) วิธีสอนแบบเบญจชั้น วิธีสอนแบบเบญจชั้นหมายถึง ใช้หลักการยึดมั่น ถือมั่น ในชั้น ๕ อันได้แก่รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ ซึ่งมี ๕ ขั้นตอนคือ

(๑) ขั้นกำหนดและเสนอสิ่งเร้า (ขั้นรูป) โดยครูกำหนดสิ่งเร้าเป็นสิ่งที่สัมผัสรับรู้ แล้วเกิดอารมณ์ความรู้สึก เป็นสถานการณ์หลาย ๆ สถานการณ์

(๒) ขั้นรับรู้(ขั้นเวทนา) ครูควบคุมการสัมผัสให้นักเรียนได้สัมผัสโดยอายตนะทั้ง ๖ ให้ถูกช่องทางรับรู้อย่างแท้จริง และใช้คำถามการเรียนการสอนทางรับรู้

(๓) ขั้นวิเคราะห์เหตุผลและสังเคราะห์ความรู้สึก (ขั้นสัญญา) ครูตั้งคำถาม เพื่อให้นักเรียนคิดแยกแยะ ว่ามีอะไรเกิดขึ้น ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร ผลเป็นอย่างไร ใช้คำถาม เพื่อให้นักเรียนสรุปความรู้สึกขั้นต้นที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ

(๔) ขั้นตัดสินความดีงาม (ขั้นสังขาร) เป็นขั้นที่นักเรียนวิจารณ์ความผิด ความถูก ความดีงาม ความชั่วร้าย ความเหมาะสม ควรประพฤติและไม่ควรประพฤติ

^{๕๖}ที.ป., (ไทย) ๑๑/๓๐๕/๒๗๒.

^{๕๗}แสง จันทร์งาม, วิธีสอนของพระพุทธเจ้า, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๕๖.

(๕) ชั้นก่อเกิดอุปนิสัยหรือคุณธรรมฝังใจ (ชั้นวิญญูญาณ) เป็นชั้นใช้คำถามเพื่อนำมาความดีหรือความรู้สีก่อนชอบธรรมเข้ามาไว้ในใจของตน เป็นคำถามให้นักเรียนตอบโดยคำนึงถึงตัวเองเป็นที่ตั้ง^{๕๘}

(๗) วิธีสอนแบบแก้ปัญหา วิธีสอนแบบแก้ปัญหาเป็นวิธีสอนที่ให้ผู้เรียนคิดแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Method) ซึ่งเป็นวิธีการแก้ปัญหาที่มีขั้นตอน มีเหตุผล มีการรวบรวมข้อมูล มีการทดลองวิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผล ดังนั้น จึงอาจเรียกวินิเทศวิธีสอนแบบนี้ว่า วิธีสอนแบบวิทยาศาสตร์ ความมุ่งหมาย การฝึกทักษะการสังเกต การเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล ตีความสรุปความเชื่อมั่นในตัวเอง การคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผล ฝึกทักษะการคิดแก้ปัญหา และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มีความคิดอิสระ และการทำงานร่วมกับเพื่อน^{๕๙}

สรุปว่า ในการนำหลักพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนการสอน ซึ่งกระบวนการแก้ปัญหาตามหลักอริยสัจ ๔ เป็นรูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ประยุกต์หลักธรรมอริยสัจ ๔ ประการ คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค โดยใช้ควบคู่กับแนวทางปฏิบัติเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้เรียน และหาทางแก้ปัญหาทางดับทุกข์เป็นต้น

ผู้วิจัยสรุป การสอนแบบอุปมาอุปมัย วิธีการสอนแบบธรรมสากัจฉาเป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิธีสอนแบบอริยสัจ การสอนแบบไตรสิกขา จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องวิธีการสอนที่แสดงไว้แล้วนั้น ซึ่งถือว่าเป็นวิธีการที่มีความสำคัญต่อการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนมีข้อคิดที่หลากหลายรู้จักเปรียบเทียบรู้จักแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันรู้วิเคราะห์หาเหตุและผล เพื่อที่จะหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและป้องกันปัญหาที่กำลังจะเกิดขึ้น ในวิธีการสอนที่กล่าวมานี้ถือว่ามี ความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนซึ่งจะเป็นตัวนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

๒.๔.๓ ด้านการใช้สื่อการสอน

สื่อการเรียนการสอนที่เป็นตัวกลางซึ่งมีความสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนการสอน เช่น อุปกรณ์การสอน สื่อทัศนูปกรณ์ เทคโนโลยีการศึกษา สื่อการเรียนการสอน สื่อการศึกษาในระบบสื่อการศึกษา นับตั้งแต่มนุษย์ได้รู้จักนำเอาสื่อ (Media) มาใช้ในการสื่อความหมายก็ได้มีการพัฒนาเรื่อยมา จากสื่อที่ใช้สัญลักษณ์ รูป มาจนถึงสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ โดยธรรมชาติแล้วสื่อแต่ละประเภทจะมีคุณค่าอยู่ในตัวของมันเอง เพียงแต่ว่าผู้ผลิตและผู้ใช้จะสามารถดึงเอาคุณค่านั้นมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด สื่อใดก็ตามถ้าได้มีการวางแผนดำเนินการผลิตการใช้ อย่างมีระบบ ย่อมเกิดประโยชน์ทางการศึกษา ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ วิธีการระบบสามารถนำมาใช้กับกระบวนการสื่อได้ทุกกระบวนการเช่น การเลือก การผลิต การใช้เป็นต้น

สื่อการเรียนการสอนนับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่มีบทบาทอย่างมากในการเรียนการสอนนับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเป็นตัวกลางที่ช่วยให้การสอนระหว่างผู้สอนและผู้เรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพทำให้ผู้เรียนได้เข้าใจความหมายในเนื้อหาบทเรียนได้ตรงตามที่ต้องการไม่ว่าสื่อ

^{๕๘}เนาวนิตย์ ใจมั่น, พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาผู้เรียน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๓๕.

^{๕๙}สุคนธ์ สนิธพานนท์, สดุดยอดวิธีการสอน สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นำไปสู่บทการจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๕๒), หน้า ๒๒๐.

นั่นจะเป็นสื่อแบบใด ชนิดใดก็ล้วนแต่เป็นที่เหมาะสมและตรงตามจุดประสงค์การสอนที่มีการวางแผนการสอนอย่างเป็นระบบ^{๖๐}

สื่อการเรียนการสอนไว้ว่า สื่อการเรียนการสอนที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติของความน่าสนใจ ความประหยัดและการช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็ว ดังนี้

๑. ความน่าสนใจ หมายถึง สื่อนั้นช่วยให้หน้าติดตาม ไม่น่าเบื่อ ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เร็ว หมายถึง สื่อนั้นจะต้องใช้ได้ผลในการทำให้ผู้เรียนรู้ได้จริง และตรงกับเนื้อหาที่ใช้เรียน

๒. ความประหยัด หมายถึง สื่อที่ใช้มีราคาแพงอยู่ในระดับสถานศึกษาที่รับผิดชอบได้^{๖๑}

การออกแบบสื่อการเรียนรู้ออกแบบ (Material Design) สิ่งที่น่าสนใจพิจารณาประกอบการตัดสินใจ จัดทำ จัดเตรียม และเลือกใช้ประกอบ การเรียนการสอน ต้องคำนึงถึงหลักการ ดังนี้

๑. วัตถุประสงค์การเรียนรู้

๒. ลักษณะผู้เรียน ความเหมาะสมกับวัย ความสนใจ ระดับชั้น ความรู้ ทักษะ พื้นฐาน และประสบการณ์ของผู้เรียน

๓. รูปแบบการเรียนการสอน และการเรียนรู้

๔. ธรรมชาติเนื้อหาสาระการเรียนรู้ และวิธีการนำเสนอที่เหมาะสม

๕. สภาพการเรียน

๖. ทรัพยากรต่าง ๆ เช่น วัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์ งบประมาณ

๗. ราคาที่เหมาะสม

ในการพิจารณาออกแบบสื่อการเรียนรู้ออกแบบ เพื่อประกอบการเรียนรู้ของผู้เรียนให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ บุคลากรที่รับผิดชอบในการจัดหาสื่อเพื่อประกอบการเรียนรู้คือ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา ครูผู้สอน หรือผู้รับผิดชอบสารการเรียนรู้ ซึ่งต้องมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับ

(๑) การออกแบบการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ และจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียน

(๒) ลักษณะเฉพาะของสื่อต่าง ๆ การนำไปใช้ และการออกแบบ สามารถสร้างความสนใจให้ความหมาย และมีผลต่อประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียนได้อย่างไรบ้าง

(๓) การจัดหาสื่อการเรียนรู้ จากแหล่งการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ความคุ้มค่าในการผลิตเอง การหาซื้อ การปรับปรุงดัดแปลง หรือเลือกจัดซื้อ

(๔) การประเมินคุณภาพสื่อการเรียนรู้

นอกจากออกแบบสื่อแล้ว ยังต้องประกอบด้วยการออกแบบการเรียนรู้ออกแบบและการพัฒนาระบบการเรียนการสอน และยังได้ให้ความหมายว่า รูปแบบของสื่อต้องมีลักษณะ ๓ ประการ คือ ต้องมีการวิเคราะห์งาน หรือกิจกรรมการเรียนการสอน ต้องมีการประเมินทุกขั้นตอน และต้องมีการระบุงลยุทธการเรียน ระบุสื่อที่ใช้ สร้างสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อผู้เรียนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ขึ้นองค์ประกอบใช้ในการออกแบบการเรียนรู้ออกแบบจากทฤษฎีการเรียนรู้ เช่น แรงจูงใจ ความแตกต่างระหว่าง

^{๖๐} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๗๕.

^{๖๑} สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, ๒๑ วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๘-๑๑๖.

บุคคล จุดมุ่งหมายการเรียนรู้ การจัดลำดับเนื้อหาความรู้ การเตรียมล่วงหน้า ผู้เรียน ข้อมูลย้อนกลับ การเสริมแรง การฝึกปฏิบัติ การนำไปใช้^{๖๒} ฯลฯ

รายงานการสังเคราะห์เอกสาร เรื่อง วิธีการสอนและรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละวิธีแล้ว ไม่มีข้อจำกัดว่า วิธีการเรียนการสอนใดจะเหมาะสมกับเนื้อหาใดเนื้อหาหนึ่ง แต่ละวิธีเน้นบทบาทผู้เรียน และผู้สอนแตกต่างกันไป

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน โดยมุ่งไปที่ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจะสอดคล้องกับการเลือกสื่อการเรียนรู้ เช่น

๑. ผลการเรียนรู้ด้านทักษะปัญญาต้องการให้มีข้อมูลย้อนกลับ (Feed back) ต่อผู้เรียน ทั้งพฤติกรรมที่ถูกต้อง และไม่ถูกต้องสื่อที่ใช้ควรมีลักษณะแบบปฏิสัมพันธ์เช่นจากผู้สอนจาก VDO, CAI

๒. ผลการเรียนรู้ด้านมิติสัมพันธ์ หรือกฎเกณฑ์ต้องการจัดกลุ่มด้านระยะ (Spatial) ด้านเวลา ใช้ตัวอย่างต่าง ๆ และสิ่งที่ไม่ต้องใช้ตัวอย่างที่หลากหลาย สื่อที่ใช้เป็นภาพ โดยเฉพาะภาพที่เหมือนจริงจะให้ผลสัมฤทธิ์ได้ดีกว่าสื่อที่เป็นเสียง

๓. ผลการเรียนรู้ด้านการเปลี่ยนแปลงทัศนคติสิ่งที่นำเสนอ นำเชื่อถือ ลำดับข้อมูลตามลักษณะผู้ฟัง สื่อที่ดีในการนำมาใช้ เช่น บุคคลที่เป็นต้นแบบ^{๖๓}

การเรียนการสอนจะต้องให้ผู้เรียนได้เริ่มจากประสบการณ์ตรงไปสู่ประสบการณ์ผ่านภาพ (Iconic) ซึ่งเป็นตัวแทนของประสบการณ์จริง เช่น รูปภาพ ภาพยนตร์ โทรทัศน์ และเชื่อมโยงไปสู่ลักษณะที่เป็นสัญลักษณ์ (Symbol) เช่น คำ ภาษา ผลงานวิจัยของ Fleming และ Levie ได้ทำการวิจัยพบว่า ประสบการณ์รูปธรรมจะทำให้การเรียนรู้ง่ายขึ้น และทำให้เกิดการรับรู้ เกิดการคงอยู่ของการเรียน และสามารถใช้อสัญลักษณ์ที่เป็นนามธรรมได้ด้วย

ปัจจุบันประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน ชาวชนได้มีการเรียนรู้ผ่านสื่อมวลชนต่าง ๆ มากมาย ประสบการณ์จริงเหล่านี้ช่วยให้สามารถจำแนกแยกแยะสิ่งต่าง ๆ นำไปสู่การสร้างความคิดรวบยอดได้มาก ซึ่งความถูกต้องแม่นยำ ขึ้นอยู่กับครูและผู้ปกครองที่จะช่วยสร้าง แนะนำให้เยาวชนสามารถบูรณาการประสบการณ์เหล่านี้ ให้มีความหมาย และสัมฤทธิ์ผลได้อย่างดี ความเหมาะสมดุลยภาพระหว่างการเรียนจากรูปธรรม และนามธรรมเป็นเหตุผล สิ่งสำคัญในการจัดหาใช้สื่อการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้มิใช่เพียงแต่ให้ประสบการณ์รูปธรรมที่จำเป็น ยังสามารถบูรณาการประสบการณ์เดิมเข้าด้วยกันได้ ทำให้ความเป็นนามธรรมมีความหมายขึ้น อย่างไรก็ตาม การให้ประสบการณ์นามธรรมแก่ผู้เรียน จะใช้เวลาน้อยกว่า การให้ประสบการณ์รูปธรรม ดังตัวอย่างจากกรวยประสบการณ์ของ เดล (Edgar Dale) เช่น การจัดให้ไปทัศนศึกษาเยี่ยมชมใช้เวลามากกว่าการใช้วีดิทัศน์ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ควรคำนึงถึงความคุ้มค่าของเวลาที่ใช้ ประสบการณ์บางอย่างที่ใช้เวลาน้อยอาจให้ความคุ้มค่าต่อการเรียนรู้มากกว่าประสบการณ์ที่ใช้เวลามากก็ได้ แต่การให้ความรู้

^{๖๒} Kearsley, G., *Training and Technology :A Handbook for Handbook for HRD Professional*, (Ontario : Addeson-Wesley Publishing Company, 1984), p.45

^{๖๓} สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, “๒๑ วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด”, หน้า ๑๐๘-๑๑๖.

จำนวนมากโดยใช้เวลาน้อยผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือ เอกสารการเรียน คำบรรยาย โดยผู้เรียนไม่มีพื้นฐานมาก่อน อาจเกิดการสูญเสียและไม่เกิดการเรียนรู้ได้ ผู้สอนซึ่งเป็นผู้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ จึงต้องค้นหาสิ่งที่ถูกต้อง คอยชี้แนะ นำเสนอ และอำนวยความสะดวกต่อผู้เรียน โดยยึดหลักการสอนที่เรียกว่า การเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การตอบสนอง การแสดงออกของผู้เรียน เป็นหลักสำคัญในการเลือกเสนอประสบการณ์ที่ถูกต้องให้ผู้เรียน ซึ่งนำไปสู่การเลือกหาประสบการณ์และสื่อการเรียนรู้ที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำมาใช้ประกอบการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม^{๖๔}

ประสบการณ์การเรียนรู้กับการจำแนกสื่อการเรียนรู้ว่า ขั้นตอนของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ และการใช้สื่อแต่ละประเภทในกระบวนการเรียนรู้ โดยใช้กรวยประสบการณ์ (Cone of Experiences) ของ Edgar Dale ซึ่งแสดงขั้นตอนของประสบการณ์การเรียนรู้และการใช้สื่อแต่ละประเภทในกระบวนการเรียนรู้ จะเป็นแนวทางในการจัดแบ่งสื่อการเรียนรู้และอธิบายถึงความสัมพันธ์ระหว่างสื่อประเภทต่าง ๆ โดยเปรียบเทียบกับโครงสร้างลักษณะสำคัญการเรียนรู้ ซึ่งไม่เหมือนการศึกษาแบบดั้งเดิมในการศึกษาแบบดั้งเดิมสื่อการเรียนรู้เป็นสื่อกลางที่ถ่ายทอดให้ผู้เรียนเข้าใจและบรรลุ การเรียนรู้ ได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้สอนจะเป็นแหล่งข้อมูลและเพื่อหาความรู้ทั้งหลาย และเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ในการเรียนรู้ ปัจจุบันเทคโนโลยีแหล่งข้อมูลก้าวหน้ามากขึ้น การเก็บข้อมูล มีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถถ่ายทอดความรู้โดยตรงให้แก่ผู้เรียนได้ ผู้สอนไม่ใช่เป็นแหล่ง ข้อมูล และแหล่งถ่ายทอดข้อมูลเพียงผู้เดียวอีกต่อไป ผู้สอนจึงต้องเปลี่ยนบทบาทใหม่ เช่น

๑. ชี้แนวทางการเรียน วิธีการค้นคว้าหาความรู้
๒. ชี้แนะแหล่งข้อมูลให้ผู้เรียน ถ่ายทอดให้ผู้เรียนบางส่วน ตามลักษณะเฉพาะของสาระการเรียนรู้

๓. ผู้สอนมีบทบาทในการวางแผน จัดทำหลักสูตร ค้นคว้าข้อมูล หาวิธีการให้ผู้เรียนแลแนะแนวผู้เรียน ประเมินผลผู้เรียน โดยลดบทบาทการเป็นผู้เสนอเนื้อหา

๔. ช่วยผู้เรียนกระทำข้อมูลเป็นลำดับขั้นตอน หรือให้ง่าย และเข้าใจแจ่มแจ้งขึ้น^{๖๕}

สรุป จากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่องสื่อการสอนที่นักวิชาการทั้งหลายได้แสดงแล้วก็ยกมาเป็นแนวทางในการศึกษาต่อการทำวิจัยนั้น ซึ่งถือว่าแนวความคิด ทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนนั้นนับว่าเป็นแนวความคิดที่สำคัญต่อการจัดทำหรือจัดหาสื่อการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่งไม่ว่าจะเป็นด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ด้านความเหมาะสมของผู้เรียน ด้านรูปแบบของสื่อ ด้านความต้องการของผู้เรียน และด้านประสบการณ์ของผู้ใช้สื่อ ซึ่งถือว่ามีความสำคัญอันจะเป็นตัวนำสู่การเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

แนวคิดและความหมายของสื่อการเรียนรู้ดังนี้

๑. สื่อการเรียนรู้ (Educational Material) เป็นตัวกลาง ที่ช่วยให้การสื่อสารระหว่างผู้สอน และผู้เรียนดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เข้าใจเนื้อหาความรู้ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

^{๖๔}วารินทร์ รัตมีพรหม, การออกแบบและพัฒนาระบบการสอน, (กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๔๒), หน้า ๙๒.

^{๖๕}Dale, Edgar, Audio – Visual Materials of Instruction, (Chicago : University of Chicago Press, 1969), p. 107.

๒. สื่อการเรียนรู้ หมายถึง วิธีการ หรือกระบวนการ วัสดุ ของจริง เครื่องมือที่จัดทำขึ้น เพื่อใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งมีสาระที่เป็นประโยชน์ต่อประสบการณ์การเรียนรู้ สำหรับนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรที่กำหนดไว้

สื่อกลางที่ถ่ายทอดความรู้ และการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ไม่ใช่เป็นวัตถุประสงค์เพียงอย่างเดียว ยังรวมถึงกระบวนการ วิธีการใหม่ ๆ และบุคลากรด้วย สื่อการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงน่าจะหมายรวมถึงเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และนวัตกรรมการศึกษาด้วย^{๖๖}

ออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่ต้องการให้สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ การจัดหาสื่อให้ตรงกับความต้องการ มีวิธีได้มา คือ

๑. สร้าง / ผลิตขึ้นเอง

ในการผลิตและจัดทำสื่อการเรียนรู้ขึ้นใหม่ทั้งหมด ผู้จัดทำต้องสามารถวิเคราะห์ ความต้องการ ความพร้อมทางด้านบุคลากร ผู้เชี่ยวชาญ ทรัพยากรที่สามารถผลิต และจัดทำได้อย่างมีคุณภาพ และต้องคำนึงถึงความคุ้มค่าในการจัดทำและผลิตขึ้นใหม่ทั้งหมด กระบวนการผลิตและการสร้างสื่อการเรียนรู้ สามารถพิจารณาตามขั้นตอนได้ ดังนี้

- ๑) กำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไป
- ๒) วิเคราะห์ กำหนดคุณสมบัติ ลักษณะผู้เรียน
- ๓) วิเคราะห์ กำหนดเนื้อหาสาระ วิธีการเรียนรู้
- ๔) วิเคราะห์ กำหนดจุดมุ่งหมายเฉพาะ
- ๕) กำหนดวิธีการ และแนวทางการเสนอเนื้อหาสาระ วิธีการ
- ๖) กำหนดรูปแบบ และวิธีประเมินผล เพื่อพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาคุณภาพสื่อ
- ๗) กำหนดแหล่งข้อมูลในการจัดทำสื่อ
- ๘) ยกร่าง / จัดทำ
- ๙) ทดสอบ / ประเมินคุณภาพ
- ๑๐) ปรับปรุง
- ๑๑) นำไปใช้^{๖๗}

๒. จัดทำเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงบางส่วน ในกรณีที่สามารถจัดหาสื่อการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา ในท้องถิ่น หรือจัดซื้อหามา แต่ยังไม่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ ความต้องการ และการนำไปใช้ในการเรียนรู้ ครูผู้สอนหรือผู้รับผิดชอบ สามารถพัฒนาสื่อที่มีอยู่แล้วให้สอดคล้องกับความต้องการตามการออกแบบการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ได้โดย

- ๑) จัดทำเพิ่มเติมสาระการเรียนรู้จากสื่อที่มีอยู่

^{๖๖} กิดานันท์ มลิทอง, เทคโนโลยีทางการศึกษาและนวัตกรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๒ ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๙๒.

^{๖๗} สมพร จารุณี, การจัดทำทางเลือก และการใช้สื่อการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕), หน้า ๑๕.

๒) ดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงบางส่วน ในการดัดแปลง หรือเปลี่ยนแปลงสื่อที่มีอยู่แล้ว มีความคุ้มค่า และประหยัดค่าใช้จ่ายกว่าการผลิตชิ้นใหม่มาก อีกทั้งยังเป็นความท้าทายความสามารถ และความคิดสร้างสรรค์ด้วย เช่น

(๑) จัดทำคู่มือ เอกสาร หนังสือให้อ่านง่ายขึ้น

(๒) ตัดตอน ภาพยนตร์ โทรทัศน์ สื่อคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต แหล่งการเรียนรู้ มาให้ผู้เรียน เฉพาะส่วนที่ต้องการ หรือบรรยายด้วยตนเองแทนเสียงบรรยายเดิม ที่ยากเกินไป

(๓) การดัดแปลง เกม สถานการณ์จำลอง การสาธิต ให้สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ และสาระการเรียนรู้

(๔) ทำเอกสารความรู้เพิ่มเติม ในการดัดแปลง ปรับปรุง หรือเปลี่ยนแปลงสื่อที่มีอยู่แล้ว ต้องคำนึงถึงคุณภาพ ซึ่งควรใช้หลักการประเมินคุณภาพหรือร่วมพิจารณาด้วยการเลือกจัดหาสื่อเพื่อใช้ในการเรียนการสอน วิธีการที่ปฏิบัติและนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนโดยทั่วไป คณะกรรมการสถานศึกษา และครูผู้สอน ควรให้ความสำคัญ สามารถวิเคราะห์ และพิจารณาคุณภาพของสื่อที่เลือก ว่าสอดคล้องกับความต้องการและการออกแบบการเรียนรู้ สาระความรู้ที่กำหนดไว้ และความเหมาะสมการเรียนการสอน อย่างละเอียดถี่ถ้วน^{๖๘}

สรุป ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่องสื่อการสอนที่นักวิชาการทั้งหลายได้แสดงแล้วก็ยกมาเป็นแนวทางในการศึกษาต่อการทำวิจัยนั้น ซึ่งถือว่าเป็นแนวความคิด ทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนนั้นนับว่าเป็นแนวความคิดที่สำคัญต่อการจัดทำหรือจัดหาสื่อการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่ง อันจะเป็นตัวนำสู่การเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

๒.๔.๔ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ก. ความหมายของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง การจัดกิจกรรมโดยวิธีต่างๆอย่างหลากหลาย ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงเกิดการพัฒนาตนและสังคมคุณลักษณะที่จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมของประเทศชาติต่อไป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนจึงต้องใช้เทคนิควิธีการเรียนรู้รูปแบบการสอนหรือกระบวนการเรียนการสอนในหลากหลายวิธี ซึ่งจะรู้กันดีว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งหมายถึง รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ เทคนิค และสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ ที่ได้มีการศึกษาและพัฒนาขึ้นใหม่ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อ พัฒนาการคิดของครู โดยเป็นสิ่งที่ได้รับการยอมรับและนำไปใช้บ้างแล้วแต่ยังไม่แพร่หลาย หรือยังไม่ได้ใช้อย่างเป็นปกติ นวัตกรรมทางการศึกษานั้นอาจเป็นสิ่งใหม่ทั้งหมดหรือใหม่เพียง บางส่วนหรือเป็นส่วนหนึ่งของระบบงาน

๑. รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หรือ รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง แบบแผนการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่ได้รับการจัดเป็นระบบอย่างสัมพันธ์และ สอดคล้องกับทฤษฎี/หลักการการเรียนรู้หรือการสอนที่รูปแบบนั้นยึดถือ โดยผ่านกระบวนการวิจัย และได้รับการพิสูจน์ และทดสอบว่ามีประสิทธิภาพ ซึ่งรูปแบบการสอนจะแสดงขั้นตอนที่ผู้เรียนจะ ได้เรียนรู้และผู้สอน

^{๖๘} กรมวิชาการ, ศูนย์พัฒนาหลักสูตร, “คู่มือการพัฒนาสื่อการเรียนรู้”, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๔), หน้าบทคัดย่อ.

ต้องดำเนินการตามขั้นตอนในรูปแบบดังกล่าวเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตาม จุดมุ่งหมายของรูปแบบนั้นๆ

๒. วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง แนวปฏิบัติที่ผู้สอนดำเนินการให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการต่างๆ ที่แตกต่างกันไปตามองค์ประกอบและ ขั้นตอนสำคัญอันเป็นลักษณะเฉพาะหรือลักษณะเด่นที่ขาดไม่ได้ของวิธีนั้นๆ วิธีการสอนเป็นสิ่งที่ มีเอกลักษณ์เฉพาะวิธี ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการเรียนการสอนได้ หรือจะ นำไปใช้โดยไม่ได้รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของรูปแบบการเรียนการสอนก็ย่อมทำได้เช่นกัน

๓. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง ขั้นตอนที่ผู้สอนจัดตาม แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบและนำเสนออย่างมีขั้นตอนเพื่อให้การเรียนการสอนนั้นเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และตรงตามจุดมุ่งหมายเฉพาะของกระบวนการสอนนั้นๆ เช่น กระบวนการกลุ่ม กระบวนการคิดอย่างมีวิจารณญาณ กระบวนการสอนส่วนใหญ่มักแบ่ง ออกเป็น ๓ ส่วน คือ ขั้นเตรียม ขั้นสอน และขั้นสรุป

๔. เทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ หมายถึง กลวิธีต่างๆ ที่ใช้เสริมวิธีการ และกระบวนการสอน เพื่อช่วยให้วิธีการและกระบวนการสอนนั้นๆ มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น เทคนิคการนำเข้าสู่บทเรียน เทคนิคการจัดกลุ่ม เทคนิคการใช้คำถาม เทคนิคการสรุป บทเรียน เป็นต้น^{๖๙}

การจัดกิจกรรมการเรียนนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่จะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเรียน ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ได้ประยุกต์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิต ได้มีความสุขและสนุกกับการเรียนรู้ ตลอดจนมีคุณลักษณะนิสัยดีงามที่สังคมพึงปรารถนา ดังนี้คือ

๑. เป็นผู้ช่วยเหลือและแหล่งวิทยาการ (Helper and Resource) คอยให้คำตอบเมื่อนักเรียน ต้องการความช่วยเหลือทางวิชาการ ตัวอย่าง เช่น คำศัพท์หรือไวยากรณ์การให้ข้อมูลหรือความรู้ ในขณะที่นักเรียนต้องการ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

๒. เป็นผู้สนับสนุนและเสริมแรง (Supporter and Encourager) ช่วยสนับสนุนด้านสื่ออุปกรณ์

๓. Active Learning เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ หรือปฏิบัติด้วยตนเอง ด้วยความกระตือรือร้น เช่น ได้คิด ค้นคว้า ทดลองรายงาน ทำโครงการ สัมภาษณ์ แก้ปัญหา ฯลฯ ได้ใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง ผู้สอนทำหน้าที่ เตรียมการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อสิ่งเร้าเสริมแรงให้คำปรึกษาและสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

๔. Construct เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ค้นพบสาระสำคัญหรือองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเองอันเกิด จากการได้ศึกษาค้นคว้าทดลอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง ทำให้ ผู้เรียนรักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้าเกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่ การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Man) ที่พึงประสงค์

^{๖๙} คมนอนุกรมการปฏิรูปการเรียนรู้, การปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด, (เอกสารอำนวยการ, ๒๕๔๓), หน้า ๓๖ - ๓๗.

๕. Resource เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลายทั้งบุคคลและเครื่องมือทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นมนุษย์ (เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่าง ๆ) ธรรมชาติและเทคโนโลยี ตามหลักการที่ว่า “การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาและทุกสถานการณ์”

๖. Thinking เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด ผู้เรียนได้ฝึกวิธีคิดในหลายลักษณะ เช่น คิดคล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียด คิดชัดเจน คิดถูก ทางคิดกว้าง คิดลึกซึ้ง คิดไกล คิดอย่างมีเหตุผล เป็นต้น การฝึกให้ผู้เรียนได้คิดอยู่เสมอในลักษณะ ต่าง ๆ จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น คิดอย่างรอบคอบมีเหตุผล มีวิจารณ์ญาณ ในการคิด มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่จะเลือกรับและปฏิเสธข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถแสดงความคิด เห็นออกได้อย่างชัดเจนและมี เหตุผลอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

๗. Happiness เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข เป็นความสุขที่เกิดจาก ประการที่หนึ่ง ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนสนใจสาระการเรียนรู้ ชวนให้สนใจใฝ่ค้นคว้าศึกษาท้าทาย ให้ แสดง ความสามารถและให้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ ประการที่สองปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร มีการช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมร่วมด้วยช่วยกัน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีความสุขและสนุกกับการเรียน

๘. Participation เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดงาน วางเป้าหมายร่วมกัน และมีโอกาสเลือกทำงานหรือศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ตรงกับ ความถนัด ความสามารถ ความสนใจของตนเอง ทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความกระตือรือร้น มองเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนและสามารถ ประยุกต์ความรู้นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง

๙. Individualization เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนในความเป็นเอกบุคล ผู้สอนยอมรับในความสามารถ ความคิดเห็น ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพมากกว่าเปรียบเทียบแข่งขันระหว่างกันโดยมีความเชื่อมั่นผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

๑๐. Good Habit เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่ดีงาม เช่น ความรับผิดชอบ ความเมตตา กรุณา ความมีน้ำใจ ความขยัน ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ฯลฯ และ ลักษณะนิสัยในการทำงานอย่างเป็นกระบวนการการทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับผู้อื่น และ การเห็นคุณค่าของงาน เป็นต้น^{๗๐}

กล่าวโดยสรุป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้ง ๑๐ รูปแบบ โดยมีวิธีต่างๆอย่าง หลากหลายเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงเกิดการพัฒนาตนและสังคมคุณลักษณะที่ จำเป็นสำหรับการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมของประเทศชาติต่อไป

ลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ดังนี้

^{๗๐} ทิศนา ขัมมณี และคณะ, “การพัฒนากระบวนการคิด.เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการพัฒนา รูปแบบ การสอนที่เน้นกระบวนการคิดตามแนวปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้”, (นครปฐม : ศูนย์ ศึกษาพัฒนาครู คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครปฐม, ๒๕๔๓), หน้า ๕๕-๕๙

๑. Active Learning เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ หรือปฏิบัติด้วยตนเอง ด้วยความกระตือรือร้น เช่น ได้คิด ค้นคว้า ทดลองรายงาน ทำโครงการ สัมภาษณ์ แก้ปัญหา ฯลฯ ได้ใช้ประสาทสัมผัสต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง ผู้สอนทำหน้าที่ เตรียมการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ จัดสื่อสิ่งเร้าเสริมแรงให้คำปรึกษาและสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

๒. Construct เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ค้นพบสาระสำคัญหรือองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง อันเกิดจากการได้ศึกษาค้นคว้าทดลอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง ทำให้ ผู้เรียนรักการอ่าน รักการศึกษาค้นคว้าเกิดทักษะในการแสวงหาความรู้ เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ ซึ่งนำไปสู่ การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Man) ที่พึงประสงค์

๓. Resource เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลายทั้งบุคคลและ เครื่องมือทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นมนุษย์ (เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่าง ๆ) ธรรมชาติและเทคโนโลยี ตามหลักการที่ว่า "การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาและทุกสถานการณ์"

๔. Thinking เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด ผู้เรียนได้ฝึกวิธีคิดในหลายลักษณะ เช่น คิดคล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียด คิดชัดเจน คิดถูก ทางคิดกว้าง คิดลึกซึ้ง คิดไกล คิดอย่างมีเหตุผล เป็นต้น การฝึกให้ผู้เรียนได้คิดอยู่เสมอในลักษณะ ต่าง ๆ จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น คิดอย่างรอบคอบมีเหตุผล มีวิจารณ์ญาณ ในการคิด มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่จะเลือกรับและปฏิเสธข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถแสดงความคิด เห็นออกได้อย่างชัดเจนและมี เหตุผลอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน^{๗๑}

กิจกรรมการเรียนการสอน (เน้นผู้เรียน) ว่า กิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีจะต้องมีคุณสมบัติที่น่าสนใจความเหมาะสมและความริเริ่ม ดังนี้^{๗๒}

๑. ความน่าสนใจ หมายถึง กิจกรรมที่นำมาใช้ชวนให้น่าติดตามไม่เบื่อหน่าย

๒. ความเหมาะสม หมายถึง กิจกรรมที่นำมาใช้จะต้องทำให้เกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ได้จริง

๓. ความคิดริเริ่ม หมายถึง การที่นำเอากิจกรรมใหม่ๆที่ทำทนายมาสอดแทรกช่วยให้เกิดการเรียนรู้

การจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเรียน ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ได้ประยุกต์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิต ได้มีความสุขและสนุกกับการเรียนรู้ ตลอดจนมีคุณลักษณะนิสัยดีงามที่สังคมพึงปรารถนา

สรุป ผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์เรื่องกิจกรรมการเรียนการสอนที่นักวิชาการทั้งหลายได้แสดงแล้วก็ได้ยกมาเป็นแนวทางในการศึกษาต่อการทำวิจัย ซึ่งถือว่าแนวความคิด ทฤษฎีต่างๆที่

^{๗๑}ชาติ แจ่มนุช และคณะ, นักเรียนเป็นศูนย์กลางคืออย่างไร, (กรุงเทพมหานคร : การปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด, ๒๕๔๓), หน้า ๑-๑๗.

^{๗๒}สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, ๒๑ วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕), หน้า ๑๐๘-๑๑๖.

เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นนับว่าเป็นแนวความคิดที่สำคัญต่อกระบวนการเรียนการสอนเป็นอย่างยิ่งอันจะเป็นตัวนำการเรียนการสอนให้บรรลุเป้าหมายต่อไป

๒.๔.๕ การวัดผลและประเมินผล

ข. ความหมายและแนวคิดในการวัดผลและประเมินผล

๑. การประเมินผลการสอน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๔๒ มาตรา ๕๒ ได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการส่งเสริมให้มีระบบ กระบวนการผลิต การพัฒนาครูคณาจารย์และบุคคลทางการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพครูชั้นสูง ดังนั้นการประเมินการสอนของคณาจารย์ที่เชื่อถือได้อันเป็นการตรวจสอบคุณภาพงานของคณาจารย์ทำทราบข้อมูลป้อนกลับ Feedack data สำหรับการพิจารณาตัดสินคุณค่าหรือหาทางเลือกรวมทั้งปรับปรุงและการพัฒนาคุณภาพการสอนให้มีประสิทธิภาพขึ้น

๒. ความหมายการประเมิน

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ ได้ให้ความหมายไว้ว่าการประเมิน Evaluation หมายถึง การพิจารณาและวัดคุณค่าของกิจกรรมใดๆ ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เช่น การประเมินการสัมมนา ประเมินผลการปฏิบัติในรอบปีของบริษัท ส่วนด้าน การศึกษา หมายถึง การวัดคุณค่า หรือการวัดผลความก้าวหน้าทางการศึกษา เช่นการสอบไล่เป็นวิธีการประเมินผลการศึกษาวิธีหนึ่ง^{๗๓}

การประเมิน หมายถึงการตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเป็นกระบวนการที่ให้ได้มาซึ่งสารสนเทศ สำหรับตัดสินคุณภาพโปรแกรมการศึกษา ผลิตผล กระบวนการ จุดมุ่งหมายของโครงการหรือโปรแกรมหรือการเลือกต่างๆที่ ออกแบบเพื่อนำไปปฏิบัติให้บรรลุจุดมุ่งหมาย^{๗๔}

การประเมินผล คือ กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณค่าของวัตถุคน สิ่งของ หรือการดำเนินงานกิจกรรมว่าบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด มีดีหรือเลวเพียงใด^{๗๕}

ก. แนวคิดในการควบคุมและประเมินผลแผนกลยุทธ์ มุ่งองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่

๑. การติดตามผลการดำเนินการ (Track Status) เป็นเครื่องมือสำคัญของผู้บริหารที่จะสร้างความมั่นใจได้ว่า การปฏิบัติงานขององค์กรเป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องและสามารถสร้างผลงานที่สอดคล้องตามเป้าประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่วางเอาไว้ การติดตามผลการดำเนินงานจะช่วยให้ผู้บริหารทราบข้อมูลที่เป็นตัวบ่งชี้ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น ซึ่งจะเป็นข้อมูลแก่ผู้บริหารในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป การติดตามผลการดำเนินงานนี้หมายความรวมถึงการรวบรวมผลการดำเนินงานในแต่ละช่วงเวลาของกิจกรรม งาน โครงการต่างๆ

^{๗๓}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คพับลิชเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๖๔.

^{๗๔}สมหวัง พิริยานุวัฒน์, วิทยาการสอน, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๐), หน้า, ๑๔๕.

^{๗๕}ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, การพัฒนาหลักสูตร หลักการและแนวปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สายส่งสุขภาพใจ, ๒๕๓๙), หน้า ๙๔.

สอดคล้องตามตัวชี้วัดผลสำเร็จของการดำเนินงานในแต่ละระดับที่ได้กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติงานประจำปี

๒. การรายงานความก้าวหน้า (Communicate Progress) เป็นกระบวนการหลังจากที่ได้มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานตามแผนกลยุทธ์ภายใต้กรอบของตัวชี้วัดผลสำเร็จของการดำเนินงานในแต่ละช่วงเวลาแล้ว เป็นหน้าที่ของผู้มีหน้าที่ในการกำกับติดตามผลที่จะต้องจัดทำรายงานสรุปเสนอต่อผู้บริหารให้ได้รับทราบความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานเป็นระยะ รวมทั้งควรส่งข้อมูลย้อนกลับให้แก่ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยให้ผู้รับผิดชอบแต่ละระดับดำเนินการปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานให้เป็นไปตามแนวทางที่เหมาะสม

๓. การวัดผลและประเมินผล(Measurement and Evaluation)จะประกอบด้วยกระบวนการย่อย ๓ ขั้นตอน ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และประเมินผลข้อมูล พร้อมทั้งการนำเสนอผลการประเมิน การวัดผลและประเมินผลจะเป็นการประเมินผลสำเร็จของการปฏิบัติงานตามแผนในแต่ละรอบเวลาที่กำหนด ซึ่งผลที่ได้จากการประเมินจะเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนกลยุทธ์รอบต่อไปขององค์กร^{๗๖}

สรุป แนวคิดในการควบคุมและประเมินผลแผนกลยุทธ์ เป็นการเตรียมการไว้ล่วงหน้าเมื่อถึงเวลาเมื่อโอกาสมาถึงก็จะสามารถนำมาเชื่อมโยงปรับเปลี่ยนเพื่อนำไปใช้ในปัจจุบันได้ต่อไปไม่ต้องเสียเวลาที่จะไปคิดทำใหม่ที่จะต้องใช้เวลาอีก เพราะฉะนั้นการควบคุมและประเมินผลแผนกลยุทธ์จึงมีความสำคัญในการวางแผนงานต่างเป็นอย่างดี

ข. แนวคิดและหลักการในด้านการควบคุมและติดตามผลการปฏิบัติงานได้แก่

๑. กระบวนการในการควบคุมและติดตามผล แยกเป็น ๔ ขั้นตอน คือ

๑) การกำหนดมาตรฐานที่ใช้วัด(Establishing Standard) ทุกองค์กรจะมีวัตถุประสงค์ขององค์กร ดังนั้นมาตรฐานที่กำหนดนโยบายจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์นั้น มาตรฐานโดยทั่วไปแยกเป็น ๒ ประเภท ได้แก่

(๑) มาตรฐานผลผลิต (Output Standard) ซึ่งวัดด้วยปริมาณ คุณภาพ ต้นทุน และเวลาที่ใช้ จำนวนเงินที่ใช้เปรียบเทียบกับงบประมาณ จำนวนหน่วยผลิตและขนาดของบริการที่ใช้ในระยะเวลาที่กำหนด

(๒) มาตรฐานปัจจัยที่ใช้ในการผลิต (Input Standard)จะวัดด้วยความพยายามที่ให้กับงาน (Work Effort)เช่น การวัดประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร เป็นต้น

๒) การวัดผลงานที่ทำได้จริง(Measuring Actual Performance)ได้แก่การวัดผลงานที่เกิดขึ้นจริงเป็นหน่วยการผลิตที่จริง หรือความพยายามที่ให้กับงานจริง หน่วยวัดที่ใช้จะต้องเป็นอย่างเดียวกันกับมาตรฐานที่กำหนดขึ้นมา เช่น จำนวนที่ผลิต จำนวนวันที่ขาดงาน จำนวนแพ้ม จำนวนรายได้ที่เกิดขึ้น ซึ่งผลงานเหล่านี้ได้มาจากการรายงาน การสังเกต และสถิติตัวเลขต่างๆ

^{๗๖} ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ, ความพร้อมของหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการระบบงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ชาติ และกรณีตัวอย่างกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๑/๓๙-๑/๔๐.

๓) การเปรียบเทียบผลงานที่ทำได้จริงกับมาตรฐาน (Comparing Actual Performance with Standard) เป็นการเปรียบเทียบเนื้อหาความแตกต่างที่เกิดขึ้น ระหว่างหน่วยงานที่ทำให้จริงกับมาตรฐาน

๔) การแก้ไขให้ถูกต้อง (Taking Corrective Action) ได้แก่การดำเนินการทางด้านการบริหาร เมื่อพบความแตกต่างระหว่างผลงานที่เกิดขึ้นจริง กับมาตรฐานเพื่อปรับการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่ต้องการ^{๗๗}

สรุป กระบวนการในการควบคุมและติดตามผลใน ๔ ขั้นตอนที่กล่าวมาแล้วนั้น กระบวนการที่สามารถทำให้การปฏิบัติบรรลุวัตถุประสงค์ได้จริง เพราะมีการกำหนดเป้าหมายไว้อย่างชัดเจน มีการวัดอย่างจริงจัง เอาผลที่วัดมาเปรียบเทียบเพื่อนำไปแก้ไขในข้อที่บกพร่องต่อไป เพราะฉะนั้นแนวคิดเช่นถือว่ามีผลสำคัญ

ค. เทคนิคในการควบคุมและติดตามผล แบ่งออกเป็น ๔ ด้าน ดังนี้

๑. การควบคุมด้านคุณภาพ หมายถึงเทคนิคต่างๆ ที่นำมาใช้เพื่อวัดว่าสินค้าและบริการที่ผลิตได้นั้น ตรงต่อความต้องการของลูกค้า

๒. การควบคุมด้านปริมาณ คือการควบคุมที่มีการใช้ตัวเลขต่างๆ เพื่อนำมาใช้วัดผลในทางปริมาณ เช่นการวัดจำนวนผลผลิตว่าเป็นไปตามที่ตั้งเป้าหมายเอาไว้หรือไม่

๓. การควบคุมด้านค่าใช้จ่าย โดยการใชระบบงบประมาณเพื่อควบคุมค่าใช้จ่าย ซึ่งเป็นเทคนิคที่สำคัญและนิยมใช้มากที่สุด โดยการให้หน่วยงานจัดทำงบประมาณการใช้จ่ายในทุกๆ ด้านไว้ล่วงหน้า เมื่อเข้าสู่ขั้นตอนการปฏิบัติ ผู้บริหารก็จะสามารถควบคุมค่าใช้จ่ายโดยวัดผลการใช้จ่ายที่เกิดขึ้นกับงบประมาณที่ตั้งเอาไว้

๔. การควบคุมด้านเวลา คือการควบคุมให้งานต่างๆ ดำเนินไปได้โดยสามารถจัดทำได้เสร็จตามกำหนดเวลาที่วางเอาไว้^{๗๘}

สรุป เทคนิคในการควบคุมติดตามผล สำคัญอย่างยิ่งที่ควรจะมีไว้ในการวัดผลติดตามผล และก็มีไว้หลายๆแบบ เพื่อเป็นตัวเลือกในการนำไปใช้ให้เหมาะสมกับชิ้นงานซึ่งจะทำให้การทำงานนั้นเร็วขึ้น

ข. การควบคุมและติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

๑. ความถูกต้อง (Accuracy) ระบบการควบคุมและติดตามผลที่ถูกต้องจะทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ และนำไปใช้ได้ผลตามที่ต้องการ หากการควบคุมเกิดจากข้อมูลที่ไม่ถูกต้อง จะทำให้ฝ่ายบริหารแก้ไขไม่ตรงจุด โดยไม่อาจทราบได้ว่าควรแก้ไขอย่างไร หรือควรดำเนินการต่อไปอย่างไร

๒. ความทันเวลา (Timeliness) ระบบการควบคุมและติดตามผลที่ดีจะต้องสามารถกระตุ้นให้ผู้บริหารสนใจและเอาใจใส่ได้ทันเวลา เพื่อการแก้ไขหรือป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น โดยข้อมูลจากการควบคุมและติดตามผลอาจไม่มีความหมายเลยหากได้รับมาล่าช้ากว่าเวลาอันควร ดังนั้นระบบการควบคุมและติดตามผลที่ดีจะต้องสามารถนำมาใช้แก้ปัญหาได้อย่างทันเวลา

^{๗๗} เสนาะ ตีเยาว์, **หลักการบริหาร**, (กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓), หน้า ๒๙๓-๓๑๕.

^{๗๘} ธงชัย สันติวงศ์, **หลักการจัดการ**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิชย์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๔๔-๑๖๐.

๓. ความประหยัด (Economy) ระบบการควบคุมและติดตามผลจะต้องสามารถทำให้เกิดประโยชน์ที่คุ้มค่าเมื่อเปรียบเทียบกับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นโดยจะต้องใช้ระดับของการควบคุมให้น้อยที่สุด ประหยัดที่สุด แต่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

๔. ความยืดหยุ่น (Flexibility) ระบบการควบคุมและติดตามผลที่ดีจะต้องมีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและการเกิดขึ้นใหม่ของสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งระบบการควบคุมควรปรับตัวตามเวลาและสภาพแวดล้อม

๕. การสามารถเข้าใจได้ (Understandability) ระบบการควบคุมและติดตามผลควรมีความซับซ้อนน้อยที่สุด เพื่อความสะดวกในการใช้ และคนที่เกี่ยวข้องกับระบบการควบคุมสามารถเข้าใจได้ง่าย

๖. การมีมาตรฐานที่สมเหตุสมผล (Reasonable Criteria) การกำหนดมาตรฐานของการควบคุมและติดตามผลจะต้องสมเหตุสมผล และสามารถทำได้จริงจึงจะสามารถจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานปฏิบัติตามได้

๗. การจัดระบบอย่างมีกลยุทธ์ (Strategic Placement) ผู้บริหารจะต้องจัดวางระบบการควบคุมและติดตามผลอย่างมีกลยุทธ์ อันจะทำให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ในการควบคุมได้ ซึ่งระบบการควบคุมและติดตามผลควรครอบคลุมกิจกรรม เหตุการณ์ และการดำเนินงานทุกอย่างภายในองค์กร ซึ่งถ้าหากองค์กรนำระบบการควบคุมและติดตามผลมาใช้โดยขาดกลยุทธ์ที่เหมาะสม ก็จะไม่สามารถบรรลุผลตามต้องการได้

๘. การเน้นกฎแห่งข้อยกเว้น (Emphasis on The Exception) ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารไม่สามารถจะควบคุมและติดตามผลทุกอย่างได้ จึงต้องเน้นเฉพาะเรื่องที่สำคัญ หรือควบคุมติดตามเฉพาะในหลักใหญ่ที่เป็นสาระสำคัญจริงๆ ไม่ใช่ลงไปดูในรายละเอียดทุกเรื่อง การเข้าไปตรวจสอบควบคุมในทุกรายการจะส่งผลต่อการใช้อำนาจในการบริหารจัดการ อีกทั้งส่งผลให้ไม่สามารถปฏิบัติงานได้อย่างคล่องตัว

๙. การใช้มาตรการหลายอย่าง (Multiple Criteria) การควบคุมและติดตามที่เน้นจุดใดจุดหนึ่ง หรือมาตรฐานใดมาตรฐานหนึ่ง จะทำให้มองปัญหาไม่ครอบคลุม เพราะงานแต่ละงานย่อมมีมาตรฐานที่แตกต่างกัน ดังนั้นมาตรฐานในการควบคุมและติดตามผลจึงควรกำหนดให้เหมาะสมสำหรับกิจกรรมแต่ละประเภท

๑๐. การแก้ไขให้ถูกต้อง (Corrective Active) การควบคุมและติดตามผลที่มีประสิทธิภาพ ไม่เพียงแต่เป็นการแจ้งให้รู้ว่ามีข้อบกพร่องผิดพลาดอะไรเกิดขึ้นเท่านั้น แต่จะต้องเสนอแนะด้วยว่า ควรจะดำเนินการแก้ไขอย่างไรเพื่อให้เกิดความถูกต้อง และสามารถดำเนินการต่อไปได้อย่างราบรื่นและประสบผลสำเร็จ^{๗๙}

สรุป ใน ๑๐ ขั้นตอนของการควบคุมและติดตามผล ผู้วิจัยสรุปว่าเป็นกระบวนการที่สมบูรณ์อย่างยิ่งถ้าหากว่าผู้ใช้สามารถนำไปใช้ให้ครบทั้งหมดก็จะเป็นผลดีในการดำเนินงานทำให้งานสำเร็จได้เร็วพลันทันต่อเวลาที่วางไว้

ง. คุณลักษณะของการควบคุมและติดตามผลที่ดี ได้แก่

^{๗๙} เสนาะ ตีเยาว์, “หลักการบริหาร”, หน้า ๒๙๘ – ๒๙๙.

๑. ต้องประหยัด ระบบการควบคุมและติดตามผลที่ดีนอกจากจะต้องช่วยให้เกิดความมั่นใจว่าองค์กรจะสามารถทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้แล้ว ในเวลาเดียวกันการควบคุมและติดตามผลจะต้องคุ้มค่างับต้นทุนในการดำเนินการด้วย ระบบการควบคุมและติดตามผลที่มากเกินไปจนความจำเป็น มีวิธีการหรือเทคนิคที่ยุ่งยาก และเสียค่าใช้จ่ายสูงนั้น ย่อมทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี ผู้บริหารจึงควรคำนึงถึงต้นทุนทั้งในแง่ของระยะเวลาและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการควบคุมและติดตามผลด้วย

๒. รายงานผลต้องรวดเร็ว การควบคุมและติดตามผลจะต้องสามารถรายงานผลความแตกต่างระหว่างเป้าหมายที่พึงได้รับกับผลงานที่เกิดขึ้นจริงได้อย่างรวดเร็ว เพื่อให้ผู้บริหารสามารถดำเนินการแก้ไข และปรับปรุงข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นได้อย่างทัน่วงที

๓. เน้นส่วนสำคัญของผลงาน การควบคุมและติดตามผลจะต้องเน้นถึงส่วนสำคัญของผลงานอันจะส่งผลต่อความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ การวัดในรายละเอียดปลีกย่อยที่ไม่ใช่ส่วนสำคัญของความสำเร็จของงานตามวัตถุประสงค์ย่อมไม่เกิดประโยชน์ เพราะจะไม่ช่วยชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปที่แท้จริงซึ่งจะมีผลต่อความสำเร็จขององค์กร

๔. สามารถเข้าใจได้ง่าย การควบคุมและติดตามผลจะต้องเข้าใจง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เพราะหากกระบวนการมีความยุ่งยากซับซ้อน หรือเลื่อนลอยจนยากที่จะเข้าใจ ก็ย่อมไม่เกิดแรงจูงใจในการปฏิบัติตาม และไม่อาจก่อให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติได้

๕. เป็นที่ยอมรับ การควบคุมและติดตามผลควรมีการชี้แจงให้ผู้ปฏิบัติเล็งเห็นถึงประโยชน์และเหตุผลประกอบ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติเกิดความยอมรับ และทุ่มเทในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย^{๕๐}

ดังนั้นผู้วิจัยได้สรุป การวัดผลประเมินผล ที่ได้จากการศึกษาจากนักวิชาการที่นำมาเป็นแนวทางต่อการศึกษาทั้ง ๑๐ ประการ ซึ่งผู้วิจัยคิดว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการเรียนการสอนของผู้เรียนและผู้สอนแต่ละระดับ เป็นเกณฑ์การรายงานผลการเรียนการสอนซึ่งผลที่ได้จากการวัดผลการศึกษาจะมีความเชื่อถือได้ ถูกต้องและบรรลุจุดมุ่งหมายตามต้องการอย่างแท้จริงว่าอยู่ในระดับไหน สามารถนำมาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้บรรลุตามวัตถุประสงค์สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่วางเอาไว้ต่อไป

เนื้อหาและลักษณะการออกข้อสอบ เกณฑ์การตัดสินแต่ละระดับ และการรายงานผลการเรียนผลที่ได้จากการวัดผลการศึกษาจะมีความเชื่อถือได้ ถูกต้องและบรรลุจุดมุ่งหมายตามต้องการอย่างแท้จริง ควรยึดหลักการเบื้องต้นต่อไปนี้

๑. วัดได้ตรงจุดมุ่งหมาย โดยต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าจะวัดอะไร และกำหนดคุณลักษณะของสิ่งที่จะวัดให้ตรงกับจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัด พร้อมทั้งเงื่อนไขที่เป็นตัวเสริมให้แสดงคุณลักษณะนั้นออกมา

๒. ใช้วิธีการวัดและเครื่องมือวัดให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสิ่งที่ต้องการวัด เพราะถ้าใช้วิธีการวัดและเครื่องมือที่ไม่เหมาะสมย่อมทำให้ผลการวัดเชื่อถือไม่ได้

^{๕๐} ธงชัย สันติวงศ์, “หลักการจัดการ”, หน้า ๑๕๓ - ๑๕๔

๓. ต้องวัดได้ครอบคลุมพฤติกรรมที่ต้องการวัด การวัดบางส่วนหรือบางพฤติกรรมย่อมทำให้ผลการวัดนั้นคลาดเคลื่อนไม่แน่นอน และไม่สามารถสรุปผลได้อย่างมั่นใจ ดังนั้นการวัดจึงจำเป็นต้องใช้วิธีการวัดหลายๆอย่างประกอบกันและต้องวัดให้ครอบคลุมพฤติกรรมการศึกษาทั้ง ๓ ประเภท คือ พุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

๔. เลือกสุ่มตัวอย่างของสิ่งที่จะวัดให้เหมาะสม ทั้งด้านเนื้อหา ด้านความสามารถและคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัด ผลการวัดที่ได้ถึงจะถูกต้องตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัด

๕. ใช้วิธีวัดและเครื่องมือวัดหลายๆประเภท อย่างสม่ำเสมอหลายๆครั้งเพื่อจะได้ผลการวัดที่ถูกต้องเชื่อถือได้

๖. ใช้เครื่องมือวัดที่มีคุณภาพดี และต้องศึกษาคุณลักษณะของเครื่องมือแต่ละประเภทอย่างละเอียดว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไร เพราะผลการวัดที่ถูกต้องเชื่อถือได้ตรงกับพฤติกรรมหรือคุณลักษณะที่ต้องการวัด จะต้องขึ้นอยู่กับการใช้เครื่องมือที่มีคุณภาพดีเหมาะสมกับลักษณะที่ต้องการวัด

๗. แปลผลการวัดอย่างถูกต้อง เพราะการวัดทุกครั้งผลที่ได้คือตัวแทนของพฤติกรรมเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่จะออกมาในรูปของคะแนนแล้วจึงนำเอาคะแนนไปแปลผลเป็นลักษณะของพฤติกรรมที่มีในตัวบุคคล การแปลผลดังกล่าวนั้นจะได้ผลดีมาน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ในการแปลว่าเหมาะสมหรือไม่ โดยทั่วไปแล้วการแปลผลการวัดจะแปลผลโดยนำไปเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และเปรียบเทียบกับคนอื่นๆในกลุ่มที่วัดในเรื่องเดียวกัน

๘. มีความยุติธรรม กล่าวคือการวัดผลแต่ละครั้งต้องดำเนินการวัดด้วยเงื่อนไข หรือสภาพการณ์ที่เหมือนกัน ทั้งผู้วัดและผู้ดำเนินการวัดโดยไม่ลำเอียง

๙. ใช้ผลการวัดให้คุ้มค่า การวัดผลไม่ใช่เป็นเพียงการตรวจสอบว่าผู้เรียนมีคุณภาพเป็นอย่างไรเท่านั้น ควรมุ่งหวังต่อไปว่าคุณภาพของนักเรียนนั้นเด่นหรือด้อยในด้านใด จะพัฒนาสิ่งเหล่านั้นอย่างไร และจะนำผลการวัดนั้นไปใช้ปรับปรุงในเรื่องการจัดการศึกษา ผู้เรียน ผู้สอนอย่างไรด้วย

๑๐. การวัดควรตั้งจุดมุ่งหมายไว้หลายๆด้าน เช่น มุ่งเอาผลการวัดไปใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอน ปรับปรุงหลักสูตรการแนะแนว การบริหารการศึกษา การวิจัย ฯลฯ หลักการประเมินผลการศึกษา การประเมินผลการศึกษาที่จะให้ได้ผลถูกต้องกับสภาพจริงเชื่อถือได้ย่อมเกี่ยวข้องกับผลการวัดที่ดี เกณฑ์หรือมาตรฐานที่ใช้ตัดสิน การตัดสินใจ ปรัชญาและเป้าหมายของการศึกษา ซึ่งองค์ประกอบต่างๆที่กล่าวมานี้มีความสำคัญต่อผลของการประเมินว่าจะดีมีประโยชน์อย่างแท้จริงหรือไม่ ดังนั้นการประเมินผลจะดำเนินไปด้วยดี

สรุป การออกข้อสอบเพื่อหาความบกพร่องหรือจุดด้อยในการทำงานนั้นนับว่ามีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง สิ่งที่จะทำให้รู้ว่างานที่ทำลงไปนั้นบรรลุวัตถุประสงค์มากน้อยเพียงใดและผลที่ได้รับนั้นมีคุณภาพหรือมีศักยภาพมากน้อยเพียงใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับ การออกข้อสอบหรือหรือคำถามว่าทำได้ตามที่วางแผน หรือไปตามเรื่องที่สอนหรือป่าว ถ้าการออกข้อสอบไปตามเรื่องที่สอนตามวัตถุประสงค์ ปฏิบัติตามแผน ผลที่ได้รับก็จะมีประสิทธิภาพ มีศักยภาพ ทำให้การทำงานการปฏิบัติงานการเรียนการสอนบรรลุตามวัตถุประสงค์

๒.๕ แนวคิด และประวัติความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๑. ประวัติความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

จากสภาพวิถีชีวิตของชาวไทยในปัจจุบันที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ภายใต้กระแสสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม ทำให้เกิดภาวะสับสนในวิถีชีวิต ค่านิยม และภูมิคุ้มกันทางสังคมลดน้อยลงจนก่อให้เกิดการเบี่ยงเบนพฤติกรรม คือ ละเลยในคุณธรรม ศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษา ให้หลงผิดและมีพฤติกรรมที่เบี่ยงเบนไม่พึงประสงค์ เช่น ขาดระเบียบวินัย เกี่ยวข้องกับยาเสพติด ทะเลาะวิวาท มีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และขาดวินัยในการดำเนินชีวิต ดังนั้น จึงจำเป็นต้องอย่างเร่งด่วนในการปลูกฝังกล่อมเกลียดด้วยหลักธรรมทางศาสนา เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันชีวิต ให้มีสำนึกผิดชอบชั่วดี มีสติพิจารณาอย่างคิด มีจิตใจใฝ่ดี และมีพลังใจที่เข้มแข็ง^{๑๑}

โดยนัยนี้ โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงถือกำเนิดขึ้น และเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ ๒๕๔๖ โดยข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุเข้าไปสอนในโรงเรียน ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ซึ่งในระยะแรกรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระที่เข้าไปสอนในสถานศึกษาระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษา ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำนวน ๘๐๐ รูป โดยมีวัตถุประสงค์แรกเริ่มคือ

๑. เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติ เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนในระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาและระดับอาชีวศึกษา
๒. เพื่อให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา
๓. เพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข^{๑๒}

อย่างไรก็ตาม จากการดำเนินงานพบว่า สถานศึกษาสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีความต้องการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า ๕๘,๐๗๑ รูป จากการสำรวจพบว่า โรงเรียนวิถีสอน จำนวน ๑๐,๐๐๐ กว่าโรงเรียน มีความต้องการพระสงฆ์ไปให้ความรู้แก่นักเรียนอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นในปีงบประมาณ ๒๕๔๘ จึงได้เพิ่มจำนวนพระสอนศีลธรรมให้ครอบคลุมสถานศึกษาทั่วประเทศ ในอัตราส่วนพระ ๑ รูปต่อ ๑ ตำบล โดยจะขยายเพิ่มอีก ๔,๐๐๐ รูป เป็นการนำร่อง และได้เสนอของบประมาณงบกลางจากรัฐบาลเพื่ออุดหนุน เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายของพระรูปละ ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน รวมเป็นเงิน ๙๖,๐๐๐,๐๐๐ บาทต่อปี และ

^{๑๑}พรชูลี อาชาวำรุง และคณะ, การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๙), หน้า ๓.

^{๑๒}สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒, หน้า ๕-๙.

งบประมาณอีกจำนวนหนึ่งเพื่อการจัดทำหนังสือ อุปกรณ์การเรียนการสอน การพัฒนาศักยภาพของ การสอน การติดตามประเมินผล^{๕๓}

ตลอดเวลาของการดำเนินโครงการพระสอนศีลธรรม คือ ปีงบประมาณ ๒๕๔๘ – ๒๕๕๐ ได้มีการพัฒนาโดยลำดับ อาทิ การได้รับอนุมัติงบกลางจากคณะรัฐมนตรี เพื่ออุดหนุน โครงการพระสอนศีลธรรม จากครั้งที่ ๑ วันที่ ๑๖ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๘ จำนวน ๔,๐๐๐ รูป ครั้งที่ ๒ วันที่ ๑ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙ จำนวน ๖,๐๐๐ รูป ครั้งที่ ๓ วันที่ ๑๓ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๐ ได้รับอนุมัติเพิ่มเป็น จำนวน ๑๐,๐๐๐ รูป อีกทั้งประมาณการในปี พ.ศ. ๒๕๕๑ จะได้รับอนุมัติเพิ่ม เป็นจำนวน ๑๐,๐๐๐ รูปเช่นกัน ในปีงบประมาณ ๒๕๕๑ คณะรัฐมนตรีได้มีมติในวันที่ ๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๐ ให้โอนงบประมาณโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไปตั้งที่กระทรวงศึกษาธิการ พร้อมทั้งมอบหมายให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการดำเนิน โครงการดังกล่าว^{๕๔}

๒. แนวคิดการเกิดขึ้นของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

เมื่อมหาเถรสมาคมได้มีมติเมื่อวันที่ ๑๙ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๔ มอบหมายให้ พระธรรมวรเมธี เลขานุการแม่กองธรรมสนามหลวง และพระเทพโสภณ (ประยูร ธมมจิตโต) (สมณศักดิ์ในขณะนั้น) อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นผู้แทนพิจารณาสาระ การเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔^{๕๕}

พระเทพโสภณ ในฐานะประธานกรรมการจัดทำรายละเอียดสาระการเรียนรู้ พระพุทธศาสนา ได้เสนอต่อ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ในคราวประชุมเรื่อง หลักสูตรใหม่เด็กไทยพัฒนา : หัวใจปฏิรูปการศึกษาในเวทีแห่งนั้น ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทรวณิช ผู้บังคับการราชวิทยาลัย ได้เสนอว่า “การสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้ได้ผลต้องนำไปบูรณาการเข้า กับชีวิตจริง เพื่ออบรมคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก ๆ ไม่มุ่งสอนเฉพาะเรื่องวิชาการ แต่ควรสอนเรื่อง คุณธรรมจริยธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา โดยนิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียน เพื่อให้เป็น แบบอย่างทางศีลธรรมให้แก่เด็กเยาวชน ด้วยการสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น ปรากฏว่า นายกรัฐมนตรีเห็นด้วยกับข้อเสนอดังกล่าว และเห็นชอบให้สาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนามี ๑ หน่วยกิต (เรียน ๒ ชั่วโมงต่อสัปดาห์) ในระดับมัธยมศึกษา พร้อมให้มีโรงเรียนนำร่องแบบวิถีพุทธ จังหวัดละ ๒ แห่ง ในปีการศึกษา ๒๕๔๖^{๕๖}

^{๕๓} คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, แนวโน้มทางการวิจัยที่ศึกษาศาสตร์ควรมอง, เอกสาร ประกอบการประชุมทางวิชาการ, (คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๓), หน้า ๒๗.

^{๕๔} สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, คู่มือการดำเนินงาน โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๕๐, หน้า ๑-๒.

^{๕๕} วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช, คู่มือปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาฯ, ๒๕๔๙), หน้า ๒๐.

^{๕๖} บุญหนา จิมาณี และคณะ, การประเมินประสิทธิผลการสอนของพระสอนศีลธรรมใน สถานศึกษา เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙, (กรุงเทพมหานคร : หจก.สามลดา, ๒๕๕๑) หน้า ๑๖ – ๑๗.

คณะรัฐมนตรีมีมติอนุมัติในหลักการตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม เสนอขอรับการสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ภายใต้โครงการเสริมสร้างคุณธรรม และพัฒนาคุณภาพชีวิตคนในชาติ เพื่อยกระดับคุณธรรมจริยธรรมคนในชาติตามรอยพระยุคลบาท เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็ก เยาวชน นักเรียน นักศึกษาทั่วประเทศ โดยให้กระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานงบประมาณ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ เป้าหมาย คือให้มีพระ ๑ รูป ต่อสถานศึกษา ๑ แห่งในตำบลครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ^{๘๗}

จากแนวคิดของมติมหาเถรสมาคม และข้อเสนอแนะของ ศ.ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช ผู้บังคับการวชิราวุธวิทยาลัยขณะนั้น จึงเป็นเหตุกำเนิดพัฒนาจนกลายเป็นโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจนถึงปัจจุบัน

๓. บทบาทหน้าที่ของผู้สนับสนุนพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

เพื่อให้การดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ จึงกำหนดบทบาทผู้สนับสนุนพระสอนศีลธรรม ดังนี้

๑) เจ้าคณะจังหวัด

(๑) เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการอำนวยการส่งเสริมการปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำจังหวัดฝ่ายสงฆ์

(๒) เป็นที่ปรึกษาส่งเสริมสนับสนุนพระศีลธรรมให้สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(๓) เป็นประธานกรรมการในการรับสมัคร และคัดเลือกพระสอนศีลธรรม

(๔) ประกาศผลการคัดเลือกพระสอนศีลธรรม

(๕) แต่งตั้งพระปฏิบัติหน้าที่สอนในโรงเรียน

(๖) ติดตามการปฏิบัติหน้าที่การสอนของพระสอนศีลธรรม เมื่อพระสอนศีลธรรมไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่การสอนได้ ให้พิจารณารับสมัคร และคัดเลือกพระปฏิบัติหน้าที่การสอนแทน ให้เป็นไปตามจำนวนที่กำหนด

(๗) รับรายงานผลการดำเนินงาน การประเมินโครงการ และร่วมแก้ไขปัญหาของพระสอนศีลธรรมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒) ผู้ว่าราชการจังหวัด

(๑) เป็นที่ปรึกษาคณะกรรมการอำนวยการส่งเสริมการปฏิบัติงาน ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประจำจังหวัดฝ่ายฆราวาส

(๒) เป็นที่ปรึกษา ส่งเสริมสนับสนุนให้โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

^{๘๗} คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, แนวโน้มทางการวิจัยที่ศึกษาศาสตร์क्रमอง, เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ, หน้า ๓๒.

(๓) รับรายงานผลการดำเนินงาน การประเมินโครงการ และให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ การดำเนินงานตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ให้พระปฏิบัติหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพ

๓) คณะกรรมการศูนย์ประสานงานประจำจังหวัด

- (๑) ทำหน้าที่ประสานงานในด้านต่าง ๆ ในระดับจังหวัด
- (๒) ให้คำปรึกษา และการบริหารจัดการโครงการฯ แก่พระสอนศีลธรรม
- (๓) รับรายงานผลการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม และดำเนินการขออนุมัติค่าตอบแทนเสนอศูนย์อำนวยการพระสอนศีลธรรมฯ
- (๔) ร่วมมือกับเขตพื้นที่การศึกษาในการติดตามประเมินผลการทำงานของพระสอนศีลธรรม

(๕) อื่น ๆ ที่มหาวิทยาลัยฯ มอบหมาย

๔) สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด / วัฒนธรรมจังหวัด

- (๑) เป็นที่ปรึกษาแก่พระสอนศีลธรรมฯ ดำเนินการจัดการเรียนการสอน และการนำหลักธรรม สาระการเรียนรู้ สู่การปฏิบัติจริงในวิถีชีวิตของนักเรียน
- (๒) ส่งเสริมสนับสนุน อำนวยความสะดวกแก่พระสอนศีลธรรมในการปฏิบัติหน้าที่การสอนในโรงเรียนตามความเหมาะสม

๕) ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา

- (๑) อำนวยความสะดวกโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- (๒) แจ้งสถานศึกษาให้เตรียมความพร้อม และสนับสนุนในการรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ทั้งด้านครูพี่เลี้ยงและอื่น ๆ ตามเห็นสมควร
- (๓) มอบหมายภารกิจให้ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษา ร่วมกับผู้รับผิดชอบในสังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรปราการ นิเทศการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม และร่วมแก้ไขปัญหาลดจนพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม

๖) ศึกษานิเทศก์เขตพื้นที่การศึกษา

- (๑) ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด และคณะสงฆ์ วางแผนการนิเทศการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา
- (๒) นิเทศการเรียนการสอนพระสอนศีลธรรม ภาคเรียนละ ๒ ครั้ง
- (๓) ร่วมประชุมพระสอนศีลธรรมเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ภาคเรียนละ ๒ ครั้ง
- (๔) ร่วมรายงานผลการนิเทศให้คณะกรรมการอำนวยการส่งเสริมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาคเรียนละ ๑ ครั้ง
- (๕) ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด / วัฒนธรรมจังหวัด ในการจัดประชุมสัมมนาเพื่อพัฒนาศักยภาพแก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

(๖) จัดทำรายงานผลการนิเทศเสนอต่อผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษา คณะกรรมการอำนวยการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดสมุทรปราการ และคณะสงฆ์ เมื่อสิ้นภาคเรียน

(๗) ร่วมกับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด / วัฒนธรรมจังหวัด ประเมินผลการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม และเสนอแนะการดำเนินการตามโครงการ

สรุปแนวคิดดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่าการส่งเสริมให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนั้น เป็นเรื่องที่ดีเพราะจะได้ช่วยขัดเกลาจิตใจเด็กให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุขต่อไป เพราะเด็กนักเรียนในปัจจุบันประพฤติตนไม่เหมาะสมกับความเป็นนักเรียน นักศึกษา ขาดคุณธรรมจริยธรรมทั้งที่ประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ รากเหง้าแห่งปัญหาคือ นักเรียน นักศึกษา ขาดการขัดเกลาทางจิตใจที่เพียงพอ ถูกหละเลยในการปลูกฝังเรื่องคุณธรรม จริยธรรมและศีลธรรม เป็นสาเหตุให้เกิดความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ขาดการใช้สติยั้งคิด และแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมออกมา

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ผู้วิจัยนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

๒.๘.๑ ความเป็นมาของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๔๘-๒๕๕๐ โดยแรกเริ่มรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้จำนวน ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระสอนธรรมในโรงเรียนที่เข้าไปสอนในสถานศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอาชีวศึกษาทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ประมาณ ๖๐๐ รูป ภายหลังจากการที่กระทรวงวัฒนธรรมได้ทำข้อตกลงความร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการ และมีการประชุมร่วมกัน พบว่ากระทรวงศึกษาธิการมีความต้องการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ไปสอนในโรงเรียนเฉพาะที่สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ไม่น้อยกว่า ๕๘,๐๗๓ รูป โดยเฉพาะโรงเรียนวิถิพุทธ ซึ่งมีอยู่จำนวนมากกว่า ๑๐,๐๐๐ แห่ง^{๘๘}

ดังนั้น กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้วิเคราะห์เหตุผลความจำเป็นและบริบทที่เกี่ยวข้องทุกด้าน แล้วจึงได้มีแนวคิดที่จะขยายพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ให้เข้าไปสอนโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของกระทรวงศึกษาธิการ ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ คือ ๑ ตำบล ต่อ ๑ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยจะขยายเพิ่มขึ้นอีก ๔,๐๐๐ รูปเป็นการนำร่อง จากนั้นได้เสนอของบประมาณกลางจากรัฐบาลเพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จำนวน ๔,๐๐๐ รูป रुपये ๒,๐๐๐ บาทต่อเดือน และเป็นค่าดำเนินการจัดทำหนังสือ อุปกรณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอน การติดตามประเมินผลโครงการเพื่อให้สาธารณชนทั่วประเทศเห็นความสำคัญของพระสงฆ์ โดยมุ่งเน้นประโยชน์ที่จะได้รับ คือ ผู้เรียนได้แก่ เด็ก เยาวชน นักเรียน

^{๘๘} กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๔), หน้า ๘.

นักศึกษาและมีเป้าหมายเพิ่มจำนวนพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ให้มากขึ้นเป็น ๒๐,๐๐๐ รูป เพื่อให้ครอบคลุมพื้นที่ตามเป้าหมาย^{๘๙}

ในปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๕๑ กรมการศาสนาได้เปลี่ยนบทบาทการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการมาแต่เดิมไปสนับสนุนกิจกรรมคุณธรรมอื่นๆ โดยได้โอนภาระงานพร้อมงบประมาณให้กระทรวงศึกษาธิการรับดำเนินการ และได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาดำเนินการจัดเข้าในพันธกิจประเภทงานให้บริการวิชาการแก่ชุมชน โดยได้ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ๕ หน่วยงาน ดังนี้

๑. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย มีพระสงฆ์ที่มีความพร้อมและมีพระที่สอนอยู่ในสถานศึกษาต่างๆ อยู่แล้ว

๒. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีศึกษานิเทศก์และสถานศึกษา / โรงเรียนที่มีความต้องการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๓. กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม มีวัฒนธรรมจังหวัดซึ่งเป็นผู้ดูแลโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มาแต่เริ่มแรก

๔. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีผู้อำนวยการพระพุทธศาสนาจังหวัดเป็นผู้ส่งเสริมพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่เข้าไปทำการสอนในโรงเรียน

๕. ภาคคณะสงฆ์ทั้ง ๑๘ ภาค มีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัดซึ่งปกครองดูแลพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ

๒.๘.๒ กระบวนการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เมื่อได้รับมอบโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนพร้อมทั้งงบประมาณมาแล้ว เพื่อให้การดำเนินงานโครงการครูพระสอนศีลธรรมมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์อันพึงประสงค์คือนักเรียนได้รับการปลูกฝังในเรื่องคุณธรรมจริยธรรมจากพระสอนฯ โดยตรง และคุ้มค่างบประมาณที่ได้รับ จึงได้เตรียมแผนปฏิบัติการรองรับการดำเนินการโครงการฯ อย่างเป็นระบบ และได้ดำเนินการประสานงานกับคณะสงฆ์ สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการฯ และจัดอบรมถวายความรู้เพิ่มประสิทธิภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ เพื่อสร้างศักยภาพในการทำงานให้เป็นที่ยอมรับของสถานศึกษา และเพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมให้กับนักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้องพร้อมกับมีความประพฤติที่ดีงาม โดยได้จัดแผนการดำเนินการโครงการซึ่งมีกระบวนการบริหารโครงการดังนี้^{๙๐}

๑. จัดประชุมคณะกรรมการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๒. จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการ / อำนวยการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ทั่วประเทศ

๓. การปฐมนิเทศพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ

^{๘๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

^{๙๐} เสฐียร พันธงศรี, ศาสนาเปรียบเทียบ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ผดุงวิทยาการพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๑๒.

๔. การสัมมนาเชิงปฏิบัติการเข้มข้นวิทยากรแกนนำโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๕. การอบรมพัฒนาเพิ่มประสิทธิภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๖. การจัดทำคู่มือ หนังสือการจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา พ.ศ.๒๕๔๔ และพัฒนาเว็บไซต์โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

๗. การวิจัย

๘. การนิเทศ การติดตามประเมินผล

๙. การจัดถวายค่าตอบแทน

๑๐. การรับสมัคร / การคัดเลือกพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ

สืบเนื่องมาจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้รับโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาบริหารต่อจากกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จึงได้มีประกาศมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วย (๑) คณะกรรมการที่ปรึกษา (๒) คณะกรรมการอำนวยการ (๓) คณะกรรมการดำเนินงาน เพื่อกำหนดนโยบายและวางแผนงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อให้การดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นไปตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยและสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในรอบ ๑ ปี คณะกรรมการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้มีการประชุมกันอย่างต่อเนื่อง

พร้อมกันนี้ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้แต่งตั้งคณะกรรมการอำนวยการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ ๒๔ ชุดโดยสัมพันธ์กับภาคสงฆ์ประกอบด้วย ภาคกลาง ๒๓ จังหวัด ๖ ภาค มีคณะกรรมการอำนวยการดูแลชุดละ ๑ ภาค ในส่วนของวิทยาเขตวิทยาลัยสงฆ์ ห้องเรียน และหน่วยวิทยบริการรวม ๑๘ แห่งมีคณะกรรมการอำนวยการดูแลในแต่ละพื้นที่ ลงนามอนุมัติโดยอธิการบดีเมื่อวันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๕๑ คณะกรรมการแต่ละชุดจะมีหน้าที่รับนโยบายแผนการดำเนินการจากคณะกรรมการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนของส่วนกลางมาปฏิบัติพร้อมทั้งอำนวยการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในพื้นที่ที่ได้รับผิดชอบประจำหน่วยงานของตนเองเพื่อควบคุมดูแล ส่งเสริม ภารกิจของโครงการครูพระสอนศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งคณะกรรมการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในแต่ละพื้นที่ได้จัดประชุมเชิงปฏิบัติการพร้อมทั้งได้ประสานงานกับภาคสงฆ์และภาครัฐพร้อมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาค ๑๕” ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ซึ่งได้มีผู้ศึกษาไว้มากมาย ดังนี้

๑) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

สุธรรม ธรรมทัศนานนท์^{๑๑} ได้วิจัยเรื่อง การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาประเทศ ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงบรรยาย ขั้นตอนการวิจัยประกอบด้วย ๖ ขั้นตอน

- ๑) การศึกษาวรรณกรรมและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย
- ๒) การศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารการศึกษา
- ๓) การศึกษาและประมวลความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยวิธีเดลฟายประยุกต์ ๒ รอบ
- ๔) การสร้างรูปแบบการพัฒนา
- ๕) การตรวจสอบและประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ โดยการประชุมสนทนากลุ่ม และ ๖) การปรับปรุงและนำเสนอรูปแบบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างที่เลือกมาอย่างเจาะจง ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ผลการศึกษาพบว่า ๑. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีความสามารถในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อการพัฒนาประเทศมี ๕๖ คุณลักษณะ จัดกลุ่มคุณลักษณะเป็น ๔ ด้าน คือ คุณลักษณะด้านการบริหาร คุณลักษณะด้านวิชาการ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ และคุณลักษณะด้านคุณธรรม และจริยธรรม ๒. รูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศ คือ รูปแบบการพัฒนาแบบบูรณาการจากผู้บริหารสู่ผลลัพธ์การพัฒนาประเทศ โดยเน้นการบูรณาการ ๒ ระดับ คือ ๑. ขั้นตอนสาระการพัฒนา วิธีการ และกิจกรรมการพัฒนาที่เป็นกระบวนการแบบบูรณาการ ๒. ผลลัพธ์การพัฒนาประเทศแบบบูรณาการ โดยมีขั้นตอนการพัฒนา ๔ ขั้น คือ ๑) ขั้นการประเมินเพื่อกำหนดคุณลักษณะที่ต้องพัฒนา ๒) ขั้นเตรียมการพัฒนาคุณลักษณะ ๓) ขั้นดำเนินการพัฒนาคุณลักษณะ และ ๔) ขั้นการประเมินผลการพัฒนาและการดำเนินการ ส่วนที่ ๔ เป็นแนวทางการนำรูปแบบไปใช้เงื่อนไขความสำเร็จและตัวชี้วัดความสำเร็จของรูปแบบโดยการบูรณาการ

دنۇفل سۇنثرتىن^{๑๒} ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของหลักสูตรเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนศึกษาศึกษาเอกชน กลุ่มตัวอย่างคือ นักเรียนโรงเรียนนาวิราษฎร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ ปีการศึกษา ๒๕๕๐ จำนวน ๑๒

^{๑๑} สุธรรม ธรรมทัศนานนท์, “การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาประเทศ”, *ดุษฎีนิพนธ์การบริการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙), หน้า ๑-๒.

^{๑๒} دنۇفل سۇنثرتىن, “การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน”, *ดุษฎีนิพนธ์การบริการศึกษา*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐), หน้า ๑-๒.

ห้องเรียน สุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เป็นกลุ่มทดลอง ๑ ห้องเรียน จำนวน ๔๐ คน และเป็นกลุ่มควบคุม ๑ ห้องเรียน จำนวน ๔๐ คน ทดสอบนักเรียนด้วยแบบประเมินผลการใช้หลักสูตรเสริมที่ประเมินเจตคติ และพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของกลุ่มตัวอย่างก่อน และหลังการทดลองทั้งสองกลุ่ม แล้ววิเคราะห์ผลการวิเคราะห์ผลการทดลองโดยใช้สถิติการหาค่าสหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม ผลการศึกษาพบว่า

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนหลังการทดลอง มีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑

๒. ผลการเปรียบเทียบเจตคติการมีคุณธรรมหลักการทดลองระหว่างกลุ่มควบคุมกับกลุ่มทดลอง พบว่า กลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยโดยรวมสูงกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความมีวินัย และความประหยัด กลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ ส่วนความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และความขยันหมั่นเพียร มีเจตคติต่อการมีคุณธรรมไม่แตกต่างกัน

๓. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมหลังการทดลองระหว่างกลุ่มควบคุม กับกลุ่มทดลอง พบว่า ค่าเฉลี่ยโดยรวมไม่แตกต่างกัน หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า พฤติกรรมด้านความมีวินัยของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ ความประหยัด และความขยันหมั่นเพียร มีพฤติกรรมการมีคุณธรรมจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

ดร.ณิ ชูประยูร ได้วิจัยเรื่อง การน้อมนำสาระสำคัญของหลักธรรมในพระไตรปิฎกเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนานิสิตนักศึกษา^{๙๓} ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์สาระสำคัญของหลักธรรมในพระไตรปิฎกด้านการพัฒนานิสิตนักศึกษา และเสนอรูปแบบการพัฒนานิสิตนักศึกษา การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเอกสารโดยใช้วิธีการอ่าน สังเคราะห์และจัดสารบบหลักธรรมในพระไตรปิฎก และขอความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิในการคัดสรรหลักธรรมที่เหมาะสมที่สุดในการพัฒนานิสิตนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า หลักธรรมในพระไตรปิฎก จำนวน ๒๔๔ หลักธรรมมีคุณค่าต่อการน้อมนำมาพัฒนานิสิตนักศึกษา ครอบคลุมการพัฒนานิสิตนักศึกษาทุกด้าน คือ กาย พฤติกรรม จิตใจ และปัญญา แต่ละหลักธรรมสามารถนำไปพัฒนานิสิตนักศึกษาได้ตั้งแต่ ๑ ด้าน ถึงครบทั้ง ๔ ด้าน และหลักธรรมในพระไตรปิฎกครอบคลุมการพัฒนานิสิตนักศึกษาตามทฤษฎีจิตสังคัม ทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญา ทฤษฎีสัญลักษณ์ และทฤษฎีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสภาพแวดล้อม โดยมีอริยมรรคมีองค์ ๘ เป็นหลักธรรมสำคัญ ดังนั้น รูปแบบในการพัฒนานิสิตนักศึกษาจึงเป็นการน้อมนำอริยมรรคมีองค์ ๘ มาพัฒนานิสิตนักศึกษา โดยบูรณาการ ๑) หลักธรรมที่เป็นบุพนิมิต ๗ ประการ ได้แก่ ความเป็นผู้มีมิตรดี ความถึงพร้อมด้วยศีล ความถึงพร้อมด้วยฉันทะ ความถึงพร้อมด้วยตน ความถึงพร้อมด้วยทิวาธิ ความถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาท และความถึงพร้อมด้วยการมนสิการโดยแยกคาบ ๒) อริยมรรคมีองค์ ๘ ได้แก่ ความเห็นชอบ (สัมมาทิฐิ) ความ

^{๙๓}ดร.ณิ ชูประยูร, “การน้อมนำสาระสำคัญของหลักธรรมในพระไตรปิฎกเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนานิสิตนักศึกษา”, วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณศึกษบัณฑิต, (ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา, ๒๕๔๗), หน้า ๑-๒.

คำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ) การเจรจาชอบ (สัมมาวาจา) การกระทำชอบ (สัมมากัมมันตะ) การเลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ) ความพยายามชอบ (สัมมาวายามะ) ความระลึกชอบ (สัมมาสติ) และการตั้งจิตมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ) และ ๓) ทฤษฎีพัฒนานิสิตนักศึกษาเข้าด้วยกัน โดยใช้มิติการพัฒนานิสิตนักศึกษา ๓ มิติ ซึ่งประกอบด้วย ๑) วัตถุประสงค์ ได้แก่ การเรียนรู้ทางปัญญา พัฒนาการทางจริยธรรมและอารมณ์ สมรรถนะในการประยุกต์ ความก้าวหน้าขององค์ความรู้ การค้นพบและส่งเสริมผู้มีพรสวรรค์ ความก้าวหน้าของสวัสดิการสังคม และการหลีกเลี่ยงผลทางลบ ๒) เป้าหมาย ได้แก่ ปัจเจกบุคคล นิเวศสถาบัน นิเวศสถาบันด้านกายภาพ นิเวศสถาบันด้านสังคม นิเวศสถาบันด้านวัฒนธรรม นิเวศสถาบันด้านวิชาการ และนิเวศสถาบันด้านวิชาการ และนิเวศสถาบันด้านองค์กร/โครงสร้าง, และ ๓) วิธี ได้แก่ การเรียนรู้เชิงรุก การพัฒนาค่านิยมและมาตรฐานทางจริยธรรม การสื่อสารความคาดหวังสูง การสืบสวนอย่างเป็นระบบ การใช้ทรัพยากรอย่างสัมฤทธิ์ผล การผลักดันจากผู้มีส่วนร่วม และการสร้างชุมชนสนับสนุนและชุมชนโดยรวม เป็นเครื่องมือได้สมการในการพัฒนานิสิตนักศึกษา ๓๔๓ ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ ผลจากการพัฒนานิสิตศึกษาตามรูปแบบการพัฒนานิสิตศึกษาโดยน้อมนำหลักธรรมในพระไตรปิฎก ทำให้นิสิตนักศึกษาได้รับการพัฒนาโดยองค์รวม

สัททยา พลปัทพี ได้วิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง^{๙๔} ในการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) วิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๒) วิเคราะห์การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาคนไปสู่ลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๓) นำเสนอแนวทางการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสาร เพื่อกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและการใช้วิจัยภาคสนาม เพื่อวิเคราะห์กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงและการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในชุมชนบท ๓ แห่ง ในภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ผลการวิจัยพบว่า

๑. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น ๓ ประการ คือ ๑) พอประมาณกับศักยภาพของตน พอประมาณกับสภาพแวดล้อม และไม่โลภเกินไปจนเบียดเบียนผู้อื่น ๒) มีเหตุผล ได้แก่ ไม่ประมาท รู้ถึงสาเหตุ พิจารณาค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ ๓) มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่ พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ พึ่งตนเองได้ทางสังคม คำนึงถึงผลระยะยาวมากกว่าระยะสั้น รู้เท่าทันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคุณลักษณะทั้ง ๓ ประการจะเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาความรู้และคุณธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักการพัฒนาคน

๒. กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ดำเนินการตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถแบ่งได้ ๔ ด้าน คือ กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมเพื่อ

^{๙๔} สัททยา พลปัทพี, “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”, วิทยานิพนธ์ปริญญาคุษฎีบัณฑิต, (ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา, ๒๕๔๘), หน้า ๑-๒.

สร้างความพอเพียงด้านสังคม กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านจิตใจ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีการดำเนินไปพร้อมกันอย่างสมดุล จึงจะสร้างความพอเพียงให้เกิดขึ้นในชุมชนได้

๓. การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาคนไปสู่คุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย ๒ รูปแบบ คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนโดยตรง และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบที่ช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง

๔. แนวทางการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งได้เป็น ๒ ระบบ คือ การพัฒนาความรู้และคุณธรรมในตัวบุคคลผ่านการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ และการพัฒนาชุมชนให้มีการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง ๔ ด้านอย่างสมดุล เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

สรุปจากงานวิจัย การพัฒนาองค์กรใดก็ตามจำเป็นต้องพัฒนาให้ผู้นำ มีภาวะผู้นำคือ แสดงพฤติกรรมด้านคุณธรรมจริยธรรม มีบุคลิกภาพและความรู้ความสามารถทางด้านวิชาการ ภาวะความเป็นผู้นำ สามารถพัฒนาได้ เป็นผลจากการฝึกฝนการเรียนรู้ เช่นเดียวกับจริยธรรม คนจะสูงขึ้นหลังจากได้รับการฝึกฝนอบรมที่เหมาะสม

ตารางที่ ๒.๖ สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนา

นักวิจัย	ผลการวิจัย
สุธรรม ธรรมทัศนานนท์	ผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาประเทศต้องมีคุณลักษณะด้านการบริหาร ด้านวิชาการ ด้านบุคลิกภาพและด้านคุณธรรมจริยธรรม
ดนุพล สุนทรรัตน์	การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน พฤติกรรมด้านความมีวินัยของนักเรียนที่ได้รับการพัฒนาตามหลักสูตรสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕
ดรุณี ชูประยูร	สาระสำคัญของหลักธรรมในพระไตรปิฎก จำนวน ๒๔๔ หลักธรรมมีคุณค่าต่อการนำมาพัฒนานิสิตนักศึกษาด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา โดยมีอริยมรรค มืองค์ ๘ และหลักธรรมที่เป็นบุพนิมิต ๗ บูรณาการทำให้นิสิตได้รับการพัฒนาโดยองค์รวม
สหสยา พลปลัดพี	คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ๓ ประการ คือ พอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียง ประกอบด้วย กิจกรรมด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านจิตใจ การเรียนรู้ของชุมชนมี ๒ รูปแบบ คือ เรียนรู้เพื่อพัฒนาคน และเพื่อพัฒนาระบบที่ร่วมสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง แนวทางการพัฒนาคนในชุมชน คือ พัฒนาความรู้และคุณธรรม และการพัฒนาชุมชนให้ดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างสมดุล เพื่อให้เกิดความยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง

๒) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการฝึกอบรม

จินา เฟ การ์เซีย คาซิน (Gina Fe Garcia Causin) ได้วิจัยเรื่อง การเตรียมการ และการฝึกอบรมสำหรับผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศในกิจการโรงแรมที่พัก^{๙๕} โดยมีวัตถุประสงค์ในการวิจัยเพื่อหารูปแบบและทักษะที่จำเป็นสำหรับการฝึกอบรมและพัฒนาผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศ ซึ่งจะผันแปรไปตามประเทศกำเนิดและประเทศที่จะไปอยู่ ตลอดจนกำหนดกิจกรรมโครงการ การฝึกอบรมสำหรับผู้เชี่ยวชาญกลุ่มนี้ การวิจัยได้ใช้การสุ่มตัวอย่างจากสมาชิกสมาคมโรงแรมและภัตตาคารระหว่างประเทศแบบคัสเตอร์ แล้วใช้แบบสอบถามผ่านเครือข่ายฐานข้อมูลบนเว็บ (WebBase) จำนวน ๖๖ ชุด ผู้วิจัยพบว่ารูปแบบที่เหมาะสมของหลักสูตรการฝึกอบรมในการเตรียมผู้เชี่ยวชาญไปต่างประเทศ ประกอบด้วย ๓ องค์ประกอบ คือ การพัฒนาขีดความสามารถส่วนบุคคล ทักษะทางการจัดการที่จำเป็นในการทำงานระดับโลก และความสามารถในการตัดสินใจ ดังนั้นจึงควรจัดการฝึกอบรมหลักสูตรกิจกรรมการฝึกอบรมข้ามวัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดหลักสูตรทางด้านการสร้างทีมงานข้ามวัฒนธรรม การเจรจาต่อรองทางธุรกิจข้ามวัฒนธรรม การตระหนักถึงความไว และความหลากหลายข้ามวัฒนธรรม สุดท้ายผู้วิจัยได้เน้นให้ตระหนักถึงทักษะในการจัดการแตกต่างกัน ตามที่มาของผู้บริหารแต่ละคน แต่ละประเทศ แล้วยังแตกต่างกันไปตามประเทศที่ไปอยู่อีกด้วย การทำงานในต่างประเทศต้องอาศัยความเข้าใจในวิชาการจัดการการเงินระหว่างประเทศ ความสามารถในการเจรจา ความสามารถทางปัญญา แล้วยังต้องมององค์รวมขององค์กรได้ว่า ประกอบด้วยส่วนประกอบย่อยๆที่สำคัญอีกด้วย

เดนิส รุกเกอร์ (Denise Rucker) ได้วิจัยเรื่อง การถ่ายโอนความรู้ในการฝึกอบรมไปสู่ผลงาน : การพัฒนาการทำงานโดยผ่านการนำสิ่งสอดแทรกไปปฏิบัติทั้งในรูปแบบของการฝึกอบรมและไม่ใช้การฝึกอบรม^{๙๖} วัตถุประสงค์ในการวิจัย เพื่อทราบลักษณะในการฝึกอบรมที่มีต่อประสิทธิภาพงานในการฝึกอบรมจากองค์การที่รับบริการการฝึกอบรมจากหน่วยงานภายนอก องค์การ และเพื่อวิเคราะห์หาความจำเป็นในการฝึกอบรมและออกแบบโครงการฝึกอบรม นอกจากนั้นเพื่อวิเคราะห์หาประสิทธิผลในการทำงานจากองค์การและผู้ให้บริการ โดยประเมินผลขององค์การเทียบกับผลทางการเงินที่เกิดขึ้น การวิจัยใช้การสัมภาษณ์หัวหน้างานจาก ๓๓ องค์การที่เป็นสมาชิกของโครงการฝึกอบรมที่สนับสนุนโดยรัฐโอไอ ใช้แบบสอบถาม ๑๒๕ ชุดสามารถใช้ได้ ๔๕ ชุด ในการทบทวนวรรณกรรมแสดงให้เห็น ๔ ตัวแปรหลักที่จะวัดประสิทธิผลการฝึกอบรม คือ การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม โครงการฝึกอบรมที่จัด การประเมินผลการฝึกอบรม ความสัมพันธ์กับสถาบันภายนอกที่จัดการฝึกอบรม การศึกษานี้ยังทดสอบตัวแบบ ๘ ขั้นตอนเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงสำคัญตามรูปแบบของคอตเตอร์ (Kotter) ผลการวิจัยสรุปว่าจะเป็นไปตามรูปแบบนี้ต่อเมื่อเกิดสถานการณ์ซึ่งผู้บริหารโยกการฝึกอบรมไปสู่ผลงาน แล้วเกิดการริเริ่มสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น หากสถานการณ์ไม่เป็นเช่นนี้ จะสนับสนุนโดยรูปแบบนี้ได้เพียงบางส่วน ผลการวิจัยพบว่าผู้ปฏิบัติยังเป็น

^{๙๕}Gina Fe Garcia Causin, "A Study to Examine the Preparation and Training of Hospitality Expatriate Executives", *Doctoral Dissertation*, (Oklahoma State University, 2007), p.1.

^{๙๖}Denise Rucker, "Leading the Transition from Training to Performance: Improving Human Performance through the Implementation of Training and Non Training Interventions", *Doctoral Dissertation*, (Walden University, 2003) , p.1.

ส่วนประกอบในการถ่ายโอนความรู้จากการฝึกอบรมไปสู่ผลงาน ผู้นำมักจะนำรูปแบบแบบนี้ไปประยุกต์ใช้เป็นระบบ เพื่อถ่ายโอนความรู้มากกว่าในทางทฤษฎี

อับดุลทัตทา ยาฮี (AbdultattahYaghi) ได้ศึกษาการถ่ายโอนความรู้ในการจัดการทรัพยากรบุคคลโดยศึกษาภาคสนามในระดับหัวหน้างาน^{๙๗} การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการถ่ายโอนความรู้ในวัฒนธรรมจอร์แดน ศึกษาทดสอบทฤษฎีความคาดหวังในการถ่ายโอนความรู้ของหัวหน้างาน ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการถ่ายโอนความรู้และศึกษาปัจจัยสนับสนุนทฤษฎีความคาดหวัง ซึ่งมีนัยยะสำคัญในการพัฒนาทฤษฎีการถ่ายโอนความรู้ เนื่องจากตั้งแต่ปี ๒๕๓๓ รัฐบาลจอร์แดนได้ขยายการลงทุนไปที่การพัฒนาทรัพยากรบุคคล ตามนโยบายพัฒนาระบบราชการ โดยพยายามปรับปรุงผลงานในระดับหัวหน้างานผ่านการฝึกอบรม การศึกษาข้ามวัฒนธรรมนี้ใช้รูปแบบคลังของระบบการถ่ายโอนความรู้ (Learning Transfer System Inventory) ซึ่งใช้ในภาคการศึกษานี้ โดยนักวิจัยและผู้ปฏิบัติในประเทศนี้สามารถใช้คลังความรู้ของหัวหน้างานนี้ ในการวิเคราะห์หาความจำเป็นในการฝึกอบรม และพัฒนาผลจากการฝึกอบรมอีกด้วย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ด้าน เพศ อายุ และความรู้ไม่มีผลกระทบต่ออย่างมีนัยยะสำคัญต่อการถ่ายโอนความรู้ การตระหนักถึงประโยชน์จากการถ่ายโอนความรู้เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด โดยหัวหน้างานตระหนักถึงผลการปฏิบัติงานของตน และรางวัลจากการถ่ายโอนความรู้ ทั้งนี้ตัวแปรที่คาดหวังจะประกอบด้วย อรรถประโยชน์ รางวัล และผลที่ตั้งใจไว้ถึงร้อยละ ๒๓ ของตัวแปรอิสระ

แกรี่ ลอเลนซ์ เดวิส (Gary Lawrence Davis) ได้ศึกษาเรื่อง เครื่องมือสอดแทรกเพื่อพัฒนาองค์การโดยใช้กระบวนการทรัพยากรมนุษย์ และการฝึกอบรมในองค์การที่ถูกลดขนาดเพื่อช่วยเหลือพนักงานที่เหลืออยู่^{๙๘} การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดผลและประสิทธิภาพของการใช้เครื่องมือสอดแทรกเพื่อพัฒนาองค์การ โดยใช้กระบวนการทรัพยากรมนุษย์ และการฝึกอบรมสำหรับพนักงานระดับบริหารที่เหลือจากการถูกลดขนาดองค์การ การวิจัยได้ออกสำรวจสมาคมการฝึกอบรมและพัฒนาแห่งสหรัฐอเมริกา จำนวน ๒๕๐ ราย ได้ผล ๑๓๐ ราย ซึ่งการลดขนาดจะมีการกระทบถึงขวัญกำลังใจของพนักงาน ประสิทธิภาพและการสร้างผลกำไรให้องค์การ การศึกษานี้ขยายผลของเว็บไซต์ที่เคยทำไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๙ โดยศึกษาอุตสาหกรรมในรัฐคาโรไลนาเหนือ คาโรไลนาใต้ และเวอร์จิเนีย การศึกษาต้องการทราบประสิทธิภาพการทำงานของเครื่องมือสอดแทรกที่ใช้ทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาหลักสูตรฝึกอบรมของพนักงานระดับบริหาร เพื่อช่วยเหลือพนักงานที่เหลือในช่วงการเปลี่ยนฝ่ายเมื่อถูกลดขนาดองค์การ ในช่วงเวลานี้หลักสูตรการฝึกอบรมควรเป็นอย่างไรและจะมีประสิทธิภาพหรือไม่ ผลการวิจัยพบว่ามีความยากลำบากที่พนักงานที่คงเหลืออยู่ต้องเผชิญมาก แต่กลับไม่พบเครื่องมือในการสอดแทรกเพื่อพัฒนาองค์การที่เจาะจงชัดเจน และไม่พบการฝึกอบรมพนักงานที่เหลืออยู่

จากการวิจัยไม่พบความแตกต่างที่สำคัญในเรื่องขวัญกำลังใจ ประสิทธิภาพและผลกำไรที่ไต่ระหว่างองค์การที่ใช้หรือไม่ใช้เครื่องมือสอดแทรกด้านทรัพยากรมนุษย์และการฝึกอบรม เมื่อหา

^{๙๗} AbdultattahYaghi, "Training Transfer Human Resources Management: A Field Study on Supervisors", **Doctoral Dissertation**, (Mississippi State University, 2006) , p.1.

^{๙๘} Gary Lawrence Davis, "Human Resource Interventions and Training in Downsized Organizations to Assist Remaining Employees", **Doctoral Dissertation**, (North Carolina State University, 2006) , p.1.

ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระด้านการใช้เครื่องมือสอดแทรกทางทรัพยากรมนุษย์และการฝึกอบรมสำหรับผู้บริหาร และตัวแปรตามด้านกำลังใจ การเพิ่มผลผลิต และผลกำไรจากการดำเนินงาน พบว่ามีความสัมพันธ์ที่เป็นนัยยะสำคัญ ระหว่างเครื่องมือสอดแทรกทางทรัพยากรมนุษย์และโครงการฝึกอบรม กับขวัญกำลังใจ การเพิ่มผลผลิต และผลกำไร นอกจากนี้ยังค้นพบอีกว่า การใช้เครื่องมือสอดแทรกเพื่อพัฒนาองค์การที่มีประสิทธิภาพยังมีน้อย โครงการฝึกอบรมที่มีประสิทธิภาพและใช้บ่อยๆ ยังไม่สัมพันธ์กับขวัญกำลังใจพนักงาน การเพิ่มผลผลิต และผลกำไรนัก จึงแนะนำให้เพิ่มเติมในตอนสุดท้ายว่า ควรทำวิจัยต่อไปในเรื่อง เครื่องมือสอดแทรกทางทรัพยากรมนุษย์และการฝึกอบรมสำหรับพนักงานบริการหรือพนักงานรายชั่วโมง เพื่อช่วยเหลือพนักงานต่างๆที่ยังเหลืออยู่เพื่อผลผลิต และผลกำไรในที่สุด

ไฮดี แอล.สก็อต (Heidi L. Scott) ได้ศึกษาวิธีการที่เหมาะสมในการส่งผ่านความรู้ในการฝึกอบรมโดยการเป็นพี่เลี้ยงสอนงานแบบองค์รวมตัวต่อตัวทั้งในแง่ธุรกิจและแง่บุคคล ซึ่งรวมวิถีทางไกลด้วย^{๙๙} วัตถุประสงค์ในการวิจัยนี้เพื่อศึกษาวิธีการในการฝึกอบรมโดยการสอนงานทั้งในเชิงธุรกิจและบุคคล ซึ่งตระหนักได้โดยตัวผู้สอนงานเองในองค์การที่ประสบความสำเร็จ สำหรับกรอบแนวคิดในการวิจัยจะสำรวจวิธีการสอนงานที่เหมาะสม สำหรับทฤษฎีจะเน้นที่รูปแบบการสอนงาน วิธีการสอนงาน และผลจากการสอนงานรวมทั้งการผสมผสานความรู้ ผลการศึกษาพบว่า วิธีการถ่ายโอนความรู้มีความสำคัญและมีความสำคัญรองจากองค์ประกอบของการถ่ายโอนความรู้ นอกจากนี้ผลวิจัยยังมุ่งที่การฝึกอบรมการสอนงาน ความสำคัญของกระบวนการสอนงาน คุณค่าของการเรียนรู้การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเปิดใจที่จะเรียนรู้

ชอง เต็ก ไอค์ (Chong Tek Aik) ทำการวิจัยเรื่องผลของการฝึกอบรมโดยการแสดงให้เห็นภาพ ซึ่งการใช้สื่อการเรียนแบบภาพประกอบที่มีต่อผลงานของพนักงานใหม่ในสายการผลิตไม้^{๑๐๐} การวิจัยนี้ตั้งปัญหาของการวิจัยนี้ตั้งปัญหาไว้ว่าวิธีการฝึกอบรมแบบนี้มีผลดีต่อพนักงานมากกว่าเมื่อเทียบกับการฝึกอบรมในสถานที่จริงแต่ไม่ใช่สื่อการเรียนช่วย การฝึกอบรมโดยการสอนงานในสถานที่ทำงานจริงเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการฝึกอบรมพนักงานเนื่องจากการเน้นที่ตรงกับปัญหา จึงควรคำนึงถึงการฝึกอบรมแบบนี้ตลอด เป็นเรื่องสำคัญสำหรับองค์การที่ต้องการหาวิธีการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในสายการผลิต ดังนั้นในการวิจัยจะให้ดูวิถีทัศนในการฝึกอบรมก่อนการทำงาน และให้ดูแผนผังแสดงขั้นตอนการทำงานทั้งหมด ในการวิจัยจะแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น ๒ กลุ่มคือกลุ่มที่ฝึกอบรมสอนงานแบบที่ใช้และไม่ใช้ภาพประกอบ ผลการศึกษาพบว่า ผลการใช้สื่อการเรียนแบบภาพประกอบแปรผันไปตามประเภทของงานที่มีประสิทธิภาพ การใช้สื่อจะนำไปสู่การทำงานที่ดีขึ้น เป็นผลดีต่อทั้งระบบไม่ใช่เฉพาะแต่ในสายการผลิตไม้

พอล ดี. โควเวอร์สโตน (Paul D. Coverstone) ได้ศึกษาการฝึกอบรมและการประเมินผลการฝึกอบรมเทคโนโลยีสารสนเทศโดยศึกษาที่การปรับปรุงระบบงานในหน่วยงานซึ่งทำ

^{๙๖} Heidi L. Scott, "Optimal Delivery of Coach Training for Holistic, One-on-One, Business and Personal Tele-Coaching", **Doctoral Dissertation**, (Gonzaga University, 2008) , p.1.

^{๙๗} Chong Tek Aik, "The Effects of Visual Training and Visual Aids on the Performance of New Workers on a Wood Products Assembly Line", **Doctoral Dissertation**, (Walden University, 2007) , p.1.

หน้าที่สนับสนุนเทคโนโลยีสารสนเทศขององค์กร^{๑๐๑} การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์หา ลักษณะของการฝึกอบรมและทักษะที่องค์การอนามัยชนบทขอซึ่งต้นตอต้องการ การวิจัยทำโดยการ สัมภาษณ์ สังเกต และการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์จะจัดส่งคำถามไปก่อนผลการสัมภาษณ์จะ ถูกรับรองโดยผู้เข้าร่วมฟัง เนื่องจากการมีบริการสารสนเทศที่พอเพียงจะสนับสนุนกระบวนการธุรกิจ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมาชิกองค์การต้องได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาเป็นอย่างดี การวิจัยนี้เน้น ที่การฝึกอบรมที่องค์การจัดให้สมาชิก ซึ่งมีหลายวิธีเพื่อลดการพึ่งพาผู้เชี่ยวชาญ การวิจัยนี้แม้จะเป็น การวิจัยเฉพาะแผนกแต่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั่วทั้งองค์การ ผลการศึกษาพบว่า ในปัจจุบัน งบประมาณด้านการฝึกอบรมด้านนี้ขององค์การได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นไม่ต่ำกว่า ๓ เท่า ทำให้ความรู้ (ที่ มองเห็นได้ชัด) ทักษะ ความสามารถ และขีดความสามารถพิเศษเพิ่มขึ้นตาม แต่ยังไม่มีการบูรณาการใดมา วัดความคิดริเริ่มด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการประเมินผลการฝึกอบรมด้านนี้ว่าให้ผลตอบแทน กับองค์การคุ้มค่าและเหมาะสมอย่างไร การฝึกอบรมด้านนี้ที่ราบกันโดยสากลว่ามักเป็นโครงการที่ไม่ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทันกับความต้องการเนื่องจากวัตถุประสงค์เชิงกลยุทธ์ขององค์การไม่ได้ เชื่อมเข้ากับความรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศที่ต้องการ ดังนั้นหากขาดการวางแผนยุทธศาสตร์ที่ไป ด้วยกันกับกลยุทธ์การวางแผนการฝึกอบรมด้วยย่อมมีผลต่อความสามารถในการให้บริการของทีม เทคโนโลยีสารสนเทศขององค์การอนามัยนี้ เช่น ภายในแผนยุทธศาสตร์นี้ต้องรวมถึงวิธีการที่การ ฝึกอบรมจะสนับสนุนภารกิจขององค์การได้อย่างไร สำหรับภายในกลยุทธ์การฝึกอบรมจะกล่าวถึง ข้อดีของทฤษฎีการเรียนรู้ที่หลากหลายตามประสบการณ์ต่างๆ การสร้างหลักสูตรการฝึกอบรมจะ รวมถึงการฝึกปฏิบัติและกิจกรรมที่สร้างการมีส่วนร่วมกับสังคม และหลักสูตรยังต้องสนับสนุนการ ทำงานเป็นทีมอีกด้วย

วาเลนเซีย เอ็ม. เวสแทร (Valencia M. Westray) วิจัยเรื่องการศึกษาเชิงคุณภาพเพื่อ การประเมินผลการฝึกอบรมความพร้อมในงานจากมุมมองของผู้ผ่านการฝึกอบรมในชุมชนรัฐเซาท์คา โรไลนา^{๑๐๒} การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลโครงการฝึกอบรมเพื่อสร้างความพร้อมในการ ทำงานจากมุมมองของผู้สำเร็จการฝึกอบรมในชุมชนชนบท การวิจัยจะวัดทักษะที่ต้องการซึ่งจะถูก ถ่ายทอดไปยังการทำงานภายหลังการฝึกอบรมเสร็จสิ้น ผู้วิจัยประเมินความสามารถส่วนบุคคลใน ฐานะที่เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งในการส่งผ่านความรู้จากการฝึกอบรม ผลการวิจัยค้นพบว่า ความสามารถส่วนบุคคลเป็นกุญแจสำคัญในการทำงานซึ่งสามารถทำให้สำเร็จบรรลุผลได้โดยต้อง หลีกเลี่ยงพฤติกรรมบางประการ ผู้ตอบแบบสอบถามได้สะท้อนผลของการฝึกอบรมกลับว่าได้สร้าง ความสำเร็จในงานหลังการฝึกอบรมอย่างไร ก่อนการฝึกอบรมได้มีการปฐมนิเทศสั้นๆเตรียมการรับ ทักษะด้วย ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องเชื่อมั่นในความสามารถของคนที่จะได้ใช้การเรียนรู้ที่ได้รับในการ แข่งขันกันในการทำงานในโลกยุคต่อไป

^{๑๐๑} Paul D. Coverstone, "A Case Study of IT Training Assessment and Evaluation: Reengineering One Company's IT Support Services", **Doctoral Dissertation**, (Capella University, 2002) , p.1.

^{๑๐๒} Valencia M. Westray, "Job Readiness Training: A Qualitative Study of Program Graduates in Rural South Carolina", **Doctoral Dissertation**, (Capella University, 2008) , p.1.

จีเยอน เพค (Jeeyon Paek) วิจัยเรื่องการศึกษาลักษณะต่างๆของการฝึกอบรมและประสิทธิผลจากการฝึกอบรมขององค์กรต่างๆที่รับบริการการฝึกอบรมจากผู้จัดการฝึกอบรมที่มาจากภายนอกองค์กร^{๑๐๓} วัตถุประสงค์ของการศึกษาเพื่อหาผลกระทบจากโครงการฝึกอบรมในลักษณะต่างๆที่มีผลต่อประสิทธิผลขององค์กรซึ่งรับบริการการฝึกอบรมจากผู้จัดการภายนอกองค์กร การวิจัยจากองค์กรธุรกิจ ๑๒๕ ราย ซึ่งได้รับทุนการฝึกอบรมจากโครงการลงทุนในการฝึกอบรมของรัฐโอไฮโอ (Ohio Investment in Training Program – OITP) โดยมีผู้ตอบ ๔๕ ตัวอย่างคิดเป็นร้อยละ ๓๖ การวิจัยนี้ประเมินประสิทธิผลในการฝึกอบรมที่เกิดจากองค์กรลูกค้าของผู้จัดการฝึกอบรมภายนอก การวิจัยยังประเมินหาความจำเป็นในการฝึกอบรมและประเมินผลโครงการฝึกอบรม นอกจากนี้การวิจัยยังหาความสัมพันธ์ระหว่างผลการประเมินประสิทธิผลของการฝึกอบรมกับผลที่วัดได้เป็นรูปตัวเงิน การทบทวนวรรณกรรมแสดงให้เห็นตัวแปร ๔ ประเภทที่ใช้วัดประสิทธิผลอันประกอบด้วย การหาความจำเป็นในการฝึกอบรม การประเมินผลการฝึกอบรม รายละเอียดของโครงการฝึกอบรม และการเป็นหุ้นส่วนหรือพันธมิตรเชิงธุรกิจระหว่างองค์กรที่เป็นลูกค้ากับสถาบันทางการศึกษา การวิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย ๒ ชุดเพื่อวัดค่าตัวแปร การวิจัยแรกสอบถามผู้จัดการสายงานฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับโครงการฝึกอบรมลักษณะต่างๆ การวิจัยชุดสองสอบถามผู้จัดการอาวุโสเกี่ยวกับการรับรู้ถึงประสิทธิผลในการฝึกอบรมการเก็บข้อมูลจะผสมผสานเข้ากับข้อมูลเชิงประชากรศาสตร์ โดยใช้ฐานข้อมูลของโครงการลงทุนในการฝึกอบรมของรัฐโอไฮโอ ผลการวิจัยพบว่าองค์กรส่วนใหญ่เป็นเอกชนซึ่งเป็นผู้ผลิตสินค้า ผู้จัดการฝึกอบรมจากภายนอกองค์กรส่วนใหญ่มาจากองค์กรภาคเอกชน มีองค์กรส่วนน้อยที่เป็นพันธมิตรเชิงธุรกิจกับสถาบันการศึกษา การวิจัยยังพบว่าผลกำไรจากการดำเนินเมื่อใช้บริการโครงการฝึกอบรมที่จัดโดยผู้จัดการฝึกอบรมภาคเอกชนเพิ่มขึ้นมากกว่าโครงการที่ไม่ได้จัดโดยบริษัทเอกชน หากผู้จัดการฝึกอบรมภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการฝึกอบรมหลายขั้นตอนจะทำให้กำไรยิ่งเพิ่มสูงขึ้น นอกจากนี้การวิจัยยังพบว่าผู้จัดการอาวุโสที่เข้าใจถึงโครงการฝึกอบรมทั้งหมดในภาพรวมจะมีประสิทธิภาพมากกว่าการเข้าใจโครงการฝึกอบรมที่จัดทั่วไป (หรือโครงการมาตรฐาน) หรือโครงการที่ลูกค้าให้จัดเฉพาะ นอกจากนี้ยังค้นพบอีกว่า ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างการหาความจำเป็นการฝึกอบรมและประสิทธิผลของโครงการฝึกอบรม การวิจัยสืบเนื่องควรทำต่อไปคือเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การวิจัยในเชิงธุรกิจ นโยบายการพัฒนากำลังคน การพัฒนาผู้เชี่ยวชาญในสถาบันการศึกษาระดับสูง เป็นต้น

เพททิเชีย พูลเลียม ฟิลลิปส์ (Patricia Pulliam Phillips) ทำวิจัยเรื่องการประเมินผลการฝึกอบรมในหน่วยงานภาครัฐของสหรัฐอเมริกา^{๑๐๔} การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอโครงการประเมินผลการฝึกอบรมในภาครัฐและเสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหาเพื่อเอาชนะอุปสรรค ตลอดจนช่วยในการนำการประเมินผลไปปฏิบัติโดยเฉพาะเรื่องผลตอบแทนจากการลงทุน การวิจัยนี้เน้นการสำรวจโดยมีกลุ่ม

^{๑๐๓} Jeeyon Paek, “A Study of Training Program Characteristics and Training Effectiveness among Organizations Receiving Services from External Training Providers”, **Doctoral Dissertation**, (Ohio State University, 2005) , p.1.

^{๑๐๔} Patricia Pulliam Phillips, “Training Evaluation in the Public Sector”, **Doctoral Dissertation**, (University of Southern Mississippi, 2003) , p.1.

ตัวอย่างจากสมาชิกของสมาคมฝึกอบรมและพัฒนาแห่งสหรัฐอเมริกาและสมาคมการจัดการภาครัฐระหว่างประเทศซึ่งเน้นการจัดการทรัพยากรมนุษย์ เนื่องจากหน่วยงานของสหรัฐอเมริกา ทั้งรัฐบาลกลาง มลรัฐ และหน่วยงานรัฐส่วนท้องถิ่นต้องแสดงผลการดำเนินงานให้ปรากฏ รวมทั้งผลการฝึกอบรม การวิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิด ๕ ระดับของฟิลลิปส์ (Phillips ๕-level framework) คือ ระดับปฏิกิริยาโต้ตอบ ระดับการเรียนรู้ ระดับการประยุกต์ใช้ ระดับผลกระทบข้างเคียง ระดับผลตอบแทนจากการลงทุน โดยปฏิกิริยาจะเพิ่มมากขึ้นจากระดับแรกถึงระดับสุดท้าย ผลการวิจัยพบว่า ในภาครัฐจะใช้เพียง ๒ ระดับแรกเท่านั้น ผู้วิจัยเสนอว่าต้องประเมินถึงระดับ ๕ เนื่องจากมีความสำคัญต่อวัตถุประสงค์เชิงยุทธศาสตร์ และต่อเป้าหมายในการดำเนินการและต้นทุนของโครงการด้วย ข้อเสนอแนะสำหรับภาควัตถุผลตอบแทนจากการลงทุนต้องการกระบวนการทำงานซึ่งง่าย เหมาะสม เชื่อถือได้ และประหยัดค้ำด้วย ผลการวิจัยยังพบว่า ในภาครัฐใช้การประเมินผลการฝึกอบรมน้อยกว่าในภาคเอกชน (ในทุกระดับ) ยังพบว่าข้อจำกัดของการประเมินผลการฝึกอบรมประกอบด้วย ค่าใช้จ่ายในการประเมินผล ความรู้และประสบการณ์ในการประเมินผล และทัศนคติขององค์กรที่ต้องการใช้ผลการประเมิน สำหรับข้อเสนอแนะในการศึกษานั้นผู้วิจัยเสนอแนะว่า องค์กรควรพัฒนานโยบายที่ดีในการประเมินผล ควรใช้ข้อมูลในการประเมินผลให้ถูกต้องและประหยัดค่าใช้จ่าย ควรสร้างความสามารถในการเรื่องผลตอบแทนจากการลงทุนในการฝึกอบรม ตลอดจนควรสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ และการเรียนรู้เรื่องการประเมินผล นอกจากนี้ในการศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในส่วนอื่นๆด้วย ตลอดจนศึกษาองค์กรอื่นๆ เช่น องค์กรไม่หวังผลกำไรประเภทโรงเรียน

โรเบิร์ต แอล. โทมัส III (Robert L. Thomas III) ได้วิจัยเรื่อง การคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงทัศนคติภายหลังจากการเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการจัดการบำรุงรักษาทรัพยากรการบิน^{๑๐๕} ซึ่งค้นพบตามสมมติฐานการวิจัยว่า คุณลักษณะส่วนตัวของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ด้านอายุและประสบการณ์ไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่เปลี่ยนแปลงไปภายหลังจากการฝึกอบรม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความจำเป็นในการฝึกอบรมหลากหลาย แต่มักไม่มีทางเลือกมากนัก พนักงานบำรุงรักษาเครื่องบินมีความรู้พื้นฐานแตกต่างกัน ส่วนใหญ่จะได้รับผลดีหากเข้ารับการฝึกอบรม พนักงานส่วนใหญ่สนใจในการฝึกอบรม แต่ไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารพอเพียง หลักสูตรการฝึกอบรมควรเริ่มจากการสร้างความไว้วางใจกัน การติดต่อสื่อสารกัน และการรู้ตนเอง นอกจากนี้ยังค้นพบว่า บทบาทที่แตกต่างกันในการทำงานบำรุงรักษาเครื่องบิน ทำให้เกิดทัศนคติที่ขัดแย้งกันในความรับผิดชอบของแต่ละบทบาท ในการทำงาน ซึ่งเป็นอุปสรรคอย่างมากในการนำยุทธศาสตร์ไปปฏิบัติ

๓) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรม

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรม พบว่า มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมไว้มากมาย ดังนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.พรชูลี อาชาวอำรุง และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาบทบาทโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน” พบว่า เมื่อพิจารณาการลงทุนโดยงบประมาณใน ๒

^{๑๐๖} Robert L. Thomas III, “Prediction of Attitude Change Following an Aviation Maintenance Resource Management Training Program”, **Doctoral Dissertation**, (Alliant International University, 2003), p.1.

ปีที่ผ่านมา และประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการนี้นับว่าคุ้มค่ามาก ทั้งนี้โครงการได้อาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในโรงเรียน ในวัด และในชุมชน เพื่อเกื้อหนุนโครงการโดยไม่ต้องใช้งบประมาณจัดซื้อ จัดจ้างทุกเรื่อง เช่น ครูพระนำวัสดุอุปกรณ์ พระพุทธรูป มาจากวัด โรงเรียนได้อาศัยรากฐานของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และความเชื่อมโยง จากการมีพระนิสิตมาฝึกสอนมาก่อน หรือมีการนิมนต์ครูพระมาเองก่อนเกิดโครงการหลายโรงเรียนได้อาศัยเครือข่ายชุมชนเอื้ออำนวยการเดินทางของครูพระ และวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการสอนด้วย^{๑๐๖}

บุญหนา จิมานังและฤดี แสงเดือนฉาย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙” ผลวิจัยพบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างให้ความเห็นว่าพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙ มีประสิทธิภาพในระดับดีเมื่อเทียบประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมตัวแปรอิสระพบว่าพระสอนศีลธรรมที่มีอายุต่างกันมีวุฒิการศึกษาแผนกธรรมต่างกันมีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีต่างกันมีประสิทธิภาพการสอนศีลธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ๐.๐๕ สำหรับความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียนพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียนหลังจากมีพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับดีเพียงร้อยละ ๕๓.๓ ส่วนปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการสอนศีลธรรมพบว่าระยะเวลาสอนระดับความพึงพอใจต่อพฤติกรรมนักเรียนจำนวนชั่วโมงสอนจำนวนนักเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนในเชิงบวก^{๑๐๗}

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพระสอนศีลธรรม พบว่า มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมไว้มากมาย สรุปได้ตามตารางที่ ๒.๗ ดังนี้

^{๑๐๖} รองศาสตราจารย์ ดร.พรชูลี อาชาวอ่ารุง และคณะ, รายงานฉบับย่อ โครงการศึกษาวิจัย การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๘.

^{๑๐๗} บุญหนา จิมานังและฤดี แสงเดือนฉาย, “รายงานการวิจัยเรื่องการประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรม”, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, ๒๕๕๑), หน้า ๗๙-๘๒.

ตารางที่ ๒.๗ ประเด็นที่นักวิชาการหรือนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรม

เรื่อง	สรุปผลการวิจัย
<p>กา ร ส อ น วิ ษ า พระพุทธรูปของพระ สอนศีลธรรมในโรงเรียน วิถีพุทธ: กรณีศึกษา โรงเรียนบ้านโนนม่วง ตำบลศิลา อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น</p> <p>บทบาทของพระสังฆาธิ การในการบริหารกิจการ คณะสงฆ์จังหวัดพังงา</p>	<p>ผลการสอนวิชาพระพุทธศาสนาการจัดกิจกรรมส่งเสริมการสอนการ เรียนรู้สู่การปฏิบัติและกิจกรรมการทำบุญในวันสำคัญทาง พระพุทธรูปกิจกรรมต่างๆ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาตนตามหลัก พุทธธรรมต่างๆ อย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมที่ พึงประสงค์มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนดียิ่งขึ้น</p> <p>๒. รู้จักการปรับตัวเข้ากับสังคมและกลุ่มเพื่อนได้ดีรู้จักยับยั้งอารมณ์ ฝ่ายอกุศลที่แสดงออกทางกายวาจาอ่อนน้อมถ่อมตน</p> <p>๑. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดศรีสะเกษมีปัญหาการ ปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางนั้นอันเนื่องมาจากปัจจุบัน ข้อมูลข่าวสารในเกือบทุกด้านมีความพร้อมและสามารถติดต่อ ประสานงานกันได้ตลอดเวลา</p> <p>๒. แต่ละอำเภอก็ได้มีแกนนำพระสอนศีลธรรมประจำอำเภอที่คอย อำนวยความสะดวกในด้านต่างๆให้มีความพร้อมมากที่สุดในการ ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่พระสอนศีลธรรมแต่ละรูปได้ทำหน้าที่อยู่จึง ทำให้ลักษณะปัญหาที่เกิดขึ้นโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง</p>
<p>ความคิดเห็นของนักเรียน ที่มีต่อกระบวนการสอน วิชาพระพุทธรูปของ ครูประจำการและครูพระ สอนศีลธรรมในโรงเรียน มัธยมศึกษา อำเภอมือง แพร่</p> <p>การศึกษาทบทวนโครงการ ครูพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน</p>	<p>๑. ในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน</p> <p>๒. ครูประจำการและครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีการ วิชาพระพุทธรูปช่วงชั้นที่ ๓ (ม. ๑ - ม. ๓) อำเภอมืองแพร่โดย ภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .๐๕</p> <p>๓. ครูประจำการกับครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา มีการ สอนวิชาพระพุทธรูปแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .๐๕ ทุกด้าน</p> <p>เมื่อพิจารณาการลงทุนโดยงบประมาณใน ๒ ปี ที่ผ่านมา และ ประโยชน์ที่ได้รับจากโครงการนี้นับว่าคุ้มค่ามาก ทั้งนี้โครงการได้ อาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ในโรงเรียน ในวัด และในชุมชน เพื่อเกื้อหนุน โครงการโดยไม่ต้องใช้งบประมาณจัดซื้อ จัดจ้างทุกเรื่อง เช่น ครูพระ นำวัสดุอุปกรณ์ พระพุทธรูป ฯลฯ มาจากวัด โรงเรียนได้อาศัย รากฐานของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ และความเชื่อมโยง จากการมี พระนิสิตมาฝึกสอนมาก่อน หรือมีการนิมนต์ครูพระมาเองก่อนเกิด โครงการหลายโรงเรียนได้อาศัยเครือข่ายชุมชนเอื้ออำนวยการเดิน ทางของครูพระ และวัสดุ อุปกรณ์ สื่อการสอนด้วย</p>

ตารางที่ ๒.๗ ประเด็นที่นักวิชาการหรือนักวิจัยทำการศึกษาเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรม (ต่อ)

เรื่อง	สรุปผลการวิจัย
ผลคุณภาพชีวิตการทำงาน และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มีต่อการปฏิบัติงานของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครปฐม	๑ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้รับการยอมรับจากสังคมอยู่ในระดับมากที่สุดการปฏิบัติการสอนของครูพระสอนศีลธรรมอยู่ในระดับมากที่สุดการพัฒนาความสามารถของครูพระสอนศีลธรรมความมีอิสระในการทำงานแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อยู่ในระดับมากส่วนการมีส่วนร่วมในโรงเรียนและความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวอยู่ในระดับปานกลาง ๒ ครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครปฐมเมื่อจำแนกตามอายุและประสบการณ์สอนต่างกั้มีการปฏิบัติงานแตกต่างกัน
การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค๙	๑. พระสอนศีลธรรมในสถานศึกษาเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค๙มีประสิทธิภาพในระดับดี ๒. พระสอนศีลธรรมที่มีอายุต่างกันมีวุฒิการศึกษาแผนกธรรมต่างกัน มีวุฒิการศึกษาแผนกบาลีต่างกัน ๓. มีความพึงพอใจต่อพฤติกรรมของนักเรียน ๔. ระยะเวลาสอนระดับความพึงพอใจต่อพฤติกรรมนักเรียนจำนวนชั่วโมงสอนจำนวนนักเรียนมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพการสอนในเชิงบวก
การพัฒนาเกณฑ์การประเมินพระต้นแบบด้านสื่อการเรียนรู้อะดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน	๑. ผู้สอนเน้นปลูกฝังเรื่องคุณงามความดีหลักคำสอนของพระพุทธองค์เป็นผู้มีความรู้ในเรื่องที่จะสอนอย่างถ่องแท้เป็นแบบอย่างที่ดีโดยการสอนให้รู้ทำให้ดูทำให้ดูอยู่ให้เห็นและพิจารณาช่วงชั้นของผู้เรียน ๒. ผู้สอนกำหนดวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสันติสนาสมาทปนาสมุตเตชนาสัมปหังโดยพิจารณาหลักสูตรคำอธิบายรายสาระการเรียนรู้เนื้อหาโดยยึดหลักไตรสิกขาผู้สอนบอกวัตถุประสงค์ให้ผู้เรียนทราบก่อนเรียนและเน้นให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สรุปได้ว่าสถาบันครอบครัวสถาบันการศึกษาและสถาบันศาสนาควรร่วมกันการพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนโดยสถาบันครอบครัวควรมีหน้าที่ในการให้ความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในการดูแลพฤติกรรมของเยาวชนที่บ้านขณะเดียวกันก็ทำหน้าที่ในการขัดเกลาแนะเรื่องของศีล ๕ ส่วนสถาบันการศึกษาควรอบรมด้านจริยธรรมให้กับเยาวชนนอกจากการให้การศึกษาทั้งนี้เพื่อให้เยาวชนได้มีจริยธรรมขั้นพื้นฐานและจริยธรรมตามหลักศาสนาโดยการประสานกับทางสถาบันศาสนาสำหรับสถาบันศาสนาซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการพัฒนาจริยธรรมต้องทำบทบาทดังกล่าวให้สมบูรณ์โดยการส่งครูพระสอนศีลธรรมไปร่วมพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียนเรียน

๔) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

วีรชัย อนันต์เจียร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”^{๑๐๘} ผลการวิจัยพบว่า วิธีการนำหลักธรรมมาใช้กับเยาวชน ทำได้ใน ๒ มิติ คือ การประยุกต์วิธีการสอนหลักธรรม เช่น การเปิดใจเยาวชน กิจกรรมนอกหลักสูตร การเข้าค่ายต่างๆ เป็นต้น และการขัดเกลาจิตใจ เช่น การทำให้เยาวชนมีโอกาสเข้าใกล้ศาสนา การสร้างสำนึกที่ดีให้กับเยาวชน เป็นต้น และมีกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนโดยใช้หลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน ได้แก่ หลักเบญจศีล อริยสัจ ๔ มรรค พรหมวิหาร ๔ เป็นต้น ประกอบด้วย ๑) กลยุทธ์ด้านการอยู่ร่วมกับเพื่อนๆ และบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข ๒) กลยุทธ์ด้านการสร้างเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมของเยาวชนและค่านิยมที่ถูกต้อง ๓) กลยุทธ์ด้านการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมและกฎกติกาของสังคม และ ๔) กลยุทธ์ด้านการสั่งสอนให้มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ดี

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (แช่หลี่) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาของพระธรรมวิทยากร”^{๑๐๙} การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ ๑) เพื่อศึกษาหลักการ วิธีการ และรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาของพระธรรมวิทยากร ๒) เพื่อวิเคราะห์สภาพปัญหาและอุปสรรคในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาของพระธรรมวิทยากร และ ๓) เพื่อนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาของพระธรรมวิทยากร ผลการวิจัยพบว่า

๑) พระธรรมวิทยากรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา โดยมีบทบาทสำคัญ ๙ ด้าน คือ ๑. ด้านการให้คำปรึกษา ๒. ด้านการสนทนาธรรม ๓. ด้านการอบรมเยาวชน ๔. ด้านการจัดกิจกรรมทาง ๕. ด้านการร่วมกับสถานศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการ ๖. ด้านการจัดทำทะเบียนผู้เข้าร่วมกิจกรรม ๗. ด้านการพัฒนาเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน ๘. ด้านการจัดค่ายคุณธรรม ๙. ด้านการประเมินผลกลุ่มเป้าหมายร่วมกับสถานศึกษา และมีการนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขา หลักอริยสัจ ๔ หลักอิทธิบาท ๔ และหลักภavana ๔ มาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้วย

๒) ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน ๒๘๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๗๒.๒ มีอายุระหว่าง ๑๙ - ๒๑ ปี จำนวน ๑๙๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๘ มีการศึกษาในระดับ ปวส. จำนวน ๒๓๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๐.๗ และเข้าอบรมโครงการคลินิกคุณธรรม ๑ - ๕ ครั้ง จำนวน ๒๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๓ ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาของพระธรรมวิทยากร พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาของพระธรรมวิทยากร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๐๖$, S.D. = ๐.๕๑๐) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ส่วนปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ พบว่า พระธรรมวิทยากรสามารถนำกิจกรรมไปใช้กับนักเรียนได้เป็นบางกลุ่มเท่านั้น ไม่

^{๑๐๘} วีรชัย อนันต์เจียร, “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ก-ข.

^{๑๐๙} พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (แช่หลี่), “รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาของพระธรรมวิทยากร”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ก-ข.

สามารถปรับใช้กับนักเรียนทุกกลุ่มได้ จึงควรปรับปรุงรูปแบบใหม่ให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของนักเรียนทุกกลุ่มโดยการนำชุมชน ผู้ปกครอง และสถานศึกษา มาช่วยสนับสนุนบทบาทของพระธรรมวิทยากรด้วย

๓) รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาของพระธรรมวิทยากร (PICD:SCP MODEL) พบว่ามี ๔ รูปแบบ คือ ๑) รูปแบบการป้องกัน (Prevention) ๒) รูปแบบการปรับปรุง (Improvement) ๓) รูปแบบการเปลี่ยนแปลง (Change) และ ๔) รูปแบบการพัฒนา (Development) โดยได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษา (School) ชุมชน (Community) และผู้ปกครอง (Parent) และมี ๔ กลยุทธ์ คือ ๑) สร้างภูมิคุ้มกันด้วยการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมอย่างจริงจัง ๒) ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนกลุ่มเสี่ยงให้เป็นคนดีมีคุณธรรม ๓) ส่งเสริมให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมาย มีคุณธรรมจริยธรรม และ ๔) เสริมสร้างกิจกรรมการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนร่วมกับ หน่วยงาน สถานศึกษา และชุมชน

ดร.สิน งามประโคน และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”^{๑๑๐} ผลการวิจัยพบว่า ครูและนิสิตนักศึกษา มีความคิดเห็นต่อคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในแต่ละด้าน ดังนี้

๑. ด้านการพัฒนาตนเองของครูอาจารย์ นิสิตนักศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ที่เด่นชัด คือ มีความกตัญญูทวนเวียนที่สำนึกในบุญคุณของผู้อื่นหรือสิ่งอื่น รู้จักเลือกแบบอย่างที่ดี นำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและมีระเบียบวินัยในการดำเนินชีวิตโดยสุจริตและรู้จักรับฟังเหตุผลจากผู้อื่น และพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเอง ในระดับปานกลาง ต่ำกว่าความคิดเห็นของครูอาจารย์ คือ รู้หลักการปฏิบัติตนให้ดีในท้องถิ่น ชุมชนและสังคม รู้จักประมาณในการบริโภคและการใช้จ่ายทรัพย์สิน รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์

๒. ด้านสังคม ครูอาจารย์ นิสิตนักศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันที่เด่นชัด คือ นิสิตนักศึกษาไม่ล່วงละเมียดสิ่งทีรักของหวงแหนของผู้อื่น รวมทั้งสิ่งของและข่มเหงจิตใจลบลู่เกียรติและวงศ์ตระกูล แสดงไมตรีและความหวังต่อเพื่อนร่วมงานด้วยความเต็มใจ โดยไม่เอารอดเอาเปรียบเคารพ สิทธิซึ่งกันและกัน และเข้าใจในหลักกรรมว่า ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว

๓. ด้านคุณลักษณะ การเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมของนิสิต นักศึกษาที่เด่นชัด คือ เมื่อเห็นผู้อื่นทำดีประสบความสำเร็จก็พลอยยินดี มีใจเป็นกลาง เข้าใจด้วยเหตุผล และอยากช่วยเหลือผู้อื่น ให้พ้นจากความทุกข์

๔. ด้านการบำเพ็ญตนสงเคราะห์ช่วยเหลือผู้อื่นของนิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ การรู้จักปรับตัวให้เข้ากับคนอื่นได้ และวางตนเสมอต้นเสมอปลาย แนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่เสียสละ และรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคีต่อกัน

^{๑๑๐}ดร. สิน งามประโคน และคณะ, “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ก - ค.

๕. ด้านสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษา ที่เด่นชัด คือ นักศึกษาอบอุ่นใจเมื่ออยู่กับครอบครัว และสภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นสื่อกลางส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนิสิตนักศึกษาในแต่ละด้านดังต่อไปนี้

๑. ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านการพัฒนาตนเอง ที่เด่นชัด คือ ปล่อยจิตใจตามกระแสบริโภคนิยม ขาดการควบคุมกาย และจิตใจ และนักศึกษามีค่านิยมไม่เหมาะสมในด้านต่างๆ โดยไม่คำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจ ก่อให้เกิดปัญหาในตนเอง และสังคมมากขึ้น ไม่รู้จักฐานะตนเองในการดำเนินชีวิต

๒. ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านสังคมที่เด่นชัด คือ นักศึกษาติดเพื่อน มีพฤติกรรมเลียนแบบซึ่งกันและกัน แม้จะรู้ว่าสิ่งนั้นไม่ถูกต้อง และนักศึกษาสนใจการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมืองและโลกในปัจจุบัน

๓. ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านสภาพแวดล้อมที่เด่นชัด คือ ครูอาจารย์ยังไม่เป็นกัลยาณมิตรของนักศึกษา นักศึกษาชอบเลียนแบบพฤติกรรมแบบตะวันตก เช่น การแต่งกาย การใช้จ่ายฟุ่มเฟือย เปลี่ยนทรงผม สภาพแวดล้อมทางสังคมและสื่อประเภทต่างๆ มอมเมานักศึกษา ให้เกิดพฤติกรรมบริโภคอย่างขาดสติ และนักศึกษายังหลงคำโฆษณาชวนเชื่อสิ่งบริโภคและอุปโภคต่างๆ ในทางผิด เช่น การโฆษณาทางโทรศัพท์ โดยขาดวิจารณญาณที่ดี

๔. ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านการเรียนการสอนที่เด่นชัด คือ การอบรมสั่งสอนและปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิต นักศึกษา ครูอาจารย์ มีภาระหน้าที่ในการสอน และงานอื่นๆ มาก จึงไม่มีเวลาเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษา

๕. ปัญหาและอุปสรรคของตัวนิสิตนักศึกษาด้านกลุ่มเพื่อนที่เด่นชัด คือ นักศึกษามักจะเชื่อเพื่อนและช่วยกันปกปิดความลับของเพื่อนในทางที่ไม่ถูกและบางครั้งนักศึกษชอบทำตามเพื่อนทางที่ไม่ถูกไม่ควร เช่น การดื่มสุรา สูบบุหรี่ และสารเสพติด เป็นต้น เมื่อพิจารณาโดยภาพรวม พบว่าครูอาจารย์ และนิสิตนักศึกษา มีความเห็นในข้อที่นิสิตนักศึกษาต้องปรับปรุงแก้ไขตนเอง คือ การรู้จักคิดริเริ่มสร้างสรรค์และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล และมีความขยัน ประหยัด และอดทนซึ่งอยู่ในเกณฑ์ต่ำ

แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะพฤติกรรมของตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจ ให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือแบบอย่างที่ดีแก่นิสิตนักศึกษา และควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี และว่ากล่าวตักเตือนให้นิสิตนักศึกษา ปรับปรุงพฤติกรรม ที่บกพร่องและการจัดสภาพแวดล้อมสื่อ เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา

อมรา รอดดารา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นวิถีคิดแบบสามัญลักษณ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมวิทยา และความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๔๕” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

๑. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแนวคิดเรื่องสามัญลักษณ์ของผู้เรียนหลังจากเรียนจบแล้วมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้

๒. ผู้เรียนส่วนใหญ่พึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นวิธีคิดแบบสามัญ ลักษณะ และกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นทั้งในชั้นเรียนและนอกสถานที่^{๑๑๑}

ดร.ประมุข สารพันธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของ คณะสงฆ์” ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญทั้ง ๒๖ รูป/คน (๑๐๐%) เห็นว่า คณะสงฆ์ควรพัฒนา ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่ง กฎหมายการศึกษาที่ให้สิทธิสถาบันพระพุทธศาสนาจัดการศึกษาได้ รูปแบบการจัดการศึกษาพระ ปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีที่เหมาะสมในระดับมาก ซึ่งควรจะนำมาใช้ในการพัฒนา การศึกษาของคณะสงฆ์ได้แก่รูปแบบที่เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชานักธรรม-บาลี และ วิชาสามัญควบคู่กันไปตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับปริญญาเอก วิชาสามัญที่พระภิกษุ สามเณรควรจะได้ศึกษาในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกและแผนกบาลีได้แก่วิชาภาษาต่างประเทศ ภาษาไทย สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม คณิตศาสตร์ ศิลปะ วิทยาศาสตร์ สุขศึกษาและพล ศึกษา และ การงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามลำดับ^{๑๑๒}

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉันท ธาดุทอง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการ เรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาตามกรอบ มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า

๑. โมเดลเชิงสาเหตุรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญา ศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย มี ความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการตรวจสอบมีค่าไคสแควร์ = ๑๓.๙๐๓, ค่าองศาอิสระ (df) = ๘, ค่าความน่าจะเป็น (p) = .๐๒๑๓๗, ดัชนีวัดความกลมกลืน (GFI) = .๙๘, ค่าดัชนีวัดระดับ ความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) = .๙๗, ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (RMR) = .๐๒๔ และค่าไคสแควร์สัมพันธ์ (๑๓.๙๐๓/๘) = ๑.๗๓๘๕ ตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความ แปรปรวนของตัวแปรทักษะทางปัญญาได้ร้อยละ ๖๕

๒. ทักษะทางปัญญาได้รับอิทธิพลจากความสามารถในการคิดวิเคราะห์มากกว่า ความสามารถในการแก้ปัญหา และขั้นตอนการจัดระบบความคิดสูงสุดมีอิทธิพลต่อทักษะการคิด มากที่สุด และหลังจากใช้รูปแบบการเรียนการสอนแล้ว นักศึกษามีทักษะทางปัญญาสูงขึ้นกว่าก่อน การใช้รูปแบบการเรียนรู้อื่นๆ และแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕

^{๑๑๑} อมรา รอดดารา, “ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นวิธีคิดแบบสามัญลักษณะ ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมวิทยา และความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๔๕”, **รายงานการวิจัย**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ก-ข.

^{๑๑๒} ประมุข สารพันธ์, ดร., “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์”, **รายงานการ วิจัย**, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ก-ข.

๓. นักศึกษามีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนด้วยรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย ในระดับมาก^{๑๓๓}

เอ็ดมอร์ ชลวร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ” ผลการศึกษาพบว่าความรู้ มี ๒ ประเภท คือ ความรู้ฝังลึกในตัวตน (tacit knowledge) และความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge) ในกระบวนการจัดการความรู้มีหลักในการพยายามนำเอาความรู้ที่ฝังลึกในคนออกมาเป็นความรู้ชัดแจ้งโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน แม้ว่ากระบวนการจัดการความรู้จะมีหลากหลายวิธีการ แต่กระนั้นก็ตาม ผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการจัดการความรู้มีข้อจำกัดจากหลายเหตุปัจจัยซึ่งอาจจุดให้กระบวนการจัดการความรู้ไม่สามารถทำงานได้เต็มที่ ในขณะที่เมื่อพิจารณาการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนานั้นจะเห็นว่ามีภารกิจที่ต้องอาศัยความรู้ผ่านกาลเวลาที่ยาวนานร่วม ๒,๖๐๐ ปี ซึ่งนับว่ายาวนานมากแสดงให้เห็นถึงกระบวนการบริหารจัดการความรู้ในทางพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการที่มีประสิทธิภาพสูงมาก จึงสามารถรักษาองค์ความรู้ทั้งปริยัติ แนวทางปฏิบัติ และปฏิเวธธรรมไว้ได้อย่างดี

โดยผู้วิจัยเห็นว่าหลักธรรมที่โดดเด่นในพระพุทธศาสนาที่ทำให้เกิดกระบวนการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาได้ยาวนานมีอยู่ ๔ หมวดคือ (๑) การใช้หลักไตรสิกขา ในการจัดสร้างสังคมให้เข้าใจซึ่งกันและกัน (๒) การสร้างกระบวนการเรียนรู้จากภายในด้วยหลักสาราณียธรรม (๓) กระบวนการจัดการสังคีติ ร้อยกรองพระธรรมและพระวินัยให้เป็นหมวดหมู่ ง่ายต่อการจดจำและนำไปปฏิบัติและ (๔) กระบวนการสร้างสังคมแห่งสงฆ์ อันได้แก่การมีพระวินัย และระเบียบวิธีปฏิบัติว่าด้วยการรวมตัวเป็นหมู่สงฆ์ จากองค์ความรู้ในด้านการจัดการความรู้ และองค์ความรู้ในพระพุทธศาสนาที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้นำพุทธธรรม ทั้ง ๔ หมวดเข้ามาประยุกต์สร้างรูปแบบจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ

ผู้วิจัยเริ่มจากการประยุกต์โมเดลเกลียวความรู้ของอิกุจิโร่ โนนากะ (Ikujiro Nonaka) ที่เรียกว่า เซกิ (SECI) มาเป็นแนวคิดหลักของการปฏิบัติ ซึ่งมีองค์ประกอบ ๔ แบบด้วยกันคือ (๑) การขัดเกลาทางสังคม (socialization) (๒) การสกัดความรู้ออกจากตัวตน (Externalization) (๓) การผสมผสานความรู้ (Combination) (๔) การผนึกความรู้ในตน (Internalization) เป็นพลวัต ที่มีการหมุนในลักษณะที่เป็นเกลียว (spiral) เป็นการสร้างความรู้ใหม่ที่ไม่รู้จบ แล้วนำหลักพุทธธรรม ๔ หมวดข้างต้นมาเสริมแรงผลักดันให้เกิดพลังในการขับเคลื่อน ซึ่งได้เสนอเป็นแบบจำลองใหม่ หลังจากนั้นได้นำแบบจำลองดังกล่าวมาทำการตรวจสอบองค์ความรู้ด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้วยกระบวนการสนทนากลุ่ม (focus group) สรุปผลว่าได้แบบจำลองการจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการที่พร้อมนำไปใช้งานได้ในองค์กรทั่วไป^{๑๓๔}

^{๑๓๓} ชนนี ธาตุทอง, ผศ.ดร., “การพัฒนาแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ๒๕๕๔), หน้า ก-ข.

^{๑๓๔} เอ็ดมอร์ ชลวร, “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔), หน้า ก-ข.

บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู” ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะด้านการเตรียมการสอนและการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นอาจารย์นิเทศก์กับนักศึกษาครูเกี่ยวกับ สมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู ทั้ง ๓ ด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๒. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการจัดการความรู้ ซึ่งได้รับการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญที่ระดับมากที่สุด

รูปแบบนี้มีลักษณะเด่น คือ การบูรณาการการจัดการความรู้ กระบวนการกลุ่มและเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แนวสร้างสรรคินิยม การนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินผลตามสภาพจริง ๓. การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ในรายวิชาการพัฒนาความเป็นครูวิชาชีพ จำนวน ๖๐ คน : กลุ่มทดลอง จำนวน ๓๐ คน และกลุ่มควบคุม ๓๐ คน จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test พบว่า กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสมรรถนะการสอนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^{๑๕}

สรุปจากงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการสอนศิลปกรรมและผลการศึกษาของนักวิจัยและนักวิชาการต่างๆ ผู้วิจัยประมวลได้ว่า แนวทางการสอนศิลปกรรม จะเกิดขึ้นได้และประสบความสำเร็จได้นั้น ขึ้นอยู่กับการร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียนและองค์กรอื่นๆ ที่จะต้องช่วยกันผลักดันให้เกิดขึ้นทั้งด้วยการอบรมเชิงปฏิบัติการ และวิธีการอื่นๆ ที่หลากหลายให้เป็นไปตามเงื่อนไขและบริบทของแต่ละพื้นที่การเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นให้เกิดศรัทธาและฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโครงการพระสอนศิลปกรรมในโรงเรียนด้วยปัญญาเข้าใจทิศทาง จากศรัทธาและฉันทะการพัฒนา ร่วมกันความสำเร็จในการพัฒนาจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลายตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจง การสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพันธที่หลากหลาย การร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้น โดยมีประเภทแนวคิดหลักที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ดังตารางดังนี้

^{๑๕} บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู”, *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐) , หน้า ก-ข.

ตารางที่ ๒.๘ แสดงสรุปผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

นักวิชาการ/นักวิจัย	ผลการวิจัย
วีรชัย อนันต์เจียร, (๒๕๔๘)	วิธีการนำหลักธรรมมาใช้กับเยาวชน ทำได้ใน ๒ มิติ คือ การประยุกต์วิธีการสอนหลักธรรม เช่น การเปิดใจเยาวชน กิจกรรมนอกหลักสูตร การเข้าค่ายต่างๆ เป็นต้น และการขัดเกลาจิตใจ เช่น การทำให้เยาวชนมีโอกาสเข้าใกล้ศาสนา การสร้างสำนึกที่ดีให้กับเยาวชน เป็นต้น และมีกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนโดยใช้หลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน ได้แก่ หลักเบญจศีล อริยสัจ ๔ มรรค พรหมวิหาร ๔ เป็นต้น
พระมหากษัตริยาภิกษิตโตโสภณ (แช่หลี่), (๒๕๕๘)	การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาโดยมีบทบาทสำคัญ ๙ ด้าน คือ ๑. ด้านการให้คำปรึกษา ๒. ด้านการสนทนาธรรม ๓. ด้านการอบรมเยาวชน ๔. ด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ๕. ด้านการร่วมกับสถานศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการ ๖. ด้านการจัดทำทะเบียนผู้เข้าร่วมกิจกรรม ๗. ด้านการพัฒนาเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน ๘. ด้านการจัดค่ายคุณธรรม ๙. ด้านการประเมินผลกลุ่มเป้าหมายร่วมกับสถานศึกษา
ดร.สิน งามประโคน และคณะ, (๒๕๔๖)	แนวทางในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมแก่นิสิตนักศึกษาที่เด่นชัด คือ ๑. พ่อแม่ให้การอบรมสั่งสอน ช่วยชี้แนะพฤติกรรมของตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย ๒. กลุ่มเพื่อนมีส่วนช่วยชักจูงใจให้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ดี ๓. ควรมีการแนะนำต้นแบบที่ดี หรือแบบอย่างที่ดีแก่นิสิตนักศึกษา ๔. ควรจัดกิจกรรมให้มีการยกย่องส่งเสริมคนดี และว่ากล่าวตักเตือน เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในสถานศึกษา
อมรา รอดดารา, (๒๕๔๖)	ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นวิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาธรรมวิทยา และความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๔๕ ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ ๑. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแนวคิดเรื่องสามัญลักษณ์ของผู้เรียนหลังจากเรียนจบ แล้วมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนเรียนเป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ ๒. ผู้เรียนส่วนใหญ่พึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนที่เน้นวิธีคิดแบบสามัญ ลักษณ์และกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นทั้งในชั้นเรียนและนอกสถานที่

ตารางที่ ๒.๘ แสดงสรุปผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน (ต่อ)

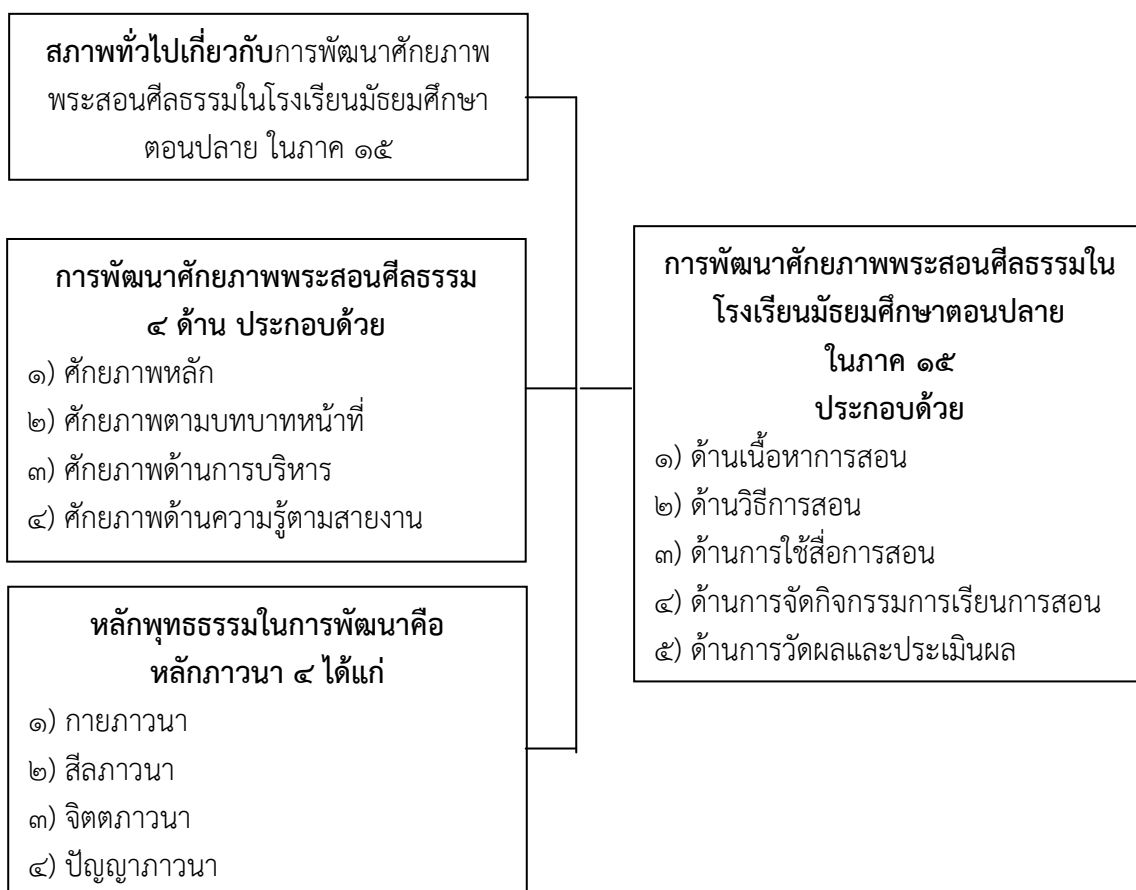
นักวิชาการ/นักวิจัย	ผลการวิจัย
ประมุข สารพันธ์, ดร., (๒๕๕๓)	การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เชี่ยวชาญ เห็นว่า คณะสงฆ์ควรพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายการศึกษาที่ให้สิทธิสถาบันพระพุทธศาสนาจัดการศึกษาได้ รูปแบบการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและแผนกบาลีที่เหมาะสมในระดับมาก ซึ่งควรจะนำมาใช้ในการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ได้แก่รูปแบบที่เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนวิชานักธรรม-บาลี และวิชาสามัญควบคู่กันไปตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ ถึงระดับปริญญาเอก
ฉันท ชาติทอง, ผศ. ดร., (๒๕๕๔)	การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า โมเดลเชิงสาเหตุ รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาเป็น การศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผลการตรวจสอบ สามารถอธิบาย ในเรื่องของทักษะทางปัญญาได้ว่ารับ อิทธิพลจากความสามารถในการคิดวิเคราะห์มากกว่าความสามารถในการ แก้ปัญหา และขั้นตอนการจัดระบบความคิดสู่สมองมีอิทธิพลต่อทักษะการ คิดมากที่สุด และหลังจากใช้รูปแบบการเรียนการสอนแล้ว นักศึกษามี ทักษะทางปัญญาสูงขึ้น
เอี่ยมอร ชลวร, (๒๕๕๔)	การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ” ผลการศึกษาพบว่าความรู้ มี ๒ ประเภท คือ ความรู้ฝังลึกในตัวคน (tacit knowledge) และความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge) โดยผู้วิจัยเห็นว่าหลักธรรมที่โดดเด่นใน พระพุทธศาสนาที่ทำให้เกิดกระบวนการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาได้ ยาวนานมีอยู่ ๔ หมวดคือ (๑) การใช้หลักไตรสิกขา ในการทำให้สังคมเกิด ความสามัคคี (๒) การสร้างกระบวนการเรียนรู้จากภายในด้วยหลักสาราณีย ธรรม (๓) กระบวนการจัดการสังคีติ ร้อยกรองพระธรรมและพระวินัยให้ เป็นหมวดหมู่ เพื่อถ่ายทอดการนำไปใช้(๔) กระบวนการสร้างสังคมแห่งสงฆ์ อันได้แก่การมีพระวินัย

ตารางที่ ๒.๘ แสดงสรุปผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน (ต่อ)

นักวิชาการ/นักวิจัย	ผลการวิจัย
บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์, (๒๕๕๐)	<p>การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะด้านการเตรียมการสอนและการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นอาจารย์นิเทศก์กับนักศึกษาครูเกี่ยวกับ สมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู ทั้ง ๓ ด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕</p> <p>๒. พัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการจัดการความรู้ ซึ่งได้รับการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญที่ระดับมากที่สุด</p>

๒.๗ กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ผู้วิจัยสามารถนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้คือ

แผนภาพที่ ๔.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษา “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕” โดยมีระเบียบวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยหลัก และศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานวิจัยสนับสนุน

๑) งานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) กับผู้เชี่ยวชาญ

๒) งานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เชิงสำรวจ (Survey Research) ใช้วิธีการศึกษาวิจัยจากแบบสอบถามกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

งานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕” ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการจัดเก็บข้อมูล ดังนี้

๓.๒.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญไว้ ๓ กลุ่ม คือ

กลุ่มที่ ๑ กลุ่มผู้บริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในภาค ๑๕ วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี จำนวน ๖ รูป/คน ได้แก่

๑. พระปิยทัสสี เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี(ธ) รองประธาน โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดอมรินทราราม ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

๒. พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิต) รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี กรรมการและเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม ตำบลแพ่งพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

๓. นางสาวนิลุบล รังสี ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม

๔. พระมหาเกรียงศักดิ์ ฐิริวิฑฒโก กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

๕. พระปลัดไพบูลย์ ญาณวิบุโล หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม

๖. พระมหาประสาน โชติโก หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดราชบุรี กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเขาวัง (พระอารามหลวง) ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

กลุ่มที่ ๒ กลุ่มพระสอนศีลธรรม ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในภาค ๑๕ จำนวน ๖ รูป ได้แก่

๑. พระปัญญา อรุโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดแก่นจันทน์เจริญ ตำบลบางพรหม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม

๒. พระปลัดกฤษฎา จนทสุวณโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดลาดเป้ง ตำบลนางตะเคียน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

๓. พระมหาอุทัย ปญญาปภาโส พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

๔. พระมหาพิพัฒพงศ์ จิตธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

๕. พระปลัดวอน วรธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดดอนทราย ตำบลทับค้าง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี

๖. พระครูวิจิตรธรรมวิภัง พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดบุษยะบรรพต ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

กลุ่มที่ ๓ กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ในภาค ๑๕ จำนวน ๖ ท่าน ได้แก่

๑. ดร.บัณฑิตย์ สิมปนชัยพรกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนถาวรานุกูล ตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

๒. นายธัตถพล คชสาร ผู้อำนวยการโรงเรียนศรัทธาสมุทร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

๓. นางวิไล ออกกิจวัตร ผู้อำนวยการโรงเรียนท้ายหาด ตำบลท้ายหาด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

๔. นายยอดเพชร งามคง ผู้อำนวยการโรงเรียนเทพสุวรรณชาฎวิทยุ ตำบลท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๕. นายสมเกียรติ รั้วมัน ผู้อำนวยการโรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย ตำบลอัมพวา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๖. นายนิรันดร์ วงษ์จิว ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม ตำบลลาดใหญ่
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

รวมทั้งสิ้น ๑๘ รูป/คน

**๓.๒.๒ ผู้เชี่ยวชาญ ในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
จำนวน ๑๒ ท่าน ได้แก่**

๑. พระศรีธรรมภาณี ผู้อำนวยการสำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

๒. พระครูพิศิษฐ์ประชานาถ (นนทियो) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดอินทาราม
ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๓. พระเอกลักษณ์ อชิโต พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่
อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม

๔. รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. พระอุดมสิทธินายก, รศ.ดร. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย

๖. พระมหาภคกษฎา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗. พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา
รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๘. ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬ
าลงกรณราชวิทยาลัย

๙. ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณิต อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๑๐. ผศ.ดร. อุทัย สติมัน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

๑๑. ดร.อำนาจ บัวศิริ อธิการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๑๒. ดร.ประเสริฐ ธิลาว อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓.๒.๓ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ใน
ภาค ๑๕ รวม ๔ จังหวัด ดังนี้คือ

๑. จังหวัดราชบุรี	จำนวน	๒๖๙	รูป
๒. จังหวัดเพชรบุรี	จำนวน	๑๖๔	รูป
๓. จังหวัดสมุทรสงคราม	จำนวน	๑๐๑	รูป
๔. จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	จำนวน	๑๕๗	รูป

รวมทั้งสิ้นจำนวน ๖๙๑ รูป^๑

๓.๒.๔ กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ได้จากสูตรของ Taro Yamane^๒ ซึ่งใช้ระดับความความคลาดเคลื่อนที่ ๐.๐๕ ดังนี้

สูตรคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamana) ในกรณีที่ทราบจำนวนประชากร คือ

$$n = \frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย n = จำนวนประชากรทั้งหมด
 e = ความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้
 N = จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
 ประชากรทั้งหมด ๖๙๑ รูป เมื่อแทนค่าในสูตรจะได้ดังนี้

$$n = \frac{691}{1 + 691 \times (0.0025)}$$

$$n = \frac{691}{1 + 1.7275}$$

$$n = \frac{691}{2.7275}$$

$$n = 253.34$$

เพราะ กลุ่มตัวอย่าง เท่ากับ ๒๕๓ คน

^๑โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, สถิติพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, [ออนไลน์],แหล่งที่มา: <http://www.krupra.net>, [๒๖ มีนาคม ๒๕๖๐].

^๒ธานินทร์ ศิลป์จารุ, การวิเคราะห์และวิจัยข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS, พิมพ์ครั้งที่ ๙, (กรุงเทพมหานคร : บิซิเนสเซอร์แอนดี้ดี, ๒๕๕๑), หน้า ๔๕.

การใช้สูตรคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamana) โดยมีพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ จำนวน ๖๙๑ รูป จึงได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ๒๕๓ คน ทำการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) โดยแบ่งประชากรทั้งหมดออกเป็น ๔ กลุ่ม แล้วจึงแบ่งจำนวนเป็นตัวอย่างที่กำหนดไว้ ๒๕๓ คน เพื่อมิให้การสุ่มตกไปอยู่กับบุคคลอื่น หรือไม่กระจายให้เกินไปตามสัดส่วนของประชากรที่ควรเป็นจากนั้นจึงใช้การสุ่มแบบง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อสุ่มตัวอย่างจากบุคคลที่เกี่ยวข้องตามขนาดตัวอย่างที่ได้จากการคำนวณรายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๓.๑

ตารางที่ ๓.๑ แสดงประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

(n=๒๕๓)

แห่งที่	พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕	ประชากร	
		บรรพชิต (รูป)	กลุ่มตัวอย่าง (รูป)
๑	พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดราชบุรี	๒๖๙	๙๕
๒	พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดเพชรบุรี	๑๖๔	๖๐
๓	พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดสมุทรสงคราม	๑๐๑	๓๖
๔	พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์	๑๕๗	๖๒
รวม		๖๙๑	๒๕๓

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๓.๑ เครื่องมือสำหรับงานวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่

๑) แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In Depth Interview) แบ่งออกเป็น ๓ ตอน คือ ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่ ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ฉายา/นามสกุล ตำแหน่งหน้าที่/การงาน ปัจจุบัน สถานที่สัมภาษณ์ ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ เดือน พ.ศ. ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ มีคำถามจำนวน ๖ ข้อ ดังนี้

๑. ท่านคิดว่า การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการพัฒนาพระสอนศีลธรรม ด้านการติดตามประเมินผล เป็นอย่างไร ?

๒. ท่านคิดว่า จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ในปัจจุบันเป็นอย่างไร ?

๓. ท่านคิดว่า สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไข ในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ มีอะไรบ้าง ?

๔. ท่านคิดว่า ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ ในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ คืออะไร ?

๕. ท่านคิดว่า หลักพุทธธรรมที่เหมาะสม และควรนำมาบูรณาการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ เป็นอย่างไร ?

๖. กระบวนการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ เป็นอย่างไร ?

๒) แนวคำถามในการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จะเป็นไปในลักษณะของการประชุมกลุ่มเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงและข้อมูลตรงตามที่กำหนดไว้ หรือเป็นข้อค้นพบใหม่ ซึ่งเกิดจากการสนทนา โดยมีประเด็นปัญหาที่เจาะจงกับกลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวนทั้งสิ้น ๑๒ รูป/คน ทั้งนี้กลุ่มประชากรที่กล่าวมาได้รับการคัดเลือกตามเกณฑ์ที่กำหนดเรียบร้อยแล้ว ดังนั้นการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จึงเป็นไปในลักษณะของการสนทนาแลกเปลี่ยนระดับปฏิบัติการซึ่งกันและกัน ดังนี้

๑. กระบวนการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการพัฒนา

๒. กระบวนการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการฝึกอบรม

๓. กระบวนการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการเรียนการสอน

๓.๓.๒ เครื่องมือสำหรับงานวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยมีขั้นตอน ลักษณะ และการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๑) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑ ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ จากเอกสาร และผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยเอาไว้

๒ กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓ กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาคุณุณิพนธ์

๔ สร้างเครื่องมือ

๕ นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาคุณุณิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖ นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่างประชากรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗ ปรับปรุงแก้ไข

๘ จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๒) ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามกรอบของทราบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา ระดับการศึกษาสามัญ ประสบการณ์ในการสอนศีลธรรม ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับปฏิบัติการของพระสอนศีลธรรมที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ใน ๓ ด้าน คือ

ด้านที่ ๑ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ **คุณลักษณะพื้นฐาน (Underlying Characteristic or Attribute) ประกอบด้วย** ๑) แรงผลักดันเบื้องต้น หรือ แรงจูงใจ (Motives) ๒) อุปนิสัย (Trait) ๓) ภาพลักษณ์แห่งตน (Self concept) เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทัศนคติ (Attitude) ค่านิยม (Value) และภาพลักษณ์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง (Self image) ๔) ความรู้ (Knowledge) ๕) ทักษะ (Skill)

ด้านที่ ๒ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ **ประเภทของสมรรถนะในการทำงาน ประกอบด้วย** ๑) สมรรถนะหลัก (Core Competency: CC) ๒) สมรรถนะตามบทบาทหน้าที่ (Functional Competency: FC) ๓) สมรรถนะด้านการบริหาร (Management Competency: MC) ๔) ความรู้ตามสายงาน (Job Competency: JC)

ด้านที่ ๓ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับ **หลักพุทธธรรมในการพัฒนา คือ หลักภาวนา ๔ ได้แก่** ๑) กายภาวนา ๒) สीलภาวนา ๓) จิตตภาวนา ๔) ปัญญาภาวนา

ด้านที่ ๔ เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ประกอบด้วย ๑) ด้านเนื้อหาการสอน ๒) ด้านวิธีการสอน ๓) ด้านการใช้สื่อการสอน ๔) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ๕) ด้านการวัดผลและประเมินผล

ซึ่งเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง มีระดับปฏิบัติการอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง มีระดับปฏิบัติการอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง มีระดับปฏิบัติการอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง มีระดับปฏิบัติการอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง มีระดับปฏิบัติการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยยึดเกณฑ์^๓ ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐ หมายถึง ระดับปฏิบัติการมากที่สุด

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙ หมายถึง ระดับปฏิบัติการมาก

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙ หมายถึง ระดับปฏิบัติการปานกลาง

^๓ประกอบ กรรณสูตร, สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ด่านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๐๘.

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙ หมายความว่า ระดับปฏิบัติการน้อย
 ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙ หมายความว่า ระดับปฏิบัติการน้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทาง
 ในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ซึ่งเป็นคำถาม
 แบบปลายเปิด (Open Ended Question)

๓) การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาฯ ศึกษานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบ
 เครื่องมือที่สร้างไว้

๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอ
 ประธานและกรรมการที่ปรึกษาฯ ศึกษานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ
 แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม จำนวน ๕ ท่าน

๑. ผศ.ดร.พิเชฐ ทังโต อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. อาจารย์ พระมหาสุวัฒน์ สุวัฒน์ ดร. อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์
 คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. พระปลัดระพี นพพิลาโร, ผศดร. อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะ
 สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. ผศ.ดร.อนุวัต กระจ่าง อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะ
 สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕. อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะ
 สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระและโครงสร้างของคำถาม รูปแบบของ
 แบบสอบถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความ
 สอดคล้องตามวัตถุประสงค์รายข้อ (Index of Item-objective Congruence : IOC)^๔ ได้ค่าดัชนี
 ความสอดคล้องตั้งแต่ ๐.๘ ถึง ๑.๐

๓. หาความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไข
 แล้ว ไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มประชาชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน
 เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค
 (Cronbach)^๕ ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๘๘๘

๔. นำแบบสอบถามที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาฯ
 ศึกษานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและจัดพิมพ์แบบสอบถามเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการวิจัย

^๔พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร., ระเบียบวิธีวิจัยทางการจัดการเชิงพุทธ,
 (พระนครศรีอยุธยา : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๑), หน้า ๒๒๔-๒๒๖.

^๕Lee J. Cronbach, *Essentials of Psychological Testing*, 4th ed., (New York : Harper &
 Row, 1971), p.67.

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔.๑ งานวิจัยเชิงคุณภาพ สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดังนี้

๑) การวิเคราะห์เชิงเอกสาร ศึกษาจากเอกสารต่างๆ ดังนี้

(๑) ข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสืออ้างอิงทางพระพุทธศาสนาต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก (ภาษาบาลี) ฉบับ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๐๐, พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ

(๒) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยการรวบรวมจากหนังสือวารสารบทความ งานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ตลอดจนข้อมูลทางสถิติที่รวบรวมโดยหน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาและแหล่งข้อมูลที่เป็นที่ยอมรับ

อนึ่ง ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรม งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนบทความ งานวิจัยในวารสาร สิ่งพิมพ์ต่างๆ แล้ว ทำให้เห็นกรอบแนวคิด ประเด็นปัญหาของการวิจัย จากเอกสารที่ได้มีการทบทวนก่อนหน้านี้นี้ หลังจากที่ได้ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียดแล้ว ผู้วิจัยได้สร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย และจากการทบทวนวรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการจัดเก็บข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

(๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่าง โดยให้แบบสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) แยกระหว่างกลุ่มผู้บริหารและผู้ปฏิบัติให้ตรงกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการ

(๒) ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ จำนวนอย่างน้อย ๕ ท่าน เช่น ด้านการพัฒนาสังคม ด้านการบริหารจัดการ เป็นต้น ในการตรวจเครื่องมือการวิจัยว่ามีความเที่ยงตรงและสามารถใช้ในการเก็บข้อมูลได้หรือไม่

(๓) ติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บริหาร หรือหัวหน้างานกลุ่มเป้าหมาย และเวียนหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้บริหาร หัวหน้าหน่วยงานต่างๆ ที่จะเข้าสัมภาษณ์

(๔) นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานที่เป็นกลุ่มเป้าหมายโดยกำหนดวันที่จะไปขอสัมภาษณ์ด้วยตนเอง

(๕) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสัมภาษณ์แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

๒) การสัมภาษณ์ (Interview)

การวิจัยครั้งนี้ใช้ทั้งการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรทั้งหมด จึงมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

(๑) ขั้นตอนเตรียมการสัมภาษณ์ ได้แก่ ก่อนลงสนามเพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เริ่มต้นด้วยการนัดหมายวันเวลาที่จะสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง พร้อมกับขอ

เอกสารต่างๆ เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ พร้อมกันนั้น ผู้วิจัยจะต้องศึกษาประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล เตรียมและศึกษาวิธีใช้เครื่องบันทึกเสียง เตรียมสมุดจดบันทึกและอุปกรณ์ต่างๆ ให้พร้อมก่อนดำเนินการสัมภาษณ์

(๒) **ขั้นดำเนินการสัมภาษณ์** ได้แก่ ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะสนทนาสร้างความคุ้นเคยกับผู้ให้สัมภาษณ์ แจ้งวัตถุประสงค์ของการสัมภาษณ์ อธิบายเหตุผลและขออนุญาตใช้เครื่องบันทึกเสียงในขณะที่สัมภาษณ์ ขออนุญาตใช้กล้องถ่ายรูปเพื่อใช้อ้างอิงในการสัมภาษณ์ รวมทั้งแจ้งให้ทราบว่าข้อมูลต่างๆ ที่บันทึกเสียงไว้ผู้วิจัยจะเก็บไว้เป็นความลับ หากผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ประสงค์ที่จะให้บันทึกเสียงในช่วงใด ผู้วิจัยก็จะไม่บันทึกเสียงเลย

๓) การสนทนากลุ่ม (Focus group Discussion)

วัตถุประสงค์ของการจัดสนทนากลุ่มเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลตามประเด็นกรอบแนวคิดที่ได้กำหนดไว้ในเบื้องต้น เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎี เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากร จำนวนทั้งสิ้น ๑๒ รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยจะได้ทำการสนทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการตามระเบียบวิธี ดังต่อไปนี้

(๑) การนัดหมายวันเวลาจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยจะทำการนัดหมายวันเวลาที่จัดกิจกรรมสนทนาดังกล่าว

(๒) หลังจากตกลงตั้งที่นัดหมายแล้ว คณะผู้วิจัยจะเดินทางไปยังพื้นที่กลุ่มเป้าหมายก่อนอย่างน้อย ๑ วัน ทั้งนี้เพื่อเตรียมความพร้อมของการจัดกิจกรรมสนทนากลุ่ม

(๓) ดำเนินการจัดสนทนากลุ่ม โดยที่คณะผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินรายการของกิจกรรม

(๔) ขณะสนทนากลุ่ม มีการบันทึกการดำเนินกิจกรรมด้วยเครื่องบันทึก (Recorder) และภาพ (Camera)

(๕) สรุปผลจากการสนทนากลุ่ม

๓.๔.๒ งานวิจัยเชิงปริมาณ สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดังนี้

๑) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยให้แบบสอบถาม (Questionnaire) ตรงตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการแจกแบบสอบถาม

๒) ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ จำนวนอย่างน้อย ๕ ท่าน เช่น ด้านการพัฒนาสังคม ด้านการบริหารจัดการ เป็นต้น ในการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัยว่ามีความเที่ยงตรงและสามารถใช้ในการเก็บข้อมูลได้หรือไม่

๓) ติดต่อขอหนังสือจากหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บริหาร หรือหัวหน้างานกลุ่มเป้าหมาย และเวียนหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้บริหาร หัวหน้าหน่วยงานต่างๆ ที่จะเข้าแจกแบบสอบถาม (Questionnaire)

๔) นำส่งหนังสือขออนุญาตและขอความร่วมมือถึงผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานที่เป็นกลุ่มเป้าหมายโดยกำหนดวันที่จะไปขอแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ด้วยตนเอง

๕) ตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของแบบสอบถาม (Questionnaire) แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๕.๑ การวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยเชิงคุณภาพ สามารถดำเนินการดังนี้

๑) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

๒) ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อมูลเชิงคุณภาพได้นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์เชิงทฤษฎี

๓) การตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูล ในขั้นแรกผู้วิจัยได้ตรวจสอบว่าได้ข้อมูลเพียงพอแล้วหรือยัง ข้อมูลนั้นได้ตอบปัญหาของการวิจัยแล้วหรือไม่ หากผู้วิจัยพบว่าได้ข้อมูลที่ไม่ตรงกัน ผู้วิจัยจะตรวจสอบว่าข้อมูลที่แท้จริงเป็นอย่างไร ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกวิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ใช้กันมากในการวิจัยเชิงคุณภาพคือการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ดังต่อไปนี้

(๑) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ วิธีการตรวจสอบ คือ การตรวจสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่มาที่จะพิจารณาในการตรวจสอบได้แก่ ๑) แหล่งเวลา ถ้าเวลาต่างกันข้อมูลที่ได้รับจะเหมือนกันหรือไม่ ๒) แหล่งสถานที่ ถ้าสถานที่ต่างกันข้อมูลที่ได้รับจะเหมือนกันหรือไม่ ๓) แหล่งบุคคล ถ้าบุคคลผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนไปข้อมูลจะเหมือนเดิมอยู่อีกหรือไม่

(๒) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยลงไปเก็บแต่ละครั้งจะแตกต่างกันอย่างไร ในกรณีที่ไม่แน่ใจในคุณภาพของผู้รวบรวมข้อมูลสนาม ผู้วิจัยได้ปรับเปลี่ยนตัวผู้วิจัยให้มีหลายคนขึ้น

(๓) การตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation) คือ การตรวจสอบว่า ถ้าใช้แนวคิดทฤษฎีที่แตกต่างไปจากเดิมจะทำให้การตีความข้อมูลแตกต่างกันมากน้อยเพียงใด

(๔) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Methodology Triangulation) คือ การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน เช่น ใช้วิธีการสังเกตควบคู่กับการซักถามพร้อมกัน นั่นก็คือการศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วยตัวเอง

(๕) การสร้างบทสรุปและการพิสูจน์บทสรุป เป็นการนำแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยต่างๆ ทางวิชาการ มาสร้างเป็นบทสรุปร่วมกับข้อมูลที่เชื่อถือได้อีกครั้งหนึ่ง โดยเน้นความเชื่อมโยง เพื่อนำไปสู่การพิสูจน์ที่เป็นรูปธรรมและตรงต่อข้อเท็จจริงที่ปรากฏ

๓.๕.๒ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลของงานวิจัยเชิงปริมาณ สามารถดำเนินการดังนี้

๑) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) เป็นหลักโดยการดำเนินการขั้นแรก คือ นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้ จำนวน ๒๕๓ ชุด นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสำรวจ (Editing) แล้วดำเนินการลงรหัสตามคู่มือการลงรหัส (Code Book) หลังจากนั้นได้มีการตรวจสอบแบบสำรวจเพื่อความถูกต้องอีก ๑ ครั้ง แล้วจึงดำเนินการถ่ายรหัสดังกล่าวลงในแบบฟอร์มถ่ายข้อมูล (Transfer Sheet) บรรจุข้อมูลลงในคอมพิวเตอร์ และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าทางสถิติ

๒) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้นผู้วิจัยหาความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นและตัวแปรตามโดยใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เสนอข้อมูล ดังนี้

(๑) สถานภาพส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

(๒) ข้อมูลเกี่ยวกับระดับปฏิบัติการของพระสงฆ์ และประชาชน ที่มีต่อการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ใช้การวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : S.D.)

(๔) การทดสอบสมมติฐานในการวิจัยใช้การวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และ p-value

(๓) ข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด นำมาจับกลุ่มคำตอบวิเคราะห์รายข้อวิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis techniques) นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงประกอบตาราง

(๔) เกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ มีดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๔.๕๐-๕.๐๐	หมายความว่า	ระดับปฏิบัติการมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓.๕๐-๔.๔๙	หมายความว่า	ระดับปฏิบัติการมาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๒.๕๐-๓.๔๙	หมายความว่า	ระดับปฏิบัติการปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๕๐-๒.๔๙	หมายความว่า	ระดับปฏิบัติการน้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๑.๐๐-๑.๔๙	หมายความว่า	ระดับปฏิบัติการน้อยที่สุด

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) และงานวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งศึกษาทฤษฎี แนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ผลการวิจัยแบ่งออกเป็น ๔ ตอน ดังนี้

๔.๑ สภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

๔.๒ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

๔.๓ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

๔.๔ องค์ความรู้จากการวิจัย

๔.๑ สภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

จากการลงพื้นที่วิจัยในภาค ๑๕ ประกอบด้วย จังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ซึ่งประกอบด้วย พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดราชบุรี จำนวน ๒๖๙ รูป จังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๑๖๔ รูป จังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน ๑๐๑ รูป และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน ๑๕๗ รูป รวมทั้งสิ้นจำนวน ๖๙๑ รูป ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มที่ ๑ ผู้บริหารโครงการ ได้แก่ ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี เลขาธิการ หัวหน้าครูพระสอนศีลธรรมประจำจังหวัด จำนวน ๖ รูป/คน กลุ่มที่ ๒ พระสอนศีลธรรม ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ จำนวน ๖ รูป และกลุ่มที่ ๓ ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๑๕ จำนวน ๖ คน รวมทั้งสิ้น ๑๘ รูป/คน ถึงประเด็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ใน ๕ ประเด็นสำคัญคือ สภาพทั่วไปด้านเนื้อหาการสอน สภาพทั่วไปด้านวิธีการสอน สภาพทั่วไปด้านการใช้สื่อการสอน สภาพทั่วไปด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และสภาพทั่วไปด้านการวัดผลและประเมินผล ผลการวิจัยพบว่า

๔.๑.๑ สภาพทั่วไปด้านเนื้อหาการสอน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ จำนวน ๑๘ รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

๑) มีการสนับสนุนให้มีการศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนา ด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ แก่พุทธศาสนิกชนทุกระดับวัย เน้นการศึกษาเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ให้ระบบการศึกษาเป็นระบบที่มีความหมายต่อการดำเนินชีวิต จัดให้มีระบบส่งเสริมยกย่องเชิดชูที่เหมาะสม^๑

๒) จัดทำมาตรการในการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกแผนก โดยให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประสานกับสถานศึกษา เพื่อให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถเข้าไปแนะแนวการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกแผนก โดยมีกลุ่มเป้าหมายหลักคือ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ ๖ และมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เพื่อให้เข้ามาสู่ระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ให้มากยิ่งขึ้น^๒

๓) มีการส่งเสริมให้วัดและสถานศึกษาจัดให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษา ด้วยวิธีการที่หลากหลาย สนับสนุนและอำนวยความสะดวกในเข้าสอบธรรมศึกษา รวมทั้งให้มีระบบการยกย่องเชิดชูเกียรติที่เหมาะสม ทั้งแก่ผู้เข้าสอบ สถานศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น ๆ^๓

๔) รัฐบาลมีนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินโดยได้ดำเนินการปฏิรูปด้านต่างๆ การส่งเสริมความสามัคคีและความสามัคคีของประชาชนในชาติ ซึ่งนโยบายด้านการศึกษาและเรียนรู้ การทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม อีกทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๑ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน เพื่อพัฒนาคุณภาพคนไทยทุกกลุ่มวัยให้มีความพร้อมทั้งทางกาย ใจ สติปัญญา มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึก ในวัฒนธรรมที่ดีงามและรู้คุณค่าความเป็นไทย มีโอกาสและสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิต มีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนเป็นพลังทางสังคมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ^๔

๕) กระทรวงศึกษาธิการได้นำนโยบายดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ โดยดำเนินการขับเคลื่อนและกำกับดูแลการปฏิบัติตามนโยบายเร่งด่วน มีการศึกษา วิเคราะห์หลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ plugged ค่านิยมหลัก ๑๒ ประการ ซึ่ง กระทรวงได้ร่วมมือกับสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการลงนามบันทึกความร่วมมือการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษา เพื่อเป็นการส่งเสริมสนับสนุนพระพุทธศาสนาในสถานศึกษาด้วยกิจกรรมการเรียนการสอนธรรมศึกษาและครูพระสอน

^๑ สัมภาษณ์ พระปิยทัสสี, เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี(ธ) รองประธาน โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดอมรินทราราม ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^๒ สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิตโต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี กรรมการและเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^๓ สัมภาษณ์ นางสาวนิลบล รังสี, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^๔ สัมภาษณ์ พระมหาเกรียงศักดิ์ ภูริวฑฒโก กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ศีลธรรม เป็นการปลูกจิตสำนึกให้เด็กและเยาวชนได้พัฒนากระบวนการคิด ทักษะ ความสามารถ อยากรอบด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา การปลูกฝังค่านิยม ๑๒ ประการ รวมทั้งการเรียนรู้ประสบการณ์จากการจัดกิจกรรมฝึกปฏิบัติอย่างเหมาะสมในแต่ละช่วงวัย และการวางพื้นฐานเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข จากความมุ่งหวังดังกล่าว จึงได้นำไปจัดทำแผนปฏิบัติการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๕๘ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ เรียนหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นตรี โดยบูรณาการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและพัฒนาต่อเนื่องในระดับมัธยมศึกษาจนสำเร็จตามหลักสูตรธรรมศึกษาชั้นเอก ตามวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในด้านหลักธรรม พุทธประวัติ พระวินัย ตลอดจนการฝึกแต่งแก้กระทู้ธรรมและนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อความผาสุกและความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้ดำรงอยู่ในจิตใจของประชาชนชาวไทยตลอดไป หลังจากนั้น กระทรวงศึกษาธิการจะมีการกำหนดการอบรมครู พระสอนธรรมศึกษาทั่วประเทศ จำนวน ๒๐,๐๐๐ รูป ในเดือนมกราคม ๒๕๕๘ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเรียนการสอน และในวันที่ ๔ มีนาคม ๒๕๕๘ ซึ่งตรงกับวันมาฆบูชา เจ้าคณะจังหวัดและผู้บริหารสถานศึกษาจะลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ในการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาพร้อมกันทั่วประเทศ เพื่อให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการที่จะเปิดการเรียนการสอนธรรมศึกษาในปีการศึกษา ๒๕๕๘ โครงการดังกล่าวจะเป็นสัญญาแห่งการเริ่มต้นการเรียนการสอนธรรมศึกษาในสถานศึกษาและสร้างความปรองดองสมานฉันท์ของคนในชาติต่อไป^๕

๖) ยังขาดขั้นตอนหรือกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน การบริหารจัดการยังขาดความเป็นเอกเทศ มีการบริหารจัดการตามรูปแบบเฉพาะของแต่ละสำนักศาสนศึกษา ไม่เป็นไปในรูปแบบเดียวกัน ขาดเป้าหมายในการพัฒนาการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมอย่างชัดเจน ขาดคณะกรรมการชุดใหญ่ในการบริหารจัดการโครงสร้างของสำนักศาสนศึกษาระดับจังหวัด ระดับอำเภอ^๖

๗) หลักสูตรของธรรมศึกษามีจำนวนมาก ไม่สามารถสอนได้ครบตามเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน เนื้อหาของธรรมศึกษามีลักษณะที่คล้ายกับหลักสูตรของนักธรรม ซึ่งมีความยากสำหรับนักเรียนนักศึกษา ขาดการวัดผลและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ระบบการสอบวัดผลไม่เอื้ออำนวยต่อนักเรียนผู้เข้าสอบ^๗

๘) ในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้น เน้นการพัฒนาคนให้มีความรู้คู่คุณธรรม โดยการพัฒนาทั้งคุณวุฒิ คุณธรรม และคุณภาพ ควบคู่กันไป การจะเป็นสำนักศาสนศึกษาที่เป็นเลิศได้นั้นผู้บริหารระดับสูงมีความสำคัญสูงสุด ในการวางนโยบาย กำหนดวิสัยทัศน์ของสำนักศาสนศึกษา

^๕ สัมภาษณ์ พระปลัดไพบูลย์ ญาณวิบุโล หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^๖ สัมภาษณ์ พระมหาประสาน โชติโก หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดราชบุรี กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเขาวัง (พระอารามหลวง) ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^๗ สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดแก่นจันทร์เจริญ ตำบลบางพรหม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ของตน ตลอดถึงมีการบริหารจัดการที่ดี ด้านครูผู้สอนนั้นต้องสร้างแรงจูงใจให้แก่ครูผู้สอน เช่น การมีค่านิยมที่ถวายเป็นชีวิตจิตใจ มีสวัสดิการให้แก่ครูผู้สอน ตลอดถึงการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานให้แก่ครูผู้สอน การพัฒนาครูผู้สอนให้เป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งนี้เจ้าคณะผู้ปกครองต้องจัดโครงการอบรมถวายความรู้ให้แก่ผู้บริหารระดับสูง เจ้าสำนักศาสนศึกษาทุกระดับ และครูผู้สอนเพื่อทำความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติร่วมกัน เพื่อพัฒนาสู่สำนักศาสนศึกษาที่เป็นเลิศในอนาคต ด้านนักเรียนนั้นต้องเน้นให้นักเรียนอ่านออกเขียนได้ เพราะนักเรียนส่วนใหญ่ยังขาดทักษะพื้นฐานทางการเขียนและการอ่านภาษาไทยอย่างมาก^๙

๙) การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ในจังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ต้องจัดทำแผนในการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน โดยจำเป็นต้องศึกษาถึงบริบทของชุมชน วิถีชีวิตของแต่ละครอบครัวอย่างชัดเจน ซึ่งการดำเนินชีวิตในปัจจุบันนี้ ส่งผลต่อการดำเนินการจัดกิจกรรมพอสมควร บางกิจกรรมจำเป็นต้องเชิญผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัวร่วมด้วย บางครอบครัวก็ไม่สามารถให้ความร่วมมือได้ เพราะภาระการประกอบอาชีพหรือการงาน ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) ต้องกำหนดแผนและนโยบายร่วมกัน ๒) ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกัน ๓) ต้องมีการติดตามและประเมินผล ๔) ต้องประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน ๕) บูรณาการตามหลักอริยสัจ ๔ ๖) ตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ๗) จัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับทุกฝ่าย และ ๘) ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี^๙

๑๐) ปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ในจังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารจัดการ พบว่า งบประมาณในการจัดกิจกรรมวิถีพุทธมีน้อย ไม่เพียงพอ, บุคลากรบางกลุ่มยังขาดขาดความสนใจที่จะให้ความสำคัญกับเรื่องวิถีพุทธ, บุคลากรยังขาดความเข้าใจในระเบียบวิถีปฏิบัติเกี่ยวกับการบริหารวิถีพุทธและความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน, การติดตามความก้าวหน้าและการประเมินผลเป็นระยะๆ ยังมีน้อย และขาดการสื่อสารกับบุคลากรในโรงเรียนให้รับรู้และปฏิบัติตามแนววิถีพุทธได้อย่างถูกต้อง^{๑๐}

๑๑) ข้อเสนอแนะในการบริหารจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ในจังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการบริหารจัดการ พบว่า ต้องขอความร่วมมือจากทุกฝ่าย ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครอง ชุมชน วัด ต้องร่วมกันกำหนดแนวทางในการบริหารจัดการอย่างชัดเจนและเป็นระบบ, ต้องกำหนดให้เป็นนโยบายที่สำคัญของสถานศึกษาที่ต้องดำเนินงาน, ต้องจัดการประชุมคณะกรรมการงานด้านวิถีพุทธเพื่อให้ทราบบทบาทและภารกิจ รวมทั้ง

^๙ สัมภาษณ์ พระปลัดกฤษณา จนทสุวณโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดลาดเป้ง ตำบลนางตะเคียน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐} สัมภาษณ์ พระมหาอุทัย ปญญาภาโส พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระมหาพิพัฒพงศ์ ฐิตธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ศึกษาดูงานและเข้าร่วมกิจกรรมนิทรรศการต่างๆ เกี่ยวกับวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง, ต้องมีการนิเทศติดตามผลอยู่เสมอ ทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และต้องส่งเสริมการฝึกอบรมบุคลากรให้มากขึ้นตามความเหมาะสม โดยเน้นถึงความเข้าใจและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ^{๑๑}

สรุปได้ว่า การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการบริหารจัดการนั้น ได้แก่ ๑) หลักสูตรสถานศึกษา ต้องสอดแทรกหลักพุทธธรรมเข้าไปในวิสัยทัศน์ของผู้เรียน เพิ่มเติมการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และสอดแทรกความรู้และการปฏิบัติจริงด้วยการบูรณาการพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน ๒) ผู้สอน ต้องเป็นตัวอย่าง เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับผู้เรียน ในลักษณะที่เรียกว่า “สอนให้รู้ ให้ทำ ดูอยู่ให้เป็น” อย่างสม่ำเสมอ และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน มีเมตตาธรรมอ่อนโยน อดทน อดกลั้น และเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้เรียนอยู่เสมอ และ ๓) การจัดการเรียนรู้ต้องพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ให้มีความสมดุล สมบูรณ์ทั้งทางกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) และปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยให้โอกาสผู้เรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ สอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง) รวมถึงเน้นกระบวนการให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าที่แท้จริงของสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเอง

ตารางที่ ๔.๑ สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ (สภาพทั่วไปด้านเนื้อหาการสอน)

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
		ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑) มีการสนับสนุนให้มีการศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนา ด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ	๑๘	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘
๒) จัดทำมาตรการในการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกแผนก โดยให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประสานกับสถานศึกษา	๑๖	๑, ๒, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๖, ๑๗, ๑๘
๓) มีการส่งเสริมให้วัดและสถานศึกษาจัดให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษา	๑๕	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗

^{๑๑} สัมภาษณ์ พระปลัดวอน วรธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดดอนทราย ตำบลทับค้าง อำเภอยะย้อย จังหวัดเพชรบุรี, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๑ สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ (สภาพทั่วไปด้านเนื้อหาการสอน) (ต่อ)

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๔) รัฐบาลมีนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินโดยได้ดำเนินการปฏิรูปด้านต่างๆ การส่งเสริมความสามัคคีและความสามัคคีของประชาชนในชาติ ซึ่งนโยบายด้านการศึกษาและเรียนรู้ การทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม	๑๐	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๓, ๑๘
๕) มีการศึกษา วิเคราะห์หลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ ปลุกฝังค่านิยมหลัก ๑๒ ประการ	๘	๒, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๓, ๑๘
๖) ยังขาดขั้นตอนหรือกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน การบริหารจัดการยังขาดความเป็นเอกเทศ	๒	๕, ๑๒

จากตารางที่ ๔.๑ สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ สภาพทั่วไปด้านเนื้อหาการสอน พบว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่กล่าวว่า สภาพทั่วไปด้านเนื้อหาการสอนมีการสนับสนุนให้มีการศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนา ด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ จำนวน ๑๘ ท่าน รองลงมากล่าวว่า สภาพทั่วไปด้านเนื้อหาการสอน มีจัดทำมาตรการในการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมทุกแผนก โดยให้สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดประสานกับสถานศึกษา จำนวน ๑๖ ท่าน ถัดมากกล่าวว่า สภาพทั่วไปด้านเนื้อหาการสอน มีการส่งเสริมให้วัดและสถานศึกษาจัดให้มีการเรียนการสอนธรรมศึกษา จำนวน ๑๕ คน ถัดมากกล่าวว่า สภาพทั่วไปด้านเนื้อหาการสอน รัฐบาลมีนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดินโดยได้ดำเนินการปฏิรูปด้านต่างๆ การส่งเสริมความสามัคคีและความสามัคคีของประชาชนในชาติ ซึ่งนโยบายด้านการศึกษาและเรียนรู้ การทำนุบำรุงศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม จำนวน ๑๐ ท่าน ถัดมากกล่าวว่า สภาพทั่วไปด้านเนื้อหาการสอน มีการศึกษา วิเคราะห์หลักสูตรการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนากระบวนการคิดวิเคราะห์ ปลุกฝังค่านิยมหลัก ๑๒ ประการ จำนวน ๘ ท่าน สุดท้ายกล่าวว่า สภาพทั่วไปด้านเนื้อหาการสอน ยังขาดขั้นตอนหรือกระบวนการในการจัดการเรียนการสอนที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน การบริหารจัดการยังขาดความเป็นเอกเทศ จำนวน ๒ ท่าน ตามลำดับ

๔.๑.๒ สภาพทั่วไปด้านวิธีการสอน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ จำนวน ๑๘ รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

๑) ครูผู้สอนวิชาธรรมะที่มีความรู้ และความเชี่ยวชาญ ในการจัดการเรียนการสอนมีอยู่น้อย และกระจุกตัวอยู่เฉพาะสำนักเรียนขนาดใหญ่เท่านั้น ทำให้การจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ของสำนักศาสนศึกษาเล็กๆ จึงมีรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนแบบตามมีตามเกิด หรือตามอัตภาพของสำนักศาสนศึกษานั้นๆ ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ผลที่ได้ก็ทำให้ยอดผู้เข้าสอบและสอบได้ลดน้อยลง^{๑๒}

๒) ครูผู้สอนขาดการวางแผนการเรียนการสอนที่ดี ขาดระบบการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ของเนื้อหาหรือบทเรียน ทำให้การวัดผลและประเมินการเรียนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ ต้อง พระสอนประวัติพระพุทธรูป โดยเน้นการใช้สื่อที่ผลิตขึ้นโดยภาคเอกชน เช่น ภาพยนตร์ ซีดีรอม และภาพพระพุทธรูปประวัติที่เป็นโปสเตอร์ การสอนสาระในฐานองค์ความรู้ มีจุดด้อยที่ไม่สามารถช่วยในการปรับพฤติกรรมของผู้เรียนได้โดยตรง นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพบว่า มีพระหลายคนเข้ามาในโครงการ แต่ไปสอนวิชาอื่น ที่พบมาก คือ สอนภาษาอังกฤษ และภาษาไทยซึ่งถือว่าเป็นการรับค่าตอบแทนไปใช้ในงานที่ผิดวัตถุประสงค์ และไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายโครงการ จุดเน้น (focus area) พระส่วนใหญ่ เน้นการสอนพุทธประวัติ พิธีกรรมทางศาสนา การนั่งสมาธิ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีมีคุณภาพ แต่เป็นการพลิกความคิด และพฤติกรรมในตัวตนของเยาวชนน้อยไป ผลที่ได้จึงปรากฏในพฤติกรรมการไหว้ การพูดไพเราะ มากกว่า การพลิกความคิดให้ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต^{๑๓}

๓) ครูผู้สอนขาดทักษะในการเรียนการสอน โดยเน้นการสอนแบบท่องจำมากกว่าการสอนแบบบูรณาการ คือ ในส่วนที่จำเป็นต้องท่องจำก็ต้องให้นักเรียนท่องจำ ในส่วนที่ต้องอธิบายเพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทเรียน ก็ต้องอธิบายให้มีการทดสอบความเข้าใจของนักเรียนด้วย วิธีการ พระจำนวนมาก สอนโดยการบรรยาย อาศัยตำรา และให้นักเรียนท่องจำ ข้อเท็จจริง เช่น วันวิสาขบูชา ขึ้นกี่ค่ำ วันอาสาฬหบูชา มีพระสงฆ์มาประชุมกี่รูป เป็นต้น คือ สอนแบบวิชาประวัติศาสตร์โบราณ ที่ไม่เอื้อให้เด็กเกิดการคิดวิเคราะห์ทางศีลธรรม จริยธรรม และทำให้เด็กเบื่อหน่ายในการเรียน การสอนศีลธรรมเป็นเรื่องของ “จิตพิสัย” (affective domain) มิใช่ ปัญญาพิสัย (cognitive domain) การสอนศีลธรรมต้องใช้วิธีการปรับอีคิว (EQ) มิใช่การท่องจำข้อเท็จจริง^{๑๔}

๔) ในปัจจุบันครูผู้สอนยังขาดการสนับสนุนนิเทศหรือปัจจัยสี่ ทำให้ขาดขวัญและกำลังใจในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลอย่างแท้จริง พระมีผลให้ผู้บริหาร และครู/อาจารย์ในโรงเรียนสำรวจมากขึ้น ตระหนักถึงหน้าที่ชาวพุทธ ทำบุญ ทำทาน และ

^{๑๒} สัมภาษณ์ พระปิยทัสสี, เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี(ธ) รองประธาน โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดอมรินทราราม ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๓} สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี กรรมการและเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ้อสดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๔} สัมภาษณ์ นางสาวนิลุบล รังสี, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

นำตนเอง ครอบครัวและนักเรียนเข้าวัดมากขึ้น ได้มีการทำโครงการใหม่ ๆ ขึ้น เช่น การร่วมแข่งขันตอบปัญหาธรรม การนำเด็กไปทำบุญที่วัดทุกวันศุกร์ การนั่งสมาธิก่อนสอนทุกวิชา เป็นต้น พบว่าทำให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องมีความสุข มีสติมากขึ้น ผู้ปกครอง ที่เคยห่างไกลวัด และหมกมุ่นกับอบายมุข ได้รับการชักจูงจากบุตรหลานให้ไปวัด ฟังเทศน์ ฟังธรรม และลดละเลิกอบายมุข โดยเยาวชนชักชวนบนฐานของความกตัญญูตามคำสอนของพระ การสอนของพระ จึงมีผลกระทบในทางพัฒนาสังคมโดยรวม และส่งผลต่อนโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืนระดับชาติ^{๑๕}

๕) ครูผู้สอนธรรมศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนในปัจจุบันมีอยู่น้อย ต้องอาศัยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนแต่ยังไม่เพียงพอเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณของนักเรียนที่มีอยู่ใ้ในปัจจุบัน^{๑๖}

๖) สำนักศาสนศึกษาจะต้องมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลาเพื่อมีศักยภาพที่ดีและส่งเสริมการศึกษาให้แก่ชุมชนด้วย เช่น การสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้เรียนธรรมศึกษา เป็นต้น นอกจากนี้สำนักศาสนศึกษาต้องพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและชุมชนนั้น เช่น การประยุกต์เอาศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสอดแทรกในเนื้อหาสาระการเรียนการสอน ยกตัวอย่างเช่นด้านศาสนพิธี พุทธประวัติ เป็นต้น ในการจัดการเรียนการสอนนั้นต้องส่งเสริมให้พระภิกษุสามเณรเดินทางมาเรียนยังสำนักศาสนศึกษาที่ได้มาตรฐาน หรือต้องจัดตั้งสำนักศาสนศึกษาประจำอำเภอ ประจำตำบล ที่มีการบริหารจัดการโดยคณะสงฆ์ ทั้งนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนการสอนที่ได้มาตรฐานเท่าเทียมกันทุกสำนักศาสนศึกษา และเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาสำนักศาสนศึกษาไม่มีทุนทรัพย์ในการบริหารจัดการและลดปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษาอีกด้วย^{๑๗}

๘) การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ในจังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเรียนการสอน พบว่า โรงเรียนยังขาดบุคลากรที่มีความรู้อย่างแท้จริงเกี่ยวกับคำสอนและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ขาดความเชี่ยวชาญที่จะนำคำสอนมาประยุกต์ใช้และเป็นแบบอย่างที่ดีชัดเจนได้ และกิจกรรมวิถีพุทธบางกิจกรรมทับซ้อนกับชั่วโมงเรียนปกติ ทำให้เกิดปัญหาเวลาเรียนไม่พอ อีกทั้งการจัดกระบวนการเรียนการสอนภาคปฏิบัติมีน้อย และที่สำคัญเครื่องมือวัดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิถีพุทธที่ชัดเจน และเป็นเอกภาพนั้น ยังไม่มีและไม่สามารถวัดได้อย่างชัดเจน ซึ่งจากปัญหาดังกล่าวจะพบว่า การตรวจสอบประเมินผลในการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธอย่างแท้จริง ด้วยเครื่องมือที่

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระมหาเกรียงศักดิ์ ภูริวฑฒโก กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๖} สัมภาษณ์ พระปลัดไพบูลย์ ญาณวิบุโล หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๗} สัมภาษณ์ พระมหาประสาน โชติโก หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดราชบุรี กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเขาวัง (พระอารามหลวง) ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

เป็นไปได้ค่อนข้างยาก และยังไม่มีความชัดเจน ถึงแม้ว่าจะกำหนดให้มีตัวชี้วัดในด้านต่างๆ แต่ก็ยังเป็นเพียงการประเมินที่เป็นเรื่องของกายภาพมากกว่า ซึ่งจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนตามแนวทางวิधिพุทธนั้น คือการสอดแทรกหลักธรรมเข้ากับกระบวนการเรียนการสอนอย่างสอดคล้องกัน และผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันหรือเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างถูกต้อง แต่เนื่องจากไม่มีเครื่องมือที่จะวัดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิधिพุทธได้อย่างชัดเจน การสังเกตพฤติกรรม การสอบถาม การติดตาม และขอความร่วมมือจากผู้ปกครองจากครอบครัวของผู้เรียน จึงเป็นเรื่องสำคัญอีกประการหนึ่ง^{๑๘}

๙) ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน ต่างก็เป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียน โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการการเรียนการสอน แต่เป็นการทำให้ดู อยู่ให้เห็น ผู้เรียนก็จะเรียนรู้และจดจำได้ง่ายกว่าการสอนในชั้นเรียน แต่การเรียนการสอนเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องให้ดำเนินไปตามหลักสูตรที่กำหนด โดยการเรียนการสอนตามแนวทางการดำเนินงานของโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ นั้น เป็นการเรียนการสอนที่สอดแทรกหลักธรรม ประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปในหลักสูตรการเรียนการสอน จัดเข้าในกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละรายวิชา ซึ่งประเด็นไม่ได้อยู่ที่ว่าผู้เรียนจะสามารถจำได้ หรือเข้าใจมากน้อยเพียงใด แต่ประเด็นอยู่ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างไร ดังนั้น การเรียนการสอนจึงไม่ได้เน้นที่ต้องเรียนภายในห้องเรียนเท่านั้น การจัดการเรียนการสอนให้เกิดการเรียนรู้นอกพื้นที่ เช่น ในชุมชน ในวัด เป็นต้น เป็นสถานที่ที่เหมาะสมในการนำไปสู่การประยุกต์ใช้ได้จริงและต้องประสานความร่วมมือกับวัด ในการจัดการเรียนรู้ในกลุ่มสาระพระพุทธศาสนา และกิจกรรมอื่นๆ รวมถึงการบูรณาการหลักพุทธธรรม เน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะ กิน อยู่ ดู เป็น สร้างประโยชน์ให้กับตนเองและสังคม^{๑๙}

๑๐) ขาดบุคลากรที่มีความรู้อย่างแท้จริงเกี่ยวกับคำสอนและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา, กิจกรรมวิधिพุทธบางกิจกรรมทับซ้อนกับชั่วโมงเรียนปกติ ทำให้เกิดปัญหาเวลาเรียนไม่พอ, การจัดกระบวนการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ มีน้อย และไม่มีเครื่องมือวัดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับวิधिพุทธที่ชัดเจน และเป็นเอกภาพ ยังไม่มีห้องพระพุทธศาสนา สำหรับศึกษาพุทธธรรม ฝึกสมาธิ ที่เป็นเอกเทศ, ไม่สามารถจัดสถานที่ให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมวิधिพุทธทุกอย่างได้, สภาพแวดล้อมยังไม่เอื้อต่อการจัดการตามรูปแบบวิधिพุทธ และนักเรียนมีจำนวนมากเกินกว่าจะนำเข้าห้องจริยธรรมพร้อมกันได้^{๒๐}

๑๑) ต้องจัดอบรมและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และความเข้าใจมากยิ่งขึ้น, ต้องจัดตารางกิจกรรมตามแนววิधिพุทธล่วงหน้า โดยไม่ให้กระทบกับเวลาเรียนปกติ, ต้องสร้างความเข้าใจให้กับนักเรียนถึงการนำธรรมะไปใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถทำได้ตลอด ไม่จำเป็นต้องเป็นที่วัดหรือที่โรงเรียนเท่านั้น และต้องจัดหลักสูตรและโครงการอบรมต่างๆ ของทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ให้มีการ

^{๑๘} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดแก่นจันทน์เจริญ ตำบลบางพรหม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระปลัดกฤษฏา จนทสุวณโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดลาดเป้ง ตำบลนางตะเคียน อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๒๐} สัมภาษณ์ พระมหาอุทัย ปณญาภาโส พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

นำพุทธธรรมมาบูรณาการกับวิชาอื่นๆ ด้วย ต้องมีการวางแผนระยะยาวในการปรับปรุงสถานที่ที่ใช้จัดกิจกรรม และส่วนงานที่เกี่ยวข้องจัดตั้งงบประมาณให้เหมาะสม, ต้องจัดหางบสนับสนุน เพื่อทำห้องพระพุทธรูป หอศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาที่เหมาะสมกับผู้เรียน, ต้องให้ความสำคัญกับวิถีพุทธ จัดสภาพแวดล้อมให้ใกล้ชิดธรรมชาติ เพื่อให้จิตใจสงบและส่งเสริมปัญญา และต้องเปิดโอกาสให้พระสงฆ์เข้ามามีส่วนร่วมในการปรับปรุงสถานที่ภูมิทัศน์ เพื่อสร้างบรรยากาศวิถีพุทธในโรงเรียน^{๒๑}

สรุปได้ว่า การเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ จะเน้นการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เป็นการสอนที่ผู้เรียนต้องลงมือปฏิบัติสิ่งที่เรียนด้วยตนเองอย่างแท้จริง และใช้ปัญญาจักคิดพิจารณาฝึกฝน จนสามารถกำหนดรู้สามัญลักษณะ สามารถวิเคราะห์พฤติกรรมทางกาย ทางวาจา ทางใจ และแยกแยะได้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดชั่ว จนสามารถกำหนดข้อควบคุมพฤติกรรมให้ผู้เรียน ส่วนในการปฏิบัตินักเรียนต้องปฏิบัติด้วยตนเอง วิธีสอนนี้ครูจะเป็นผู้ประคับประคองชี้จุดสำคัญ การสอนแบบไตรสิกขา สรุปเป็นกระบวนการเรียนรู้ โดยขั้นตอนการเรียนรู้ที่ต้องพึงพิงครู ผู้เรียนต้องเรียนตามแบบของรายวิชานั้นๆ ลงมือฝึกปฏิบัติตามหลักการทฤษฎีเลียนแบบครู เป็นขั้นศีล ที่ต้องศึกษาข้อมูล ข้อเท็จจริง ทฤษฎี หลักการ หลังจากนั้น ผู้เรียนจะเริ่มสร้างรูปแบบการคิดของตนเอง โดยอาศัยแนวหลักการทฤษฎีที่เรียนรู้จากภายนอก เข้าไปสู่การคิด วิเคราะห์ ทบทวน ลงมือฝึกปฏิบัติ ฝึกฝนให้คล่องแคล่วโดยอัตโนมัติ วางแผน สร้างโครงการ โครงการงาน เพื่อการค้นหาคำตอบด้วยตนเองถือเป็นขั้นสมาธิ และสุดท้าย ผู้เรียนใช้ความคิดในการสร้างรูปแบบใหม่ๆ สร้างสรรค์ชิ้นงาน ผลงานใหม่ๆ ด้วยความคิด ด้วยปัญญาของตนเอง ถือเป็นการเรียนรู้ที่แท้จริงและเป็นการเรียนรู้ที่บูรณาการเข้าด้วยกัน ระหว่างความรู้รอบและรู้ลึกจากการรับข้อมูลแหล่งความรู้ภายนอกตัวผู้เรียน (ปรโตโฆสะ) ความรู้รอบและรู้ลึกจากการคิด กระบวนการทำงานของจิตภายในตัวผู้เรียน (โยนิโสมนสิการ) และความรู้รอบและรู้ลึกจากการลงมือปฏิบัติ (ภาวนามยปัญญา)

ตารางที่ ๔.๒ สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ (สภาพทั่วไปด้านวิธีการสอน)

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
		ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑) รูปแบบในการจัดการเรียนการสอนแบบตามมีตามเกิด หรือตามอัตภาพของสำนักศาสนศึกษาต่างๆ ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ผลที่ได้ก็ทำให้ยอดผู้เข้าสอบและสอบได้ลดน้อยลง	๑๘	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘

^{๒๑} สัมภาษณ์ พระมหาพิพัฒพงศ์ ฐิตธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๒ สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ (สภาพทั่วไปด้านวิธีการสอน) ต่อ

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๒) ครูผู้สอนขาดการวางแผนการเรียนการสอนที่ดี ขาดระบบการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ของเนื้อหาหรือบทเรียน ทำให้การวัดผลและประเมินการเรียนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร	๑๕	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗
๓) ครูผู้สอนขาดทักษะในการเรียนการสอน โดยเน้นการสอนแบบท่องจำมากกว่าการสอนแบบบูรณาการ คือ ในส่วนที่จำเป็นต้องท่องจำก็ต้องให้นักเรียนท่องจำ ในส่วนที่ต้องอธิบายเพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทเรียน	๙	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๓
๔) ในปัจจุบันครูผู้สอนยังขาดการสนับสนุนนิเทศหรือปัจจัยสี่ ทำให้ขาดขวัญและกำลังใจในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลอย่างแท้จริง	๘	๒, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๓, ๑๘
๕) มีครูผู้สอนธรรมศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนในปัจจุบันมีอยู่น้อย ต้องอาศัยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอน แต่ยังไม่เพียงพอเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณของนักเรียนที่มีอยู่ใ้ในปัจจุบัน	๔	๑, ๙, ๑๓, ๑๗
๖) สำนักศาสนศึกษาจะต้องมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลาเพื่อมีศักยภาพที่ดีและส่งเสริมการศึกษาให้แก่ชุมชนด้วย เช่น การสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้เรียนธรรมศึกษา เป็นต้น	๒	๕, ๑๒

จากตารางที่ ๔.๒ สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ สภาพทั่วไปด้านวิธีการสอน พบว่า

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตอบตรงกันว่า สภาพทั่วไปด้านวิธีการสอน รูปแบบในการจัดการเรียนการสอนแบบตามมีตามเกิด หรือตามอรรถภาพของสำนักศาสนศึกษานั้นๆ ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน ผลที่ได้ก็ทำให้ยอดผู้เข้าสอบและสอบได้ลดน้อยลง จำนวน ๑๘ ท่าน

รองลงมาตอบตรงกันว่า ครูผู้สอนขาดการวางแผนการเรียนการสอนที่ดี ขาดระบบการเรียนการสอนตามวัตถุประสงค์ของเนื้อหาหรือบทเรียน ทำให้การวัดผลและประเมินการเรียนไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จำนวน ๑๕ ท่าน

ถัดมาตอบตรงกันว่า ครูผู้สอนขาดทักษะในการเรียนการสอน โดยเน้นการสอนแบบท่องจำมากกว่าการสอนแบบบูรณาการ คือ ในส่วนที่จำเป็นต้องท่องจำก็ต้องให้นักเรียนท่องจำ ในส่วนที่ต้องอธิบายเพื่อให้นักเรียนเข้าใจบทเรียน จำนวน ๙ ท่าน

ถัดมาตอบตรงกันว่า ในปัจจุบันครูผู้สอนยังขาดการสนับสนุนวิทยุภัณฑ์หรือปัจจัยอื่น ทำให้ขาดขวัญและกำลังใจในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผลอย่างแท้จริง จำนวน ๘ ท่าน

ถัดมาตอบตรงกันว่า มีครูผู้สอนประถมศึกษาแก่เด็กนักเรียนและเยาวชนในปัจจุบันมีอยู่น้อย ต้องอาศัยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนแต่ยังไม่เพียงพอเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณของนักเรียนที่มีอยู่ภายในปัจจุบัน จำนวน ๔ ท่าน

สุดท้ายตอบตรงกันว่า สำนักศาสนศึกษาจะต้องมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลาเพื่อมีศักยภาพที่ดีและส่งเสริมการศึกษาให้แก่ชุมชนด้วย เช่น การสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้เรียนธรรมศึกษา เป็นต้น จำนวน ๒ คน

๔.๑.๓ สภาพทั่วไปด้านการใช้สื่อการสอน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ จำนวน ๑๘ รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

๑) ขาดตำราเรียนที่มีการสรุปเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนที่ชัดเจน ขาดตำราเรียนอิเล็กทรอนิกส์ที่หลากหลายและสามารถใช้งานได้จริง ขาดห้องสมุดสำหรับใช้ในการศึกษาค้นคว้าวิชาด้านพระพุทธศาสนา ขาดห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมจากตำราเรียน^{๒๒}

๒) ขาดมุมอ่านหนังสือหรือสถานที่ในการอ่านหนังสือ ศึกษาตำราเรียนที่มีความสงบ สะอาด สะดวกสบายในการอ่านหนังสือ^{๒๓}

๓) ขาดช่องทางในการสมัครเรียนและสมัครสอบออนไลน์ ขาดแหล่งการเรียนรู้ทางด้านนันทกรรมและธรรมศึกษาออนไลน์^{๒๔}

๔) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ มีเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดี พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนผ่านการอบรมในการจัดทำสื่อ

^{๒๒} สัมภาษณ์ พระปิยทัสสี, เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี(ธ) รองประธาน โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดอมรินทราราม ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๒๓} สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิตฺโต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี กรรมการและเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางสาวนิลุบล รังสี, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

การเรียนการสอน และมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยขึ้น มีเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ทั้งนักรธรรมและธรรมศึกษา ทำให้ง่ายต่อการเรียนรู้ของนักเรียน^{๒๕}

๕) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในระบบการจัดการเรียนการสอน และการสอบวัดผลประเมินผล นักเรียนให้ความสนใจเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนออนไลน์^{๒๖}

๖) ขาดงบประมาณที่เพียงพอต่อการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ บางพื้นที่ระบบเทคโนโลยีไม่ทันสมัย ไม่สามารถพัฒนาได้เต็มศักยภาพ ขาดสื่อการสอนที่ทันสมัย และเพียงพอต่อความต้องการใช้ในปัจจุบัน ขาดตำราเรียนที่ทันสมัย และง่ายต่อการสืบค้นและค้นคว้าของนักเรียน^{๒๗}

๗) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ มีเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดี พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนผ่านการอบรมในการจัดทำสื่อการเรียนการสอน และมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยขึ้น มีเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ความรู้ทั้งนักรธรรมและธรรมศึกษา ทำให้ง่ายต่อการเรียนรู้ของนักเรียน พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในระบบการจัดการเรียนการสอน และการสอบวัดผลประเมินผล และนักเรียนให้ความสนใจเกี่ยวกับสื่อการเรียนการสอนออนไลน์ จุดอ่อน (Weakness) ได้แก่ ขาดงบประมาณที่เพียงพอต่อการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ บางพื้นที่ระบบเทคโนโลยีไม่ทันสมัย ไม่สามารถพัฒนาได้เต็มศักยภาพ ขาดสื่อการสอนที่ทันสมัย และเพียงพอต่อความต้องการใช้ในปัจจุบัน และขาดตำราเรียนที่ทันสมัย และง่ายต่อการสืบค้นและค้นคว้าของนักเรียน^{๒๘}

๘) มีระบบอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง มีการผลิตตำราเรียนและสื่อการเรียนการสอนมากมาย มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย มีแหล่งเรียนรู้ทางระบบออนไลน์มากมาย ประชาชนให้การสนับสนุนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และช่วยพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ^{๒๙}

^{๒๕} สัมภาษณ์ พระมหาเกรียงศักดิ์ ฐิวิฑฒโก กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๒๖} สัมภาษณ์ พระปลัดไพบูลย์ ญาณวิบุโล หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๒๗} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดแก่นจันทน์เจริญ ตำบลบางพรหม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๒๘} สัมภาษณ์ พระปลัดกฤษฏา จันทสุวรรณโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดลาดเป้ง ตำบลนางตะเคียน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๒๙} สัมภาษณ์ พระมหาพิพัฒพงศ์ ฐิตมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๙) ความพร้อมของสำนักศาสนศึกษาในการพัฒนาความรู้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีไม่เท่ากัน งบประมาณในการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการมีน้อย สถานที่ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้มีจำนวนจำกัด บุคลากรที่ดูแลรับผิดชอบด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมีจำนวนน้อย ^{๓๐}

๑๐) พัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้และศึกษาค้นคว้าศาสตร์ทางด้านพระพุทธศาสนา แบบครบวงจร เช่น การสร้างห้องสมุดทางพระพุทธศาสนา สื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย เป็นต้น มีการพัฒนาสภาพแวดล้อมภายในวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา มีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้ทันสมัยและเข้าถึงง่าย และมีการพัฒนาวัดและบุคลากรให้เป็นสื่อการเรียนรู้แบบปราชญ์ชาวบ้าน ให้สอดรับกันอย่างเป็นระบบทุกด้าน ^{๓๑}

๑๑) สำนักศาสนศึกษาจะต้องจัดสถานที่ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เช่น มีห้องเรียนที่เหมาะสม มีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย มีแหล่งเรียนรู้เพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม นอกจากนี้สำนักศาสนศึกษาต้องสนับสนุนให้ครูผู้สอนมีการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย และเป็นประโยชน์ต่อการเรียนรู้ของนักเรียนเพิ่มเติมจากสื่อที่มีอยู่แล้ว ^{๓๒}

สรุปได้ว่า โรงเรียนจัดบรรยากาศภายในโรงเรียน ให้เป็นธรรมชาติ มีความร่มรื่น สวยงาม สะอาด และเป็นระเบียบ จัดให้มีห้องปฏิบัติการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่เอื้อต่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา มีความสงบ สะอาด จัดให้มีห้องปฏิบัติการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีสื่อและอุปกรณ์ที่ทันสมัยและครบครัน ครูจัดบรรยากาศขณะเรียนรู้ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม สร้างบรรยากาศการกระตือรือร้น จูงใจ ทำทนายให้อายากรู้ สนุกเพลิดเพลินกับการเรียนรู้ ครูและนักเรียน ทักทายกันด้วยการไหว้ มีใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส มีความจริงใจต่อกัน ส่งเสริมให้ครูมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล ๕ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ส่งเสริมให้ครูมีภavana ๔ ความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนานักเรียนให้เกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา ส่งเสริมให้ครูมีความรู้และความเข้าใจในการพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพให้เกียรติซึ่งกันและกัน ทั้งครูและนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ส่งเสริมยกย่องเชิดชู ผู้กระทำความดีเป็นประจำ

^{๓๐} สัมภาษณ์ พระมหาอุทัย ปญญาปาโส พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๓๑} สัมภาษณ์ พระปลัดวอน วรธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดดอนทราย ตำบลทับค้าง อำเภอยะย้อย จังหวัดเพชรบุรี, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภาช พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดบุษยะบรรพต ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๓ สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ (สภาพทั่วไปด้านการใช้สื่อการสอน)

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑) ขาดตำราเรียนที่มีการสรุปเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนที่ชัดเจน ขาดตำราเรียนอิเล็กทรอนิกส์ที่หลากหลายและสามารถใช้งานได้จริง	๑๘	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘
๒) ขาดมุมอ่านหนังสือหรือสถานที่ในการอ่านหนังสือ ศึกษาตำราเรียนที่มีความสงบ สะอาด สะดวกสบายในการอ่านหนังสือ	๑๕	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗
๓) ขาดช่องทางในการสมัครเรียนและสมัครสอบออนไลน์ ขาดแหล่งการเรียนรู้ทางด้านนันทกรรมและธรรมศึกษาออนไลน์	๙	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๓
๔) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ มีเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดี	๘	๒, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๓, ๑๘
๕) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ	๔	๑, ๙, ๑๓, ๑๗
๖) มีห้องเรียนที่เหมาะสม มีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย	๒	๕, ๑๒

จากตารางที่ ๔.๓ สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ สภาพทั่วไปด้านการใช้สื่อการสอน พบว่า

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตอบตรงกันว่า ขาดตำราเรียนที่มีการสรุปเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนที่ชัดเจน ขาดตำราเรียนอิเล็กทรอนิกส์ที่หลากหลายและสามารถใช้งานได้จริง จำนวน ๑๘ ท่าน

รองลงมาตอบตรงกันว่า ขาดมุมอ่านหนังสือหรือสถานที่ในการอ่านหนังสือ ศึกษาตำราเรียนที่มีความสงบ สะอาด สะดวกสบายในการอ่านหนังสือ จำนวน ๑๕ ท่าน

ถัดมาตอบตรงกันว่า ขาดช่องทางในการสมัครเรียนและสมัครสอบออนไลน์ ขาดแหล่งการเรียนรู้ทางด้านนันทกรรมและธรรมศึกษาออนไลน์ จำนวน ๙ ท่าน

ถัดมาตอบตรงกันว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ มีเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างดี จำนวน ๘ ท่าน

ถัดมาตอบตรงกันว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความรู้ความสามารถในการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ จำนวน ๔ ท่าน

สุดท้ายตอบตรงกันว่า มีห้องเรียนที่เหมาะสม มีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย จำนวน ๒ คน

๔.๑.๔ สภาพทั่วไปด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ จำนวน ๑๘ รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

๑) การกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กร และการบริหารเชิงรุก เป็นกระบวนการหรือวิธีการบริหารที่ดี เพราะในปัจจุบันสำนักศาสนศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์กรที่ชัดเจน และขาดการบริหารจัดการเชิงรุก ทำให้จำนวนผู้เข้าเรียนมีน้อยกว่าเดิม ฉะนั้นแนวทางในการปฏิบัติที่ดีคือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของสำนักศาสนศึกษาและการบริหารเชิงรุกนั่นเอง^{๓๓}

๒) กิจกรรมการจัดทำเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์โครงการต่างๆ ของสำนักศาสนศึกษาทั้งประวัติความเป็นมา โครงสร้างการบริหาร ผู้รับผิดชอบโครงการ กิจกรรม สื่อการเรียนการสอนออนไลน์ เป็นต้น เพื่อให้นักเรียนหรือผู้ที่สนใจได้เข้าไปศึกษาเรียนรู้เพิ่มเติม^{๓๔}

๓) กิจกรรมการจัดฝึกอบรมโครงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จัดขึ้นเพื่อพัฒนาผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่ และนักเรียน ได้ฝึกฝนในภาคปฏิบัติ เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับทุกๆ คน ได้มีการเรียนรู้ทั้งภาคทฤษฎีควบคู่กับภาคปฏิบัติไปพร้อมๆ กันด้วย^{๓๕}

๔) กิจกรรมการจัดเวลาเรียนและกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับครูสอนพระปริยัติธรรม มีการจัดชั่วโมงให้กับครูสอนพระปริยัติธรรมสามารถเข้าไปทำการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาได้ และการเลือกเอากิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียนจะช่วยให้ครูสอนพระปริยัติธรรมสามารถออกแบบสื่อการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม^{๓๖}

๕) กิจกรรมการจัดอบรมนักเรียนมัธยมศึกษาตอนสอบ เพื่อช่วยให้นักเรียนมาความมั่นใจในการเข้าสอบธรรมสนามหลวง เป็นการทบทวนบทเรียนและฝึกทำปัญหาข้อสอบ ช่วยให้นักเรียนสามารถสอบผ่านธรรมสนามหลวงได้ในปริมาณที่เพิ่มมากขึ้น กระบวนการจัดกิจกรรมต้องจัดแบบเบ็ดเสร็จในเชิงบูรณาการ ได้แก่ มีการไหว้พระสวดมนต์ การฝึกสมาธิ การแผ่บารมี การแผ่เมตตา

^{๓๓} สัมภาษณ์ พระปิยทัสสี, เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี(ธ) รองประธาน โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดอมรินทราราม ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๓๔} สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิตโต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี กรรมการและเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๓๕} สัมภาษณ์ นางสาวนิลุบล รังสี, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๓๖} สัมภาษณ์ พระมหาเกรียงศักดิ์ ฐิริวิฑฒโก กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

การจัดกิจกรรมตามเนื้อหาประจำสัปดาห์ การวิเคราะห์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสรุปมอบหมายและติดตามภารกิจ - ต้องมีการแบ่งกลุ่มนักเรียนประจำกิจกรรมแต่ละครั้ง เช่น ฝ่ายจัดสถานที่ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายพิธีการ ฝ่ายบริการ มีระบบโครงการการบริหารกลุ่มให้ทำงานเป็นการฝึกทักษะการทำงาน สร้างภาวะผู้นำ สร้างความสัมพันธ์และความรับผิดชอบแก่นักเรียนไปด้วย โดยครูไม่ต้องทำด้วยตนเอง โดยอาจแบ่งตามกลุ่มสีของโรงเรียนที่มีอยู่แล้ว และมีการเวียนภารกิจกันทุกสัปดาห์ เพื่อพัฒนาทักษะประสบการณ์ - มีการบริหารเวลาที่มีประสิทธิภาพ มีการใช้สื่อและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่หลากหลายตามเนื้อหาของกิจกรรม^{๓๗}

๖) กิจกรรมการชี้แจงและให้ทราบการพัฒนาหรือปรับปรุงผลการทำงานของครู เพื่อให้ครูได้ทราบถึงสิ่งที่ตนเองยังบกพร่องเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้ดีขึ้น โดยผู้บริหารจะต้องให้การแนะนำหรือบอกกล่าวถึงสาเหตุให้ครูได้ทราบทันทีหลังการประเมินผล เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ครูผู้สอน เนื้อหา / กิจกรรมโครงการ ระบุกิจกรรมที่จะดำเนินการตามแผนตลอดภาคเรียน แนวทางการกำหนดกิจกรรม คือ - มีเวลาดำเนินการอย่างน้อย ๒ คาบต่อสัปดาห์ ใช้เวลาที่สอดคล้องกับการเปิดเรียน คือ ๒๐ สัปดาห์ สำหรับ ๑ ภาคเรียน และ ๔๐ สัปดาห์สำหรับตลอดปีการศึกษา - เป็นกิจกรรมรวมทุกชั้นเรียน - ออกแบบเริ่มด้วยกิจกรรมเปิด วันปฐมนิเทศ เพื่อทำความคุ้นเคยและมอบหมายภารกิจแก่ผู้เกี่ยวข้องทั้งครูประจำการและนักเรียน ตามด้วยกิจกรรมตามเนื้อหาโครงสร้างที่เกี่ยวข้อง มีเนื้อหาและระยะเวลาตามที่กำหนดชัดเจน โดยเนื้อหาและกิจกรรมในแต่ละสัปดาห์ให้มีความแตกต่างในสาระและสร้างสรรค์พฤติกรรมตามคุณลักษณะที่ต้องประสงค์ อาจตั้งประเด็นตามคุณลักษณะที่ระบุในหลักสูตรหรือชื่ออื่นที่เกิดผลตามคุณลักษณะตามหลักสูตร และปิดด้วยกิจกรรมปัจฉิมนิเทศเพื่อสรุปผล^{๓๘}

๗) ผู้บริหารสำนักศาสนศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาและติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ โดยเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการของครูสอนพระปริยัติธรรม และแนวทางในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ผู้บริหารต้องบริหารจัดการสำนักศาสนศึกษาให้เกิดความคุ้มค่าและมีประสิทธิผลสูงสุด เน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม^{๓๙}

๘) กิจกรรมการผลิตตำราเรียนอิเล็กทรอนิกส์ การผลิตสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัย การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจต่อการเรียนการสอน การสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นระบบระเบียบ การสร้างห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ และการสร้างห้องเรียนอัจฉริยะ ห้องสมุดทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น^{๔๐}

^{๓๗} สัมภาษณ์ พระปลัดไพฑูริย์ ญาณวิบูลย์ หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระมหาประสาน โชติโก หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดราชบุรี กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเขาวัง (พระอารามหลวง) ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๓๙} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดแก่นจันทน์เจริญ ตำบลบางพรหม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๔๐} สัมภาษณ์ พระปลัดกฤษฏา จันทสุวณโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดลาดเป้ง ตำบลนางตะเคียน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๙) กิจกรรมระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มาใช้ในการควบคุมประสิทธิภาพของ สำนักศาสนศึกษาควบคู่กับ กิจกรรมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ เพิ่มคุณวุฒิและประสบการณ์ กิจกรรมการมีส่วนร่วมขอครูในการบริหารสำนักศาสนศึกษา กิจกรรมการวางแผนการเรียนการสอน ที่มีวัตถุประสงค์ชัดเจน กิจกรรมการวางแผนกิจกรรมการเรียนการสอนและการพัฒนาทักษะผู้เรียน กิจกรรมการส่งเสริมการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น กิจกรรมการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ผู้เรียน กิจกรรมการมอบทุนการศึกษาและส่งเสริมให้เรียนต่อในระดับที่สูงขึ้นทั้งครูและนักเรียน กิจกรรมการสร้างครูให้เป็นผู้นำทางด้านวิชาการ กิจกรรมการสร้างความเป็นธรรมในการให้รางวัลและการ ลงโทษ กิจกรรมการสร้างความร่วมมือระหว่าง สำนักศาสนศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน ในการพัฒนา ผู้เรียน กิจกรรมการสร้างทีมงานในการพัฒนาสำนักศาสนศึกษา กิจกรรมการสร้างทีมงานบริหาร ของสำนักศาสนศึกษา และกิจกรรมการสร้างวิสัยทัศน์และเป้าหมายร่วมกัน ^{๕๑}

๑๐) การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ในจังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านกิจกรรม พื้นฐานวิถีชีวิต พบว่า ผู้ปกครองและนักเรียนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง และมีความเป็นวัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้อ สะดวกสบายมากเกินไป อีกทั้งนักเรียนไม่สามารถนำเอาหลักธรรมไปใช้ในการดำเนิน ชีวิตได้ เพราะคิดว่าหลักธรรมเกี่ยวข้องกับวัดและพระเท่านั้น บางส่วนก็มีสภาพครอบครัวแตกแยก จึงเป็นเหตุผลให้ไม่เอื้อต่อการประพฤติปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแนววิถีพุทธ รวมถึงสภาพความ เป็นอยู่และฐานะครอบครัวของนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้มีอุปนิสัยต่างกัน การ ปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นเรื่องที่ยาก และพื้นฐานวิถีชีวิตของนักเรียนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้การดำเนินงานหรือการพัฒนาวิถีพุทธช้าลง ซึ่งจากปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วม ของครอบครัวและผู้ปกครองในการทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมทักษะให้แก่ผู้เรียนนั้น เป็นไปได้น้อยและ ค่อนข้างยาก เนื่องจากบริบททางสังคมที่มีการแข่งขันในเรื่องของการประกอบอาชีพ การทำมาหากิน เพื่อให้ได้มาซึ่งค่าครองชีพในชีวิตประจำวัน การน้อมนำเอาหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตจึงไม่ ค่อยได้รับการปลูกฝังจากครอบครัว กิจกรรมที่โรงเรียนจัดก็ไม่ค่อยได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง มากนัก กิจกรรมที่จัดขึ้นจึงไม่ค่อยที่จะบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ เป้าหมายกลับเป็นเพียงแค่ ปริมาณเท่านั้น ^{๕๒}

๑๑) แนวทางการพัฒนาการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลาย ในภาค ๑๕ ในจังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ในประเด็นปัญหาดังกล่าวนั้น จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องกำหนดแผนการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ใน หลักสูตรสถานศึกษา และโดยการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย พร้อมทั้งต้องชี้แจง ทำความเข้าใจ และสร้างความตระหนักให้บุคลากรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคนเห็นคุณค่าและร่วมมือในการจัด กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ประกอบกับต้องมีการพัฒนาและส่งเสริมสนับสนุนให้ครูมีความรู้

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระมหาอุทัย ปญญาปภาโส พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระมหาพิพัฒพงศ์ ฐิตธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีความทันสมัยในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลาย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สอดคล้องกับแนวทางวิधिพุทธ และสถานการณ์ปัจจุบันอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญต้องสร้างเครือข่ายและประสานความร่วมมือและความเข้าใจ อันดีระหว่างโรงเรียนกับผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน วัด องค์กรภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนการจัดกิจกรรม ซึ่งกระบวนการที่กล่าวมาต้องมีการนิเทศ ติดตาม ให้คำปรึกษา และประเมินผล พร้อมทั้งต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเผยแพร่ผลงานที่ประสบผลสำเร็จกับหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ศึกษาผลการดำเนินงานและนำสู่การพัฒนาขั้นต่อไป ^{๔๓}

๑๒) ในส่วนที่เป็นประเด็นสำคัญ คือ ครอบครัวยุคใหม่หรือผู้ปกครองที่มีผลต่อการกำหนดแผนกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะตามแนวทางวิधिพุทธนั้น ก็ต้องทำความเข้าใจร่วมกัน โดยจัดให้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดกิจกรรม และอาสาสมัครกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนและชุมชน โดยจัดสรรเวลาให้เหมาะสมและไม่กระทบต่อการประกอบอาชีพหรือการทำงานอื่นๆ มากนัก และผู้ปกครองเองก็ต้องที่จะยอมรับในศักยภาพของผู้เรียน ให้โอกาสให้ผู้เรียนได้สำรวจตนเอง เพื่อประกอบการตัดสินใจในการเลือกทำกิจกรรมด้วยความสมัครใจ ปฏิบัติตนให้เป็นที่ปรึกษาหรือแนะแนวทางการดำเนินชีวิตที่ดีงาม และให้ร่วมมือกับโรงเรียนในการติดตาม ประเมินผล พัฒนา และการปฏิบัติกิจกรรมของผู้เรียน เพื่อให้กิจกรรมนั้นๆ สมฤทธิ์ผลตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริง ^{๔๔}

๑๓) โดยเฉพาะวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมนั้น ก็เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีพื้นฐานวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับวิधिพุทธ เรียนรู้หลักธรรมที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เช่น อริยสัจ ๔ คือ ๑) ธรรมที่ต้องรู้ (ทุกข์) สภาพปัญญาที่เกิดขึ้นในชีวิตหรือในจิตใจและเกิดผลไม่ดีขึ้นแล้ว ซึ่งจำเป็นต้องพึงพิจารณา ไตร่ตรองให้เข้าใจให้รู้อย่างถ้วนถี่ ละเอียดลอบว่า ทุกข์นั้นมันเกิดขึ้นได้อย่างไร เกิดจากสาเหตุใด ๒) ธรรมที่ต้องละ (สมุทัย) เป็นสาเหตุแห่งการก่อให้เกิดการกระทำที่เลว ที่ชั่ว ที่ไม่ดี อันจะส่งผลให้เกิดผลที่เป็นทุกข์หรือเป็นปัญหาแก่ชีวิต และจิตใจ ดังนั้น เมื่อพอรู้แล้วว่าการทำตามเหตุที่เลว ที่ชั่ว หรือเหตุที่ไม่ดี ย่อมจะส่งผลให้เกิดผลแล้ว ผลชั่ว หรือผลที่ไม่ดี ไม่เป็นที่ต้องประสงค์แก่ทุกชีวิต จึงเป็นสิ่งที่ต้องละเว้น ไม่สมควรกระทำ เพราะมันเป็นสาเหตุที่ชวนให้กระทำชั่ว หากกระทำลงไปก็จะเกิดผลชั่วตามมาอย่างแน่นอน ตามหลักกฎแห่งกรรมที่ว่า บุคคลใดทำดีเป็นเหตุ ย่อมได้ดีเป็นผลตามมาตอบแทน และบุคคลใดทำชั่วเป็นเหตุก็ย่อมได้ชั่วเป็นผลตามมาตอบแทนเช่นกัน ๓) ธรรมที่ต้องเจริญหรือต้องปฏิบัติ (มรรค) เป็นแนวปฏิบัติที่ดีงาม นับเป็นสาเหตุที่ดีที่เราเลือก ที่จะปฏิบัติ เป็นวิถีทาง เป็นครรลองที่เห็นสมควรว่าต้องนำไปปฏิบัติ เพราะเราเชื่อในกฎแห่งกรรมที่ว่าทำดีเป็นเหตุ ย่อมได้รับดีเป็นผล เป็นการพัฒนาหรือเปลี่ยนอดีตที่ไม่ดี (ทุกข์) ซึ่งเราพอจะทราบแล้วว่ามาจากการกระทำตามเหตุที่ไม่ดี (สมุทัย) ทุกข์และสมุทัย จึงเป็นเพียงอดีตเพื่อเป็นบทเรียนให้เปลี่ยนแปลงการกระทำในปัจจุบัน (มรรค) เพราะมรรคหรือแนวทางปฏิบัติที่ดีงาม หากทำลงไป ย่อมหวังผลได้เลยว่าจะได้รับผลดี มีความสุข หรือเป็นสภาพที่คลี่คลาย ไม่มีปัญหาอีกต่อไป ซึ่งก็คือ ความดับทุก (นิโรธ) และ ๔) ธรรมที่ต้องบรรลุ หรือธรรมที่ต้องเข้าให้ถึง (นิโรธ) มีสภาพเป็นผลที่

^{๔๓} สัมภาษณ์ พระปลัดวอน วรธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดดอนทราย ตำบลทับค้าง อำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๔๔} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภัช พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดบุษยะบรรพต ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ดี ที่สำเร็จ หรือผลที่น่าต้องพอใจ สภาพที่ผ่อนคลายปัญหาให้เบาบางลง จนหมดสิ้นไปในที่สุด สรุปว่า นิโรธ เป็นผลจากการการกระทำดีเป็นเหตุ (มรรค) ซึ่งทำให้เกิดผลดี (นิโรธ) ดังที่เห็น นิโรธจึงเป็นผลดีที่เกิดจากการทำตามเหตุที่ดี (มรรค) นั่นเอง ^{๔๕}

๑๔) ผู้ปกครองและนักเรียนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง และมีความเป็นวัตถุนิยม ฟุ้งเฟ้อ สะดวกสบายมากเกินไป, นักเรียนไม่สามารถนำเอาหลักธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้ เพราะคิดว่าหลักธรรมเกี่ยวข้องกับวัดและพระเท่านั้น, นักเรียนบางส่วนมีสภาพครอบครัวแตกแยก จึงเป็นเหตุผลให้ไม่เอื้อต่อการประพฤติปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามแนววิถีพุทธ, สภาพความเป็นอยู่และฐานะครอบครัวของนักเรียนแต่ละคนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้มีอุปนิสัยต่างกัน การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นเรื่องที่ยาก และพื้นฐานวิถีชีวิตของนักเรียนมีความแตกต่างกันมาก ทำให้การดำเนินงานหรือการพัฒนาวิถีพุทธช้าลง ^{๔๖}

๑๕) ต้องจัดให้พระสงฆ์เข้ามาสอนประจำในวิชาพระพุทธศาสนา, ต้องจัดกิจกรรมให้ครูและนักเรียนปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตามหลักการทางพระพุทธศาสนา, ครูต้องสร้างความเข้าใจและตระหนักในเรื่องของความประพฤติให้มาก ทั้งทางกาย วาจา ใจ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี, ผู้บริหารและครูต้องร่วมกันอบรมให้นักเรียนมีความรับผิดชอบและสำนึกในหน้าที่ของตนเอง และต้องร่วมกันปรึกษาหารือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อสร้างกิจกรรมที่เหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้จริง เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ^{๔๗}

สรุปได้ว่า แผนในการจัดกิจกรรมเพื่อการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและทักษะชีวิตให้แก่ผู้เรียน จำเป็นต้องศึกษาถึงบริบทของชุมชน วิถีชีวิตของแต่ละครอบครัวอย่างชัดเจน ซึ่งการดำเนินชีวิตในปัจจุบันนี้ ส่งผลต่อการดำเนินการจัดกิจกรรมพอสมควร บางกิจกรรมจำเป็นต้องเชิญผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัวร่วมด้วย บางครอบครัวก็ไม่สามารถให้ความร่วมมือได้ เพราะภาระการประกอบอาชีพหรือการงาน ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย

๑. ต้องกำหนดแผนและนโยบายร่วมกัน
๒. ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติร่วมกัน
๓. ต้องมีการติดตามและประเมินผล
๔. ต้องประสานงานแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน
๕. บูรณาการตามหลักอริยสัจ ๔
๖. ตระหนักถึงความสำคัญของกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต
๗. จัดสรรเวลาให้เหมาะสมกับทุกๆ ฝ่าย
๘. ประพฤติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี

^{๔๕} สัมภาษณ์ ดร.บัณฑิตย์ ลิ้มปนชัยพรกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนถาวรรานุกูล ตำบลแม่กลอง อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๔๖} สัมภาษณ์ นายฉัตรพล คชสาร ผู้อำนวยการโรงเรียนศรัทธาสมุทร ตำบลแม่กลอง อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๔๗} สัมภาษณ์ นางวิไล ออกกิจวัตร ผู้อำนวยการโรงเรียนท่ายหาด ตำบลท่ายหาด อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ตารางที่ ๔.๔ สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ (สภาพทั่วไปด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน)

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑) การกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การ และการบริหารเชิงรุก เป็นกระบวนการหรือวิธีการบริหารที่ดี เพราะในปัจจุบันสำนักศาสนศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การที่ชัดเจน	๑๘	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘
๒) กิจกรรมการจัดทำเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ โครงการต่างๆ ของสำนักศาสนศึกษาทั้งประวัติความเป็นมา	๑๕	๑, ๒, ๓, ๔, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘
๓) กิจกรรมการจัดฝึกอบรมโครงการปฏิบัติ วิปัสสนากรรมฐาน จัดขึ้นเพื่อพัฒนาผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่ และนักเรียน ได้ฝึกฝนในภาคปฏิบัติ	๙	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๓
๔) กิจกรรมการจัดเวลาเรียนและกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับครูสอนพระปริยัติธรรม	๘	๒, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๓, ๑๘
๕) กิจกรรมการชี้แจงและให้ทราบการพัฒนาหรือปรับปรุงผลการทำงานของครู เพื่อให้ครูได้ทราบถึงสิ่งที่ตนเองยังบกพร่องเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้ดีขึ้น	๔	๑, ๙, ๑๓, ๑๗
๖) กิจกรรมระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มาใช้ในการควบคุมประสิทธิภาพของสำนักศาสนศึกษาควบคู่กับ กิจกรรมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้	๒	๕, ๑๒

จากตารางที่ ๔.๔ สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ สภาพทั่วไปด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตอบตรงกันว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การ และการบริหารเชิงรุก เป็นกระบวนการหรือวิธีการบริหารที่ดี เพราะในปัจจุบันสำนักศาสนศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดการกำหนดวัตถุประสงค์ขององค์การที่ชัดเจน จำนวน ๑๘ ท่าน

รองลงมาตอบตรงกันว่า กิจกรรมการจัดทำเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์โครงการต่างๆ ของสำนักศาสนศึกษาทั้งประวัติความเป็นมา จำนวน ๑๕ ท่าน

ถัดมาตอบตรงกันว่า กิจกรรมการจัดฝึกอบรมโครงการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน จัดขึ้นเพื่อพัฒนาผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่ และนักเรียน ได้ฝึกฝนในภาคปฏิบัติ จำนวน ๙ ท่าน

ถัดมาตอบตรงกันว่า กิจกรรมการจัดเวลาเรียนและกิจกรรมที่เหมาะสม เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ร่วมกันระหว่างสถานศึกษากับครูสอนพระปริยัติธรรม จำนวน ๘ ท่าน

ถัดมาตอบตรงกันว่า กิจกรรมการชี้แจงและให้ทราบการพัฒนาหรือปรับปรุงผลการทำงานของครู เพื่อให้ครูได้ทราบถึงสิ่งที่ตนเองยังบกพร่องเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้ดีขึ้น จำนวน ๔ ท่าน

สุดท้ายตอบตรงกันว่า กิจกรรมระบบการประกันคุณภาพการศึกษา มาใช้ในการควบคุมประสิทธิภาพของสำนักศาสนศึกษาควบคู่กับ กิจกรรมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ จำนวน ๒ คน

๔.๑.๕ สภาพทั่วไปด้านการวัดผลและประเมินผล

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ จำนวน ๑๘ รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

๑) การตรวจสอบประเมินผล เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะการตรวจสอบประเมินผลจะเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่การพัฒนา แม้ว่าเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลจะไม่สามารถทำได้อย่างชัดเจน จึงจำเป็นต้องใช้การสังเกต สอบถาม และสนทนา เป็นต้น ในการประเมินผล ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย

๑. ต้องกำหนดหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับวิถีพุทธ
๒. ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน ต้องเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ที่ดี
๓. พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างแท้จริง
๔. เน้นการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน
๕. พัฒนาระบบการตรวจสอบประเมินผล ให้มีความชัดเจน
๖. จัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา
๗. บูรณาการหลักพุทธธรรม

๒) การสร้างความเข้าใจในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในโรงเรียนของครูและนักเรียนเป็นเรื่องที่สำคัญ การแสดงใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันด้วยความจริงใจ จะเป็นการสร้างบรรยากาศและการปฏิสัมพันธ์ที่ดี รวมถึงการแสดงความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ทั้งระหว่างครูกับครู ครูกับนักเรียน นักเรียนกับนักเรียน และบุคลากรภายในโรงเรียนทุกๆ คน ล้วนมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันได้ ต้องที่จะยิ้มแย้มแจ่มใส ทักทายกันด้วยความจริงใจ และปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีต่อไป ตามหลักของการบริหารจัดการนั้น ต้องจัดประชุมเพื่อรับทราบทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างผู้บริหาร ครู และบุคลากรภายในโรงเรียน ในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียนได้เห็นและปฏิบัติร่วมกันได้อย่างปกติ รวมถึงการปลูกต้นไม้ที่ให้ความร่มรื่น ร่มเย็น ดอกไม้มีสีสันสวยงาม มีกลิ่นหอมเย็น ทำให้เกิดความรู้สึกสุขใจ สบายใจ เป็นต้น และต้องมีการติดตามประเมินผล

ซึ่งสามารถใช้การสังเกตพฤติกรรม หรือการสำรวจสอบถามเพื่อนร่วมงาน เพื่อนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลในการสรุปรายงานและปรับปรุงแก้ไข ดำเนินการพัฒนาต่อไป^{๔๘}

๓) ผู้บริหาร ครู และบุคลากร ต้องยึดหลัก**พรหมวิหารธรรม ๔** ได้แก่ ๑) เมตตา รู้สึกสงสารผู้อื่น เอ็นดูผู้อื่นอยู่เสมอ สิ่งนี้จะทำให้ทุกคนมีความสุข ไม่มีการเบียดเบียน ทะเลาะเบาะแว้งกัน ๒) กรุณา ยื่นมือช่วยเหลือผู้ประสบทุกข์ ช่วยเหลือแม้กระทั่งคนที่คิดร้าย หรือไม่ชอบกัน โดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทนใดๆ ๓) มุทิตา ยินดีในสิ่งที่ผู้อื่นมี ยินดีในสิ่งที่ผู้อื่นเป็น ยินดีเมื่อคนอื่นได้ดี ไม่อิจฉาริษยา ไม่นินทาให้ร้าย และ ๔) อุเบกขา การวางเฉย การวางใจเป็นกลางเพราะพิจารณาเห็นว่าใครทำดียอมได้ดี ใครทำชั่วยอมได้ชั่ว ไม่ต้องดีใจหรือคิดซ้ำเติมในเรื่องที่เกิดขึ้น ต้องมีความปรารถนาดี คือพยายามช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ในลักษณะที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม ซึ่งหลักธรรมทั้ง ๔ ประการนี้ จะทำให้การปฏิสัมพันธ์ภายในโรงเรียนเต็มไปด้วยบรรยากาศของการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน^{๔๙}

๔) ผู้บริหาร ครู บุคลากรของโรงเรียน ต้องให้ความสำคัญในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นร่วมกัน ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีเมตตาและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก็เป็นการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ตามแบบวิถีพุทธได้อย่างดียิ่ง เพราะโดยปกติวิถีชีวิตของคนไทยจะยิ้มแย้มแจ่มใสและมีน้ำใจเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้นประกอบด้วย

๑. สร้างความตระหนักในความสำคัญและความเข้าใจร่วมกัน
๒. ยิ้มแย้มแจ่มใสทักทายกัน
๓. มีความเป็นกัลยาณมิตร
๔. ปลูกต้นไม้ให้ความร่มเย็น ดอกไม้สีสวยกลิ่นหอมเย็น
๕. บูรณาการหลักภavana ๔
๖. ผู้บริหาร ครู และบุคลากร ต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง
๗. ติดตามและประเมินผลจากการสังเกตและสอบถาม
๘. ปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่บกพร่อง^{๕๐}

๕) การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ในจังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านการเรียนการสอน ต้องกำหนดให้มีการตรวจสอบประเมินผล ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะการตรวจสอบประเมินผลจะเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่การพัฒนา แม้ว่าเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลจะไม่สามารถทำได้อย่างชัดเจน จึงจำเป็นต้องใช้การสังเกต สอบถาม และสนทนา เป็นต้น

^{๔๘} สัมภาษณ์ พระปิยทัสสี, เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี(ธ) รองประธาน โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดอมรินทราราม ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๔๙} สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี กรรมการและเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ้อสดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๕๐} สัมภาษณ์ นางสาวนิลุบล รังสี, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ในการประเมินผล ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) ต้องกำหนดหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกับวิถีพุทธ ๒) ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน ต้องเป็นต้นแบบในการเรียนรู้ที่ดี ๓) พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างแท้จริง ๔) เน้นการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน ๕) พัฒนาระบบการตรวจสอบประเมินผล ให้มีความชัดเจน ๖) จัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา และ ๗) บูรณาการหลักพุทธธรรม

๖) การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ในจังหวัดราชบุรี จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ห้องพุทธธรรมหรือห้องปฏิบัติกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นอีกสถานที่หนึ่งที่ต้องให้ความสำคัญในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นร่วมกัน ความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีเมตตาและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ก็เป็นการสร้างบรรยากาศวิถีพุทธได้อย่างยิ่ง เพราะโดยปกติวิถีชีวิตของคนไทย จะยิ้มแย้มแจ่มใสและมีน้ำใจเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งแนวทางการพัฒนาที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้น ประกอบด้วย ๑) สร้างความตระหนักในความสำคัญและความเข้าใจร่วมกัน ๒) ยิ้มแย้มแจ่มใสทักทายกัน ๓) มีความเป็นกัลยาณมิตร ๔) ปลุกต้นไม้ให้ความร่มเย็น ดอกไม้สีสวยกลิ่นหอมเย็น ๕) บูรณาการหลักภavana ๔ ๖) ผู้บริหาร ครู และบุคลากร ต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่าง ๗) ติดตามและประเมินผลจากการสังเกตและสอบถาม และ ๘) ปรับปรุงแก้ไขปัญหาที่บกพร่อง^{๕๑}

๗) การประเมินผลการสอนรายวิชา – แสดงความเป็นนักวิเคราะห์วิจัยชั้นครู เป็นของการตอบและประเมินผลเมื่อเดินตามแผนที่เดินทางแล้วถึงปลายอุโมงค์แล้วผลเป็นอย่างไร ชั้นนี้ ได้คำตอบจากการบันทึกผลหลังการแผนการจัดการเรียนรู้ทุกหน่วยทุกคาบทั้งหมด เพื่อย้อนไปตอบคำถามตามวัตถุประสงค์หน่วยการเรียนรู้ที่ได้กำหนดไว้แล้วในก้าวที่ ๑ อาจเรียกว่าเป็นผลการวิจัยเชิงทดลอง ที่ได้ออกแบบแล้วตั้งแต่ก่อนเปิดเรียน^{๕๒}

๘) การประเมินผล มีรูปแบบเพื่อการประเมินกิจกรรมทุกครั้ง อาจเป็นแบบสอบถามของครู แบบประเมินของนักเรียนด้วยกัน การประเมินต้องประเมินทั้งระบบ คือ กิจกรรม สื่อ ระยะเวลา สถานที่ วิทยากร ความต้องพอใจผู้ร่วมกิจกรรม ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียน ชั้นการวางแผน อาจประยุกต์จากแบบการกำหนดการสอนรายวิชา (Course Syllabus) เป็นขั้นที่สำคัญ ครูพระจะต้องศึกษาข้อมูลทรัพยากรของโรงเรียนและองค์กรข้างเคียงอย่างละเอียด เพื่อศึกษาจุดเด่นจุดด้อยและทรัพยากรที่ต้องการ จึงนำมากำหนดแผนการทำงานตลอดภาคเรียน เป็นหลักประกันความเสี่ยงในการทำงานของครูและผู้บริหารโรงเรียน^{๕๓}

สรุปได้ว่าปัจจุบัน มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ทำให้ผู้เรียนได้รู้จักพระพุทธศาสนามากขึ้น รู้จักหลักธรรมมากขึ้น รวมถึงมีการสอบวัดผลประเมินผลการเรียนรู้และความเข้าใจของผู้เรียน เป็นการเพิ่มเติมเข้าไปในหลักสูตรของสถานศึกษา ให้เป็นกระบวนการเรียนรู้

^{๕๑} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิรัช พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดบุษยบรรพต ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๕๒} สัมภาษณ์ พระปลัดวอน วรรณโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดดอนทราย ตำบลทับค้าง อำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายยอดเพชร งามคง ผู้อำนวยการโรงเรียนเทพสุวรรณชาดวิทยา ตำบลท่าคา อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ตามหลักไตรสิกขา ด้วยเสริมสร้างความรับผิดชอบความสำรวมระวังทางกาย ทางวาจา ทั้งต่อตนเอง และผู้อื่น (อธิศีลสิกขา) พัฒนาจิตใจเป็นคนที่มีความคิดดีคิดถูกต้องตามทำนองคลองธรรม รู้สิ่งใดถูก สิ่งใดผิด (อธิจิตตสิกขา) เรียนรู้ตามคำสอน รวมถึงพัฒนาความคิดวิเคราะห์ในหลักของเหตุผลและความรู้แจ้งประจักษ์จริง (อธิปัญญาสิกขา) ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมให้มีเพิ่มมากขึ้นและครอบคลุมทุกโรงเรียน

ตารางที่ ๔.๕ สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ (สภาพทั่วไปด้านการวัดผลและประเมินผล)

ประเด็นสำคัญ	จำนวน (รูปหรือคน)	ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ลำดับที่
๑) การตรวจสอบประเมินผล เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะการตรวจสอบประเมินผลจะเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่การพัฒนา	๑๘	๑, ๒, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๙, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๓, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘
๒) การสร้างความเข้าใจในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในโรงเรียนของครูและนักเรียนเป็นเรื่องที่สำคัญ การแสดงใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันด้วยความจริงใจ	๑๕	๑, ๒, ๓, ๔, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๑, ๑๒, ๑๔, ๑๕, ๑๖, ๑๗, ๑๘
๓) ผู้บริหาร ครู และบุคลากร ต้องยึดหลัก พรหมวิหารธรรม	๙	๑, ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๓
๔) ผู้บริหาร ครู บุคลากรของโรงเรียน ต้องให้ความสำคัญในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นร่วมกัน	๘	๒, ๕, ๖, ๗, ๘, ๑๐, ๑๓, ๑๘
๕) การประเมินผลการสอนรายวิชา - แสดงความเป็นนักวิเคราะห์วิจัยชั้นครู	๔	๑, ๙, ๑๓, ๑๗
๖) การประเมินต้องประเมินทั้งระบบ คือ กิจกรรม สื่อ ระยะเวลา สถานที่ วิทยากร ความต้องพอใจผู้ร่วมกิจกรรม	๒	๕, ๑๒

จากตารางที่ ๔.๕ สรุปสภาพทั่วไปในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ **สภาพทั่วไปด้านการวัดผลและประเมินผล** พบว่า

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตอบตรงกันว่า การตรวจสอบประเมินผล เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก เพราะการตรวจสอบประเมินผลจะเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่การพัฒนา จำนวน ๑๘ ท่าน

รองลงมาตอบตรงกันว่า การสร้างความเข้าใจในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันในโรงเรียนของครูและนักเรียนเป็นเรื่องที่สำคัญ การแสดงใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส และมีน้ำใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันด้วยความจริงใจ จำนวน ๑๕ ท่าน

ถัดมาตอบตรงกันว่า ผู้บริหาร ครู และบุคลากร ต้องยึดหลัก**พรหมวิหารธรรม** จำนวน ๙ ท่าน

ถัดมาตอบตรงกันว่า ผู้บริหาร ครู บุคลากรของโรงเรียน ต้องให้ความสำคัญในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นร่วมกัน จำนวน ๘ ท่าน

ถัดมาตอบตรงกันว่า การประเมินผลการสอนรายวิชา – แสดงความเป็นนักวิเคราะห์วิจัยชั้นครู จำนวน ๔ ท่าน

สุดท้ายตอบตรงกันว่า การประเมินต้องประเมินทั้งระบบ คือ กิจกรรม สื่อ ระยะเวลา สถานที่ วิทยากร ความต้องพอใจผู้ร่วมกิจกรรม จำนวน ๒ คน

๔.๑.๖ สรุปวิเคราะห์

อาจกล่าวได้ว่า “บุคคลเป็นหัวใจของการบริหาร” เพราะบุคคลเป็นผู้ดำเนินการกับปัจจัยต่างๆ ทั้งวัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ และการจัดการต่างๆ การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ จึงต้องเน้นให้ทุกคนมีส่วนร่วม ปลูกฝังความศรัทธาให้กับครูและบุคลากรทุกคนของโรงเรียน ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามแนวทางแห่งวิถิปุทธ มีการประชุมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และให้ความร่วมมือในการบริหารงานร่วมกัน โดยพิจารณาจัดทำภารกิจให้ชัดเจน ครอบคลุมงานทั้งหมดและมีการกำหนดกลุ่มงานที่มีความสอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดความคล่องตัว เริ่มต้นตั้งแต่ ๑) วางแผน คือ จัดให้มีการประชุมวางแผนเพื่อกำหนดนโยบาย และทำความเข้าใจเกี่ยวกับกับการดำเนินงานโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ให้มีความชัดเจน ๒) ดำเนินการ นำนโยบายที่ได้มาสู่การปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นประจำ สนับสนุนให้ครูรับผิดชอบในการถ่ายทอดหลักพุทธธรรม ส่งเสริมงบประมาณในการจัดกิจกรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ๓) ตรวจสอบประเมินผล ให้มีการประเมินผลทั้งการเรียนการสอนและกิจกรรมวิถิปุทธทั้งครูและนักเรียน และ ๔) แก้ไขปรับปรุง โดยการสนับสนุนงบประมาณเพื่อปรับปรุงกิจกรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ให้มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน เป็นเรื่องที่ต้องมีการใช้งบประมาณเพื่อการบริหารจัดการให้มีความสมบูรณ์ตามหลักเกณฑ์ของการดำเนินงานโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ทั้งนี้ ปัญหาเรื่องของงบประมาณ เป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้การบริหารจัดการด้านกายภาพไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการแก้ไข โดยการขอความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบ้าน วัด โรงเรียน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ในการจัดสรรงบประมาณ ซึ่งการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน นอกจากจะช่วยแก้ไขปัญหาเรื่องงบประมาณแล้ว ยังเป็นการกำหนดแผนหรือนโยบายร่วมกัน เพื่อให้การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนอีกด้วย

โรงเรียนต้องที่จะจัดอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียนให้สะอาด ปลอดภัย สวยงาม สร้างบรรยากาศให้ปลอดโปร่ง สบายใจ ใกล้ชิดธรรมชาติ และกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมในชุมชน มีเครื่องเล่นสนามที่ตั้งในตำแหน่งที่ปลอดภัย อยู่ในสภาพดี เครื่องเล่นต้องทำจากวัสดุธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น จัดบริเวณสำหรับเล่นให้มีความหลากหลายทั้งในร่มและกลางแจ้ง มีพื้นผิวแตกต่างกัน เช่น หญ้า ดิน ปูน ไม้ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและการดูแลรักษา มีสถานที่ประกอบอาหารเป็นสัดส่วน สะอาด จัดสถานที่และเครื่องใช้ในการรับประทานอาหารให้สะอาด และสวยงาม จัดน้ำดื่มให้พอเพียงให้เด็กดื่มได้โดยสะดวก มีห้องส้วมเพียงพอ โดยให้มีขนาดและตำแหน่งที่ตั้งที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ดูแลให้สะอาดถูกสุขลักษณะ มีอุปกรณ์และสถานที่สะอาดและเหมาะสมในการทำ ความสะอาดร่างกาย เช่น ล้างมือ ล้างหน้า แปรงฟัน รวมทั้งจัดถังขยะให้เพียงพอและเหมาะสมกับการใช้งาน และดูแลรักษาด้วย สำหรับภายในห้องเรียนต้องมีอากาศถ่ายเทสะดวก มีแสงสว่างเพียงพอและสม่ำเสมอทั่วห้อง โต๊ะเก้าอี้มีขนาดเหมาะสมกับวัย น้ำหนักเบาให้เด็กเคลื่อนย้ายได้โดยสะดวกเด็กแต่ละคนมีเครื่องใช้ส่วนตัวใน การทำความสะอาดร่างกาย และเครื่องใช้ในการนอน โดยจัดเก็บเป็นระเบียบ สวยงาม ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการตกแต่งห้องเรียนให้สวยงาม เลือกสรรวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้อันมีความสร้างสรรค์ ทนทาน หลากหลายมาใช้งาน โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าและความทนทาน มีการจัดระบบการวางวัสดุอุปกรณ์ให้เด็กหยิบใช้ได้โดยสะดวก มีการตรวจสอบความสะอาด ความพร้อมในการใช้งานของวัสดุอุปกรณ์และสื่ออย่างสม่ำเสมอ เลือกสถานที่ในการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม เช่น กิจกรรมที่สงบอยู่ไกลจากกิจกรรมที่ใช้เสียง กิจกรรมที่ต้องการแสงสว่างอยู่ใกล้กับหน้าต่าง เป็นต้น จัดการจราจรทั้งในและนอกห้องเรียนให้สะดวกต่อการเคลื่อนไหวของเด็ก ขณะทำ กิจกรรม สิ่งสำคัญคือสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้อบอุ่น เป็นมิตร และเต็มไปด้วยความรัก ความเมตตา

ทั้งนี้ โรงเรียนต้องดำเนินการโดยยึดหลักสัปปายะ ๗ ประการ ประกอบด้วย ๑) การมีสถานที่ที่เหมาะสม มีความกว้างขวาง ไม่แออัด และมีความสงบ ไม่มีสิ่งรบกวนอื่นใด ๒) การสัญจรสะดวก มีความปลอดภัยในการเดินทางและง่ายต่อการไปมาหาสู่กัน ๓) การสนทนาเรื่องที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน ๔) การได้พบบุคคลที่ดี มีความรู้มีความสามารถ ๕) การมีอาหารที่ดี มีประโยชน์กับร่างกาย ๖) การมีสภาพอากาศที่เหมาะสม และ ๗) การสถานที่สำหรับผ่อนคลาย อิริยาบถต่างๆ ซึ่งทั้ง ๗ ประการดังกล่าวแล้ว สามารถที่จะนำมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการ สถานที่และสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้มีความสะดวก และเหมาะสมแก่ผู้เรียนทุกเพศทุกวัย

เน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยกิจกรรมที่จัดภายในโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ การทำสมาธิ กิจกรรมการพิจารณาอาหารก่อนรับประทาน เพื่อให้กินเป็น กินอย่างมีสติ มีปัญญา รู้เข้าใจ เป็นต้น ซึ่งต้องที่จะมีกิจกรรมที่เป็นการศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เช่น กิจกรรมการใช้ชีวิตในวัด หนึ่งวันในวัดสัมผัสชีวิตจริง ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตภายในวัดด้วยตนเอง ทำกิจกรรมในวันพระ เริ่มต้นตั้งแต่การทำบุญใส่บาตร บูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีลและสมาทานศีลด้วยตนเอง กิจกรรมมรรคทายกน้อย เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมจริงๆ มากกว่าการเรียนรู้ด้วยการไปเที่ยววัด ไปไหว้พระพุทธรูป เทียวชมความสวยงาม แต่กลับห่างหายจากวิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับวัดมาตั้งแต่อดีตกาล บ้าน วัด และ

โรงเรียน เป็นองค์กรที่มีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น เพียงแต่ขาดการประสานงานในการให้ความร่วมมือร่วมวางแผนในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน ดังนั้น แนวทางสำคัญที่จะพัฒนาเรื่องของกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต จึงต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันจากทุกฝ่าย ร่วมกำหนดแผนนโยบายให้มีความชัดเจน รวมถึงโรงเรียนก็ต้องเสริมกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตจริงจากกิจกรรมจริงๆ ให้มีมากขึ้น

การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิต จะทำให้ได้เรียนรู้กระบวนการที่มีระบบเป็นเหตุเป็นผล รู้จักแนวทางการแก้ไขปัญหา ตามหลักอริยสัจ ๔ คือ การรู้จักปัญหา (ทุกข์) ว่าเป็นอย่างไร เมื่อเกิดขึ้นแล้วเรียนรู้ที่จะจัดการกับปัญหาอย่างไร ด้วยการค้นหาสาเหตุซึ่งเป็นต้นกำเนิดของปัญหา (สมุทัย) เมื่อค้นพบว่าปัญหานั้นมีสาเหตุและความเป็นมาอย่างไร ก็จะย้อนกลับไปที่จะคลี่คลายจากสาเหตุ ด้วยวิธีการที่ถูกต้องดีงาม (มรรค) ขจัดปัญหานั้นให้หมดไปและไม่เกิดขึ้นอีก หรือแม้เกิดขึ้นก็สามารถแก้ไขได้ (นิโรธ) ซึ่งต้องเรียนรู้ด้วยตนเองและกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตจริง จึงจะเห็นผลได้

นอกจากโรงเรียนจะกำหนดหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจนแล้ว ก็ต้องมีการสอดแทรกหลักพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเห็นภาพพุทธธรรมที่นำมาใช้ได้อย่างชัดเจน และเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้ ต้องมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” เพิ่มกิจกรรมให้นักเรียนได้มีความคิดริเริ่มและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ ผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมอย่างแท้จริง จึงจะทำให้เกิดการประยุกต์ใช้ได้ การนิมนต์พระหรือเชิญผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ มาช่วยเสริมให้นักเรียนได้มีความเข้าใจ และเรียนรู้ได้เร็วขึ้น

ปัจจุบัน มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ทำให้ผู้เรียนได้รู้จักพระพุทธศาสนา มากขึ้น รู้จักหลักธรรมมากขึ้น รวมถึงมีการสอบวัดผลประเมินผลการเรียนรู้และความเข้าใจของผู้เรียน เป็นการเพิ่มเติมเข้าไปในหลักสูตรของสถานศึกษา ให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ด้วยเสริมสร้างความรับผิดชอบความสำรวมระวังทางกาย ทางวาจา ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น (อธิศีลสิกขา) พัฒนาจิตใจเป็นคนที่มีความคิดดีคิดถูกต้องตามทำนองคลองธรรม รู้สิ่งใดถูกสิ่งใดผิด (อธิจิตตสิกขา) เรียนรู้ตามคำสอน รวมถึงพัฒนาความคิดวิเคราะห์ในหลักของเหตุผลและความรู้แจ้งประจักษ์จริง (อธิปัญญาสิกขา) ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมให้มีเพิ่มมากขึ้นและครอบคลุมทุกโรงเรียน

เป็นการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นวัตถุและบุคคล ให้เกิดบรรยากาศของการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ครูและบุคลากรของโรงเรียนต้องเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียน มีน้ำใจให้การช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน ทักทายกันด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ซึ่งการสร้างและคงไว้ซึ่งปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นจะประสบผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยคุณลักษณะที่สำคัญของบุคคล ในการยอมรับและส่งเสริมซึ่งกันและกัน และนอกจากนี้ ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ทักษะการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น อันได้แก่ การเปิดเผยตนเอง การไว้วางใจซึ่งกันและกัน และการสื่อสารความเข้าใจ ต้องอาศัยคุณลักษณะภายในหรือทัศนคติของบุคคลที่สำคัญบางประการ ได้แก่ ๑) การยอมรับและให้เกียรติ ยอมรับลักษณะส่วนตัวหรือลักษณะเฉพาะของบุคคลตามที่เขาเป็น ให้เกียรติและเคารพ ในคุณค่าของบุคคล มีความเป็นมิตร และความอบอุ่นใจแก่ผู้อื่น ๒) การเข้าใจในเนื้อหาสาระ

ของสิ่งที่สื่อสารระหว่างกัน และเข้าใจใน ความรู้สึกของผู้อื่นเสมือนเรา เป็นตัวเขา ซึ่งในสัมพันธภาพ ที่ขาดความเข้าใจความรู้สึกซึ่งกันและกัน สัมพันธภาพนั้น ไม่สามารถดำเนินไป ถึงขั้นที่ลึกซึ้งได้ ๓) การจริงใจ การไม่เสแสร้งในการแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึก และทัศนคติของตนเอง ทั้ง ๓ ประการนี้ จะส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้มากน้อยเพียงใดนั้น ไม่ใช่เพียงแต่มีคุณลักษณะ เช่นนี้ อยู่ภายในเท่านั้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความสามารถในการสื่อหรือแสดงออกถึง คุณลักษณะเหล่านี้ ออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ด้วย ซึ่งความสามารถในการแสดงออกหรือการสื่อสารให้ผู้อื่น ทราบถึงคุณลักษณะสำคัญเหล่านี้ เรียกว่า ทักษะการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล

ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน ต้องยึดหลักภาวะ ๔ ในการถ่ายทอดความรู้ ผ่านการเรียนการสอนด้วยความมีเมตตา มีความสงสารคนอื่น กรุณา ยื่นมือเข้าไปให้การช่วยเหลือ มุทิตา ยินดีในสิ่งที่คนอื่นมีและยินดีในสิ่งที่คนอื่นเป็น อุเบกขา การวางเฉย มีความสงบใจ ทั้ง ๔ ประการ จะเป็นตัวช่วยให้ในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ให้ประสบความสำเร็จได้

๑. ภาวะกาย คือ การทำกายให้เจริญ มีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทาง กายภาพ หมายถึง การพัฒนากายให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ และยัง รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกอย่างถูกต้องดีงาม ในทางที่เป็นคุณประโยชน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะไม่เพียงหมายถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคม แต่ยังหมายถึงสิ่งอื่นๆ ที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ เช่น รู้จักการบริโภคปัจจัย ๔ อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การใช้การบริโภคยา และรู้จักใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายในการเสพหรือใช้ สอยวัสดุอุปกรณ์ในทางที่เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิต การมีความสัมพันธ์กับปัจจัย ๔ อย่างถูกต้อง นั้นหมายถึงการจัดสรรให้มีปัจจัย ๔ เพียงพอที่จะเลี้ยงชีวิตให้ดำรงอยู่ได้อย่างดี และใช้ปัจจัย ๔ นั้น ตามคุณค่าแท้ เช่น รับประทานอาหารที่มีคุณประโยชน์ต่อร่างกาย เพื่อเสริมสร้างร่างกายให้มีสุขภาพ สมบูรณ์แข็งแรง ไม่ใช่รับประทานอาหารตามคุณค่าเทียม คือรับประทานอาหารเพื่อความเอร็ดอร่อย โดยไม่คำนึงถึงโทษที่จะตามมา นอกจากปัจจัย ๔ แล้ว ในการใช้เทคโนโลยีต่างๆ ก็ต้องพิจารณาถึง ความถูกต้องเหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ กับธรรมชาติให้เป็นไปในทางเกื้อกูลกันมากกว่าจะเป็นการทำลาย เพื่อประโยชน์ของมนุษย์เพียงฝ่าย เดียว เพราะในที่สุดโทษที่เกิดจากการทำลายสิ่งต่างๆ ย่อมจะย้อนกลับมาทำความเสียหายให้แก่ มนุษย์เองด้วย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องของการพัฒนากาย และคนที่พัฒนาตนแล้ว เรียกว่า ภาวิต กาย

๒. ศิลภาวนา พัฒนาศีล เจริญศีล คือมีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียน ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นแก่สังคม และประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อสังคมมีระเบียบ วินัย ประกอบอาชีพสุจริต เป็นการฝึกตนให้อยู่ในสังคมด้วยดีและเป็นประโยชน์ระดับต้นคือ ความมี ระเบียบวินัยในการเป็นอยู่ ในการดำเนินชีวิต โดยไม่ให้มีการเบียดเบียนกัน ศีล ๕ ซึ่งเป็นศีลขั้น พื้นฐาน จะเห็นได้ว่ามุ่งที่การไม่เบียดเบียนกันกล่าวคือ ไม่เบียดเบียนต่อกันในทางชีวิตร่างกาย ในทางทรัพย์สิน ในทางคู่ครอง ในทางใช้วาจา ตลอดจนไม่เบียดเบียนสติสัมปชัญญะของตนเอง เมื่อ ไม่เบียดเบียนกันแล้วก็ขยายออกไปถึงความสุจริต

๓. จิตภาวนา พัฒนาจิต ในการพัฒนาจิตตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเป็นการฝึกอบรม ให้จิตมีคุณสมบัติครบ ๓ ด้านคือ

๓.๑ คุณภาพจิต คือมีคุณธรรมต่างๆ เสริมสร้างจิตใจให้ตั้งงาม เป็นจิตใจที่สูง ประณีต มีเมตตา มีความเป็นมิตร ปรรณนาประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น มีความกรุณา คืออยากช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มีจาคะคือมีใจเผื่อแผ่โอบอ้อมอารี มีคารวะ คือเห็นความสำคัญของผู้อื่น มีมัทวะคือความอ่อนโยน กตัญญูคือรู้คุณค่าแห่งการกระทำของผู้อื่น

๓.๒ สมรรถภาพจิต หรือความสามารถของจิต เช่น ความมีสติดี มีวิริยะ คือความเพียรในการทำงาน มีขันติ คือความอดทน มีสมาธิแน่วแน่ มีสัจจะจริงจัง มีอธิษฐาน คือความเด็ดเดี่ยวต่อความมุ่งหมาย มีความหนักแน่นมั่นคงเข้มแข็งของจิตใจ ที่จะทำงานให้ได้ผลสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานทางปัญญา คือการคิดพิจารณาให้สิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงอย่างแจ่มชัด

๓.๓ สุขภาพจิต คือ มีจิตที่มีสุขภาพดี เป็นสุข สดชื่นร่าเริงเบิกบาน โปรดโปร่ง มีปีติ ความอิมเอบใจ มีความผ่อนคลายไม่ขุ่นมัว ไม่หม่นหมองหดหู่ เป็นต้น ลักษณะต่าง ๆ ของจิตใจที่มีความสุขนี้เป็นสิ่งสำคัญมากในพระพุทธศาสนา การขาดสุขภาพจิตเป็นปัญหาสำคัญของสังคมในยุคปัจจุบัน จึงจะต้องเน้นเรื่องสุขภาพจิตให้มากด้วย ผู้ที่ฝึกฝนอบรมจิตแล้วเรียกว่า ภาวิตจิตโต

๔. ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญาคือ การทำปัญญาให้เจริญงอกงาม ในเบื้องต้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ ทางวิชาชีพ ต่อมาต้องพัฒนาปัญญาให้มีการรับรู้ เรียนรู้ อย่างถูกต้องของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง คือ เข้าใจสิ่งนั้นทั้งหลายตามสภาวะหรือตามที่มันเป็น ไม่เอนเอียงด้วยอคติหรือฉันทาคติ ที่จะทำให้การรับรู้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ขึ้นต่อไปคือวินิจฉัยด้วยการใช้ปัญญาบริสุทธิ์ ไม่ใช่ด้วยกิเลส เป็นปัญญาที่รู้จักเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เข้าใจความเจริญและความเสื่อมของโลกและชีวิตตามความเป็นจริงและตามเหตุปัจจัย รู้จักทางแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ความสำเร็จให้ตนพัฒนายิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไป รู้เท่าทันโลกและชีวิตทำให้เป็นอิสระหลุดพ้นจากความทุกข์โดยสมบูรณ์ พัฒนาไปจนถึงขั้นนิมิต คือหลุดพ้นเป็นอิสระที่แท้จริง จิตใจไม่ถูกยึดมั่นในสิ่งทั้งหลาย ไม่ถูกครอบงำ ผู้ที่ฝึกฝนอบรมพัฒนาทางปัญญาแล้วเรียกว่า ภาวิตปัญญา

๔.๒ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

จากการลงพื้นที่วิจัย ด้วยการแจกแบบสอบถามระดับปฏิบัติการของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ใน จำนวน ๒๕๓ คน สามารถสรุปปัจจัยที่ส่งผลกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ได้ดังนี้

๔.๒.๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งในส่วนของเพศ อายุ การศึกษา ชั้นสูงสุด และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในฐานะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ได้ปรากฏผลดังรายละเอียดของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ ๔.๖ แสดงจำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

เพศทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
อายุ		
๒๐-๓๐ ปี	๑๕๖	๖๑.๗
๓๑-๔๐ ปี	๖๑	๒๔.๑
๔๑ ปีขึ้นไป	๓๖	๑๔.๒
รวม	๒๕๓	๑๐๐.๐๐
การศึกษาชั้นสูงสุด		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	๕๑	๒๐.๒
ปริญญาตรี	๑๔๑	๕๕.๗
สูงกว่าปริญญาตรี	๖๑	๒๔.๑
รวม	๒๕๓	๑๐๐.๐๐
ประสบการณ์ในการสอน		
๑-๕ ปี	๑๖๓	๖๔.๔
๕-๑๐ ปี	๕๕	๒๑.๗
๑๐ ปีขึ้นไป	๓๕	๑๓.๘
รวม	๒๕๓	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี จำนวน ๑๕๖ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๑.๗ มีการศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน ๑๔๑ รูป คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๗ และมีประสบการณ์ในการสอน ๑-๕ ปี จำนวน ๑๖๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๖๔.๔

๔.๒.๒ ระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕

การวิเคราะห์ระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ใน ๓ ด้านคือ ๑) ด้านศักยภาพในการทำงาน ๒) ด้านภาวนา ๔ ๓) การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ดังรายละเอียดที่แสดงตัวอย่างค่าเฉลี่ย (Mean = \bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.) ในตารางที่ ๔.๒-๔.๒๗ ตามลำดับดังนี้

ตารางที่ ๔.๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ในภาพรวมทั้ง ๓ ด้าน

(n = ๒๕๓)

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	ระดับปฏิบัติการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑) ด้านศักยภาพในการทำงาน	๓.๔๖	๐.๕๘๗	ปานกลาง
๒) ด้านภาวนา ๔	๓.๔๗	๐.๖๐๔	ปานกลาง
๓) ด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	๓.๔๒	๐.๕๕๙	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๔	๐.๕๕๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๔$, S.D. = ๐.๕๕๗) เพื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านภาวนา ๔ มีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านศักยภาพในการทำงาน ด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน

(n = ๒๕๓)

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	ระดับปฏิบัติการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑) ด้านเนื้อหาการสอน	๓.๔๑	๐.๖๒๐	ปานกลาง
๒) ด้านวิธีการสอน	๓.๔๔	๐.๖๒๘	ปานกลาง
๓) ด้านการใช้สื่อการสอน	๓.๔๓	๐.๖๒๐	ปานกลาง
๔) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	๓.๔๓	๐.๖๒๑	ปานกลาง
๕) ด้านการวัดผลและประเมินผล	๓.๔๑	๐.๖๓๗	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๒	๐.๕๕๙	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในภาพรวมทั้ง ๕ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๔๒ , S.D. = ๐.๕๕๙) เพื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านวิธีการสอน มีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านเนื้อหาการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านเนื้อหาการสอน)

(n = ๒๕๓)

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	ระดับปฏิบัติการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ท่านวางแผนการสอนเสมอ	๓.๕๖	๐.๙๐๔	ปานกลาง
๒. ท่านสามารถออกแบบเนื้อหาการเรียนการสอนร่วมกับโรงเรียน	๓.๒๙	๐.๗๗๘	ปานกลาง
๓. ท่านสอนตามแผนการสอน	๓.๕๘	๐.๘๕๐	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๕๑	๐.๖๒๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๙ พบว่า พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านเนื้อหาการสอน) อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๕๑$, S.D. = ๐.๖๒๐) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสอนตามแผนการสอนมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการพัฒนา ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านวิธีการสอน)

(n = ๒๕๓)

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	ระดับปฏิบัติการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ท่านมีเทคนิคการสอนที่เข้าใจง่าย	๓.๔๕	๐.๘๗๒	ปานกลาง
๒. ท่านเข้าใจพฤติกรรมของนักเรียนเป็นอย่างดี	๓.๔๕	๐.๘๑๓	ปานกลาง
๓. ท่านสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนได้ดี	๓.๔๓	๐.๘๒๕	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๔	๐.๖๒๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านวิธีการสอน) อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๔$, S.D. = ๐.๖๒๘) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๑. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีเทคนิคการสอนที่เข้าใจง่ายมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านการใช้สื่อการสอน)

(n = ๒๕๓)

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	ระดับปฏิบัติการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน	๓.๔๒	๐.๘๓๐	ปานกลาง
๒. ท่านนำสื่อสมัยใหม่ๆมาใช้ในการสอน	๓.๔๓	๐.๘๓๑	ปานกลาง
๓. ท่านสามารถผลิตสื่อการสอนได้	๓.๔๓	๐.๘๔๕	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๓	๐.๖๒๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านการใช้สื่อการสอน) อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๓$, S.D. = ๐.๖๒๐) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนำสื่อสมัยใหม่ๆมาใช้ในการสอนมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๑๒ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน)

(n = ๒๕๓)

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	ระดับปฏิบัติการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ท่านจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นประจำ	๓.๔๓	๐.๘๑๑	มาก
๒. ท่านบูรณาการกิจกรรมให้เหมาะกับนักเรียน	๓.๔๓	๐.๘๔๔	ปานกลาง
๓. ท่านเปิดโอกาสให้นักเรียนจัดกิจกรรมด้วยตนเอง	๓.๔๕	๐.๘๓๙	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๓	๐.๖๒๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน) อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๓$, S.D. = ๐.๖๒๑) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนจัดกิจกรรมด้วยตนเองมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๑๓ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านการวัดผลและประเมินผล)

(n = ๒๕๓)

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	ระดับปฏิบัติการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ท่านมีการวัดผลประเมินผลนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	๓.๓๘	๐.๘๓๘	ปานกลาง
๒. ท่านมีวิธีการในการวัดผลประเมินผลนักเรียน	๓.๔๑	๐.๘๖๓	ปานกลาง
๓. ท่านสามารถให้คะแนนนักเรียนได้อย่างเที่ยงธรรม	๓.๔๔	๐.๘๕๒	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๑	๐.๖๓๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านการวัดผลและประเมินผล) อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๑$, S.D. = ๐.๖๓๗) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสามารถให้คะแนนนักเรียนได้อย่างเที่ยงธรรมมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๑๔ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระ
สอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านศักยภาพในการ
ทำงาน ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน

(n = ๒๕๓)

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	ระดับปฏิบัติการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑) ด้านศักยภาพหลัก (Core Competency : CC)	๓.๔๖	๐.๕๗๘	ปานกลาง
๒) ด้านศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ (Function Competency : FC)	๓.๔๗	๐.๖๒๔	ปานกลาง
๓) ด้านศักยภาพด้านการบริหาร (Management Competency : MC)	๓.๔๙	๐.๖๔๗	ปานกลาง
๔) ด้านศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามสายงาน (Job Competency : JC)	๓.๔๒	๐.๖๖๑	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๖	๐.๕๘๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงานด้านศักยภาพในการทำงาน ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๖$, S.D. = ๐.๕๘๗) เพื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านศักยภาพด้านการบริหาร (Management Competency : MC) มีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ (Function Competency : FC) ด้านศักยภาพหลัก (Core Competency : CC) และด้านศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามสายงาน (Job Competency : JC) ตามลำดับ

ตารางที่ ๔.๑๕ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านศักยภาพในการทำงาน (ด้านศักยภาพหลัก (Core Competency : CC))

(n = ๒๕๓)

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	ระดับปฏิบัติการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ท่านสามารถสอนหนังสือได้	๓.๕๕	๐.๗๗๘	มาก
๒. ท่านสามารถอธิบายหลักธรรมให้นักเรียนได้	๓.๒๓	๐.๘๓๖	ปานกลาง
๓. ท่านมีความรู้ทางธรรมเป็นอย่างดี	๓.๕๒	๐.๘๔๗	มาก
๔. ท่านมีความรู้ทางโลกเป็นอย่างดี	๓.๕๐	๐.๘๓๔	มาก
๕. ท่านมีทักษะในการพูดที่ดี	๓.๕๕	๐.๘๑๓	มาก
๖. ท่านมีลีลาในการสอนที่น่าสนใจ	๓.๓๔	๐.๘๗๒	ปานกลาง
๗. ท่านรักษาสมณสาธูป	๓.๕๕	๐.๘๒๖	มาก
๘. ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน	๓.๔๔	๐.๘๙๖	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๖	๐.๕๗๘	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านศักยภาพในการทำงาน (ด้านศักยภาพหลัก (Core Competency : CC)) อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๔๖ , S.D. = ๐.๕๗๘) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๕. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีทักษะในการพูดที่ดีมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๑๖ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านศักยภาพในการทำงาน (ด้านศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ (Function Competency : FC))

(n = ๒๕๓)

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	ระดับปฏิบัติการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ท่านสอนศีลธรรม จริยธรรม แก่นักเรียน	๓.๔๘	๐.๘๔๑	ปานกลาง
๒. ท่านสอนวิชาพระพุทธศาสนา	๓.๔๗	๐.๘๑๓	ปานกลาง
๓. ท่านสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียน	๓.๔๖	๐.๘๔๗	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๗	๐.๖๒๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านศักยภาพในการทำงาน (ด้านศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ (Function Competency : FC)) อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๗$, S.D. = ๐.๖๒๔) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๑. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสอนศีลธรรม จริยธรรม แก่นักเรียนมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๑๗ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านศักยภาพในการทำงาน (ด้านศักยภาพด้านการบริหาร (Management Competency : MC))

(n = ๒๕๓)

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	ระดับปฏิบัติการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ท่านร่วมวางแผนการสอนกับโรงเรียน	๓.๔๘	๐.๘๒๗	ปานกลาง
๒. ท่านเป็นคณะกรรมการบริหารโรงเรียน	๓.๔๗	๐.๘๗๙	ปานกลาง
๓. ท่านทำกิจกรรมร่วมกับโรงเรียน	๓.๕๑	๐.๘๔๑	มาก
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๙	๐.๖๔๗	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านศักยภาพในการทำงาน (ด้านศักยภาพด้านการบริหาร (Management Competency : MC)) อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๔๙ , S.D. = ๐.๖๔๗) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ ๓. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทำกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๑๘ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านศักยภาพในการทำงาน (ด้านศักยภาพด้านความรู้ตามสายงาน (Job Competency : JC))

(n = ๒๕๓)

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	ระดับปฏิบัติการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ท่านเข้าใจพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี	๓.๔๔	๐.๘๕๒	ปานกลาง
๒. ท่านจัดทำใบรายงานผลการสอน และส่งตรงตามเวลา	๓.๔๙	๐.๘๓๔	ปานกลาง
๓. ท่านเข้ารับการฝึกอบรมกับโครงการสม่ำเสมอ	๓.๓๓	๐.๘๘๑	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๒	๐.๖๖๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านศักยภาพในการทำงาน (ด้านศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามสายงาน (Job Competency : JC)) อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๔๒ , S.D. = ๐.๖๖๑) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจัดทำใบรายงานผลการสอน และส่งตรงตามเวลามีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

ตารางที่ ๔.๑๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระ
สอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านภาวนา ๔

(n = ๒๕๓)

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	ระดับปฏิบัติการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑. ท่านส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ และผู้อื่น	๓.๕๐	๐.๘๔๑	มาก
๒. ท่านส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักมีความสุขตามฐานะของตน	๓.๖๔	๐.๘๔๙	มาก
๓. ท่านส่งเสริมให้นักศึกษาดูแลรักษาสุขภาพให้ดีเหมาะสมตามหลักพระพุทธศาสนา	๓.๓๔	๐.๘๘๓	ปานกลาง
๔. ท่านส่งเสริมให้นักศึกษามีเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์โลก	๓.๕๒	๐.๘๒๐	มาก
๕. ท่านส่งเสริมให้นักศึกษารู้จัก ลด ละ เลิก อบายมุข	๓.๔๕	๐.๘๙๑	ปานกลาง
๖. ท่านส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติในเรื่องพฤติกรรมทางเพศที่ถูกต้องตามหลักศาสนา	๓.๕๒	๐.๘๕๔	มาก
๗. ท่านส่งเสริมให้นักศึกษามีสุขภาพจิตดี แจ่มใสเบิกบาน	๓.๕๔	๐.๘๒๐	มาก
๘. ท่านส่งเสริมให้นักศึกษาเป็นคน ซื่อสัตย์สุจริต	๓.๔๙	๐.๘๒๗	ปานกลาง
๙. ท่านส่งเสริมให้นักศึกษามีจิตอาสา รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม	๓.๔๑	๐.๘๖๓	ปานกลาง
๑๐. ท่านส่งเสริมให้รู้จักคิด วิเคราะห์ ปัญหาชีวิต	๓.๕๕	๐.๘๑๒	มาก
๑๑. ท่านส่งเสริมให้นักศึกษาเป็นคนเห็นคุณค่าของตนเอง ไม่ดูถูกตนเอง	๓.๓๕	๐.๙๑๖	ปานกลาง
๑๒. ท่านส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถพึ่งตนเองได้	๓.๕๐	๐.๘๒๑	มาก

ตารางที่ ๔.๑๙ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระ
สอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านภาวนา ๔ (ต่อ)
(n = ๒๕๓)

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	ระดับปฏิบัติการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
๑๓. ท่านเข้าใจและทราบปัญหาของนักศึกษา เป็น อย่างดี	๓.๔๕	๐.๘๔๖	ปานกลาง
๑๔. ท่านเป็นกัลยาณมิตรที่ดีในการให้คำปรึกษา ต่างๆ แก่นักศึกษา	๓.๔๔	๐.๘๙๐	ปานกลาง
๑๕. ท่านสามารถหาทางแก้ไขปัญหาให้กับ นักศึกษาได้ ตรงประเด็น และสามารถอธิบาย ถึงสาเหตุของปัญหาได้	๓.๓๙	๐.๘๙๑	ปานกลาง
๑๖. ท่านนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาแก้ปัญหาวิตให้กับนักศึกษาได้เป็นอย่างดี	๓.๔๙	๐.๘๖๗	ปานกลาง
รวมค่าเฉลี่ยทั้งหมด	๓.๔๗	๐.๖๐๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๙ พบว่า พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการ
ปฏิบัติงานด้านภาวนา ๔ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๗$, S.D. = ๐.๖๐๔) เพื่อพิจารณาเป็นราย
ข้อพบว่า ข้อที่ ๒. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนท่านส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักมีความสุขตามฐานะของ
ตนมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

๔.๒.๓ การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ ๓ ข้อ คือ

๑) ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงานกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน

๒) ปัจจัยด้านภาวณา ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน

ผลการวิจัยมีดังนี้

สมมติฐานที่ ๑ ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงานกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน

ตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงานกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงานกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน		ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน	การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน	Pearson Correlation	๐.๙๔๐**	๑
	Sig.(๒-tailed)	๐.๐๐๐	
	N	๒๕๓	๒๕๓
การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	Pearson Correlation	๑	๐.๙๔๐**
	Sig.(๒-tailed)		๐.๐๐๐
	N	๒๕๓	๒๕๓

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๐ การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงานกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ Pearson พบว่า ค่า Significant Level มีค่าเท่ากับ ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๐๕ นั่นคือ ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน

โดยเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วพบว่า มีค่า ๐.๙๔๐ ซึ่งแสดงว่า ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงานกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์กันในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๒๑ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และ p-value ระหว่างปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะหลัก กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน	การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	r	p-value	สรุปผลการทดสอบ
ด้านสมรรถนะหลัก	ด้านเนื้อหาการสอน	๐.๘๒๖**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านวิธีการสอน	๐.๘๓๖**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการใช้สื่อการสอน	๐.๘๑๑**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	๐.๘๐๑**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการวัดผลและประเมินผล	๐.๘๔๑**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	รวมทุกด้าน	๐.๘๓๔**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๑ จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะหลัก มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรวมทุกด้าน ($r = ๐.๘๓๔$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะหลัก มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

ตารางที่ ๔.๒๒ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และ p-value ระหว่างปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะตามบทบาทหน้าที่ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน	การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	r	p-value	สรุปผลการทดสอบ
ด้านสมรรถนะตามบทบาทหน้าที่	ด้านเนื้อหาการสอน	๐.๘๑๔**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านวิธีการสอน	๐.๘๕๗**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการใช้สื่อการสอน	๐.๘๕๖**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	๐.๗๕๔*	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการวัดผลและประเมินผล	๐.๘๔๒**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	รวมทุกด้าน	๐.๘๑๒**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๒ จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะตามบทบาทหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรวมทุกด้าน ($r = ๐.๘๑๒$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะตามบทบาทหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

ตารางที่ ๔.๒๓ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และ p-value ระหว่างปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะด้านการบริหาร กับการพัฒนา ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ปัจจัยด้าน ประเภทของ ศักยภาพใน การทำงาน	การพัฒนาศักยภาพพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน	r	p-value	สรุปผลการ ทดสอบ
ด้านสมรรถนะ	ด้านเนื้อหาการสอน	๐.๘๑๘**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
ด้านกา รบริหาร	ด้านวิธีการสอน	๐.๘๒๒**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการใช้สื่อการสอน	๐.๘๐๖**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน	๐.๘๗๗**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการวัดผลและประเมินผล	๐.๘๒๖**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
รวมทุกด้าน		๐.๘๘๕**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๓ จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ใน ตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะด้านการบริหาร มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรวมทุกด้าน (r= ๐.๘๘๕, p-value = ๐.๐๐๐)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะด้านการบริหาร มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนราย ด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรม การเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

ตารางที่ ๔.๒๔ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และ p-value ระหว่างปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามสายงาน กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน	การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	r	p-value	สรุปผลการทดสอบ
ด้านสมรรถนะ	ด้านเนื้อหาการสอน	๐.๘๑๗**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	ด้านวิธีการสอน	๐.๘๖๔**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการใช้สื่อการสอน	๐.๘๘๖**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
ตามสายงาน	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน			
	การสอน	๐.๘๔๙**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการวัดผลและประเมินผล	๐.๘๔๕**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	รวมทุกด้าน	๐.๘๘๗**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๔ จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามสายงาน มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรวมทุกด้าน ($r = ๐.๘๘๗$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามสายงาน มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

สมมติฐานที่ ๒ ปัจจัยด้านภavana ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีความสัมพันธ์กัน

ตารางที่ ๔.๒๕ การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านภavana ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านภavana ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน		ปัจจัยด้านภavana ๔	การพัฒนา ศักยภาพพระสอน ศีลธรรมใน โรงเรียน
ปัจจัยด้านภavana ๔	Pearson Correlation	๐.๘๔๔**	๑
	Sig.(๒-tailed)	๐.๐๐๐	
	N	๒๕๓	๒๕๓
การพัฒนาศักยภาพ พระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน	Pearson Correlation	๑	๐.๘๔๔**
	Sig.(๒-tailed)		๐.๐๐๐
	N	๒๕๓	๒๕๓

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๕ การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านภavana ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ Pearson พบว่า ค่า Significant Level มีค่าเท่ากับ ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๐๕ นั่นคือ ปัจจัยด้านภavana ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน

โดยเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วพบว่า มีค่า ๐.๘๔๑ ซึ่งแสดงว่า ปัจจัยด้านภavana ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์กันในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๒๖ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และ p-value ระหว่างปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านกายภาวนา กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ปัจจัยด้าน ภาวนา ๔	การพัฒนาศักยภาพพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน	r	p-value	สรุปผลการ ทดสอบ
ด้านกาย ภาวนา	ด้านเนื้อหาการสอน	๐.๗๕๐**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านวิธีการสอน	๐.๗๔๙**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการใช้สื่อการสอน	๐.๘๑๒**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน	๐.๗๖๖**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการวัดผลและประเมินผล	๐.๗๑๑**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	รวมทุกด้าน	๐.๘๖๒**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๖ จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ใน ตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า ปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านกายภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรวมทุกด้าน (r= ๐.๘๖๒ , p-value = ๐.๐๐๐)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านกายภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา การสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการ วัดผลและประเมินผล (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

ตารางที่ ๔.๒๗ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และ p-value ระหว่างปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านสี่ลภาวนา กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ปัจจัยด้าน ภาวนา ๔	การพัฒนาศักยภาพพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน	r	p-value	สรุปผลการ ทดสอบ
ด้ ำ น สี่ ล ภาวนา	ด้านเนื้อหาการสอน	๐.๗๗๑**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านวิธีการสอน	๐.๘๐๓**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการใช้สื่อการสอน	๐.๘๘๓**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน	๐.๘๙๘**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการวัดผลและประเมินผล	๐.๗๘๒**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	รวมทุกด้าน	๐.๙๑๔**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๗ จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ใน ตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า ปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านสี่ลภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระ สอนศีลธรรมในโรงเรียนรวมทุกด้าน ($r = ๐.๙๑๔$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านสี่ลภาวนา มีความสัมพันธ์กับ การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาการสอน ด้าน วิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและ ประเมินผล (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

ตารางที่ ๔.๒๘ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และ p-value ระหว่างปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านจิตตภาวนา กับการพัฒนาศักราชภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ปัจจัยด้าน ภาวนา ๔	การพัฒนาศักราชภาพพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน	r	p-value	สรุปผลการ ทดสอบ
ด้านจิตต ภาวนา	ด้านเนื้อหาการสอน	๐.๗๕๖**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านวิธีการสอน	๐.๗๗๐**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการใช้สื่อการสอน	๐.๗๕๔**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน	๐.๗๘๘**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการวัดผลและประเมินผล	๐.๗๙๑**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	รวมทุกด้าน	๐.๙๐๐**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๘ จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ใน ตารางที่ ๔.๒๘ พบว่า ปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านจิตตภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักราชภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรวมทุกด้าน ($r = ๐.๙๐๐$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านจิตตภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักราชภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา การสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการ วัดผลและประเมินผล (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

ตารางที่ ๔.๒๙ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และ p-value ระหว่างปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านปัญญาภาวนา กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ปัจจัยด้าน ภาวนา ๔	การพัฒนาศักยภาพพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียน	r	p-value	สรุปผลการ ทดสอบ
ด้านปัญญา ภาวนา	ด้านเนื้อหาการสอน	๐.๗๓๐**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านวิธีการสอน	๐.๗๒๒**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการใช้สื่อการสอน	๐.๗๔๐**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน	๐.๗๒๖**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	ด้านการวัดผลและประเมินผล	๐.๗๔๒**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
	รวมทุกด้าน	๐.๙๐๙**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน

**ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑

จากตารางที่ ๔.๒๙ จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ใน ตารางที่ ๔.๒๙ พบว่า ปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านปัญญาภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรวมทุกด้าน ($r = ๐.๙๐๙$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านปัญญาภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา การสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการ วัดผลและประเมินผล (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

๔.๒.๔ สรุปปัจจัยที่ส่งผลกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕

ปัจจัยที่ส่งผลกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๔.๓๐ สรุปปัจจัยที่ส่งผลกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน

ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน	การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	r	p-value	สรุปผลการทดสอบ
๑) ศักยภาพหลัก (Core Competency: CC)	รวมทุกด้าน	๐.๙๓๔**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
๒) ศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ (Functional Competency: FC)	รวมทุกด้าน	๐.๙๑๒**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
๓) ศักยภาพด้านการบริหาร (Management Competency: MC)	รวมทุกด้าน	๐.๘๘๕**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
๔) ศักยภาพด้านความรู้ตามสายงาน (Job Competency: JC)	รวมทุกด้าน	๐.๘๙๗**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
รวมปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน	รวมทุกด้าน	๐.๙๔๐**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน

จากตารางที่ ๔.๓๐ พบว่า การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงานกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ Pearson พบว่า ค่า Significant Level มีค่าเท่ากับ ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๐๕ นั่นคือ ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงานกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ มีความสัมพันธ์กัน

โดยเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วพบว่า มีค่า ๐.๙๔๔ ซึ่งแสดงปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงานกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ มีความสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์กันในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความสัมพันธ์กันทุกด้าน

ตารางที่ ๔.๓๑ สรุปปัจจัยที่ส่งผลกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านภavana ๔

ปัจจัยด้านภavana ๔	การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน	r	p-value	สรุปผลการทดสอบ
กายภavana	รวมทุกด้าน	๐.๘๖๒**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
สีลภavana	รวมทุกด้าน	๐.๙๑๔**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
จิตตภavana	รวมทุกด้าน	๐.๙๐๐**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
ปัญญาภavana	รวมทุกด้าน	๐.๙๐๙**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน
รวมปัจจัยด้านภavana ๔	รวมทุกด้าน	๐.๘๔๔**	๐.๐๐๐	มีความสัมพันธ์กัน

จากตารางที่ ๔.๓๑ พบว่า การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านภavana ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ Pearson พบว่า ค่า Significant Level มีค่าเท่ากับ ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๐๕ นั่นคือ ปัจจัยด้านภavana ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ มีความสัมพันธ์กัน

โดยเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วพบว่า มีค่า ๐.๘๖๒ ซึ่งแสดงว่า ปัจจัยด้านภavana ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ มีความสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์กันในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความสัมพันธ์กันทุกด้าน

๔.๓ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

๔.๓.๑ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

(๑) ศักยภาพหลัก (Core Competency: CC)

ในการพัฒนาศักยภาพหลัก (Core Competency: CC) ของพระสอนศีลธรรมสามารถพัฒนาดังนี้

๑.๑) ด้านนโยบายระดับชาติ ให้จัดโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนี้เป็นวาระแห่งชาติ และบรรจุไว้ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ จัดกลุ่มองค์กรที่เกี่ยวข้องให้มีหน้าที่กำกับดูแล ในรูปของทวิภาคี ไตรภาคี ในลักษณะ consortium ที่มีพันธกิจชัดเจน ตรวจสอบ ประเมินผลได้ เพื่อการดำเนินงานอย่างจริงจังและต่อเนื่อง จัดโครงการนี้ ในศูนย์ปฏิบัติการกรมสืบสวนศาสนทายาท เป็นแหล่งเรียนรู้ ๑ ตำบล ๑ วัด นำ “บวร” ย้อนยุคให้เป็นฐานรากของการพัฒนาเยาวชนไทยในปัจจุบัน จัดระบบการกระจายอำนาจและเชื่อมโยงในลักษณะเครือข่ายกับชุมชนและองค์กรในชุมชน^{๕๔}

๑.๒) สำหรับกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม จัดทำการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายโครงการตามสถานภาพความเป็นจริง เพื่อกำหนดงบประมาณที่เหมาะสมกับค่าครองชีพในแต่ละบริบทของสถานศึกษาที่ส่งพระเข้าไปปฏิบัติงาน คัดสรรพระ โดยการสอนให้ได้ประกาศนียบัตร “พระ” เน้น ความถูกต้องของหลักธรรม ที่ไม่เคลื่อนคลาดจากหลักพุทธศาสนา และความสามารถในการสอนด้วยเทคนิควิธีที่ปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ทางศีลธรรมของนักเรียนได้จริง นั่นคือ มิใช่ การบรรยายและถ่ายทอดความรู้ด้วยการท่องจำ จัดหลักสูตรพัฒนาพระระยะยาวในช่วงปฏิบัติงาน เพื่อเสริมทักษะการสอน การใช้สื่อ การให้คำปรึกษาแนะแนว และการประเมินผลตนเอง ผู้เรียน และบริบทของงาน ให้เป็นปัจจุบัน กำหนดเกณฑ์คัดเลือก “พระต้นแบบ” เพื่อยกย่องเป็นแบบอย่างในการพัฒนาพระ ให้เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางศีลธรรมอย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน สนับสนุนให้มีการจัดกลุ่มพระ โดยให้สถานที่ งบประมาณ และมาตรการเป็นแนวทางให้พระในระแวกเดียวกัน ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จัดระบบเต็มรูปแบบให้มีความชัดเจน และลดการประสานงาน โดยกำหนดมาตรฐาน และขั้นตอนการทำงานของพระ ตั้งแต่แรกเริ่ม จนจบภารกิจ ให้มีการรับรู้ ยอมรับ และสนับสนุนเป็นทางการจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เช่น เจ้าอาวาสวัดที่พระสังกัดโรงเรียน สำนักงานวัฒนธรรมอำเภอ/จังหวัด และเขตการศึกษา เป็นต้น^{๕๕}

๑.๓) สำหรับกระทรวงศึกษาธิการ ให้ปรับหลักสูตรทุกช่วงชั้น และให้เปลี่ยนวิชาพระพุทธศาสนาจากวิชาเลือกเป็นวิชาบังคับทุกช่วงชั้น และจัดให้มีพระผู้ทรงคุณวุฒิมาสอน ให้จัดทำหลักสูตรแกนกลางที่เรียบง่าย สามารถปรับได้ตามสถานการณ์ และความต้องการของพระ โดยใช้

^{๕๔} สัมภาษณ์ พระปิยทัสสี, เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี(ธ) รองประธาน โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดอมรินทราราม ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๕๕} สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิตโต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี กรรมการและเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ธรรมข้อใดข้อหนึ่งเป็นแกนกลาง เพื่อเชื่อมโยงต่อกับธรรมข้ออื่น ๆ ให้ผู้เรียนรับรู้ว่าธรรมเป็นเอกภาพ กำหนดให้มีการนิเทศ ติดตาม พัฒนาพระ โดยเขตพื้นที่การศึกษาอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และ ประเมินได้ชัดเจน^{๕๖}

๑.๔) สำหรับผู้บริหารโรงเรียน จัดสิ่งเอื้ออำนวยในการสอนแก่พระ เช่น ห้องพุทธ ศาสนา วัสดุ ครุภัณฑ์ สื่อการสอน และจัดรถรับ-ส่ง ตามสมควร สนับสนุนการนำนักเรียนไปศึกษา นอกสถานที่ เช่น ไปวัด หรือ เข้าค่ายพุทธบุตร หรือบวชสามเณรภาคฤดูร้อน เป็นต้น จัดวิชาและ เวลาให้แก่พระอย่างเต็มที่ สนับสนุนให้พระพัฒนาศีลธรรม จริยธรรม แก่บุคลากรในโรงเรียนด้วย จัด กิจกรรมการทำบุญตักบาตรทุกวันศุกร์ของสัปดาห์ เพื่อสร้างวัฒนธรรมที่ดีในสถานศึกษาให้ความ ร่วมมือในการรายงานข้อมูลของโครงการแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง^{๕๗}

๑.๕) สำหรับครู/อาจารย์ ในโรงเรียน จัดครูที่เลี้ยงที่เข้าใจการทำงานร่วมกับพระสงฆ์ ให้เป็นผู้ประสานงานกับโรงเรียน และเอื้ออำนวยการปฏิบัติงานของพระ โดยกำหนดเฉพาะเจาะจง ให้เป็นหน้าที่ประจำ และนับเป็นผลงานทางวิชาการ เพื่อใช้พิจารณาความดีความชอบ จัดชมรมพุทธ ศาสนาศึกษาในโรงเรียน เพื่อเรียนธรรมกับพระ และพัฒนาความรู้ เช่น สอนธรรมศึกษา เป็นต้น จัดตั้งคณะกรรมการสถานศึกษาควบคุมและดูแลโดยร่วมมือกับพระในการแก้ปัญหาที่นักเรียนแต่ละคน เช่น พฤติกรรมก้าวร้าว เป็นต้น สร้างสรรค์โครงการใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษาพุทธศาสนาสำหรับ นักเรียน เช่น โครงการธนาคารศีลธรรมให้นักเรียน เขียนพฤติกรรมตามหลักธรรมในชีวิตจริงนำมา ผাগไว้ และครูประมวลผล ให้รางวัลเชิดชูเกียรติ เมื่อสิ้นปีการศึกษา เป็นต้น กำหนดรูปแบบในการ ประเมินผู้เรียนให้เหมาะสมและสามารถนำผลประเมินมาพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนได้อย่างจริงจัง^{๕๘}

๑.๖) สำหรับผู้ปกครอง สนับสนุนให้ผู้ปกครองรวมกลุ่มสนับสนุนโครงการร่วมกับ โรงเรียน เช่น การจัดกิจกรรมนอกสถานที่ให้นักเรียน การจัดซื้อสื่อการสอน การจัดงานพัฒนา ศีลธรรม จริยธรรมสำหรับนักเรียน ร่วมกับผู้ปกครอง อาจารย์ และชุมชน เช่น วันสำคัญทางพุทธ ศาสนา การปาฐกถาธรรม เป็นต้น พัฒนาเครือข่ายผู้ปกครองและจัดทำโครงการที่สนับสนุนทั้งจาก ภาครัฐ และภาคเอกชน ร่วมมือกับบุตรหลาน และให้เวลาพาไปวัด และปฏิบัติธรรม ฯลฯ^{๕๙}

๑.๗) สำหรับพระ ให้มีพันธะสัญญาในการปฏิบัติหน้าที่พระ เพื่อประโยชน์ของนักเรียน อย่างแท้จริง ถ้าไม่มีเวลา ไม่ต้องรับงาน ให้ตระหนักถึงความสำคัญและมีความจำเป็นที่ถือว่าเป็น ศาสนกิจ เป็นกิจของสงฆ์ ศึกษา พัฒนาตนเอง ทั้งทางด้านสาระพุทธศาสนา วัฒนธรรมไทย และ

^{๕๖} สัมภาษณ์ นางสาวนิลบล รังสี, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระมหาเกรียงศักดิ์ ภูริวิฑฒโก กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๕๘} สัมภาษณ์ พระปลัดไพบูลย์ ญาณวิบุโล หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระมหาประสาน โชติโก หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดราชบุรี กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเขาวัง (พระอารามหลวง) ตำบล หน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

วิธีการสอน ให้ทันสมัยรัดหน้าอยู่เสมอ และสอบรับประกาศนียบัตรวิชาชีพระ (ถ้ามี) ให้ได้ก่อนรับงานสอน รับรู้ลักษณะงานของตนว่าเข้าโครงการเพื่อสอนศีลธรรม และไม่รับงานอื่น เช่น สอนภาษาอังกฤษ เป็นต้น ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติจริงเป็นหลัก ให้ข้อมูลย้อนกลับทันที (ขณะเกิดพฤติกรรมที่ไม่ต้องประสงค์ของเด็กในโรงเรียน) ใช้ความศรัทธาจากผู้เรียน ศึกษาปัญหาและแนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับระดับวุฒิภาวะแก่นักเรียน จัดกลุ่มพระในละแวกเดียวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างกว้างขวาง และต่อเนื่อง^{๖๐}

๑.๘) สำหรับนักเรียน การเรียนพุทธศาสนาให้เหมาะสมว่าเป็นการพัฒนาวิถีชีวิตที่สำคัญ อุปฐากพระอาจารย์ตามสมควร มุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองและขยายผลสู่ครอบครัว เพื่อน และชุมชน เพื่อให้เกิดภาวะสงบ สันติ และพึ่งพากันอย่างยั่งยืนในสังคม^{๖๑}

(๒) ศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ (Functional Competency: FC) ประกอบด้วย

๑. คู่มือพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีไม่เพียงพอกับความต้องการของพระสอนศีลธรรมมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๖๒}

๑) มีการดำเนินงานยึดหลักบูรณาการ เช่น ระดมสมอง, การประชุมชี้แจงแนวทางในการปฏิบัติ เป็นต้น

๒) ให้งานที่รับผิดชอบจัดประชุมชี้แจง พร้อมทั้งดำเนินการจัดทำเอกสารคู่มือเพิ่มเติม

๓) ระดมผู้ชำนาญการหรือเชี่ยวชาญในด้านนี้จัดทำคู่มืออย่างเป็นระบบและติดตามสอบถามให้ความรู้ ให้ทันต่อความต้องการอย่างแท้จริง

๒. หลักสูตรมีเนื้อหามากเกินไป พระสอนศีลธรรมไม่สามารถสอนได้ทันภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๖๓}

๑) คัดเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมในแต่ละระดับชั้นมาสอนนักเรียน

๒) จัดหลักสูตรใหม่ให้กระชับกว่านี้

๓) ไม่เน้นปริมาณ เน้นทำได้ ทำเป็นและเกิดประโยชน์ในการเรียน

๔) มีการประยุกต์เนื้อหาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

๕) สอนบูรณาการเนื้อหาเพื่อให้ทันตามเวลาและหลักสูตร

๖) จัดทำใบงานเพิ่มเติมให้นักเรียนได้ทำ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับแผนการสอนและทันต่อเวลา

^{๖๐} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดแก่นจันทร์เจริญ ตำบลบางพรหม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๖๑} สัมภาษณ์ พระปลัดกฤษฏา จันทสุวณโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดลาดเป้ง ตำบลนางตะเคียน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๖๒} สัมภาษณ์ พระมหาอุทัย ปญญาปภาโส พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๖๓} สัมภาษณ์ พระมหาพิพัฒพงศ์ ฐิตธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๗) ให้พระสอนศีลธรรมเตรียมการสอนและวางแผนการสอนให้รัดกุม โดยมีการทดสอบก่อนระยะเวลาของแต่ละคาบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด

๓. เนื้อหาของหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาlässสมัยไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๖๔}

๑) มีการจัดเสวนาระหว่างพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในส่วนที่เห็นว่าไม่ตรงlässสมัยหรือไม่สอดคล้อง

๒) ประยุกต์เนื้อหาการใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน

๓) นำเนื้อหาในหลักสูตรบูรณาการกับสภาพปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และไม่เบื่อหน่าย

๔) มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การพานักเรียนเข้ามาศึกษาเยี่ยมชมที่จริง หรือการศึกษาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ

๕) ต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนแต่ละที่ร่วมกัน เพื่อพิจารณาถึงจุดอ่อน จุดแข็ง และความต้องการของโรงเรียน และวิเคราะห์หลักการ จุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำมาเสนอให้ผู้ที่มีส่วนในการจัดทำหลักสูตรได้พิจารณาวางแผน และปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมต่อไป

๖) ให้พระสอนศีลธรรมนำหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาไปจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการร่วมกับกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจและสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน เช่น บูรณาการเข้ากับวิชา คณิตศาสตร์ในการคิดแยกปีที่จัดทำสังคายนาแต่ละครั้งว่าห่างกันกี่ปี ฯลฯ

๔. พระสอนศีลธรรมไม่เข้าใจโครงสร้างของหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนามีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๖๕}

๑) เปิดศูนย์ให้ความรู้ในแต่ละจังหวัดให้พระสอนศีลธรรมเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

๒) จัดทำหลักสูตรแบบย่อ ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนการสอน

๓) จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับพระสอนศีลธรรม

๔) จัดประชุมเพื่อศึกษาหลักสูตร แนวทางการปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสูตร

๕) ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดประชุมชี้แจงหลักสูตรร่วมกัน

๖) ต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อคำถามที่ว่าทำไมพระสอนศีลธรรมถึงไม่เข้าใจหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อจะได้ค้นหาแนวทางแก้ไข

๗) ให้ครูพี่เลี้ยงคอยแนะนำกระบวนการโครงสร้างหลักสูตร เพื่อให้พระสอนศีลธรรมมีความเข้าใจในโครงสร้างหลักสูตรมากยิ่งขึ้น

^{๖๔} สัมภาษณ์ พระปลัดวอน วรธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดดอนทราย ตำบลทับค้าง อำเภอยะย้อย จังหวัดเพชรบุรี, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๖๕} สัมภาษณ์ นายยอดเพชร งามคง ผู้อำนวยการโรงเรียนเทพสุวรรณชาญวิทยา ตำบลท่าคา อำเภอมัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๘) ให้พระสอนศีลธรรมเตรียมการสอนให้มากขึ้นและศึกษาโครงสร้างหลักสูตรเพิ่มเติม

๕. พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการจัดทำแผนการสอนมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๖๖}

๑) ต้องมีการติดตามและนิเทศก์การจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมอย่างสม่ำเสมอ

๒) ให้มีการอบรมพระสอนศีลธรรมในด้านการจัดทำแผนการสอน โดยการเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำ

๓) จัดทำเอกสารเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการสอนของแต่ละช่วงชั้นตามความเหมาะสม

๔) กำหนดให้พระสอนศีลธรรมได้ส่งแผนการสอนไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อประเมินแนวทางในการทำแผนการสอนและสภาพปัญหาของแต่ละรูป

๕) ให้สถานศึกษาหรือโรงเรียนที่พระสอนศีลธรรมไปปฏิบัติหน้าที่หาพี่เลี้ยงคอยแนะนำในการทำแผนการสอนของแต่ละภาคการศึกษา

๖. ต้องมีห้องจริยธรรมสำหรับใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๖๗}

๑) นำนักเรียนเข้าไปใช้ห้องที่วัดหรือศาลา ศึกษารธรรมะนอกสถานที่ ก่อนที่จะมีการวางแผนใช้และหาห้องให้เพียงพอ

๒) เสนอของบประมาณของโรงเรียนและหน่วยงานที่รับผิดชอบ

๓) จัดทำผ้าป่าเพื่อระดมทรัพยากรร่วมกัน

๔) ใช้แหล่งเรียนรู้อื่นที่มีอยู่ เช่น ห้องสมุด, โรงฝึกงาน, ไร่รมไม้ เป็นต้น

๕) ให้ใช้ห้องเรียนตามสภาพของแต่ละโรงเรียน แต่เน้นคุณภาพการสอนเพื่อให้ นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น

๗. ต้องมีแหล่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๖๘}

๑) ประชุมสัมมนาพระสอนศีลธรรมเพื่อการเข้าถึงข้อมูลในการศึกษา เช่น การใช้ อินเทอร์เน็ตของโรงเรียน การค้นคว้าจากแหล่งห้องสมุดที่มีอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ฯลฯ

^{๖๖} สัมภาษณ์ พระปิยทัสสี, เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี(ธ) รองประธาน โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดอมรินทราราม ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๖๗} สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิตโต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี กรรมการและเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๖๘} สัมภาษณ์ พระมหาเกรียงศักดิ์ ภูริวิฑฒโก กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๒) ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในความรับผิดชอบเพื่อจัดอบรมให้ความรู้ในการเข้าถึงแหล่งศึกษาเพิ่มเติม

๓) การดำเนินงานยึดหลักการบูรณาการ เช่น ระดมสมอง, การประชุมชี้แจงแนวทางในการปฏิบัติและอื่น ๆ

๔) ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ หรือเข้าไปค้นคว้าหาข้อมูลในห้องสมุดใหญ่ ๆ

๕) ประสานไปยังโรงเรียนแกนนำที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการ เช่น การถ่ายเอกสาร การถ่ายภาพ การขอยืม เป็นต้น

๖) ให้พระสอนศีลธรรมติดต่อประสานงานกับกลุ่มเครือข่ายที่มีข้อมูลในการศึกษาด้วยตนเอง

๘. พื้นฐานความรู้ของนักเรียนมีไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนตามระดับชั้นมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๖๙}

๑) จัดหาผู้ที่มีความรู้และสนใจในวิชาพระพุทธศาสนา มาเสวนาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๒) จัดกิจกรรมประยุกต์เสริมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา

๓) แบ่งห้องเพื่อแยกระดับนักเรียน เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่การเรียนการสอน

๔) สอนเน้นเป็นกลุ่ม เน้นการบูรณาการให้เหมาะกับผู้เรียน

๕) ต้องมีการประเมินผู้เรียนก่อนที่จะทำการสอน เพื่อจะได้แยกหรือจัดกลุ่มให้เหมาะสมในการสอนแต่ละครั้ง

๖) ให้พระสอนศีลธรรมวางแผนการสอนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับนักเรียนว่าจะเพิ่มเติมทักษะที่จำเป็นในส่วนใดบ้าง เช่น การสอนเสริม การให้งานพิเศษ เป็นต้น

๗) จัดสอนเสริมเพื่อให้นักเรียนมีพื้นฐานหรือความรู้ที่ใกล้เคียงกัน

๙. ผู้เรียนในแต่ละห้องเรียนมีเป็นจำนวนมากทำให้เป็นอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๗๐}

๑) แบ่งห้อง แบ่งเวลาให้เหมาะสมกับจำนวนและสัดส่วนของนักเรียน

๒) แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามช่วงชั้น เพื่อลดปัญหาในการจัดการ

๓) ใช้เทคโนโลยีในการช่วยในการเรียนการสอน

๔) ใช้กิจกรรมเสริม โดยการมอบหมายงานและตอบปัญหาที่เกิดขึ้น

๕) จัดหาครูผู้ช่วย เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความน่าสนใจ ฯลฯ

๖) จัดเป็นกลุ่มย่อยเพื่อให้การดูแลทั่วถึงและช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้อย่างสะดวกในการมอบหมายงานหรือกิจกรรมการเรียนการสอน

^{๖๙} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดแก่นจันทน์เจริญ ตำบลบางพรหม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๗๐} สัมภาษณ์ พระมหาอุทัย ปณญาภาโส พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๑๐. พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้และทักษะในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๗๑}

๑) ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพิ่มให้แก่พระสอนศีลธรรม

๒) เชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำในด้านทักษะเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้พระสอนศีลธรรม

๓) ให้ครูพี่เลี้ยงหรือแกนนำประจำอำเภอได้ติดตามและแนะนำเพื่อเพิ่มทักษะและประสิทธิภาพการสอน

๔) จัดทำแบบประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมโรงเรียน

๑๑. ต้องมีแคลงงบประมาณที่จะให้การสนับสนุนในการผลิตสื่อการเรียนการสอนมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๗๒}

๑) ใช้สื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นและหาได้สะดวก

๒) จัดทำโครงการของบสนับสนุนงบประมาณจากโรงเรียนหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ

๓) ใช้สื่อที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ เช่น สื่อทางโทรทัศน์ สื่อที่มีอยู่ตามวัด ตามหมู่บ้าน หรือหาบุคคลตัวอย่างในท้องถิ่น ฯลฯ

๔) ระดมทุนทรัพย์จากบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรม หรือจัดทำผ้าป่าเพื่อหางบประมาณมาจัดซื้อสื่อที่ยังต้องมี

๕) ขอความอนุเคราะห์จากเอกชนหรือหน่วยงานรัฐที่มีความพร้อมและให้การสนับสนุนได้

๖) ผลิตสื่อขึ้นมาใช้เองโดยอาศัยวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่และหาได้ง่ายในท้องถิ่นนั้น ๆ

๑๒. สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์มีไม่เพียงพอกับความต้องการของพระสอนศีลธรรมมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๗๓}

๑) แบ่งกลุ่มการสอน แต่เน้นการปฏิบัติการสอนที่ชัดเจน

๒) โรงเรียนและพระสอนศีลธรรมระดมทุนจัดหาสื่อการสอนในส่วนที่ต้องมีโดยไม่ต้องรอกงบประมาณ

๓) หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องติดตามและจัดสื่อการสอนประเภทอุปกรณ์ให้เพียงพอแก่พระสอนศีลธรรม

^{๗๑} สัมภาษณ์ พระมหาพิพัฒพงษ์ ฐิตธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๗๒} สัมภาษณ์ พระปิยทัสสี, เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี(ธ) รองประธาน โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดดอมรินทราราม ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๗๓} สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิตโต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี กรรมการและเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๔) ประสานความร่วมมือเครือข่ายในการประยุกต์และนำสื่อการสอนที่มีอยู่ไปใช้ในโรงเรียน

๕) วางแผนในการจัดหาสื่อที่ยังต้องมี เช่น การจัดทำผ้าป่าหรือขอความอนุเคราะห์จากที่ต่าง ๆ

๖) ผลิตสื่อประเภทอุปกรณ์ที่ไม่เพียงพอลงมาใช้เอง โดยอาศัยวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่และมีราคาถูก

๑๓. สื่อการสอนประเภทวัสดุไม่เพียงพอกับความต้องการของพระสอนศีลธรรมมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๗๔}

๑) ประสานสถานศึกษาขอตั้งงบประมาณเพื่อดำเนินการในส่วนที่จำเป็นและเกี่ยวข้อง

๒) จัดทำแผนงาน / โครงการเสนอขอตั้งงบประมาณเพื่อการนี้โดยเฉพาะ

๓) ผลิตสื่อการสอนประเภทวัสดุที่นำมาจากธรรมชาติตามท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงและประหยัดสุด

๔) ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือหน่วยงานของรัฐและเอกชนหรือองค์กรที่มีศักยภาพเพียงพอให้การสนับสนุน

๕) วางแผนในการจัดหาสื่อที่ยังต้องมี เช่น การจัดทำผ้าป่าหรือขอความอนุเคราะห์จากที่ต่าง ๆ

๑๔. พระสอนศีลธรรมไม่ได้รับการนิเทศความรู้ด้านกระบวนการผลิตสื่อการเรียนการสอนมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๗๕}

๑) จัดประชุมอบรมความรู้ด้านกระบวนการผลิตสื่อการเรียนการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรม

๒) หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องติดตามให้การสนับสนุนกระบวนการขั้นตอนในการผลิตสื่อ โดยการให้แกนนำหรือศึกษานิเทศก์ได้คอยช่วยเหลือพระสอนศีลธรรมอย่างต่อเนื่อง

๓) ติดต่อบริษัทงานกับแกนนำพระสอนศีลของแต่ละอำเภอหรือศึกษานิเทศก์ของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อติดตามและคอยดูแลในส่วนที่ต้องมีเหลือ

๕) หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำเอกสารติดตามประเมินผลหลังจากการฝึกอบรมเสร็จ เพื่อประเมินความรู้พระสอนศีลธรรม

(๓) ศักยภาพด้านการบริหาร (Management Competency: MC)

๑) ในภาพรวม ด้านหลักการและแนวทางของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องพบว่า โครงการนี้เป็นงานตามข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกระทรวงวัฒนธรรม และกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งอ้างอิงแนวปฏิบัติของ ๕ หน่วยราชการ คือ กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และกระทรวง

^{๗๔} สัมภาษณ์ นางสาวนิลบล รังสี, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๗๕} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดแก่นจันทร์เจริญ ตำบลบางพรหม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

พัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ และการตอบแบบสอบถาม พบว่า พระได้รับการนิเทศ ติดตาม และพัฒนาจากหน่วยราชการดังกล่าวน้อยมาก เท่าที่ปรากฏมีการจัดประชุม อบรมโดยกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม อย่างเป็นทางการ เป็นครั้งคราวและไม่ต่อเนื่อง ทั้งยังมีรายงานว่ามิได้มีการบังคับให้พระเข้าร่วมประชุม เช่น การวัดประเมินผล แจ้งแก่พระว่า พระที่คิดว่ามีความรู้แล้วไม่จำเป็นต้องเข้าประชุม ทำให้มีผู้เข้าประชุมไม่กี่สิบคนทั้งๆ ที่จัดไว้สำหรับพระประมาณ ๑๐๐ คน เป็นต้น การนิเทศในโรงเรียน มีน้อยมาก โดยข้าราชการกระทรวงวัฒนธรรมไปเยี่ยม และสังเกตการณ์ แต่ไม่ทั่วถึง กระทรวงศึกษาธิการไม่แสดงบทบาท นอกเหนือจากการดูแลของผู้อำนวยการโรงเรียนที่พระเข้าไปสอน ซึ่งเป็นงานประจำอยู่แล้ว ดังนั้น ผลการสัมภาษณ์ สอดรับกับผลการสำรวจความคิดเห็นว่าการพัฒนาศักยภาพโดยเฉลี่ยสูง^{๗๖}

๒) ทรัพยากร (resource) โครงการยังต้องมีทรัพยากรทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เงินสนับสนุนพระต่อเดือนไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย กล่าวคือ โครงการประสงค์ให้พระที่จำวัดอยู่ใกล้ โรงเรียนเข้ามาสอน เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง แต่ในความเป็นจริง พระหลายรูปต้องเดินทางมาสอนจากไกลๆ สถานศึกษาในชนบทส่วนใหญ่ต้องมีแคลนอุปกรณ์ วัสดุ ครุภัณฑ์ทางการศึกษา และพระนำมาจากวัด หรือทำขึ้นเอง เช่น คอมพิวเตอร์ส่วนตัว เป็นต้น โรงเรียนส่วนใหญ่ ไม่มีห้องเฉพาะสำหรับสอนศีลธรรมและพระพุทธศาสนา ยกเว้น โรงเรียนวิถิปุทธที่มีพระเข้าไปสอน ได้อาศัยห้องที่จัดทำไว้โดยโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ จึงมีโต๊ะหมู่บูชาพระพุทธรูป และลักษณะการจัดห้องให้เด็กนั่งบนพื้น ซึ่งเอื้อต่อการสอนพิธีกรรมทางศาสนาและมารยาทในวิถีไทย ลักษณะทางกายภาพ และรางวัลต่าง ๆ ที่โรงเรียนได้รับ มิได้บังชี้ สมฤทธิ์ผลในการปลูกฝังศีลธรรมของนักเรียน ผู้วิจัยพบว่า โรงเรียนเล็กๆ ที่ต้องมีแคลน อาคารเก่าๆ ในชนบท มีการพัฒนานักเรียนได้ดีกว่าโรงเรียนใหญ่ๆ ได้รางวัลในเขตเมือง พระต้องมีครูพี่เลี้ยง เพื่อช่วยดูแลความสะดวกในการติดต่อประสานงานกับโรงเรียนในเรื่องธุรการต่าง ๆ แต่หลายโรงเรียนไม่มีครูพี่เลี้ยงที่กำหนดให้ทำงานประสานกับพระอย่างชัดเจน ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างสถานศึกษากับการปฏิบัติงานของพระยังไม่มีการนำทรัพยากรในชุมชนมาเอื้ออำนวยต่อโครงการเท่าที่ควร ทั้งๆ ที่ผู้ปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและประชาชนในละแวกโรงเรียนพอใจ และต้องการสนับสนุนโครงการ แต่ยังต้องมีภาวะผู้นำที่จะดึงทรัพยากรชุมชนมาใช้ให้เป็นรูปธรรม^{๗๗}

๓) ผล (outputs) ผลจากการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม ปรากฏชัดเจนในการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนที่ได้มีโอกาสเข้าเรียนกับพระ ความเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจน คือ มารยาทไทย การพูดจาสุภาพ และถูกกาลเทศะ การลดพฤติกรรมก้าวร้าว ลดความเห็นแก่ตัว มีเมตตาสูงขึ้น เกิดความสงบ มีสติด้วยการทำสมาธิ รู้จักพิธีกรรมทางศาสนา ปฏิบัติได้จริง เห็นประโยชน์ในการเข้าค่ายฝึกอบรมเนกขัมมะมีเด็กนักเรียนจำนวนหนึ่งตัดสินใจบวชเรียนทางปริยัติธรรม เมื่อได้บวชในโครงการสามเณรภาคฤดูร้อน นักเรียนรู้จักสวดมนต์ และสวดสรภัญญะ หลายโรงเรียนได้ส่งเด็กเข้าประกวด

^{๗๖} สัมภาษณ์ พระปลัดกฤษฎา จันทสุวณโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดลาดเป้ง ตำบลนางตะเคียน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๗๗} สัมภาษณ์ พระมหาเกรียงศักดิ์ ภูริวิฑฒโก กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

จนได้รับรางวัลระดับต่าง ๆ จนถึงระดับชาติ นอกจากนั้น พระได้สอนเข้มข้นเพื่อให้นักเรียนสอบธรรมศึกษาและได้นักธรรม ตรี โท เอก จำนวนมาก^{๗๘}

๔) ผลผลิต (productivity) ผลผลิตหลัก ๆ ที่ปรากฏ ได้แก่ (๑) พระต้นแบบ พระสงฆ์หลายรูป ปฏิบัติการสอนได้อย่างยอดเยี่ยม สมควรยกย่องเป็นต้นแบบ เช่น การใช้เหตุการณ์ในหนังสือพิมพ์รายวัน เป็นสื่อการสอนให้ผู้เรียนเกิดการตระหนักรู้ด้วยตนเอง โดยใช้วิธีทางของพระพุทธเจ้า คือ ปุจฉา-วิสัชนา ไม่บิดเบือนสาระ เป็นการข่มขู่ให้นักเรียนเกรงกลัว นรกร สวรรค์ เป็นต้น พระที่ทำงานได้ผล คือ พระที่สอนโดยยึดแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาที่เป็นการฝึกจิตให้เกิดสติปัญญา และบรรลุอิสรภาพจากการหลุดพ้นจากการปรุงแต่ง เป็นต้น (๒) เทคนิคการเรียนการสอนที่ดีที่สุด คือ “ตัวตน” ของพระองค์ที่ก่อให้เกิด ศรัทธา ความไว้วางใจ สัมผัสได้ซึ่งความเมตตา และทำให้นักเรียนพร้อมใจกันยึดพระเป็นที่พึ่งในการให้คำแนะนำ ทั้งปัญหาส่วนตัว และปัญหาในการเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เด็กนักเรียนที่มาจากครอบครัวแตกแยก หรือกำพร้าเพราะพ่อแม่เป็นเอดส์ และอยู่ในภาวะแร้นแค้น อาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย นอกจากผลผลิตที่ปรากฏในตัวนักเรียนแล้ว ผลกระทบที่ยิ่งใหญ่อีกด้านหนึ่ง คือ ผลที่มีต่อสังคม กล่าวคือ (๓) พระได้แสดงรูปแบบการปรับกระบวนทัศน์ทางศีลธรรมจากเหตุการณ์ปัจจุบัน โดยใช้หลักการคิดวิเคราะห์ให้ผู้เรียนปรับพฤติกรรมของตนเองได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเบญจศีล เบญจธรรม รูปแบบดังกล่าวเป็นต้นแบบที่เหมาะสมที่จะถ่ายทอดไปยังพระประจำการอื่น ๆ ด้วย (๔) พระบางรูปได้รับนิมนต์ให้ไปสอนศีลธรรมแนวพุทธในโรงเรียนคริสต์ และก่อให้เกิดการยอมรับหลักธรรมในศาสนาอื่นด้วย ผลผลิตที่สำคัญที่สุด คือ การก่อให้เกิดผลกระทบเป็นลูกโซ่ จากการเปลี่ยนพฤติกรรมของเยาวชนที่ได้เรียนกับพระนับว่าเป็นกลไกสำคัญในการผลักดันนโยบายรัฐบาล และสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติด้วย^{๗๙}

๕) ประสิทธิภาพ (efficiency) เมื่อพิจารณาว่า โครงการนี้จัดทำขึ้นอย่างเร่งด่วน โดยมิได้มีการเตรียมพระอย่างเต็มที่ก่อนเข้าปฏิบัติงาน และมีงบประมาณน้อยมาก เมื่อเทียบกับจำนวนโรงเรียนและนักเรียนที่พระเข้าไปสอน โครงการนี้มีประสิทธิภาพสูงสุด อย่างไรก็ตาม ยังมีหลายประเด็นที่ต้องปรับปรุง เช่น (๑) การคัดสรรพระ การศึกษาภาคสนาม พบว่า พระจำนวนหนึ่งสมัครเข้าโครงการ แต่ไม่ปฏิบัติงานตามสัญญา เช่น อ้างว่าเป็นเจ้าอาวาส ต้องรับกิจนิมนต์ ไม่สามารถมาสอนตามกำหนดได้ บางรูปลาสิกขา บางรูปย้ายวัด และบางรูปเลิกสอนกลางคัน เป็นต้น ทำให้งบประมาณสูญเปล่า และนักเรียนต้องมีโอกาสที่จะได้รับการศึกษาจากพระที่มีคุณภาพ และเต็มใจมุ่งมั่นในการสอน (๒) หลักสูตร ส่วนใหญ่พระสอนตามหลักสูตรวิชาพุทธศาสนาในโรงเรียน และเป็นเพียงผู้ช่วยสอน ได้เวลาน้อย เพราะครูประจำดำเนินการสอนเป็นส่วนใหญ่ บางระดับ เช่น ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ไม่มี สาระพุทธศาสนาในหลักสูตร สถาบันต้องจัดการเรียนการสอนเสริม ไม่มีหน่วยกิต นักเรียนต้องมีแรงจูงใจในการเรียน เพราะไม่ส่งผลต่อ GPA หรือได้แค่ผ่านหรือตก นอกจากนั้น นักเรียนชั้นประถมศึกษาสนใจธรรมศึกษามาก และเคยสอบได้จำนวนมาก (๓) การ

^{๗๘} สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิตฺโต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี กรรมการและเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ้อสดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๗๙} สัมภาษณ์ นางสาวนิลุบล รังสี, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

แข่งขันระดับต่างๆ พระได้สนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนฝึกฝนตนเอง เพื่อเข้าสู่สนามแข่งขันระดับต่างๆ ทั้งระดับ ตำบล อำเภอ จังหวัด เขต และระดับประเทศ เช่น การสวดสรภัญญะ มารยาทไทย เป็นต้น นับว่าเป็นตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพที่ดีประการหนึ่ง^{๕๐}

๖) คุณภาพการบริการ (service quality) คุณภาพการบริการจากการสัมภาษณ์ สรุปได้ ๓ ด้าน คือ สาระ วิธีการ และจุดเน้น (๑) สาระ ส่วนใหญ่ในภาคสนาม พบว่า พระสอนประวัติ พระพุทธเจ้า โดยเน้นการใช้สื่อที่ผลิตขึ้นโดยภาคเอกชน เช่น ภาพยนตร์ ซีดีรอม และภาพพระพุทธรูปประวัติที่เป็นโปสเตอร์ การสอนสาระในฐานองค์ความรู้ มีจุดด้อยที่ไม่สามารถช่วยในการปรับพฤติกรรมของผู้เรียนได้โดยตรง นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังพบว่า มีพระหลายคนเข้ามาในโครงการ แต่ไปสอนวิชาอื่น ที่พบมาก คือ สอนภาษาอังกฤษ และภาษาไทยซึ่งถือว่าเป็นการรับค่าตอบแทนไปใช้ใน งานที่ผิดวัตถุประสงค์ และไม่เกิดสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายโครงการ (๒) วิธีการ พระ จำนวนมาก สอนโดยการบรรยาย อาศัยตำรา และให้นักเรียนท่องจำ ข้อเท็จจริง เช่น วันวิสาขบูชาขึ้นกี่ค่ำ วันอาสาฬหบูชา มีพระสงฆ์มาประชุมกี่รูป เป็นต้น คือ สอนแบบวิชาประวัติศาสตร์โบราณ ที่ไม่เอื้อให้เกิด การคิดวิเคราะห์ทางศีลธรรม จริยธรรม และทำให้เด็กเบื่อหน่ายในการเรียน การสอนศีลธรรมเป็นเรื่องของ “จิตพิสัย” (affective domain) มิใช่ ปัญญาพิสัย (cognitive domain) การสอนศีลธรรมต้องใช้วิธีการปรับอีคิว (EQ) มิใช่การท่องจำข้อเท็จจริง (๓) จุดเน้น (focus area) พระส่วนใหญ่ เน้นการสอนพุทธประวัติ พิธีกรรมทางศาสนา การนั่งสมาธิ ซึ่งเป็นสิ่งที่ดี มีคุณภาพ แต่เป็นการพลิกความคิด และพฤติกรรมในตัวตนของเยาวชนน้อยไป ผลที่ได้จึงปรากฏใน พฤติกรรมการไหว้ การพูดไพเราะ มากกว่า การพลิกความคิดให้ยึดหลักธรรมในการดำเนินชีวิต^{๕๑}

(๔) ศักยภาพด้านความรู้ตามสายงาน (Job Competency: JC) ประกอบด้วย

๑) พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับวิธีการประเมินผลจากแฟ้มสะสมงานมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๕๒}

๑.๑) ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพในการวัดผล และประเมินผลจากแฟ้มสะสมงานเพิ่มให้แก่พระสอนศีลธรรม

๑.๒) เชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำในด้านทักษะเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้พระสอนศีลธรรมในด้านการวัดผลและประเมินผลจากแฟ้มงานสะสม

๑.๓) ให้ครูพี่เลี้ยงหรือแกนนำประจำอำเภอได้ติดตามและแนะนำเพื่อเพิ่มทักษะ และประสิทธิภาพการสอน

๑.๔) จัดทำเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับวิธีการประเมินผลจากแฟ้มสะสมงาน ให้แก่พระสอนศีลธรรมโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

^{๕๐}สัมภาษณ์ พระปลัดไพบูลย์ ญาณวิบุโล หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๕๑}สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดแก่นจันทร์เจริญ ตำบลบางพรหม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๕๒}สัมภาษณ์ พระปลัดกฤษฎา จันทสุวณโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดลาดเป้ง ตำบลนาง ตะเคียน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๑.๕) ให้พระสอนศีลธรรมใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน

๑.๖) ให้พระสอนศีลธรรมประเมินความรู้ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมงาน โดยอาศัยความร่วมมือจากตัวผู้เรียน ครูในโรงเรียน พระสอนศีลธรรมและพ่อแม่ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย

๒) พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ความเข้าใจในวิธีการวัดผลและประเมินผล การเรียนรู้ตามสภาพจริงมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๘๓}

๒.๑) ให้นำหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงให้แก่พระสอนศีลธรรม

๒.๒) จัดทำเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงให้แก่พระสอนศีลธรรมโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

๒.๓) สร้างเครือข่ายและจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้พระสอนศีลธรรมได้ลงมือปฏิบัติจริง

๒.๔) สอบคัดเลือกพระสอนศีลธรรมที่มีความรู้ในเรื่องนี้เพื่อเป็นที่ปรึกษาช่วยเหลือในแต่ละเขตหรือแต่ละอำเภอ

๒.๕) ให้พระสอนศีลธรรมศึกษาหาวิธีการวัดผลและประเมินผลเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ที่ใกล้เคียง เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต ฯลฯ

๓) พระสอนศีลธรรมไม่นำผลการวัดและประเมินผลมาใช้เพื่อปรับปรุงการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๘๔}

๓.๑) ให้ครูพี่เลี้ยงของแต่ละโรงเรียน ประสานงานกับพระสอนศีลธรรมในการประเมินผล เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน

๓.๒) มีการแข่งขันผลงานที่โดดเด่นที่พระสอนศีลธรรมได้จัดขึ้นของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อสร้างแรงจูงใจให้พระสอนศีลธรรมรูปอื่น ๆ ได้เห็นแนวทางและวิธีปฏิบัติ

๔) โรงเรียนต้องมีการส่งเสริมให้พระสอนศีลธรรมนำผลการวัดผลและประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๘๕}

๔.๑) สร้างความตระหนักให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปปฏิบัติงานได้เปิดโอกาสให้พระสอนศีลธรรมได้นำผลการวัดผลและประเมินผลมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเด็กให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นและต่อเนื่อง

^{๘๓} สัมภาษณ์ พระมหาพิพัฒพงศ์ ฐิตธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๘๔} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดแก่นจันทน์เจริญ ตำบลบางพรหม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๘๕} สัมภาษณ์ พระปิยทัสสี, เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี(ธ) รองประธาน โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดอมรินทราราม ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๔.๒) พระสอนศีลธรรมต้องประสานกับครูที่เลี้ยงในเรื่องของการวัดผลและประเมินผล เพื่อได้ทราบจุดอ่อน จุดแข็งในการเรียนการสอนของแต่ละแห่ง เพื่อนำผลเหล่านั้นมาปรับปรุงให้เกิดประโยชน์แก่ตัวนักเรียนเอง

๔.๓) พระสอนศีลธรรมต้องดำเนินการสอนอย่างจริงจังและจริงใจ และเสียสละในการสอนเพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้บริหาร ครูและนักเรียนมองเห็นถึงคุณค่าและพร้อมที่จะเปิดโอกาสให้พระสอนศีลธรรมได้นำผลการวัดผลและประเมินผลมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเหตุการณ์และเกิดประโยชน์ต่อการศึกษา

๔.๔) บันทึกผลการวัดผลและประเมินผล ทั้งพฤติกรรมและการเรียนของนักเรียนทั้งในเวลาเรียนและเวลาประเมินผลจริง ๆ เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาเสนอต่อผู้บริหารสถานศึกษา นำไปสู่การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนในอนาคต

๔.๕) ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา พระสอนศีลธรรมต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผล ด้านคุณลักษณะอันต้องประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวินิจัย เพื่อการปรับปรุงพัฒนาและการส่งต่อ ทั้งนี้ ต้องประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมิน คุณลักษณะอันต้องประสงค์รายปี หรือรายภาค

๕) พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้และทักษะการสร้างเครื่องมือวัดผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้^{๕๖}

๕.๑) ให้นำหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลเพิ่มให้แก่พระสอนศีลธรรม

๕.๒) เชิญผู้เชี่ยวชาญหรือวิทยากรมาให้คำแนะนำในด้านทักษะเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้พระสอนศีลธรรมในด้านการสร้างเครื่องมือวัดผล และประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

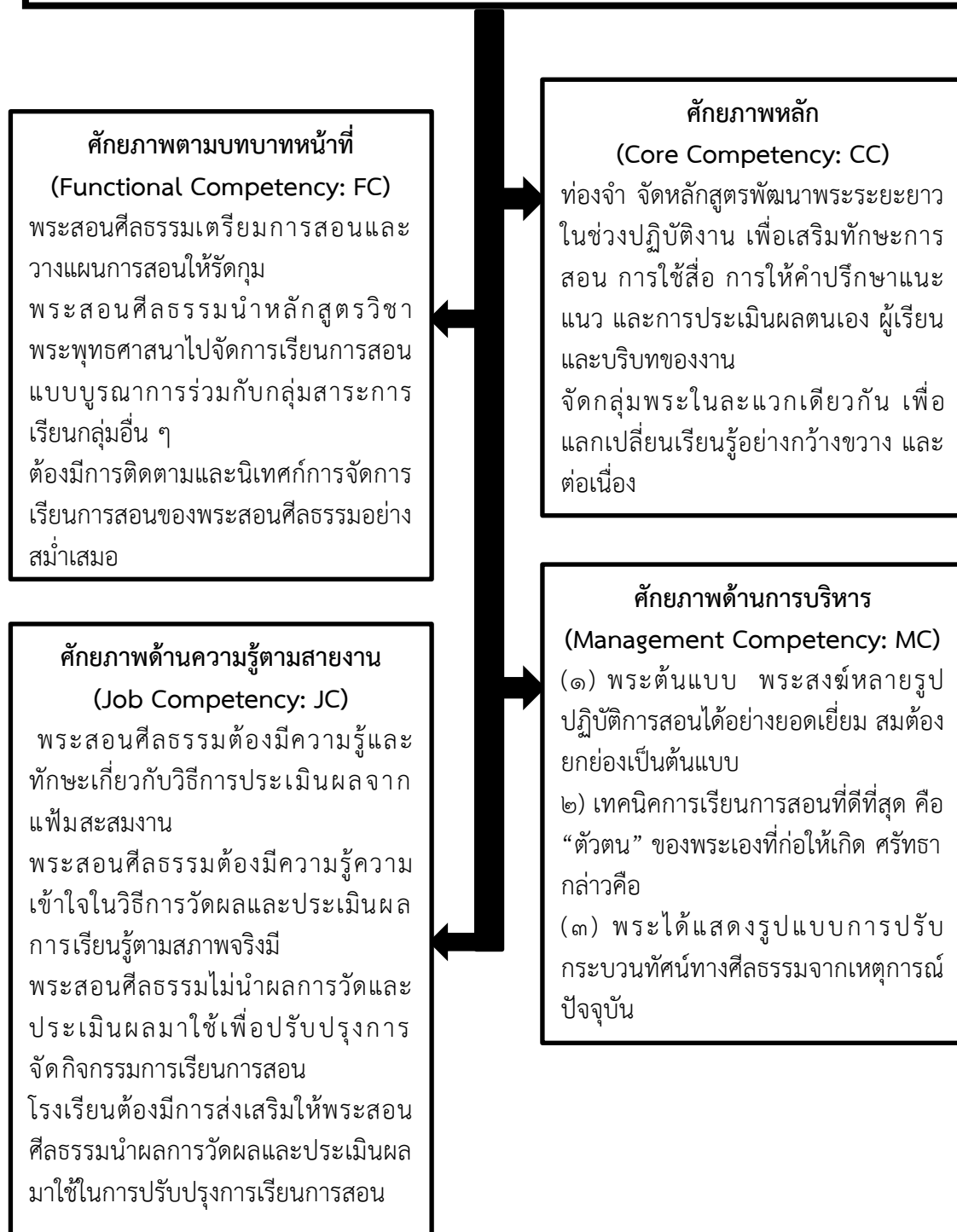
๕.๓) จัดทำเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับวิธีการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ให้แก่พระสอนศีลธรรมโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

๕.๔) ให้นำหน่วยงานที่รับผิดชอบได้ประสานงานกับครูที่เลี้ยงของแต่ละโรงเรียนที่พระสอนศีลธรรมได้เข้าไปปฏิบัติงาน เพื่อจะได้ติดตาม และแนะนำเพิ่มเติมในกระบวนการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้

๕.๕) ให้พระสอนศีลธรรมศึกษาหาวิธีการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ที่ใกล้เคียง เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต ฯลฯ

^{๕๖} สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิตฺโต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี กรรมการและเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

แผนภาพที่ ๔.๑ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม

ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยเอง, ๒๕๖๑.

๔.๓.๒ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านเนื้อหาการสอน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ จำนวน ๑๘ รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

๑) การจัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน ในรอบปีการศึกษาหนึ่งๆ จะมีกิจกรรมหลายอย่างที่โรงเรียนจะต้องปฏิบัติ การจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานเพื่อกำหนดกิจกรรมต่างๆ ให้ชัดเจนว่าจะกระทำวันใด เดือนใด และขณะเดียวกันก็จะเป็นเครื่องเตือนความจำของผู้ที่รับผิดชอบให้สามารถปฏิบัติงานได้สำเร็จตามกำหนดเวลา นอกจากนี้ปฏิทินปฏิบัติงานยังช่วยกระจายกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนให้สัมพันธ์และเหมาะสมในแต่ละภาคเรียน โดยป้องกันมิให้กระจุกอยู่ในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง รวมทั้งยังเป็นเครื่องมือสำหรับผู้บริหารในการบริหารทรัพยากรด้านต่างๆ ของโรงเรียนอย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่าอีกด้วย การจัดทำแผนการสอน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องจะควบคุม ติดตามการปฏิบัติการสอนของครู ให้เป็นไปตามเนื้อหาและกำหนดเวลาที่ระบุไว้ในคู่มือและแผนการสอน การจัดทำตารางสอน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมอบให้ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการและคณะทำงานเป็นผู้จัดทำตารางสอนโดยผู้บริหาคอยควบคุมดูแลให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์การจัดทำตารางสอน การจัดครูเข้าสอน ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเลือกจัดครูผู้สอนให้เหมาะสมกับแต่ละวิชา แต่ละระดับชั้น และความสามารถของผู้เรียน^{๘๗}

๒) การจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กัน ที่ผู้สอนต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมกับผู้เรียน จะทำให้การเรียนของผู้เรียน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล โดยในกระบวนการจัดการเรียนการสอนนั้น ต้องบูรณาการส่วนต่าง ๆ อย่างเหมาะสมและกลมกลืนตลอดจนปัจจัยสภาพแวดล้อม และทรัพยากรที่มีอยู่ในช่วงเวลาขณะที่สอนได้อย่างดี เพื่อสะดวกต่อการนำไปสู่จุดหมายปลายทางของการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ การจัดการเกี่ยวกับบุคคลเป็นกระบวนการที่สำคัญมากอย่างหนึ่งสำหรับผู้บริหารผู้บริหารที่หวังความสำเร็จในการบริหารงานจะต้องหมั่น ศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ วิทยาการใหม่ ๆ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการบริหารงานอยู่เสมอ^{๘๘}

๓) การคัดเลือกครูใหม่ การคัดเลือกครูใหม่เข้ามาทำ การสอนนั้นผู้บริหารในฐานะที่เป็นเจ้าสำนักเรียน และรับผิดชอบในสำนักเรียน จำเป็นที่จะต้องเลือกเฟ้นครูใหม่ที่จะเข้ามาปฏิบัติงานนั้นให้เหมาะสมโดยยึดหลัก “ความสามารถและถนัดในการสอนแต่ละวิชา” อาจจะไม่เลือกจากศิษย์เก่าที่จบมาจากสำนักเรียนนั้น ๆ หรือขอกับผู้บังคับบัญชาในระดับสูงที่เห็น สมควรและเหมาะสม^{๘๙}

^{๘๗} สัมภาษณ์ พระปิยทัสสี, เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี(ธ) รองประธาน โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดอมรินทราราม ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๘๘} สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี กรรมการและเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ้อสดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๘๙} สัมภาษณ์ นางสาวนิลุบล รังสี, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๔) การปฐมนิเทศครูใหม่ การปฐมนิเทศครูใหม่ เป็นการแสดงออกถึงความเอาใจใส่ของสำนักเรียน เพื่อเสริมสร้างความจงรักภักดีที่เกิดขึ้นในสำนักเรียน และเป็นการเตรียมครูใหม่ให้ปฏิบัติหน้าที่ได้ผลดีมีกำลังในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพสูงขึ้นอีกด้วย ทั้งนี้เพราะว่าครูใหม่มีความต้องการในด้านที่พัก การเข้ากับครูเก่าให้ได้เร็วที่สุดเข้าใจในจุดประสงค์และนโยบายของสำนักเรียน และรู้จักกับชุมชนที่ได้อุปการะวัด^{๙๐}

๕) การอบรมครูประจำการ การอบรมครูประจำการ หมายถึง การช้อบกพร่องต่าง ๆ ในการทำงาน และเตรียมตัวที่จะรับความรับผิดชอบสูงขึ้นไปได้แก่ การอ่านและการฟัง ปาฐกถา การวิจัย การประชุมสัมมนา ทักษะศึกษา เป็นต้น^{๙๑}

๖) การสร้างขวัญหรือกำลังใจ ขวัญหรือกำลังใจ หมายถึง สภาวะของจิตใจที่แสดงออกมาให้ปรากฏอย่างใดอย่างหนึ่ง ในแง่ของความพอใจและความไม่พอใจ เช่นความกระตือรือร้น ความมั่นใจ ความมุ่งมั่น ความเด็ดเดี่ยว ความท้อแท้ ความอดทนระอาใจ เป็นต้น ขวัญหรือกำลังใจเป็นนามธรรมที่ไม่มีรูปร่างเป็นสิ่งเปราะและแตกง่าย และมักจะไม่อยู่กับร่องกับรอยอย่างถาวรองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดขวัญและกำลังใจแก่ครูเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ สมรรถภาพ และเจตคติอันเหมาะสมให้แก่ครูผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้การปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนให้มีประสิทธิภาพที่สุด สามารถแก้ไข^{๙๒}

๗) การประเมินผลการปฏิบัติงานของครู หมายถึง การตรวจสอบผลของการปฏิบัติงานของครูที่ได้ปฏิบัติไปแล้วว่าได้ผลดีเพียงใด เพื่อเปรียบเทียบกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งเอาไว้ก่อนลงมือปฏิบัติ หรือเปรียบเทียบกับแนวนโยบาย หรือแผนงานที่กำหนดเอาไว้ ทั้งนี้การประเมินผลการปฏิบัติงานของครูจะต้องคำนึงถึงเวลาเป็นส่วนประกอบอีกด้วย^{๙๓}

๘) เกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติงานของครูสอนแผนกธรรม มี ๑๐ ประการ คือ ๑) การเตรียมงานหรือการเตรียมการสอนและโครงการสอน ๒) ความสามารถในการเสนอบทเรียนและให้ความรู้แก่นักเรียน ๓) การกระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียนทำงาน ๔) ความรอบรู้แม่นยำในวิชาที่สอน ๕) ทักษะวิธีสอนและเทคนิคในการสอน ๖) วินัยและการควบคุมชั้น ๗) การสร้างบรรยากาศและ

^{๙๐} สัมภาษณ์ พระมหาเกรียงศักดิ์ ฐิริวิฑฒโก กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๙๑} สัมภาษณ์ พระปลัดไพบูลย์ ญาณวิบุโล หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๙๒} สัมภาษณ์ พระมหาประสาน โชติโก หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดราชบุรี กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเขาวัง (พระอารามหลวง) ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๙๓} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดแก่นจันทน์เจริญ ตำบลบางพรหม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในห้องเรียน ๘) บุคลิกภาพ ๙) ความสัมพันธ์ต่อคณะครู นักเรียน และผู้ปกครอง ๑๐) เจตคติ และคุณภาพของการสอน^{๙๔}

๙) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องส่งเสริมให้นักเรียนรู้คุณค่าของความซื่อสัตย์ ให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ให้นักเรียนมีความตรงต่อเวลา ให้นักเรียนแก้ปัญหาชีวิตด้วยสติปัญญา ให้นักเรียนรู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลง ให้นักเรียนรู้จัก ลด ละ เลิกอบายมุข ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียน ให้มีการคิดวิเคราะห์เหตุการณ์ในสังคมด้วยหลักธรรม ให้นักเรียนรู้หลักพึ่งตนเองหรือเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต ส่งเสริมให้นักเรียนแสดงพฤติกรรมทางเพศที่ถูกต้องตามหลักศาสนา^{๙๕}

๑๐) คู่มือพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีไม่เพียงพอกับความต้องการของพระสอนศีลธรรมมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้คือ การดำเนินงานยึดหลักบูรณาการ เช่น ระดมสมอง, การประชุมชี้แจงแนวทางในการปฏิบัติ เป็นต้น ให้นำหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดประชุมชี้แจง พร้อมทั้งดำเนินการจัดทำเอกสารคู่มือเพิ่มเติม ระดมผู้ชำนาญการหรือเชี่ยวชาญในด้านนี้จัดทำคู่มืออย่างเป็นระบบและติดตามสอบถามให้ความรู้ ให้ทันต่อความต้องการอย่างแท้จริง ตั้งงบประมาณของโรงเรียนจัดหาและถ่ายเอกสารเพิ่มเติม ประสานกับหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องขอรับการสนับสนุน ให้พระสอนศีลธรรมที่มีความรู้ในด้านเทคโนโลยีดาวโหลดคู่มือมาจากอินเทอร์เน็ตเพื่ออำนวยความสะดวกให้พระสอนศีลธรรมที่ยังต้องมีคู่มือ ให้พระสอนศีลธรรมทำการติดต่อผ่านแกนนำประจำอำเภอหรือศึกษานิเทศก์เพื่อแจ้งไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบให้รับทราบปัญหา^{๙๖}

๑๑) หลักสูตรมีเนื้อหาหนักเกินไป พระสอนศีลธรรมไม่สามารถสอนได้ทันภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้คือ คัดเลือกเนื้อหาที่เหมาะสมในแต่ละระดับชั้นมาสอนนักเรียน จัดหลักสูตรใหม่ให้กระชับกว่านี้ ไม่เน้นปริมาณ เน้นทำได้ ทำเป็นและเกิดประโยชน์ในการเรียน มีการประยุกต์เนื้อหาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น สอนบูรณาการเนื้อหาเพื่อให้ทันตามเวลาและหลักสูตร จัดทำใบงานเพิ่มเติมให้นักเรียนได้ทำ เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับแผนการสอนและทันต่อเวลา ให้พระสอนศีลธรรมเตรียมการสอนและวางแผนการสอนให้รัดกุม โดยมีการทดสอบก่อนระยะเวลาของแต่ละคาบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด^{๙๗}

๑๒) เนื้อหาของหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาถ้าสมัยไม่สอดคล้องกับสภาพปัจจุบันมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้คือ มีการจัดเสวนาระหว่างพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกับหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในส่วนที่เห็นว่าไม่ตรงถ้าสมัยหรือไม่สอดคล้อง ประยุกต์เนื้อหา

^{๙๔} สัมภาษณ์ พระปลัดกฤษฏา จนทสุวณโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดลาดเป้ง ตำบลนางตะเคียน อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๙๕} สัมภาษณ์ พระมหาอุทัย ปญญาภาโส พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๙๖} สัมภาษณ์ พระมหาพิพัฒพงศ์ จิตธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๙๗} สัมภาษณ์ พระปลัดวอน วรธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดดอนทราย ตำบลทับค้าง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๑.

การใช้ให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน นำเนื้อหาในหลักสูตรบูรณาการกับสภาพปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และไม่เบื่อหน่าย มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การพานักเรียนเข้ามาศึกษาไปยังสถานที่จริง หรือการศึกษาความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ฯลฯ ต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของโรงเรียนแต่ละที่ร่วมกัน เพื่อพิจารณาถึงจุดอ่อน จุดแข็ง และความต้องการของโรงเรียน และวิเคราะห์หลักการ จุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อนำมาเสนอให้ผู้ที่มีส่วนในการจัดทำหลักสูตรได้พิจารณาวางแผน และปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมต่อไป ให้พระสอนศีลธรรมนำหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาไปจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการร่วมกับกลุ่มสาระการเรียนรู้กลุ่มอื่น ๆ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจและสอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน เช่น บูรณาการเข้ากับวิชาคณิตศาสตร์ในการคิดแยกปีที่จัดทำสังคายนาแต่ละครั้งว่าห่างกันกี่ปี ฯลฯ^{๙๘}

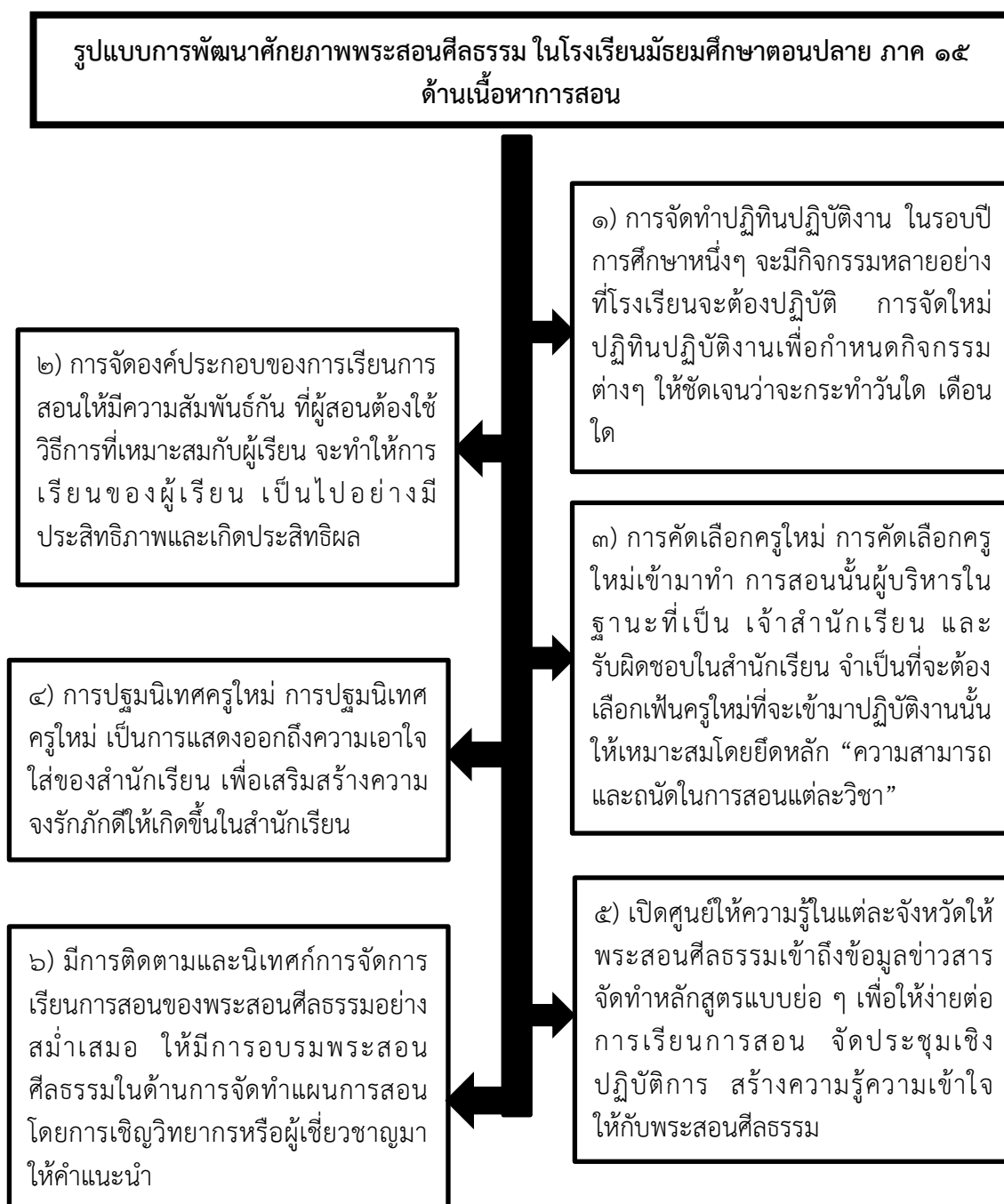
๑๓) พระสอนศีลธรรมไม่เข้าใจโครงสร้างของหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนามีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้คือ เปิดศูนย์ให้ความรู้ในแต่ละจังหวัดให้พระสอนศีลธรรมเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร จัดทำหลักสูตรแบบย่อ ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนการสอน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับพระสอนศีลธรรม จัดประชุมเพื่อศึกษาหลักสูตรแนวทางในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสูตร ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดประชุมชี้แจงหลักสูตรร่วมกัน ต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อคำถามที่ว่าทำไมพระสอนศีลธรรมถึงไม่เข้าใจหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาเพื่อจะได้ค้นหาแนวทางแก้ไข ให้ครูพี่เลี้ยงคอยแนะนำกระบวนการโครงสร้างหลักสูตร เพื่อให้พระสอนศีลธรรมมีความเข้าใจในโครงสร้างหลักสูตรมากยิ่งขึ้น ให้พระสอนศีลธรรมเตรียมการสอนให้มากขึ้นและศึกษาโครงสร้างหลักสูตรเพิ่มเติม^{๙๙}

๑๔) พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ความเข้าใจและทักษะในการจัดทำแผนการสอนมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้คือ ต้องมีการติดตามและนิเทศก์การจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมอย่างสม่ำเสมอ ให้มีการอบรมพระสอนศีลธรรมในด้านการจัดทำแผนการสอน โดยการเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำ จัดทำเอกสารเพื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนการสอนของแต่ละช่วงชั้นตามความเหมาะสม กำหนดให้พระสอนศีลธรรมได้ส่งแผนการสอนไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบ เพื่อประเมินแนวทางในการทำแผนการสอนและสภาพปัญหาของแต่ละรูป ให้สถานศึกษาหรือโรงเรียนที่พระสอนศีลธรรมไปปฏิบัติหน้าที่หาพี่เลี้ยงคอยแนะนำในการทำแผนการสอนของแต่ละภาคการศึกษา^{๑๐๐}

^{๙๘} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิรักษ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดบุษยบรรพต ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๙๙} สัมภาษณ์ ดร.บัณฑิตย์ ติมปนชัยพรกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนถาวรานุกูล ตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๐} สัมภาษณ์ นายธัตถพล คชสาร ผู้อำนวยการโรงเรียนศรัทธาสมุทร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

แผนภาพที่ ๔.๒ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านเนื้อหาการสอน
ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยเอง, ๒๕๖๑.

๔.๓.๓ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านวิธีการสอน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ จำนวน ๑๘ รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

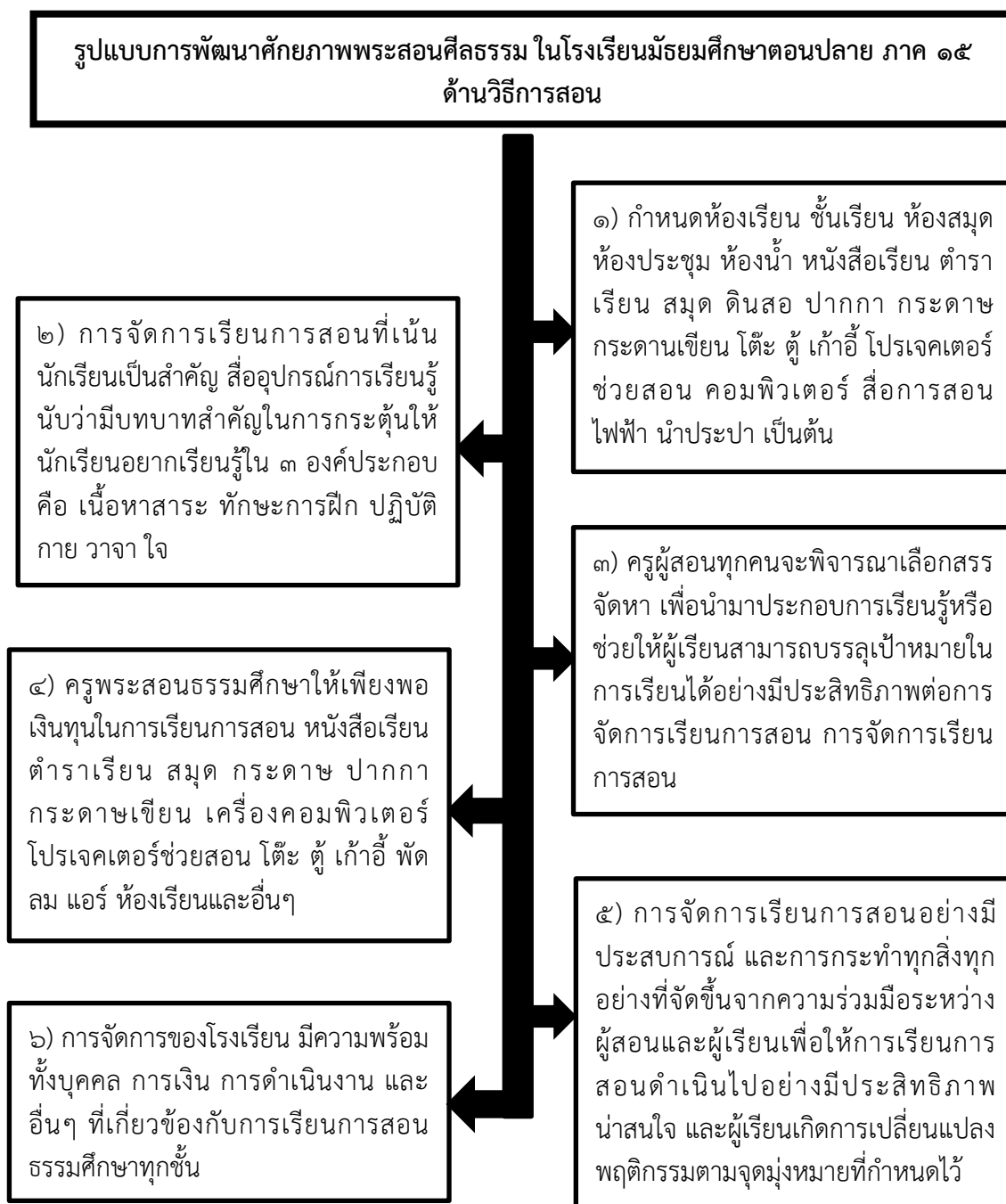
๑) การจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอนมี ๓ ส่วนคือ ปัจจัยนำเข้าไปสู่การจัดการเช่น ครูพระสอนธรรมศึกษาและงบประมาณในการดูแลรักษา กระบวนการเรียนการสอน เช่น กำหนดห้องเรียน ชั้นเรียน ห้องสมุด ห้องประชุม ห้องน้ำ หนังสือเรียน ตำราเรียน สมุด ดินสอ ปากกา กระดาษ กระดาษเขียน โต๊ะ ตู้ เก้าอี้ โปรเจคเตอร์ช่วยสอน คอมพิวเตอร์ สื่อการสอน ไฟฟ้า นำประปา เป็นต้น และปัจจัยนำออกมาคือ ผลผลิต นักเรียนทุกระดับชั้นสามารถเรียนตามกฎเกณฑ์ของแม่กองธรรมสนามหลวง และสอบธรรมศึกษาได้ตามเป้าหมายของแม่กองธรรมสนามหลวง การจัดการของโรงเรียน ได้ดำเนินการตามกฎเกณฑ์แม่กองธรรมสนามหลวงคือ กำกับดูแลครูพระสอนธรรมศึกษาตามลำดับชั้นธรรมศึกษาตรี โท เอก ให้ปฏิบัติตามตารางเวลา กำกับดูแลนักเรียนทุกชั้นตั้งแต่เรียนธรรมศึกษาตรี โท เอก ให้เข้าเรียนตามเวลา กำกับดูแลเสนาสนะให้อยู่ในความพร้อมสมบูรณ์ เป็นต้น การจัดการของโรงเรียน มีความพร้อมทั้งบุคคล การเงิน การดำเนินงาน และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกชั้น^{๑๐๑}

๒) เรื่องการจัดการโรงเรียน จะขึ้นอยู่กับผู้อำนวยการโรงเรียนมีนโยบายออกมา เช่น กำหนดปัจจัยนำเข้า กำหนดกระบวนการเรียนการสอน อุปกรณ์การเรียนการสอน สวัสดิการให้แก่ครูพระสอนธรรมศึกษา และกำหนดถึงปัจจัยนำออกเช่นผลผลิตนักเรียนสอบได้ตามกฎเกณฑ์ของแม่กองธรรมสนามหลวง การจัดการโรงเรียนมีความพร้อมบริบูรณ์ คือ ครูพระสอนธรรมศึกษากำกับดูแลเรื่องตำราเรียน สมุด กระดาษ ปากกา กระดาษเขียน เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ช่วยสอน โต๊ะ เก้าอี้ พัดลม แอร์ ห้องเรียน ห้องจริยธรรมและอื่นๆ มีอยู่พร้อมบริบูรณ์เพื่อการเรียนการสอนทุกชั้นของธรรมศึกษา ครูพระสอนธรรมศึกษาเป็นผู้สนับสนุนช่วยเหลือการเรียนการสอนและหาที่สอบธรรมศึกษาและทดสอบธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก ก่อนสอบจริง ผู้อำนวยการโรงเรียนจะมีนโยบายการจัดการทั้งด้านบุคคล ด้านการเงิน ด้านวัสดุอุปกรณ์ในโรงเรียนที่ชัดเจน มีการสนับสนุนให้แก่นักเรียนที่สอบทุกระดับชั้น การจัดการของโรงเรียนให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน คือ ครูพระสอนธรรมศึกษาให้เพียงพอ เงินทุนในการเรียนการสอน หนังสือเรียน ตำราเรียน สมุด กระดาษ ปากกา กระดาษเขียน เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ช่วยสอน โต๊ะ ตู้ เก้าอี้ พัดลม แอร์ ห้องเรียนและอื่นๆ

๓) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้นับว่ามีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้ใน ๓ องค์ประกอบ คือ เนื้อหาสาระ ทักษะการฝึก ปฏิบัติ ภาย วาจา ใจ ครูผู้สอนทุกคนจะพิจารณาเลือกสรร จัดหา เพื่อนำมาประกอบการเรียนรู้ หรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน ได้แก่ ตำรา และหนังสือเรียน รูปภาพ และแผ่นภาพวันสำคัญ วีดีโอ ทัศนูปุทธประวัติ สาวก เครื่องฉาย ข้ามศีรษะ สื่อบุคคล(พระสงฆ์) การจัดกิจกรรมต่างๆที่เน้นคุณธรรม เหล่านี้เป็นต้น ครูจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประหยัดเวลาในการ

^{๑๐๑} สัมภาษณ์ พระปิยทัสสี, เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี(ธ) รองประธาน โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดอมรินทราราม ตำบลโคกหม้อ อำเภอมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

อธิบาย เพราะสื่อบางชนิดจะทำให้นักเรียนเข้าใจในเรื่องที่ครูสอนได้อย่างชัดเจน และเห็นเป็นรูปธรรม การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้นจากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเพื่อทำให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพน่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

แผนภาพที่ ๔.๓ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม

ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านวิธีการสอน

ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยเอง, ๒๕๖๑.

๔.๓.๔ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการใช้สื่อการสอน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ จำนวน ๑๘ รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

๑) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องส่งเสริมให้นักเรียนใฝ่รู้ ให้นักเรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในชั้นเรียน จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม มีการนำหลักธรรมเข้ามาประยุกต์กับการสอน จัดการเรียนรู้โดยมี สื่อ วัสดุ คอมพิวเตอร์ช่วยในการสอน จัดการเรียนรู้โดยนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันประยุกต์ใช้ในการสอน จัดให้มีการค้นคว้าจากตำราทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก เป็นต้น มีการอธิบายคำศัพท์ทางศาสนาได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย จัดการเรียนรู้ให้นักเรียนสามารถแยกแยะได้ชัดเจนในเรื่องของความคิด และความชั่ว^{๑๐๒}

๒) ต้องมีแปลงงบประมาณที่จะให้การสนับสนุนในการผลิตสื่อการเรียนการสอนมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้คือ ใช้สื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นและหาได้สะดวก จัดทำโครงการของบสนับสนุนงบประมาณจากโรงเรียนหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ ใช้สื่อที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ เช่น สื่อทางโทรทัศน์ สื่อที่มีอยู่ตามวัด ตามหมู่บ้าน หรือหาบุคคลตัวอย่างในท้องถิ่น ฯลฯ ระดมทุนทรัพย์จากบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรม หรือจัดทำผ้าป่าเพื่อหางบประมาณมาจัดซื้อสื่อที่ยังต้องมี ขอความอนุเคราะห์จากเอกชนหรือหน่วยงานรัฐที่มีความพร้อมและให้การสนับสนุนได้ ผลิตสื่อขึ้นมาใช้เองโดยอาศัยวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่และหาได้ง่ายในท้องถิ่นนั้น ๆ^{๑๐๓}

๓) สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์มีไม่เพียงพอกับความต้องการของพระสอนศีลธรรมมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้คือ แบ่งกลุ่มการสอน แต่เน้นการปฏิบัติการสอนที่ชัดเจน โรงเรียนและพระสอนศีลธรรมระดมทุนจัดหาสื่อการสอนในส่วนที่ต้องมีโดยไม่ต้องรอกงบประมาณ หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องติดตามและจัดสื่อการสอนประเภทอุปกรณ์ให้เพียงพอแก่พระสอนศีลธรรม ประสานความร่วมมือเครือข่ายในการประยุกต์และนำสื่อการสอนที่มีอยู่ไปใช้ในโรงเรียน วางแผนในการจัดหาสื่อที่ยังต้องมี เช่น การจัดทำผ้าป่าหรือขอความอนุเคราะห์จากที่ต่าง ๆ ผลิตสื่อประเภทอุปกรณ์ที่ไม่เพียงพอขึ้นมาใช้เอง โดยอาศัยวัสดุธรรมชาติที่มีอยู่และมีราคาถูก^{๑๐๔}

๔) สื่อการสอนประเภทวัสดุมีไม่เพียงพอกับความต้องการของพระสอนศีลธรรมมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้คือ ประสานสถานศึกษาขอตั้งงบประมาณเพื่อดำเนินการในส่วนที่จำเป็นและเกี่ยวข้อง จัดทำแผนงาน / โครงการเสนอขอตั้งงบประมาณเพื่อการนี้โดยเฉพาะ ผลิตสื่อการสอนประเภทวัสดุที่นำมาจากธรรมชาติตามท้องถิ่น เพื่อให้เกิดประโยชน์สูง

^{๑๐๒} สัมภาษณ์ พระปิยทัสสี, เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี(ธ) รองประธาน โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดอมรินทราราม ตำบลโคกหม้อ อำเภอมะนัง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๓} สัมภาษณ์ นางสาวนิลกุล รังสี, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๔} สัมภาษณ์ พระมหาเกรียงศักดิ์ ฐิริวิฑฒโก กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

และประหยัดสุด ประสานความร่วมมือจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ หรือหน่วยงานของรัฐและเอกชนหรือองค์กรที่มีศักยภาพเพียงพอให้การสนับสนุน วางแผนในการจัดหาสื่อที่ยังต้องมี เช่น การจัดทำผ้าป่าหรือขอความอนุเคราะห์จากที่ต่าง ๆ

๕) พระสอนศีลธรรมไม่ได้รับการนิเทศความรู้ด้านกระบวนการผลิตสื่อการเรียนการสอน มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้คือ จัดประชุมอบรมความรู้ด้านกระบวนการผลิตสื่อการเรียนการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรม หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องติดตามให้การสนับสนุนกระบวนการขั้นตอนในการผลิตสื่อ

แผนภาพที่ ๔.๔ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการใช้สื่อการสอน
ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยเอง, ๒๕๖๑.

๔.๓.๕ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ จำนวน ๑๘ รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

๑) กิจกรรมในการจัดการการเรียนการสอนชั้นปฏิบัติ เป็นกิจกรรมหลักของการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ กิจกรรมในชั้นนี้จัดได้หลายรูปแบบ เช่น กิจกรรมการอภิปราย กิจกรรมการบรรยาย กิจกรรมการอ่าน กิจกรรมการสังเกตและการจดบันทึก กิจกรรมการค้นคว้าในห้อง สมุด กิจกรรมการทดลอง กิจกรรมการแสดงแบบต่างๆ และกิจกรรมการค้นคว้ารายงาน สติปัญญาความสามารถของผู้เรียน และเป็นกระบวนการเพื่อให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ เกิดการเรียนรู้ และบรรลุเป้าหมายที่วางไว้^{๑๐๕}

๒) เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารงานในสถานศึกษาทำให้ทราบสภาพที่แท้จริงของหลักสูตร โครงการสอน บันทึกการสอน ที่นำมาสู่การปฏิบัติว่า ประสบปัญหาอย่างไรจะได้แก้ไขปรับปรุงอย่างไร การจัดการเรียนการสอนต้องมีการวัดและประเมินผลทำให้ผู้สอนและผู้เรียนทราบข้อบกพร่องของตนเอง ผู้สอนก็ทราบว่าผลการสอนของตนเองเป็นอย่างไร ผู้เรียนก็ทราบว่าตนเองมีความรู้ ความเข้าใจเพียงใด ซึ่งจะเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาทั้งผู้สอนและผู้เรียน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยสถาบันพระพุทธศาสนานั้นคือแม่กองธรรมสนามหลวงเป็นผู้ดูแลและให้การสนับสนุนการศึกษาตามโรงเรียนต่างๆ ทั่วประเทศให้มีความรู้คู่คุณธรรมและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การจัดการธรรมศึกษาต้องมีส่วนร่วมทั้งคณะสงฆ์กับโรงเรียนให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามวัตถุประสงค์ของแม่กองธรรมสนามหลวง การจัดการธรรมศึกษานั้นต้องให้นักเรียนได้อ่านหนังสือธรรมะ และได้ฟังครูพระสอนธรรมศึกษาแบบสภาพจริง^{๑๐๖}

๓) ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องสนับสนุนผู้เรียนโดยแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตน การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากจะมุ่งปลูกฝังด้านปัญญา พัฒนาการคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณ์ญาณแล้ว ยังมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยการปลูกฝัง ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเองเห็นอกเห็นใจอื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะเรื่องความขัดแย้งทางความคิดและการกระทำของตัวบุคคล องค์กรและสังคมเน้นการเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจสถานการณ์ทางแก้ไขโดยเฉพาะศาสนาและวัฒนธรรมเป็นกรณีพิเศษโดยการเรียนรู้ในสาระต่าง ๆ นั้นผู้สอนต้องจัดการเรียนรู้ ดังนี้

๑) มีกระบวนการและวิธีการที่หลากหลาย

^{๑๐๕} สัมภาษณ์ พระปิยทัสสี, เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี(ธ) รองประธาน โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดอมรินทราราม ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๖} สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิต), รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี กรรมการและเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๒) ต้องคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจ และความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

๓) ต้องใช้รูปแบบ หรือวิธีการที่หลากหลาย

๔) เน้นการเรียนการสอนตามสภาพจริง

๕) การเรียนรู้ด้วยตนเอง

๖) การเรียนรู้ร่วมกัน

๗) การเรียนรู้จากธรรมชาติ

๘) การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

๙) การเรียนรู้แบบบูรณาการ

๑๐) การเรียนรู้คู่คุณธรรม

๑๑) ใช้กระบวนการจัดการ

๑๒) ใช้กระบวนการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม

๑๓) ใช้กระบวนการคิดและกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

๑๔) ใช้การบูรณาการเนื้อหาและกระบวนการต่าง ๆ ข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ เรียนรู้ในลักษณะรวม

๑๕) ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

๔) แนวทางในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน สำหรับครูมี ๔ ประการ คือ

๑) พร้อมให้ความช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ คือ ความสามารถที่ครูเดินรอบ ๆ ห้องเรียนตลอดเวลาเข้ามามีส่วนร่วมในสถานการณ์ได้ทันที แต่ต้องหลีกเลี่ยงการขัดจังหวะการเรียนการสอน

๒) การทำงานหลาย ๆ งานได้พร้อม ๆ กันในเวลาเดียวกัน คือ ความสามารถที่ครูจะทำกิจกรรมมากกว่าหนึ่งในเวลาเดียวกัน เช่นการจัดการเป็นกลุ่มหรือเฉพาะบุคคล

๓) ความถี่ไหลระหว่างการจัดการเรียนการสอน คือ ความสามารถที่ครูจะจัดบทเรียนที่ทำให้นักเรียนชนะอุปสรรคและปัญหา และให้นักเรียนเห็นถึงการเตรียมความพร้อมของครูผู้สอน

๔) ให้งานหลากหลายและท้าทาย คือ ความสามารถที่ครูจะจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายท้าทายความสามารถของนักเรียน

๕) พระสอนศีลธรรมเป็นผู้นำด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีส่วนร่วมจัดใน การกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทุกครั้ง จัดกิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ทุกคาบเรียน จัดกิจกรรมนั่งสมาธิก่อนเรียน จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมพุทธศาสนสุภาษิตวันละบท จัดกิจกรรมสมาทานศีลในวันพระ จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในแต่ละกิจกรรม จัดกิจกรรมให้คำปรึกษาทางด้านจิตใจแก่นักเรียน จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ทำบุญตักบาตรทุกวันพระในโรงเรียน^{๑๐๗}

^{๑๐๗} สัมภาษณ์ นางสาวนิลุบล รังสี, ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๖) ต้องมีห้องจริยธรรมสำหรับใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีแนวทางการพัฒนา ศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้คือ นำนักเรียนเข้าไปใช้ห้องที่วัดหรือศาลา ศึกษาธรรมะนอกสถานที่ ก่อนที่จะมีการวางแผนใช้และหาห้องให้เพียงพอ เสนอของงบประมาณของโรงเรียนและหน่วยงานที่ รับผิดชอบ จัดทำผ้าป่าเพื่อระดมทรัพยากรร่วมกัน ใช้แหล่งเรียนรู้อื่นที่มีอยู่ เช่น ห้องสมุด, โรง ฝึกงาน, ไร่ส้มไม้ เป็นต้น ให้ใช้ห้องเรียนตามสภาพของแต่ละโรงเรียน แต่เน้นคุณภาพการสอนเพื่อให้ นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจมากขึ้น ^{๑๐๘}

๗) ต้องมีแหล่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมมีแนวทางการพัฒนา ศักยภาพ พระ สอนศีลธรรม ดังนี้คือ ประชุมสัมมนาพระสอนศีลธรรมเพื่อการเข้าถึงข้อมูลในการศึกษา เช่น การใช้ อินเทอร์เน็ตของโรงเรียน การค้นคว้าจากแหล่งห้องสมุดที่มีอยู่ในบริเวณใกล้เคียง ฯลฯ ประสาน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในความรับผิดชอบต่อจัดอบรมให้ความรู้ในการเข้าถึงแหล่งศึกษาเพิ่มเติม การ ดำเนินงานยึดหลักการบูรณาการ เช่น ระดมสมอง, การประชุมชี้แจงแนวทางในการปฏิบัติและอื่น ๆ ประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการ หรือเข้าไปค้นคว้าหาข้อมูลในห้องสมุดใหญ่ ๆ ประสานไปยังโรงเรียนแกนนำที่เป็นโรงเรียนวิถึพุทธ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ต้องการ เช่น การถ่าย เอกสาร การถ่ายภาพ การขอยืม เป็นต้น ให้พระสอนศีลธรรมติดต่อประสานงานกับกลุ่มเครือข่ายที่มี ข้อมูลในการศึกษาด้วยตนเอง ^{๑๐๙}

๘) พื้นฐานความรู้ของนักเรียนมีไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนตามระดับชั้นมี แนวทางการพัฒนา ศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้คือ จัดหาผู้ที่มีความรู้และสนใจในวิชา พระพุทธศาสนา มาเสวนาจัดกิจกรรมการเรียนการสอน จัดกิจกรรมประยุกต์เสริมในวันสำคัญทาง พระพุทธศาสนา แบ่งห้องเพื่อแยกระดับนักเรียน เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่การเรียนการสอน สอน เน้นเป็นกลุ่ม เน้นการบูรณาการให้เหมาะกับผู้เรียน ต้องมีการประเมินผู้เรียนก่อนที่จะทำการสอน เพื่อจะได้แยกหรือจัดกลุ่มให้เหมาะสมในการสอนแต่ละครั้ง ให้พระสอนศีลธรรมวางแผนการสอนให้ เหมาะสมและสอดคล้องกับนักเรียนว่าจะเพิ่มเติมทักษะที่จำเป็นในส่วนใดบ้าง เช่น การสอนเสริม การให้งานพิเศษ จัดสอนเสริมเพื่อให้นักเรียนมีพื้นฐานหรือความรู้ที่ใกล้เคียงกัน ^{๑๑๐}

๙) ผู้เรียนในแต่ละห้องเรียนมีเป็นจำนวนมากทำให้เป็นอุปสรรคในการจัดกิจกรรมการ เรียนรู้มีแนวทางการพัฒนา ศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้ คือ แบ่งห้อง แบ่งเวลาให้เหมาะสมกับ จำนวนและสัดส่วนของนักเรียน แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มต่าง ๆ ตามช่วงชั้นเพื่อลดปัญหาในการ จัดการ ใช้เทคโนโลยีในการช่วยในการเรียนการสอน ใช้กิจกรรมเสริม โดยการมอบหมายงานและ

^{๑๐๘} สัมภาษณ์ พระมหาเกรียงศักดิ์ ฐิริวิฑูมโก กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๐๙} สัมภาษณ์ พระปลัดไพบูลย์ ญาณวิบูล หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๐} สัมภาษณ์ พระมหาประสาน โชติโก หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดราชบุรี กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเขาวัง (พระอารามหลวง) ตำบล หน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

ตอบปัญหาที่เกิดขึ้น จัดหาครูผู้ช่วย เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีความน่าสนใจ ฯลฯ จัดเป็นกลุ่มย่อย เพื่อให้การดูแลทั่วถึงและช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้อย่างสะดวกในการมอบหมายงานหรือกิจกรรมการเรียนการสอน^{๑๑๑}

แผนภาพที่ ๔.๔ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ **ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน**
ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยเอง, ๒๕๖๑.

^{๑๑๑} สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดแก่นจันทน์เจริญ ตำบลบางพรหม อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๔.๓.๖ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการวัดผลและประเมินผล

จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ จำนวน ๑๘ รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า

๑) พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้และทักษะเกี่ยวกับวิธีการประเมินผลจากแฟ้มสะสมงานมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้ คือ ให้นำหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพในการวัดผล และประเมินผลจากแฟ้มสะสมงานเพิ่มให้แก่พระสอนศีลธรรม เชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำในด้านทักษะเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้พระสอนศีลธรรมในด้านการวัดผลและประเมินผลจากแฟ้มงานสะสม ให้ครูพี่เลี้ยงหรือแกนนำประจำอำเภอได้ติดตามและแนะนำเพื่อเพิ่มทักษะและประสิทธิภาพการสอน จัดทำเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับวิธีการประเมินผลจากแฟ้มสะสมงานให้แก่พระสอนศีลธรรมโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ให้พระสอนศีลธรรมใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปในกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน ให้พระสอนศีลธรรมประเมินความรู้ พฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรม และผลงานจากโครงการหรือแฟ้มสะสมงาน โดยอาศัยความร่วมมือจากตัวผู้เรียน ครูในโรงเรียน พระสอนศีลธรรมและพ่อแม่ผู้ปกครอง จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย^{๑๑๒}

๒) พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ความเข้าใจในวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้คือให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพในการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงให้แก่พระสอนศีลธรรมจัดทำเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริงให้แก่พระสอนศีลธรรมโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน สร้างเครือข่ายและจัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้พระสอนศีลธรรมได้ลงมือปฏิบัติจริง สอดคัดเลือพระสอนศีลธรรมที่มีความรู้ในเรื่องนี้เพื่อเป็นพี่เลี้ยงช่วยเหลือในแต่ละเขตหรือแต่ละอำเภอ ให้พระสอนศีลธรรมศึกษาหาวิธีการวัดผลและประเมินผลเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ที่ใกล้เคียง เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต ฯลฯ^{๑๑๓}

๓) พระสอนศีลธรรมไม่นำผลการวัดและประเมินผลมาใช้เพื่อปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้คือ ให้ครูพี่เลี้ยงของแต่ละโรงเรียนประสานงานกับพระสอนศีลธรรมในการประเมินผล เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอน มีการแข่งขันผลงานที่โดดเด่นที่พระสอนศีลธรรมได้จัดขึ้นของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อสร้างแรงจูงใจให้พระสอนศีลธรรมรูปอื่น ๆ ได้เห็นแนวทางและวิธีปฏิบัติ^{๑๑๔}

^{๑๑๒} สัมภาษณ์ ดร.บัณฑิตย์ ลิ้มปนชัยพรกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนถาวรานุกูล ตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๓} สัมภาษณ์ นายธัตถพล ศษสาร ผู้อำนวยการโรงเรียนศรัทธาสมุทร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๔} สัมภาษณ์ นางวิไล ออกกกิจวัตร ผู้อำนวยการโรงเรียนท่ายหาด ตำบลท่ายหาด อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๔) โรงเรียนต้องมีการส่งเสริมให้พระสอนศีลธรรมนำผลการวัดผลและประเมินผลมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนมีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้คือ สร้างความตระหนักให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปปฏิบัติงานได้เปิดโอกาสให้พระสอนศีลธรรมได้นำผลการวัดผลและประเมินผลมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเด็กให้เป็นรูปธรรมมากขึ้นและต่อเนื่อง พระสอนศีลธรรมต้องประสานกับครูที่เลี้ยงในเรื่องของการวัดผลและประเมินผล เพื่อได้ทราบจุดอ่อน จุดแข็งในการเรียนการสอนของแต่ละแห่ง เพื่อนำผลเหล่านั้นมาปรับปรุงให้เกิดประโยชน์แก่ตัวนักเรียนเอง พระสอนศีลธรรมต้องดำเนินการสอนอย่างจริงจังและจริงใจ และเสียสละในการสอนเพื่อเป็นแรงจูงใจให้ผู้บริหาร ครูและนักเรียนมองเห็นถึงคุณค่าและพร้อมที่จะเปิดโอกาสให้พระสอนศีลธรรมได้นำผลการวัดผลและประเมินผลมาเป็นแนวทางในการปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเหตุการณ์และเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาบันทึกผลการวัดผลและประเมินผล ทั้งพฤติกรรมการเรียนของนักเรียนทั้งในเวลาเรียนและเวลาประเมินผลจริง ๆ เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นมาเสนอต่อผู้บริหารสถานศึกษา นำไปสู่การปรับปรุงกิจกรรมการเรียนการสอนในอนาคตในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา พระสอนศีลธรรมต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผลด้านคุณลักษณะอันต้องประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวินิจฉัย เพื่อการปรับปรุงพัฒนาและการส่งต่อ ทั้งนี้ ต้องประสานสัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครอง และผู้เกี่ยวข้อง ร่วมกันประเมิน คุณลักษณะอันต้องประสงค์รายปี หรือรายภาค^{๑๑๕}

๕) พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้และทักษะการสร้างเครื่องมือวัดผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้ คือ ให้ หน้ ่ว ย ง า น ที่รับผิดชอบจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลเพิ่มให้แก่พระสอนศีลธรรม เชิญผู้เชี่ยวชาญหรือวิทยากรมาให้คำแนะนำในด้านทักษะเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้พระสอนศีลธรรมในด้านการสร้างเครื่องมือวัดผล และประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ จัดทำเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับวิธีการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ให้แก่พระสอนศีลธรรมโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบได้ประสานงานกับครูที่เลี้ยงของแต่ละโรงเรียนที่พระสอนศีลธรรมได้เข้าไปปฏิบัติงาน เพื่อจะได้ติดตาม และแนะนำเพิ่มเติมในกระบวนการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ ให้พระสอนศีลธรรมศึกษาหาวิธีการสร้างเครื่องมือวัดผลและประเมินผลเพิ่มเติมจากแหล่งความรู้ที่ใกล้เคียง เช่น ห้องสมุด อินเทอร์เน็ต ฯลฯ^{๑๑๖}

๖) พระสอนศีลธรรมไม่ใช้วิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้มีแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ดังนี้คือให้หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดอบรมเชิงปฏิบัติการในการวัดผล และประเมินผลที่หลากหลายเพิ่มให้แก่พระสอนศีลธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ เชิญผู้เชี่ยวชาญหรือวิทยากรมาให้คำแนะนำในด้านทักษะให้พระสอนศีลธรรมในการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายเพิ่มให้แก่พระสอนศีลธรรมเพื่อให้สอดคล้อง

^{๑๑๕} สัมภาษณ์ นายยอดเพชร งามคง ผู้อำนวยการโรงเรียนเทพสุวรรณชาญวิทยา ตำบลท่าคา อำเภอยะนิง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

^{๑๑๖} สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภัช พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดบุษยบรรพต ตำบลหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๑.

กับกิจกรรมการเรียนรู้ จัดทำเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นแนวทางให้พระสอนศีลธรรมนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของแต่ละโรงเรียน ให้หน่วยงานที่รับผิดชอบได้ประสานงานกับครูพี่เลี้ยงของแต่ละโรงเรียนที่พระสอนศีลธรรมได้เข้าไปปฏิบัติงาน เพื่อจะได้ติดตามและแนะนำเพิ่มเติมในการวัดผลและประเมินผลที่หลากหลายเพื่อให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ของแต่ละแห่งได้อย่างเหมาะสม^{๑๑๗}

แผนภาพที่ ๔.๖ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการวัดผลและประเมินผล
ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยเอง, ๒๕๖๑.

^{๑๑๗} สัมภาษณ์ พระปลัดวอน วรธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดดอนทราย ตำบลทับค้าง อำเภอยาย้อย จังหวัดเพชรบุรี, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๔.๓.๗ การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ตามหลักภาวะ ๔

ในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเบื้องต้นนั้น พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจำเป็นต้องสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ นักเรียนทุกกลุ่ม ได้แก่ กลุ่มทั่วไป กลุ่มเสี่ยง และกลุ่มเปราะบาง โดยมีเป้าประสงค์ คือ นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมประจำใจ ด้วยการป้องกันไม่ให้นักเรียนกลุ่มดังกล่าวมีพฤติกรรมที่ไม่ดี ด้วยลักษณะกิจกรรมต่างๆ ประกอบด้วยกิจกรรม ๔ ส. ได้แก่

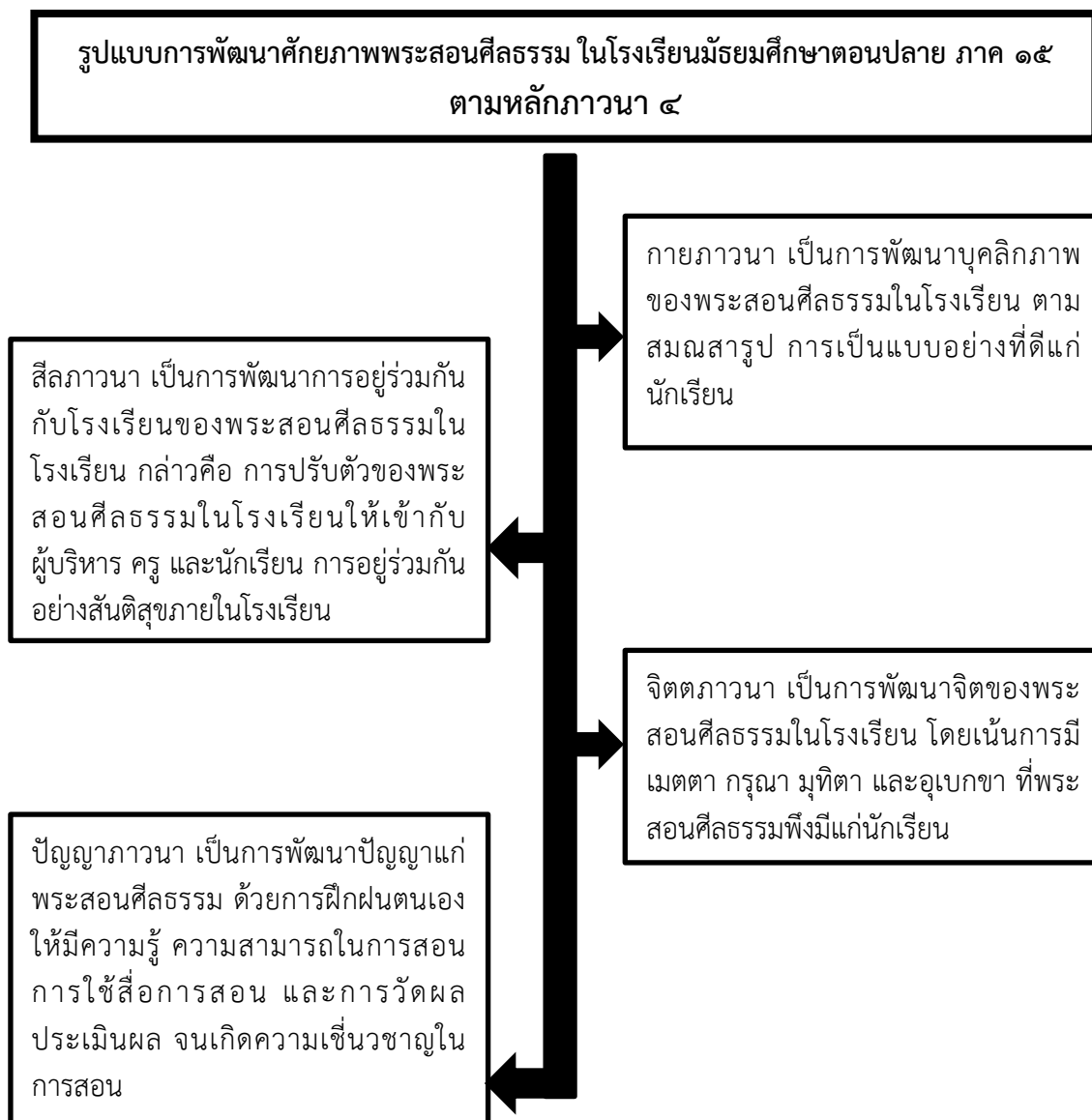
๑) สะอาด ได้แก่ กิจกรรมรักษาศีล ๕ ซึ่งเป็นคุณธรรมเบื้องต้นในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ส่งเสริมให้นักเรียนรักษาศีล ๕ เป็นประจำ มีกิจกรรมรับศีลก่อนเข้าห้องเรียน กิจกรรมทำบุญตักบาตรรับศีลวันพระ กิจกรรมรักษาศีลอุโบสถหรือศีล ๘ กิจกรรมสัสมาอาชีพรักษาศีล ๘ กิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา กิจกรรมตั้งสติก่อนสตาร์ท เป็นต้น และกิจกรรมสถานศึกษาปลอดอบายมุข ได้แก่ ส่งเสริมให้นักเรียนเห็นภัยและโทษของการเป็นนักเลงสุรา นักเลงการพนัน นักเลงผู้หญิง และการคบเพื่อนไม่ดี เป็นต้น ด้วยการเน้นกิจกรรมรณรงค์ให้นักเรียนลด ละ เลิก อบายมุขทั้งปวง กิจกรรมงดสูบบุหรี่ในสถานศึกษา กิจกรรมโทษภัยของยาเสพติด กิจกรรมรักษานวลสงวนตัว กิจกรรมจิตอาสาคบเพื่อนดี กิจกรรมหน้าที่พลเมืองที่ดี ซึ่งหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ คือ เบญจศีลเบญจธรรม, เว้นจากอบายมุข และภาวะ ๔ ด้าน กายภาวะ และศีลภาวะ

๒) สว่าง ได้แก่ กิจกรรมเสริมสร้างปัญญาให้แก่ นักเรียน เช่น กิจกรรมวิถีธรรมวิถีไทย รณรงค์ให้นักเรียนรู้จักขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมไทย วัฒนธรรมประจำถิ่นของตนเอง กิจกรรมมารยาทไทย กิจกรรมยิ้มไหว้ทักทายกัน เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น อนุรักษ์ศาสตร์แขนงต่างๆของท้องถิ่นตนเอง และกิจกรรมส่งเสริมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้น ซึ่งหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ คือ ไตรสิกขา สัปปริสธรรม ๗ และภาวะ ๔ ด้าน ปัญญาภาวะ

๓) สงบ ได้แก่ กิจกรรมปฏิบัติธรรม เจริญจิตภาวนา มีการนั่งสมาธิ เดินจงกรม แผ่เมตตา เป็นต้น เพื่อช่วยให้นักเรียนมีสมาธิในการศึกษาเล่าเรียน ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท โดยสามารถจัดกิจกรรมในลักษณะสวดมนต์ไหว้พระก่อนและหลังเรียน นั่งสมาธิหรือทำจิตให้สงบก่อนเข้าเรียนและหลังเลิกเรียน กิจกรรมค่านิยมคุณธรรมจริยธรรม เป็นต้น ซึ่งหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ คือ หลักไตรสิกขา และภาวะ ๔ ด้าน จิตตภาวะ

๔) สั่งสอน ได้แก่ กิจกรรมการอบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรม การบรรยายธรรมหรือสนทนาธรรมในวันพระ กิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในชั้นเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนธรรมศึกษา และจัดให้มีการสอบธรรมศึกษา เป็นต้น ซึ่งหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ คือ หลักไตรสิกขา อิทธิบาทธรรม อริยสัจ ๔ สังคหวัตถุธรรม และภาวะ ๔

กิจกรรม ๔ ส. คือ สะอาด สว่าง สงบ และสั่งสอน จะช่วยป้องกันและสร้างภูมิคุ้มกันให้นักเรียนทุกกลุ่มมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น เป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณธรรมจริยธรรมประจำใจ โดยพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสามารถนำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ หลักไตรสิกขา ศีล สมาธิ ปัญญา หลักภาวะ ๔ กาย ศีล จิต ปัญญา หลักอิทธิบาทธรรม หลักอริยสัจ ๔ หลักสังคหวัตถุธรรม และหลักสัปปริสธรรม มาใช้ในการป้องกันปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนได้

แผนภาพที่ ๕.๗ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ตามหลักภาวะนา ๔
ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยเอง, ๒๕๖๑.

๔.๔ ผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ

จากการสนทนากลุ่มเฉพาะ สามารถสรุปได้ดังนี้

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านเนื้อหาการสอน

๑) การจัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน ในรอบปีการศึกษาหนึ่งๆ จะมีกิจกรรมหลายอย่างที่โรงเรียนจะต้องปฏิบัติ การจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานเพื่อกำหนดกิจกรรมต่างๆ ให้ชัดเจนว่าจะกระทำวันใด เดือนใด^{๑๑๘}

๒) การจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กัน ที่ผู้สอนต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมกับผู้เรียน จะทำให้การเรียนของผู้เรียน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

๓) การคัดเลือกครูใหม่ การคัดเลือกครูใหม่เข้ามาทำ การสอนนั้นผู้บริหารในฐานะที่เป็นเจ้าสำนักเรียน และรับผิดชอบในสำนักเรียน จำเป็นที่จะต้องเลือกเฟ้นครูใหม่ที่จะเข้ามาปฏิบัติงานนั้นให้เหมาะสมโดยยึดหลัก “ความสามารถและถนัดในการสอนแต่ละวิชา”

๔) การปฐมนิเทศครูใหม่ การปฐมนิเทศครูใหม่ เป็นการแสดงออกถึงความเอาใจใส่ของสำนักเรียน เพื่อเสริมสร้างความจงรักภักดีที่เกิดขึ้นในสำนักเรียน

๕) เปิดศูนย์ให้ความรู้ในแต่ละจังหวัดให้พระสอนศีลธรรมเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร จัดทำหลักสูตรแบบย่อ ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนการสอน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับพระสอนศีลธรรม^{๑๑๙}

๖) มีการติดตามและนิเทศก์การจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมอย่างสม่ำเสมอ ให้มีการอบรมพระสอนศีลธรรมในด้านการจัดทำแผนการสอน โดยการเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำ

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านวิธีการสอน

๑) กำหนดห้องเรียน ชั้นเรียน ห้องสมุด ห้องประชุม ห้องน้ำ หนังสือเรียน ตำราเรียน สมุด ดินสอ ปากกา กระดาษ กระดานเขียน โต๊ะ ตู้ เก้าอี้ โปรเจคเตอร์ช่วยสอน คอมพิวเตอร์ สื่อการสอน ไฟฟ้า นำประปา เป็นต้น

๒) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้นับว่ามีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้ใน ๓ องค์ประกอบ คือ เนื้อหาสาระ ทักษะการฝึก ปฏิบัติ ภาย วาจา ใจ^{๑๒๐}

^{๑๑๘} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระครูพิศิษฐ์ประชาภ (นนทียโย), พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๑๙} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระเอกลักษณะ อชิโต พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดอินทาราม ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๒๐} สนทนากลุ่มเฉพาะ พระอุดมสิทธิธนายก, รศ.ดร. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

๓) ครูผู้สอนทุกคนจะพิจารณาเลือกสรร จัดหา เพื่อนำมาประกอบการเรียนรู้หรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน

๔) ครูพระสอนธรรมศึกษาให้เพียงพอ เงินทุนในการเรียนการสอน หนังสือเรียน ตำราเรียน สมุด กระดาษ ปากกา กระดาษเขียน เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ช่วยสอน โต๊ะ ตู้ เก้าอี้ พัดลม แอร์ ห้องเรียนและอื่นๆ^{๑๒๑}

๕) การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้น จากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

๖) การจัดการของโรงเรียน มีความพร้อมทั้งบุคคล การเงิน การดำเนินงาน และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกชั้น^{๑๒๒}

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการใช้สื่อการสอน

๑) มีการนำหลักธรรมเข้ามาประยุกต์กับการสอน จัดการเรียนรู้โดยมี สื่อ วิซีดี คอมพิวเตอร์ช่วยในการสอน จัดการเรียนรู้โดยนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันประยุกต์ใช้ในการสอน

๒) จัดให้มีการค้นคว้าจากตำราทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก เป็นต้น มีการอธิบายคำศัพท์ทางศาสนาได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย จัดการเรียนรู้ให้นักเรียนสามารถแยกแยะได้ ชัดเจนในเรื่องของความคิด และความชั่ว^{๑๒๓}

๓) ใช้สื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นและหาได้สะดวก จัดทำโครงการของบสนับสนุนงบประมาณ จากโรงเรียนหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ ใช้สื่อที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ เช่น สื่อทางโทรทัศน์ วิทยุบุคคล ตัวอย่างในท้องถิ่น ฯลฯ

๔) แบ่งกลุ่มการสอน แต่เน้นการปฏิบัติการสอนที่ชัดเจน โรงเรียนและพระสอนศีลธรรมระดมทุนจัดหาสื่อการสอนในส่วนที่ต้องมีโดยไม่ต้องรงบประมาณ

๕) หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องติดตามและจัดสื่อการสอนประเภทอุปกรณ์ให้เพียงพอแก่พระสอนศีลธรรม ประสานความร่วมมือเครือข่ายในการประยุกต์และนำสื่อการสอนที่มีอยู่ไปใช้ในโรงเรียน^{๑๒๔}

๖) จัดประชุมอบรมความรู้ด้านกระบวนการผลิตสื่อการเรียนการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรม หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องติดตามให้การสนับสนุนกระบวนการขั้นตอนในการผลิต

^{๑๒๑} สทนากลุ่มเฉพาะ พระมหากฤษญา กิตติโสภโณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๒๒} สทนากลุ่มเฉพาะ พระปลัดระพี นพวิสาโร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๒๓} สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๒๔} สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๑) กิจกรรมในการจัดการการเรียนการสอนขั้นปฏิบัติ เป็นกิจกรรมหลักของการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้^{๑๒๕}

๒) กิจกรรมในขั้นนี้จัดได้หลายรูปแบบเช่น กิจกรรมการอภิปราย กิจกรรมการบรรยาย กิจกรรมการอ่าน กิจกรรมการสังเกตและการจดบันทึก กิจกรรมการค้นคว้าในห้อง สมุด กิจกรรมการทดลอง กิจกรรมการแสดงแบบต่างๆ และกิจกรรมการค้นคว้ารายงาน

๓) การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้แท้จริงผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจสอดคล้องกับวัย

๔) ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องสนับสนุนผู้เรียนโดยแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ^{๑๒๖}

๕) พร้อมให้ความช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ คือ ความสามารถที่ครูเดินรอบ ๆ ห้องเรียนตลอดเวลาเข้ามามีส่วนร่วมในสถานการณ์ได้ทันที แต่ต้องหลีกเลี่ยงการขัดจังหวะการเรียนการสอน

๖) พระสอนศีลธรรมเป็นผู้นำด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีส่วนร่วมจัดในการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทุกครั้ง

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการวัดผลและประเมินผล

๑) หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพในการวัดผล และประเมินผลจากแฟ้มสะสมงานเพิ่มให้แก่พระสอนศีลธรรม^{๑๒๗}

๒) เชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำในด้านทักษะเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้พระสอนศีลธรรมในด้านการวัดผลและประเมินผลจากแฟ้มงานสะสม

๓) ให้ครูพี่เลี้ยงหรือแกนนำประจำอำเภอได้ติดตามและแนะนำเพื่อเพิ่มทักษะและประสิทธิภาพการสอน^{๑๒๘}

๔) จัดทำเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับวิธีการประเมินผลจากแฟ้มสะสมงานให้แก่พระสอนศีลธรรมโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ให้พระสอนศีลธรรมใช้วิธีการที่หลากหลายเน้น

^{๑๒๕} สทนากลุ่มเฉพาะ ผศ.ดร. อุทัย สติมันน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๒๖} สทนากลุ่มเฉพาะ ดร.อำนาจ บัวศิริ อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๒๗} สทนากลุ่มเฉพาะ ดร.ประเสริฐ ธิลาว อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๒๘} สทนากลุ่มเฉพาะ พระครูพิศิษฐ์ประชาชาติ (นนทิโย), พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดอินทารามตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

การปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง^{๑๒๙}

๕) พร้อมให้ความช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ คือ ความสามารถที่ครูเดินรอบ ๆ ห้องเรียนตลอดเวลาเข้ามามีส่วนร่วมในสถานการณ์ได้ทันที แต่ต้องหลีกเลี่ยงการขัดจังหวะการเรียนการสอน

๖) จัดให้มีการแข่งขันผลงานที่โดดเด่นที่พระสอนศีลธรรมได้จัดขึ้นของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อสร้างแรงจูงใจให้พระสอนศีลธรรมรูปอื่น ๆ ได้เห็นแนวทางและวิธีปฏิบัติ^{๑๓๐}

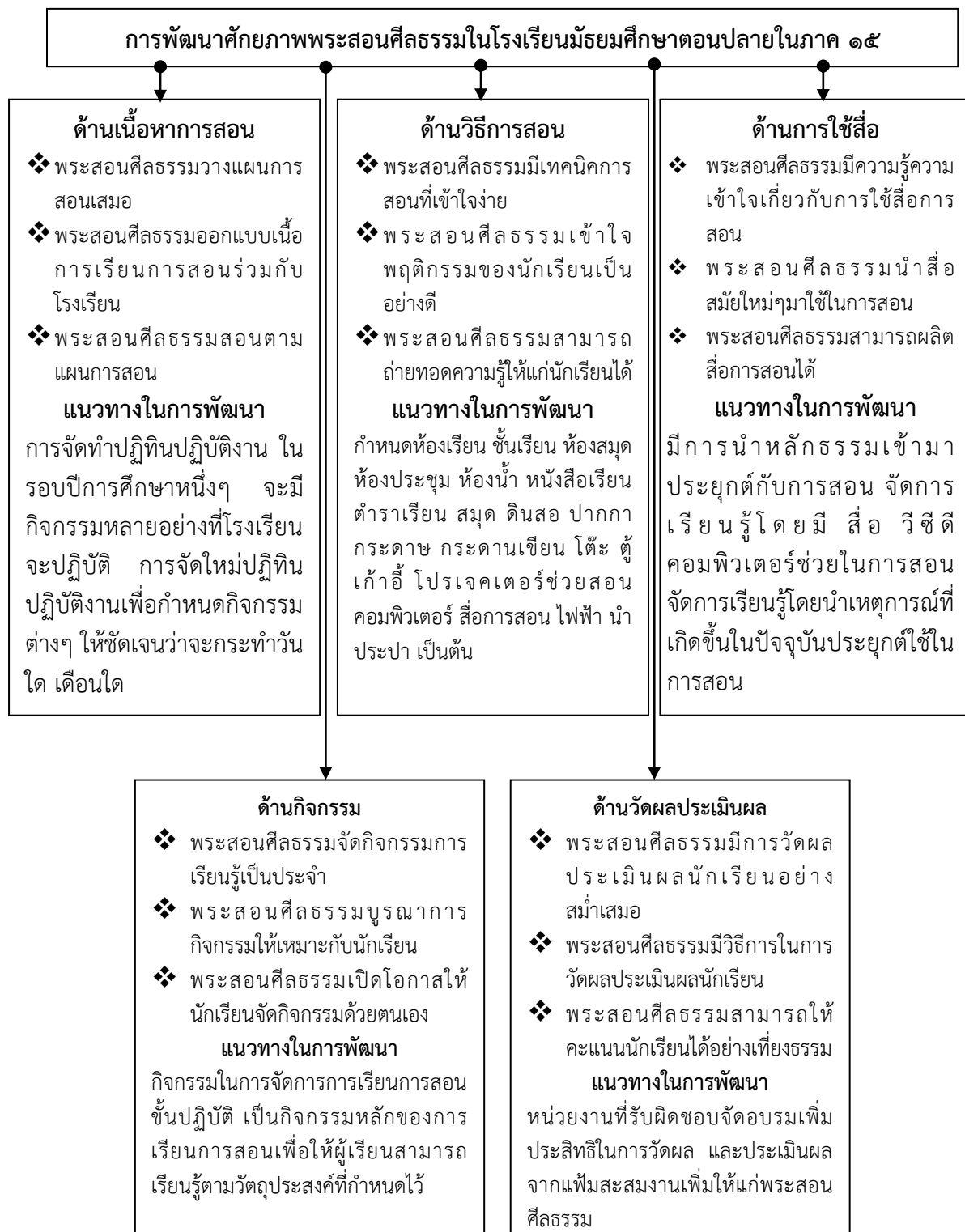
การพัฒนาตามหลักภาวะ ๔ ได้แก่ ส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ และผู้อื่น ส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักมีความสุขตามฐานะของตน ส่งเสริมให้นักศึกษาดูแลรักษาสุขภาพให้ดีเหมาะสมตามหลักพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้นักศึกษามีเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์โลก ส่งเสริมให้นักศึกษารู้จัก ลด ละ เลิกอบายมุข ส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติในเรื่องพฤติกรรมทางเพศที่ถูกต้องตามหลักศาสนา ส่งเสริมให้นักศึกษามีสุขภาพจิตดี แจ่มใส เบิกบาน ส่งเสริมให้นักศึกษาเป็นคน ซื่อสัตย์ สุจริต ส่งเสริมให้นักศึกษามีจิตอาสา รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ส่งเสริมให้รู้จักคิด วิเคราะห์ ปัญหาชีวิต ส่งเสริมให้นักศึกษาเป็นคนเห็นคุณค่าของตนเอง ไม่ดูถูกตนเอง ส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถพึ่งตนเองได้ เข้าใจและทราบปัญหาของนักศึกษา เป็นอย่างดี เป็นกัลยาณมิตรที่ดีในการให้คำปรึกษาต่างๆ แก่นักศึกษา สามารถหาทางแก้ไขปัญหาให้กับนักศึกษาได้ ตรงประเด็น และสามารถอธิบายถึงสาเหตุของปัญหาได้ นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาแก้ปัญหาวินิจฉัยให้นักศึกษาได้เป็นอย่างดี^{๑๓๑}

^{๑๒๙} สทนทากลุ่มเฉพาะ ดร.อำนาจ บัวศิริ อธิการผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๓๐} สทนทากลุ่มเฉพาะ ดร.ประเสริฐ ธิลาว อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

^{๑๓๑} สทนทากลุ่มเฉพาะ พระปลัดระพี นพพิลาโร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

๔.๕ องค์ความรู้จากการวิจัย

แผนภาพที่ ๔.๘ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕
ที่มา : จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยเอง

จากแผนภาพที่ ๔.๘ พบว่า ในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ นั้น ประกอบด้วย

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านเนื้อหาการสอน

๑) การจัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน ในรอบปีการศึกษาหนึ่งๆ จะมีกิจกรรมหลายอย่างที่โรงเรียนจะต้องปฏิบัติ การจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานเพื่อกำหนดกิจกรรมต่างๆ ให้ชัดเจนว่าจะกระทำวันใด เดือนใด

๒) การจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กัน ที่ผู้สอนต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมกับผู้เรียน จะทำให้การเรียนของผู้เรียน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

๓) การคัดเลือกครูใหม่ การคัดเลือกครูใหม่เข้ามาทำ การสอนนั้นผู้บริหารในฐานะที่เป็นเจ้าสำนักเรียน และรับผิดชอบในสำนักเรียน จำเป็นที่จะต้องเลือกเฟ้นครูใหม่ที่จะเข้ามาปฏิบัติงานนั้นให้เหมาะสมโดยยึดหลัก “ความสามารถและถนัดในการสอนแต่ละวิชา”

๔) การปฐมนิเทศครูใหม่ การปฐมนิเทศครูใหม่ เป็นการแสดงออกถึงความเอาใจใส่ของสำนักเรียน เพื่อเสริมสร้างความจงรักภักดีให้เกิดขึ้นในสำนักเรียน

๕) เปิดศูนย์ให้ความรู้ในแต่ละจังหวัดให้พระสอนศีลธรรมเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร จัดทำหลักสูตรแบบย่อ ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนการสอน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับพระสอนศีลธรรม

๖) มีการติดตามและนิเทศก์การจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมอย่างสม่ำเสมอ ให้มีการอบรมพระสอนศีลธรรมในด้านการจัดทำแผนการสอน โดยการเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำ

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านวิธีการสอน

๑) กำหนดห้องเรียน ชั้นเรียน ห้องสมุด ห้องประชุม ห้องน้ำ หนังสือเรียน ตำราเรียน สมุด ดินสอ ปากกา กระดาษ กระดานเขียน โต๊ะ ตู้ เก้าอี้ โปรเจคเตอร์ช่วยสอน คอมพิวเตอร์ สื่อการสอน ไฟฟ้า นำประปา เป็นต้น

๒) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้นับว่ามีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้ใน ๓ องค์ประกอบ คือ เนื้อหาสาระ ทักษะการฝึก ปฏิบัติ ภาย วาจา ใจ

๓) ครูผู้สอนทุกคนจะพิจารณาเลือกสรร จัดหา เพื่อนำมาประกอบการเรียนรู้หรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน

๔) ครูพระสอนธรรมศึกษาให้เพียงพอ เงินทุนในการเรียนการสอน หนังสือเรียน ตำราเรียน สมุด กระดาษ ปากกา กระดาษเขียน เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ช่วยสอน โต๊ะ ตู้ เก้าอี้ พัดลม แอร์ ห้องเรียนและอื่นๆ

๕) การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้น จากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

๖) การจัดการของโรงเรียน มีความพร้อมทั้งบุคคล การเงิน การดำเนินงาน และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกชั้น

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการใช้สื่อการสอน

๑) มีการนำหลักธรรมเข้ามาประยุกต์กับการสอน จัดการเรียนรู้โดยมี สื่อ วัสดุ คอมพิวเตอร์ช่วยในการสอน จัดการเรียนรู้โดยนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันประยุกต์ใช้ในการสอน

๒) จัดให้มีการค้นคว้าจากตำราทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก เป็นต้น มีการอธิบายคำศัพท์ทางศาสนาได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย จัดการเรียนรู้ให้นักเรียนสามารถแยกแยะได้ ชัดเจนในเรื่องของความคิด และความซื่อ

๓) ใช้สื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นและหาได้สะดวก จัดทำโครงการของบสนับสนุนงบประมาณ จากโรงเรียนหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ ใช้สื่อที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ เช่น สื่อทางโทรทัศน์ วิทยุบุคคล ตัวอย่างในท้องถิ่น ฯลฯ

๔) แบ่งกลุ่มการสอน แต่เน้นการปฏิบัติการสอนที่ชัดเจน โรงเรียนและพระสอน ศีลธรรมระดมทุนจัดหาสื่อการสอนในส่วนที่ต้องมีโดยไม่ต้องรงบประมาณ

๕) หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องติดตามและจัดสื่อการสอนประเภทอุปกรณ์ให้เพียงพอแก่ พระสอนศีลธรรม ประสานความร่วมมือเครือข่ายในการประยุกต์และนำสื่อการสอนที่มีอยู่ไปใช้ใน โรงเรียน

๖) จัดประชุมอบรมความรู้ด้านกระบวนการผลิตสื่อการเรียนการสอนให้แก่พระสอน ศีลธรรม หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องติดตามให้การสนับสนุนกระบวนการขั้นตอนในการผลิต

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๑) กิจกรรมในการจัดการการเรียนการสอนขั้นปฏิบัติ เป็นกิจกรรมหลักของการเรียน การสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๒) กิจกรรมในชั้นนี้จัดได้หลายรูปแบบเช่น กิจกรรมการอภิปราย กิจกรรมการบรรยาย กิจกรรมการอ่าน กิจกรรมการสังเกตและการจดบันทึก กิจกรรมการค้นคว้าในห้อง สมุด กิจกรรมการ ทดลอง กิจกรรมการแสดงแบบต่างๆ และกิจกรรมการค้นคว้ารายงาน

๓) การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้แท้จริงผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจสอดคล้องกับ วัย

๔) ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องสนับสนุนผู้เรียนโดยแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ

๕) พร้อมให้ความช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ คือ ความสามารถที่ครูเดินรอบ ๆ ห้องเรียนตลอดเวลาเข้ามามีส่วนร่วมในสถานการณ์ได้ทันที แต่ต้องหลีกเลี่ยงการขัดจังหวะการเรียนการสอน

๖) พระสอนศีลธรรมเป็นผู้นำด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีส่วนร่วมจัดในการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทุกครั้ง

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการวัดผลและประเมินผล

๑) หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพในการวัดผล และประเมินผลจากแฟ้มสะสมงานเพิ่มให้แก่พระสอนศีลธรรม

๒) เชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำในด้านทักษะเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้พระสอนศีลธรรมในด้านการวัดผลและประเมินผลจากแฟ้มงานสะสม

๓) ให้ครูพี่เลี้ยงหรือแกนนำประจำอำเภอได้ติดตามและแนะนำเพื่อเพิ่มทักษะและประสิทธิภาพการสอน

๔) จัดทำเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับวิธีการประเมินผลจากแฟ้มสะสมงานให้แก่พระสอนศีลธรรมโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ให้พระสอนศีลธรรมใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

๕) พร้อมให้ความช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ คือ ความสามารถที่ครูเดินรอบ ๆ ห้องเรียนตลอดเวลาเข้ามามีส่วนร่วมในสถานการณ์ได้ทันที แต่ต้องหลีกเลี่ยงการขัดจังหวะการเรียนการสอน

๖) จัดให้มีการแข่งขันผลงานที่โดดเด่นที่พระสอนศีลธรรมได้จัดขึ้นของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อสร้างแรงจูงใจให้พระสอนศีลธรรมรูปอื่น ๆ ได้เห็นแนวทางและวิธีปฏิบัติ

การพัฒนาตามหลักภาวะ ๔ ได้แก่ ส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ และผู้อื่น ส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักมีความสุขตามฐานะของตน ส่งเสริมให้นักศึกษาคุศลรักษาสุขภาพให้ดีเหมาะสมตามหลักพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้นักศึกษามีเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์โลก ส่งเสริมให้นักศึกษารู้จัก ลด ละ เลิกอบายมุข ส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติในเรื่องพฤติกรรมทางเพศที่ถูกต้องตามหลักศาสนา ส่งเสริมให้นักศึกษามีสุขภาพจิตดี แจ่มใส เบิกบาน ส่งเสริมให้นักศึกษาเป็นคน ซื่อสัตย์ สุจริต ส่งเสริมให้นักศึกษามีจิตอาสา รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ส่งเสริมให้รู้จักคิด วิเคราะห์ ปัญหาชีวิต ส่งเสริมให้นักศึกษาเป็นคนเห็นคุณค่าของตนเอง ไม่ดูถูกตนเอง ส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถพึ่งตนเองได้ เข้าใจและทราบปัญหาของนักศึกษา เป็นอย่างดี เป็นกัลยาณมิตรที่ดีในการให้คำปรึกษาต่างๆ แก่นักศึกษา สามารถหาทางแก้ไขปัญหาให้กับนักศึกษาได้ ตรงประเด็น และสามารถอธิบายถึงสาเหตุของปัญหาได้ นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาแก้ปัญหามาชีวิตให้กับนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการ วิธีการ และการพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปในการพัฒนา ศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ตามตัวแปร พรรษา วุฒิการศึกษาสามัญ ประสบการณ์ในการสอน และตำแหน่งทางคณะสงฆ์ และเพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนา ศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ และเพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนา ศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยแบ่งเป็น ๓ ส่วนตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ สภาพทั่วไปในการพัฒนา ศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕

อาจกล่าวได้ว่า “บุคคลเป็นหัวใจของการบริหาร” เพราะบุคคลเป็นผู้ดำเนินการกับ ปัจจัยต่างๆ ทั้งวัสดุ อุปกรณ์ งบประมาณ และการจัดการต่างๆ การพัฒนา ศักยภาพครูพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ จึงต้องเน้นให้ทุกคนมีส่วนร่วม ปลูกฝังความศรัทธา ให้กับครูและบุคลากรทุกคนของโรงเรียน ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามแนวทางแห่งวิถิปุทธ มีการ ประชุมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และให้ความร่วมมือในการบริหารงานร่วมกัน โดยพิจารณาจัดทำ ภารกิจให้ชัดเจน ครอบคลุมงานทั้งหมดและมีการกำหนดกลุ่มงานที่มีความสอดคล้องกัน เพื่อให้เกิด ความคล่องตัว เริ่มต้นตั้งแต่ ๑) วางแผน คือ จัดให้มีการประชุมวางแผนเพื่อกำหนดนโยบาย และทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับกับการดำเนินงานโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ให้มีความชัดเจน ๒) ดำเนินการ นำนโยบายที่ได้มาสู่การปฏิบัติ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็น ประจํา สนับสนุนให้ครูรับผิดชอบในการถ่ายทอดหลักพุทธธรรม ส่งเสริมงบประมาณในการจัด กิจกรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ๓) ตรวจสอบประเมินผล ให้มีการประเมินผลทั้ง การเรียนการสอนและกิจกรรมวิถิปุทธทั้งครูและนักเรียน และ ๔) แก้ไขปรับปรุง โดยการสนับสนุน งบประมาณเพื่อปรับปรุงกิจกรรมโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ให้มีประสิทธิภาพและ เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน เป็นเรื่องที่ต้องมีการใช้งบประมาณเพื่อ การบริหารจัดการให้มีความสมบูรณ์ตามหลักเกณฑ์ของการดำเนินงานโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ทั้งนี้ ปัญหาเรื่องของงบประมาณ เป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่ง ที่ทำให้การบริหาร จัดการด้านกายภาพไม่สัมฤทธิ์ผลเท่าที่ควร จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการแก้ไข โดยการขอความ ร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นบ้าน วัด โรงเรียน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ในการ จัดสรรงบประมาณ ซึ่งการร่วมมือกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน นอกจากจะช่วยแก้ไขปัญหาเรื่อง

งบประมาณแล้ว ยังเป็นการกำหนดแผนหรือนโยบายร่วมกัน เพื่อให้การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชนอีกด้วย

โรงเรียนต้องที่จะจัดอาคารสถานที่และบริเวณโรงเรียนให้สะอาด ปลอดภัย สวยงาม สร้างบรรยากาศให้ปลอดโปร่ง สบายใจ ใกล้ชิดธรรมชาติ และกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมในชุมชน มีเครื่องเล่นสนามที่ตั้งในตำแหน่งที่ปลอดภัย อยู่ในสภาพดี เครื่องเล่นต้องทำจากวัสดุธรรมชาติที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น จัดบริเวณสำหรับเล่นให้มีความหลากหลายทั้งในร่มและกลางแจ้ง มีพื้นผิวแตกต่างกัน เช่น หญ้า ดิน ปูน ไม้ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยและการดูแลรักษา มีสถานที่ประกอบอาหารเป็นสัดส่วน สะอาด จัดสถานที่และเครื่องใช้ในการรับประทานอาหารให้สะอาด และสวยงาม จัดน้ำดื่มให้พอเพียงให้เด็กดื่มได้โดยสะดวก มีห้องส้วมเพียงพอ โดยให้มีขนาดและตำแหน่งที่ตั้งที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก ดูแลให้สะอาดถูกสุขลักษณะ มีอุปกรณ์และสถานที่สะอาดและเหมาะสมในการทำ ความสะอาดร่างกาย เช่น ล้างมือ ล้างหน้า แปรงฟัน รวมทั้งจัดถังขยะให้เพียงพอและเหมาะสมกับการใช้งาน และดูแลรักษาด้วย สำหรับภายในห้องเรียนต้องมีอากาศถ่ายเทสะดวก มีแสงสว่างเพียงพอและสม่ำเสมอทั่วห้อง โต๊ะเก้าอี้มีขนาดเหมาะสมกับวัย น้ำหนักเบาให้เด็กเคลื่อนย้ายได้โดยสะดวกเด็กแต่ละคนมีเครื่องใช้ส่วนตัวใน การทำความสะอาดร่างกาย และเครื่องใช้ในการนอน โดยจัดเก็บเป็นระเบียบ สวยงาม ใช้วัสดุอุปกรณ์ในการตกแต่งห้องเรียนให้สวยงาม เลือกสรรวัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนรู้อที่มีความสร้างสรรค์ ทนทาน หลากหลายมาใช้งาน โดยคำนึงถึงความคุ้มค่าและความทนทาน มีการจัดระบบการวางวัสดุอุปกรณ์ให้เด็กหยิบใช้ได้โดยสะดวก มีการตรวจสอบความสะอาด ความพร้อมในการใช้งานของวัสดุอุปกรณ์และสื่ออย่างสม่ำเสมอ เลือกสถานที่ในการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรม เช่น กิจกรรมที่สงบอยู่ไกลจากกิจกรรมที่ใช้เสียง กิจกรรมที่ต้องการแสงสว่างอยู่ใกล้กับหน้าต่าง เป็นต้น จัดการจราจรทั้งในและนอกห้องเรียนให้สะดวกต่อการเคลื่อนไหวของเด็ก ขณะทำ กิจกรรม สิ่งสำคัญคือสร้างบรรยากาศในห้องเรียนให้อบอุ่น เป็นมิตร และเต็มไปด้วยความรัก ความเมตตา

ทั้งนี้ โรงเรียนต้องดำเนินการโดยยึดหลักสัปปายะ ๗ ประการ ประกอบด้วย ๑) การมีสถานที่ที่เหมาะสม มีความกว้างขวาง ไม่แออัด และมีความสงบ ไม่มีสิ่งรบกวนอื่นใด ๒) การสัญจรสะดวก มีความปลอดภัยในการเดินทางและง่ายต่อการไปมาหาสู่กัน ๓) การสนทนาเรื่องที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน ๔) การได้พบบุคคลที่ดี มีความรู้มีความสามารถ ๕) การมีอาหารที่ดี มีประโยชน์กับร่างกาย ๖) การมีสภาพอากาศที่เหมาะสม และ ๗) การสถานที่สำหรับผ่อนคลายเป็นอิริยาบถต่างๆ ซึ่งทั้ง ๗ ประการดังกล่าวแล้ว สามารถที่จะนำมาเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสถานที่และสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียนให้มีความสะดวก และเหมาะสมแก่ผู้เรียนทุกเพศทุกวัย

เน้นการมีวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมของการกิน อยู่ ดู ฟัง ด้วยสติสัมปชัญญะ เพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิต โดยกิจกรรมที่จัดภายในโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ การทำสมาธิ กิจกรรมการพิจารณาอาหารก่อนรับประทาน เพื่อให้กินเป็น กินอย่างมีสติ มีปัญญา รู้เข้าใจ เป็นต้น ซึ่งต้องที่จะมีกิจกรรมที่เป็นการศึกษาเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เช่น กิจกรรมการใช้ชีวิตในวัด หนึ่งวันในวัดสัมผัสชีวิตจริง ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตภายในวัดด้วยตนเอง ทำกิจกรรมในวันพระ เริ่มต้นตั้งแต่การทำบุญใส่บาตร บูชาพระรัตนตรัย อาราธนาศีลและสมาทานศีลด้วยตนเอง กิจกรรมมรรคทายกน้อย เป็นต้น กิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จาก

กิจกรรมที่เป็นวัฒนธรรมจริงๆ มากกว่าการเรียนรู้ด้วยการไปเที่ยววัด ไปไหว้พระพุทธรูป เทียวชมความสวยงาม แต่กลับห่างหายจากวิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับวัดมาตั้งแต่อดีตกาล บ้าน วัด และโรงเรียน เป็นองค์กรที่มีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น เพียงแต่ขาดการประสานงานในการให้ความร่วมมือร่วมวางแผนในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชน ดังนั้น แนวทางสำคัญที่จะพัฒนาเรื่องของกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต จึงต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกันจากทุกฝ่าย ร่วมกำหนดแผนนโยบายให้มีความชัดเจน รวมถึงโรงเรียนก็ต้องเสริมกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิถีชีวิตจริงจากกิจกรรมจริงๆ ให้มีมากขึ้น

การที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิต จะทำให้ได้เรียนรู้กระบวนการที่มีระบบเป็นเหตุเป็นผล รู้จักแนวทางการแก้ไขปัญหา ตามหลักอริยสัจ ๔ คือ การรู้จักปัญหา (ทุกข์) ว่าเป็นอย่างไร เมื่อเกิดขึ้นแล้วเรียนรู้ที่จะจัดการกับปัญหาอย่างไร ด้วยการค้นหาสาเหตุซึ่งเป็นต้นกำเนิดของปัญหา (สมุทัย) เมื่อค้นพบว่าปัญหานั้นมีสาเหตุและความเป็นมาอย่างไร ก็จะย้อนกลับไปที่จะคลี่คลายจากสาเหตุ ด้วยวิธีการที่ถูกต้องดีงาม (มรรค) ขจัดปัญหานั้นให้หมดไปและไม่เกิดขึ้นอีก หรือแม้เกิดขึ้นก็สามารถแก้ไขได้ (นิโรธ) ซึ่งต้องเรียนรู้ด้วยตนเองและกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตจริง จึงจะเห็นผลได้

นอกจากโรงเรียนจะกำหนดหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจนแล้ว ก็ต้องมีการสอดแทรกหลักพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนเห็นภาพพุทธธรรมที่นำมาใช้ได้อย่างชัดเจน และเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้ ต้องมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” เพิ่มกิจกรรมให้นักเรียนได้มีความคิดริเริ่มและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง สิ่งสำคัญประการหนึ่ง คือ ผู้สอนต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมอย่างแท้จริง จึงจะทำให้เกิดการประยุกต์ใช้ได้ การนิมนต์พระหรือเชิญผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ มาช่วยเสริมให้นักเรียนได้มีความเข้าใจ และเรียนรู้ได้เร็วขึ้น

ปัจจุบัน มีการเรียนการสอนธรรมศึกษาในโรงเรียน ทำให้ผู้เรียนได้รู้จักพระพุทธศาสนา มากขึ้น รู้จักหลักธรรมมากขึ้น รวมถึงมีการสอบวัดผลประเมินผลการเรียนรู้และความเข้าใจของผู้เรียน เป็นการเพิ่มเติมเข้าไปในหลักสูตรของสถานศึกษา ให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ด้วยเสริมสร้างความรับผิดชอบความสำรวมระวังทางกาย ทางวาจา ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น (อธิศีลสิกขา) พัฒนาจิตใจเป็นคนที่มีความคิดดีคิดถูกต้องตามทำนองคลองธรรม รู้สิ่งใดถูกสิ่งใดผิด (อธิจิตตสิกขา) เรียนรู้ตามคำสอน รวมถึงพัฒนาความคิดวิเคราะห์ในหลักของเหตุผลและความรู้แจ้งประจักษ์จริง (อธิปัญญาสิกขา) ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ต้องส่งเสริมให้มีเพิ่มมากขึ้นและครอบคลุมทุกโรงเรียน

เป็นการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นวัตถุและบุคคล ให้เกิดบรรยากาศของการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ครูและบุคลากรของโรงเรียนต้องเป็นแบบอย่างให้กับผู้เรียน มีน้ำใจให้การช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน ทักทายกันด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใส ซึ่งการสร้างและคงไว้ซึ่งปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นจะประสบผลสำเร็จได้ ต้องอาศัยคุณลักษณะที่สำคัญของบุคคล ในการยอมรับและส่งเสริมซึ่งกันและกัน และนอกจากนี้ ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ทักษะการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น อันได้แก่ การเปิดเผยตนเอง การไว้วางใจซึ่งกันและกัน และการสื่อสารความเข้าใจ ต้องอาศัยคุณลักษณะภายในหรือทัศนคติของบุคคลที่สำคัญบางประการ ได้แก่ ๑) การยอมรับ

และให้เกียรติ ยอมรับลักษณะส่วนตัวหรือลักษณะเฉพาะของบุคคลตามที่เขาเป็น ให้เกียรติและเคารพ ในคุณค่าของบุคคล มีความเป็นมิตร และความอบอุ่นใจแก่ผู้อื่น ๒) การเข้าใจในเนื้อหาสาระของสิ่งที่สื่อสารระหว่างกัน และเข้าใจใน ความรู้สึกของผู้อื่นเสมือนเรา เป็นตัวเขา ซึ่งในสัมพันธภาพที่ขาดความเข้าใจความรู้สึกซึ่งกันและกัน สัมพันธภาพนั้น ไม่สามารถดำเนินไป ถึงขั้นที่ลึกซึ้งได้ ๓) การจริงใจ การไม่เสแสร้งในการแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึก และทัศนคติของตนเอง ทั้ง ๓ ประการนี้ จะส่งผลต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลได้มากน้อยเพียงใดนั้น ไม่ใช่เพียงแต่มีคุณลักษณะเช่นนี้ อยู่ภายในเท่านั้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความสามารถในการสื่อหรือแสดงออกถึงคุณลักษณะเหล่านี้ ออกมาให้ผู้อื่นรับรู้ด้วย ซึ่งความสามารถในการแสดงออกหรือการสื่อสารให้ผู้อื่นทราบถึงคุณลักษณะสำคัญเหล่านี้ เรียกว่า ทักษะการสร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล

ผู้บริหาร ครู และบุคลากรของโรงเรียน ต้องยึดหลักภาวะ ๔ ในการถ่ายทอดความรู้ ผ่านการเรียนการสอนด้วยความมีเมตตา มีความสงสารคนอื่น กรุณา ยื่นมือเข้าไปให้การช่วยเหลือ มุทิตา ยินดีในสิ่งที่คนอื่นมีและยินดีในสิ่งที่คนอื่นเป็น อุเบกขา การวางเฉย มีความสงบใจ ทั้ง ๔ ประการ จะเป็นตัวช่วยให้ในการสร้างบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ให้ประสบความสำเร็จได้

๑. ภาวะกาย คือ การทำกายให้เจริญ มีความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ หมายถึง การพัฒนากายให้มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ และยังรวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกอย่างถูกต้องดีงาม ในทางที่เป็นคุณประโยชน์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะไม่เพียงหมายถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคม แต่ยังหมายถึงสิ่งอื่นๆ ที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อชีวิตมนุษย์ เช่น รู้จักการบริโภคปัจจัย ๔ อันได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย การใช้การบริโภคยา และรู้จักใช้อินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กายในการเสพหรือใช้ สอยวัสดุอุปกรณ์ในทางที่เป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิต การมีความสัมพันธ์กับปัจจัย ๔ อย่างถูกต้อง นั้นหมายถึงการจัดสรรให้มีปัจจัย ๔ เพียงพอที่จะเลี้ยงชีวิตให้ดำรงอยู่ได้อย่างดี และใช้ปัจจัย ๔ นั้น ตามคุณค่าแท้ เช่น รับประทานอาหารที่มีคุณประโยชน์ต่อร่างกาย เพื่อเสริมสร้างร่างกายให้มีสุขภาพ สมบูรณ์แข็งแรง ไม่ใช่รับประทานอาหารตามคุณค่าเทียม คือรับประทานอาหารเพื่อความเอร็ดอร่อย โดยไม่คำนึงถึงโทษที่จะตามมา นอกจากปัจจัย ๔ แล้ว ในการใช้เทคโนโลยีต่างๆ ก็ต้องพิจารณาถึงความถูกต้องเหมาะสม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์กับธรรมชาติให้เป็นไปในทางเกื้อกูลกันมากกว่าจะเป็นการทำลาย เพื่อประโยชน์ของมนุษย์เพียงฝ่ายเดียว เพราะในที่สุดโทษที่เกิดจากการทำลายสิ่งต่างๆ ย่อมจะย้อนกลับมาทำความเสียหายให้แก่มนุษย์เองด้วย สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องของการพัฒนากาย และคนที่พัฒนาตนแล้ว เรียกว่า ภาวิตกาย

๒. ศิลภาวนา พัฒนาศีล เจริญศีล คือมีพฤติกรรมทางสังคมที่พัฒนาแล้ว ไม่เบียดเบียน ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นแก่สังคม และประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อสังคมมีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริต เป็นการฝึกตนให้อยู่ในสังคมด้วยดีและเป็นประโยชน์ระดับต้นคือ ความมีระเบียบวินัยในการเป็นอยู่ ในการดำเนินชีวิต โดยไม่ให้มีการเบียดเบียนกัน ศีล ๕ ซึ่งเป็นศีลขั้นพื้นฐาน จะเห็นได้ว่ามุ่งที่การไม่เบียดเบียนกันกล่าวคือ ไม่เบียดเบียนต่อกันในทางชีวิตร่างกาย ในทางทรัพย์สิน ในทางคู่ครอง ในทางใช้วาจา ตลอดจนไม่เบียดเบียนสติสัมปชัญญะของตนเอง เมื่อไม่เบียดเบียนกันแล้วก็ขยายออกไปถึงความสุจริต

๓. จิตภาวนา พัฒนาจิต ในการพัฒนาจิตตามหลักพระพุทธศาสนานั้นเป็นการฝึกอบรมให้จิตมีคุณสมบัติครบ ๓ ด้านคือ

๓.๑ คุณภาพจิต คือมีคุณธรรมต่างๆ เสริมสร้างจิตใจให้ตั้งงาม เป็นจิตใจที่สูง ประณีต มีเมตตา มีความเป็นมิตร ปราศจากประโยชน์สุขแก่ผู้อื่น มีความกรุณา คืออยากช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มีจาคะคือมีใจเผื่อแผ่ให้อ้อมอารี มีคารวะ คือเห็นความสำคัญของผู้อื่น มีมัทวะคือความอ่อนโยน กตัญญูคือรู้คุณค่าแห่งการกระทำของผู้อื่น

๓.๒ สมรรถภาพจิต หรือความสามารถของจิต เช่น ความมีสติดี มีวิริยะ คือความเพียรในการทำงาน มีขันติ คือความอดทน มีสมาธิแน่วแน่ มีสัจจะจริงจัง มีอธิษฐาน คือความเด็ดเดี่ยวต่อความมุ่งหมาย มีความหนักแน่นมั่นคงเข้มแข็งของจิตใจ ที่จะทำงานให้ได้ผลสมบูรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานทางปัญญา คือการคิดพิจารณาให้สิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงอย่างแจ่มชัด

๓.๓ สุขภาพจิต คือ มีจิตที่มีสุขภาพดี เป็นสุข สดชื่นร่าเริงเบิกบาน โปรดโปร่ง มีปีติ ความอímเอิบใจ มีความผ่อนคลายไม่ขุ่นมัว ไม่หม่นหมองหดหู่ เป็นต้น ลักษณะต่าง ๆ ของจิตใจที่มีความสุขนี้เป็นสิ่งสำคัญมากในพระพุทธศาสนา การขาดสุขภาพจิตเป็นปัญหาสำคัญของสังคมในยุคปัจจุบัน จึงจะต้องเน้นเรื่องสุขภาพจิตให้มากด้วย ผู้ที่ฝึกฝนอบรมจิตแล้วเรียกว่า ภาวนิจิตโต

๔. ปัญญาภาวนา การพัฒนาปัญญาคือ การทำปัญญาให้เจริญออกงาม ในเบื้องต้นจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในศิลปวิทยาการ ทางวิชาชีพ ต่อมาต้องพัฒนาปัญญาให้มีการรับรู้ เรียนรู้ อย่างถูกต้องของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง คือ เข้าใจสิ่งนั้นทั้งหลายตามสภาวะหรือตามที่มันเป็น ไม่เอนเอียงด้วยอคติหรือฉันทาคติ ที่จะทำให้การรับรู้ผิดพลาดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ขึ้นต่อไปคือวินิจฉัยด้วยการใช้ปัญญาบริสุทธิ์ ไม่ใช่ด้วยกิเลส เป็นปัญญาที่รู้จักเข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เข้าใจความเจริญและความเสื่อมของโลกและชีวิตตามความเป็นจริงและตามเหตุปัจจัย รู้จักทางแก้ไขปัญหาและสร้างสรรค์ความสำเร็จให้ตนพัฒนายิ่งขึ้น ๆ ขึ้นไป รู้เท่าทันโลกและชีวิตทำให้เป็นอิสระหลุดพ้นจากความทุกข์โดยสมบูรณ์ พัฒนาไปจนถึงขั้นวิมุตติ คือหลุดพ้นเป็นอิสระที่แท้จริง จิตใจไม่ถูกยึดมั่นในสิ่งทั้งหลาย ไม่ถูกครอบงำ ผู้ที่ฝึกฝนอบรมพัฒนาทางปัญญาแล้วเรียกว่า ภาวนิตปัญญา

๕.๑.๒ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕

พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนา ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านเนื้อหาการสอน) อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๑$, $S.D. = ๐.๖๒๐$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อข้อที่ ๓. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสอนตามแผนการสอนมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนา ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านวิธีการสอน) อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๔$, $S.D. = ๐.๖๒๘$) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อข้อที่ ๑. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีเทคนิคการสอนที่เข้าใจง่ายมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนา ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านการใช้สื่อการสอน) อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = ๓.๔๓$,

S.D. = ๐.๖๒๐) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อข้อที่ ๓. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนนำสื่อสมัยใหม่ๆมาใช้ในการสอนมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนา ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน) อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๔๓ , S.D. = ๐.๖๒๑) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อข้อที่ ๓. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนจัดกิจกรรมด้วยตนเองมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านการพัฒนา ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน (ด้านกรวัดผลและประเมินผล) อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๔๑ , S.D. = ๐.๖๓๗) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อข้อที่ ๓. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสามารถให้คะแนนนักเรียนได้อย่างเที่ยงธรรมมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงานด้านศักยภาพในการทำงาน ในภาพรวมทั้ง ๔ ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๔๖ , S.D. = ๐.๕๘๗) เพื่อพิจารณาเป็นรายด้านด้านศักยภาพด้านการบริหาร (Management Competency : MC) มีค่าเฉลี่ยมากกว่าด้านอื่นๆ คือ ด้านศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ (Function Competency : FC) ด้านศักยภาพหลัก (Core Competency : CC) และด้านศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามสายงาน (Job Competency : JC)ตามลำดับ

พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านศักยภาพในการทำงาน (ด้านศักยภาพหลัก (Core Competency : CC)) อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๔๖ , S.D. = ๐.๕๗๘) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อข้อที่ ๕. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีทักษะในการพูดที่ดีมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านศักยภาพในการทำงาน (ด้านศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ (Function Competency : FC)) อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๔๗ , S.D. = ๐.๖๒๔) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อข้อที่ ๑. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสอนศีลธรรม จริยธรรม แก่นักเรียนมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านศักยภาพในการทำงาน (ด้านศักยภาพด้านการบริหาร (Management Competency : MC)) อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๔๙ , S.D. = ๐.๖๔๗) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อข้อที่ ๓. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทำกิจกรรมร่วมกับโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงาน ด้านศักยภาพในการทำงาน (ด้านศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามสายงาน (Job Competency : JC)) อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๔๒ , S.D. = ๐.๖๖๑) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อข้อที่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจัดทำใบรายงานผลการสอน และส่งตรงตามเวลามีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

พระสอนศีลธรรมในภาค ๑๕ มีระดับปฏิบัติการในการปฏิบัติงานด้านภาวนา ๔ อยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = ๓.๔๗ , S.D. = ๐.๖๐๔) เพื่อพิจารณาเป็นรายข้อข้อที่ ๒. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนท่านส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักมีความสุขตามฐานะของตนมีค่าเฉลี่ยมากกว่าข้ออื่นๆ

การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงานกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ Pearson ค่า Significant Level มีค่าเท่ากับ ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๐๕ นั่นคือ ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงานกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน

โดยเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วพบว่า มีค่า ๐.๙๔๐ ซึ่งแสดงว่า ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงานกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์กันในระดับมาก

จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๔ ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะหลัก มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรวมทุกด้าน ($r = ๐.๙๓๔$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะหลัก มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๔ ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะตามบทบาทหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรวมทุกด้าน ($r = ๐.๙๑๒$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะตามบทบาทหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๔ ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะด้านการบริหาร มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรวมทุกด้าน ($r = ๐.๘๘๕$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะด้านการบริหาร มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๔ ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามสายงาน มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรวมทุกด้าน ($r = ๐.๘๙๗$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงาน ด้านสมรรถนะด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามสายงาน มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการ

สอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านภาวนา ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ Pearson ค่า Significant Level มีค่าเท่ากับ ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๐๕ นั่นคือ ปัจจัยด้านภาวนา ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน

โดยเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วพบว่ามีค่า ๐.๙๔๑ ซึ่งแสดงว่า ปัจจัยด้านภาวนา ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์กันในระดับมาก

จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๔ ปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านกายภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรวมทุกด้าน ($r = ๐.๘๖๒$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านกายภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๔ ปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านศีลภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรวมทุกด้าน ($r = ๐.๙๑๔$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านศีลภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๔ ปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านจิตตภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรวมทุกด้าน ($r = ๐.๙๐๐$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านจิตตภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหาการสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

จากผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในตารางที่ ๔.๒๔ ปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านปัญญาภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรวมทุกด้าน ($r = ๐.๙๐๙$, $p\text{-value} = ๐.๐๐๐$)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปัจจัยด้านภาวนา ๔ ด้านปัญญาภาวนา มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนรายด้านทุกด้าน ได้แก่ ด้านเนื้อหา

การสอน ด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .๐๑)

การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงานกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ Pearson ค่า Significant Level มีค่าเท่ากับ ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๐๕ นั่นคือ ปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงานกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ มีความสัมพันธ์กัน

โดยเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วพบว่า มีค่า ๐.๙๔๔ ซึ่งแสดงปัจจัยด้านประเภทของศักยภาพในการทำงานกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ มีความสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์กันในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีความสัมพันธ์กันทุกด้าน

การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านภานา ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ โดยการหาค่าสหสัมพันธ์ Pearson ค่า Significant Level มีค่าเท่ากับ ๐.๐๐๐ ซึ่งน้อยกว่า ๐.๐๐๕ นั่นคือ ปัจจัยด้านภานา ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ มีความสัมพันธ์กัน

โดยเมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) แล้วพบว่า มีค่า ๐.๘๖๗ ซึ่งแสดงว่า ปัจจัยด้านภานา ๔ กับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ มีความสัมพันธ์กัน และมีความสัมพันธ์กันในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีความสัมพันธ์กันทุกด้าน

๕.๑.๓ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

รูปแบบที่ ๑ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านเนื้อหาการสอน

๑) การจัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน ในรอบปีการศึกษาหนึ่งๆ จะมีกิจกรรมหลายอย่างที่โรงเรียนจะต้องปฏิบัติ การจัดใหม่ปฏิทินปฏิบัติงานเพื่อกำหนดกิจกรรมต่างๆ ให้ชัดเจนว่าจะกระทำวันใด เดือนใด

๒) การจัดองค์ประกอบของการเรียนการสอนให้มีความสัมพันธ์กัน ที่ผู้สอนต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมกับผู้เรียน จะทำให้การเรียนของผู้เรียน เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล

๓) การคัดเลือกครูใหม่ การคัดเลือกครูใหม่เข้ามาทำ การสอนนั้นผู้บริหารในฐานะที่เป็นเจ้าสำนักเรียน และรับผิดชอบในสำนักเรียน จำเป็นที่จะต้องเลือกเฟ้นครูใหม่ที่จะเข้ามาปฏิบัติงานนั้นให้เหมาะสมโดยยึดหลัก “ความสามารถและถนัดในการสอนแต่ละวิชา”

๔) การปฐมนิเทศครูใหม่ การปฐมนิเทศครูใหม่ เป็นการแสดงออกถึงความเอาใจใส่ของสำนักเรียน เพื่อเสริมสร้างความจงรักภักดีให้เกิดขึ้นในสำนักเรียน

๕) เปิดศูนย์ให้ความรู้ในแต่ละจังหวัดให้พระสอนศีลธรรมเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร จัดทำหลักสูตรแบบย่อ ๆ เพื่อให้ง่ายต่อการเรียนการสอน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับพระสอนศีลธรรม

๖) มีการติดตามและนิเทศก์การจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมอย่างสม่ำเสมอ ให้มีการอบรมพระสอนศีลธรรมในด้านการจัดทำแผนการสอน โดยการเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำ

รูปแบบที่ ๒ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านวิธีการสอน

๑) กำหนดห้องเรียน ชั้นเรียน ห้องสมุด ห้องประชุม ห้องน้ำ หนังสือเรียน ตำราเรียน สมุด ดินสอ ปากกา กระดาษ กระดานเขียน โต๊ะ ตู้ เก้าอี้ โปรเจคเตอร์ช่วยสอน คอมพิวเตอร์ สื่อการสอน ไฟฟ้า นำประปา เป็นต้น

๒) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ สื่ออุปกรณ์การเรียนรู้นั้นว่ามีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้ใน ๓ องค์ประกอบ คือ เนื้อหาสาระ ทักษะการฝึก ปฏิบัติ ภาย วาจา ใจ

๓) ครูผู้สอนทุกคนจะพิจารณาเลือกสรร จัดหา เพื่อนำมาประกอบการเรียนรู้หรือช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุเป้าหมายในการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอน

๔) ครูพระสอนธรรมศึกษาให้เพียงพอ เงินทุนในการเรียนการสอน หนังสือเรียน ตำราเรียน สมุด กระดาษ ปากกา กระดาษเขียน เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรเจคเตอร์ช่วยสอน โต๊ะ ตู้ เก้าอี้ พัดลม แอร์ ห้องเรียนและอื่นๆ

๕) การจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างที่จัดขึ้น จากความร่วมมือระหว่างผู้สอนและผู้เรียนเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ น่าสนใจ และผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

๖) การจัดการของโรงเรียน มีความพร้อมทั้งบุคคล การเงิน การดำเนินงาน และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนธรรมศึกษาทุกชั้น

รูปแบบที่ ๓ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการใช้สื่อการสอน

๑) มีการนำหลักธรรมเข้ามาประยุกต์กับการสอน จัดการเรียนรู้โดยมี สื่อ วิซีดี คอมพิวเตอร์ช่วยในการสอน จัดการเรียนรู้โดยนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันประยุกต์ใช้ในการสอน

๒) จัดให้มีการค้นคว้าจากตำราทางพระพุทธศาสนา เช่น พระไตรปิฎก เป็นต้น มีการอธิบายคำศัพท์ทางศาสนาได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย จัดการเรียนรู้ให้นักเรียนสามารถแยกแยะได้ ชัดเจนในเรื่องของความดี และความชั่ว

๓) ใช้สื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นและหาได้สะดวก จัดทำโครงการของบสนับสนุนงบประมาณจากโรงเรียนหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบ ใช้สื่อที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์ เช่น สื่อทางโทรทัศน์ หาบุคคล ตัวอย่างในท้องถิ่น ฯลฯ

๔) แบ่งกลุ่มการสอน แต่เน้นการปฏิบัติการสอนที่ชัดเจน โรงเรียนและพระสอนศีลธรรมระดมทุนจัดหาสื่อการสอนในส่วนที่ต้องมีโดยไม่ต้องรองงบประมาณ

๕) หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องติดตามและจัดสื่อการสอนประเภทอุปกรณ์ให้เพียงพอแก่พระสอนศีลธรรม ประสานความร่วมมือเครือข่ายในการประยุกต์และนำสื่อการสอนที่มีอยู่ไปใช้ในโรงเรียน

๖) จัดประชุมอบรมความรู้ด้านกระบวนการผลิตสื่อการเรียนการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรม หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องติดตามให้การสนับสนุนกระบวนการขั้นตอนในการผลิต

รูปแบบที่ ๔ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

๑) กิจกรรมในการจัดการการเรียนการสอนขั้นปฏิบัติ เป็นกิจกรรมหลักของการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

๒) กิจกรรมในขั้นนี้จัดได้หลายรูปแบบเช่น กิจกรรมการอภิปราย กิจกรรมการบรรยาย กิจกรรมการอ่าน กิจกรรมการสังเกตและการจดบันทึก กิจกรรมการค้นคว้าในห้อง สมุด กิจกรรมการทดลอง กิจกรรมการแสดงแบบต่างๆ และกิจกรรมการค้นคว้ารายงาน

๓) การจัดการเรียนการสอนเป็นกระบวนการในการถ่ายทอดความรู้จากผู้สอนสู่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้แท้จริงผู้สอนต้องจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้น่าสนใจสอดคล้องกับวัย

๔) ครู ผู้สอน และผู้จัดการศึกษาจะต้องสนับสนุนผู้เรียนโดยแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ไปเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ

๕) พร้อมให้ความช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ คือ ความสามารถที่ครูเดินรอบ ๆ ห้องเรียนตลอดเวลาเข้ามามีส่วนร่วมในสถานการณ์ได้ทันที แต่ต้องหลีกเลี่ยงการขัดจังหวะการเรียนการสอน

๖) พระสอนศีลธรรมเป็นผู้นำด้านการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีส่วนร่วมจัดในการกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาทุกครั้ง

รูปแบบที่ ๕ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการวัดผลและประเมินผล

๑) หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพในการวัดผล และประเมินผลจากแฟ้มสะสมงานเพิ่มให้แก่พระสอนศีลธรรม

๒) เชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำในด้านทักษะเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้พระสอนศีลธรรมในด้านการวัดผลและประเมินผลจากแฟ้มงานสะสม

๓) ให้ครูพี่เลี้ยงหรือแกนนำประจำอำเภอได้ติดตามและแนะนำเพื่อเพิ่มทักษะและประสิทธิภาพการสอน

๔) จัดทำเอกสารหรือคู่มือเกี่ยวกับวิธีการประเมินผลจากแฟ้มสะสมงานให้แก่พระสอนศีลธรรมโรงเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน ให้พระสอนศีลธรรมใช้วิธีการที่หลากหลายเน้นการปฏิบัติให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ และสามารถดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

๕) พร้อมให้ความช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ คือ ความสามารถที่ครูเดินรอบ ๆ ห้องเรียนตลอดเวลาเข้ามามีส่วนร่วมในสถานการณ์ได้ทันที แต่ต้องหลีกเลี่ยงการขัดจังหวะการเรียนการสอน

๖) จัดให้มีการแข่งขันผลงานที่โดดเด่นที่พระสอนศีลธรรมได้จัดขึ้นของแต่ละเขตพื้นที่การศึกษา เพื่อสร้างแรงจูงใจให้พระสอนศีลธรรมรูปอื่น ๆ ได้เห็นแนวทางและวิธีปฏิบัติ

การพัฒนาตามหลักภาวะ ๔ ได้แก่ ส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ และผู้อื่น ส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักมีความสุขตามฐานะของตน ส่งเสริมให้นักศึกษาดูแลรักษาสุขภาพให้ดีเหมาะสมตามหลักพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้นักศึกษามีเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์โลก ส่งเสริมให้นักศึกษารู้จัก ลด ละ เลิกอบายมุข ส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติในเรื่องพฤติกรรมทางเพศที่ถูกต้องตามหลักศาสนา ส่งเสริมให้นักศึกษามีสุขภาพจิตดี แจ่มใส เบิกบาน ส่งเสริมให้นักศึกษาเป็นคน ซื่อสัตย์ สุจริต ส่งเสริมให้นักศึกษามีจิตอาสา รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ส่งเสริมให้รู้จักคิด วิเคราะห์ ปัญหาชีวิต ส่งเสริมให้นักศึกษาเป็นคนเห็นคุณค่าของตนเอง ไม่ดูถูกตนเอง ส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถพึ่งตนเองได้ เข้าใจและทราบปัญหาของนักศึกษา เป็นอย่างดี เป็นกัลยาณมิตรที่ดีในการให้คำปรึกษาต่างๆ แก่นักศึกษา สามารถหาทางแก้ไขปัญหาให้กับนักศึกษาได้ ตรงประเด็น และสามารถอธิบายถึงสาเหตุของปัญหาได้ นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาแก้ปัญหามาชีวิตให้กับนักศึกษาได้เป็นอย่างดี

๕.๒ อภิปรายผล

๕.๒.๑ ด้านเนื้อหาการสอน

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านเนื้อหาการสอน พบว่า การจัดทำปฏิทินปฏิบัติงาน ในรอบปีการศึกษาหนึ่งๆ จะมีกิจกรรมหลายอย่างที่โรงเรียนจะต้องปฏิบัติ การจัดทำปฏิทินปฏิบัติงานเพื่อกำหนดกิจกรรมต่างๆ ให้ชัดเจนว่าจะกระทำวันใด เดือนใด แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์จำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในทุกๆด้านเพื่อเพิ่มศักยภาพพระสอนศีลธรรมในการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วีรชัย อนันต์เอียร** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”^๑ ผลการวิจัยพบว่า วิธีการนำหลักธรรมมาใช้กับเยาวชน ทำได้ใน ๒ มิติ คือ การประยุกต์วิธีการสอนหลักธรรม เช่น การเปิดใจเยาวชน กิจกรรมนอกหลักสูตร การเข้าค่ายต่างๆ เป็นต้น และการขัดเกลาจิตใจ เช่น การทำให้เยาวชนมีโอกาสเข้าใกล้ศาสนา การสร้างสำนักที่ดีให้กับเยาวชน เป็นต้น และมีกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนโดยใช้หลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน ได้แก่ หลักเบญจศีล อริยสัจ ๔ มรรค พรหมวิหาร ๔ เป็นต้น ประกอบด้วย ๑) กลยุทธ์ด้านการอยู่ร่วมกับเพื่อนๆ และบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข ๒) กลยุทธ์ด้านการสร้างเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรม ของเยาวชนและค่านิยมที่ถูกต้อง ๓) กลยุทธ์ด้านการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมและกฎกติกาของสังคม และ ๔) กลยุทธ์ด้านการสั่งสอนให้มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ดี

^๑วีรชัย อนันต์เอียร, “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

๕.๒.๒ ด้านวิธีการสอน

รูปแบบการพัฒนาศัทยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านวิธีการสอน พบว่า กำหนดห้องเรียน ชั้นเรียน ห้องสมุด ห้องประชุม ห้องน้ำ หนังสือเรียน ตำราเรียน สมุด ดินสอ ปากกา กระดาษ กระดานเขียน โต๊ะ ตู้ เก้าอี้ โปรเจคเตอร์ช่วยสอน คอมพิวเตอร์ สื่อการสอน ไฟฟ้า นำประปา เป็นต้น แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์จำเป็นต้องพัฒนา ศัทยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในทุกๆด้านเพื่อเพิ่มศัทยภาพพระสอนศีลธรรมในการปฏิบัติ ธรรมอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (แห่หลี่) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาของพระธรรมวิทยากร”^๒ ผลการวิจัย พบว่า พระธรรมวิทยากรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษา โดยมี บทบาทสำคัญ ๙ ด้าน คือ ๑. ด้านการให้คำปรึกษา ๒. ด้านการสนทนาธรรม ๓. ด้านการอบรม เยาวชน ๔. ด้านการจัดกิจกรรมทาง ๕. ด้านการร่วมกับสถานศึกษาจัดทำแผนปฏิบัติการ ๖. ด้านการ จัดทำทะเบียนผู้เข้าร่วมกิจกรรม ๗. ด้านการพัฒนาเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียน ๘. ด้านการจัดค่ายคุณธรรม ๙. ด้านการประเมินผลกลุ่มเป้าหมายร่วมกับสถานศึกษา และมีการ นำเอาหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา คือ หลักไตรสิกขา หลักอริยสัจ ๔ หลักกัทธิบาท ๔ และหลัก ภาวนา ๔ มาใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมด้วย

๕.๒.๓ ด้านการใช้สื่อการสอน

รูปแบบการพัฒนาศัทยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการใช้สื่อการสอน พบว่า มีการนำหลักธรรมเข้ามาประยุกต์กับการสอน จัดการเรียนรู้โดยมี สื่อ วีซีดี คอมพิวเตอร์ช่วยในการสอน จัดการเรียนรู้โดยนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันประยุกต์ใช้ในการ สอน แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์จำเป็นต้องพัฒนาศัทยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในทุกๆ ด้านเพื่อเพิ่มศัทยภาพพระสอนศีลธรรมในการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการ ความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู” ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะด้านการ เตรียมการสอนและการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบความ คิดเห็นอาจารย์นิเทศก์กับนักศึกษาครูเกี่ยวกับ สมรรถนะการสอนของนักศึกษาครูทั้ง ๓ ด้าน พบว่า มี ความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ๒. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอน แบบการจัดการจัดการความรู้ ซึ่งได้รับการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญที่ระดับมากที่สุด

รูปแบบนี้มีลักษณะเด่น คือ การบูรณาการการจัดการความรู้ กระบวนการกลุ่มและ เรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แนวสร้างสรรค์นิยม การนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินผล ตามสภาพจริง ๓. การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้ไปทดสอบกับกลุ่ม ตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาครูมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ในรายวิชาการพัฒนาความเป็นครูวิชาชีพ

^๒พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (แห่หลี่), “รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาของ พระธรรมวิทยากร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๘).

จำนวน ๖๐ คน : กลุ่มทดลอง จำนวน ๓๐ คน และกลุ่มควบคุม ๓๐ คน จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test พบว่า กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสมรรถนะการสอนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^๓

๕.๒.๔ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า กิจกรรมในการจัดการการเรียนการสอนขั้นปฏิบัติ เป็นกิจกรรมหลักของการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์จำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในทุกๆด้านเพื่อเพิ่มศักยภาพพระสอนศีลธรรมในการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **วีรชัย อนันต์เอียร** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”^๔ ผลการวิจัยพบว่า วิธีการนำหลักธรรมมาใช้กับเยาวชน ทำได้ใน ๒ มิติ คือ การประยุกต์วิธีการสอนหลักธรรม เช่น การเปิดใจเยาวชน กิจกรรมนอกหลักสูตร การเข้าค่ายต่างๆ เป็นต้น และการขัดเกลาจิตใจ เช่น การทำให้เยาวชนมีโอกาสเข้าใกล้ศาสนา การสร้างสำนึกที่ดีให้กับเยาวชน เป็นต้น และมีกลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมของเยาวชนโดยใช้หลักธรรมที่เหมาะสมสำหรับเยาวชน ได้แก่ หลักเบญจศีล อริยสัจ ๔ มรรค พรหมวิหาร ๔ เป็นต้น ประกอบด้วย ๑) กลยุทธ์ด้านการอยู่ร่วมกับเพื่อนๆ และบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างสงบสุข ๒) กลยุทธ์ด้านการสร้างเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรม ของเยาวชนและค่านิยมที่ถูกต้อง ๓) กลยุทธ์ด้านการปฏิบัติตนให้อยู่ในศีลธรรมและกฎกติกาของสังคม และ ๔) กลยุทธ์ด้านการสั่งสอนให้มีแนวคิดในการดำเนินชีวิตที่ดี

๕.๒.๕ ด้านการวัดผลและประเมินผล

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพในการวัดผลและประเมินผลจากแฟ้มสะสมงานเพิ่มให้แก่พระสอนศีลธรรม แสดงให้เห็นว่า คณะสงฆ์จำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในทุกๆด้านเพื่อเพิ่มศักยภาพพระสอนศีลธรรมในการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์** ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู” ผลการศึกษาพบว่า สมรรถนะด้านการเตรียมการสอนและการวางแผนการสอน ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นอาจารย์นิเทศก์กับนักศึกษาครูเกี่ยวกับสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครูทั้ง ๓ ด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

^๓ บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ “การพัฒนาแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู”, **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

^๔วีรชัย อนันต์เอียร, “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗).

ระดับ .๐๕ ๒. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการจัดการความรู้ ซึ่งได้รับการประเมินความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญที่ระดับมากที่สุด

รูปแบบนี้มีลักษณะเด่น คือ การบูรณาการการจัดการความรู้ กระบวนการกลุ่มและเรียนรู้แบบร่วมมือ การเรียนรู้แนวสร้างสรรค์นิยม การนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติ และการประเมินผลตามสภาพจริง ๓. การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาครุมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร ในรายวิชาการพัฒนาความเป็นครูวิชาชีพ จำนวน ๖๐ คน : กลุ่มทดลอง จำนวน ๓๐ คน และกลุ่มควบคุม ๓๐ คน จากการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ t-test พบว่า กลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและสมรรถนะการสอนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่าง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕^๕

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องมีหลักสูตรที่ชัดเจนและเหมาะสมกับยุคสมัย พร้อมทั้งการจัดอบรมให้แก่พระสอนศีลธรรมก่อนจะออกปฏิบัติงานในแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติการสอนในโรงเรียนนั้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

๒. โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องให้การนิเทศติดตาม ประสานงาน และคอยช่วยเหลือสนับสนุนพระสอนศีลธรรมในการสอนศีลธรรมในโรงเรียนของแต่ละรูป โดยเฉพาะการจัดผู้ดูแลรับผิดชอบในแต่ละส่วนที่ใกล้ชิดมากที่สุด เพื่อให้พระสอนศีลธรรมสามารถปรึกษาหารือได้ในเวลาที่มีปัญหาในการสอน

๓. โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องมีงบประมาณสนับสนุนการผลิตสื่อการเรียนการสอน มีการสนับสนุนให้พระสอนศีลธรรมผลิตสื่อการสอนขึ้นใช้เอง พร้อมทั้งจัดอบรมเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นประจำ

๔. โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและสถานศึกษาที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปปฏิบัติงานในเรื่องของการวัดผลประเมินผลเป็นต้น เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบและให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

๕. โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องมีการปรับเรื่องนิเทศของพระสอนศีลธรรมให้มีความสมดุลต่อผลงานหรือวุฒิการศึกษาเป็นต้น

๖. โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องมีการปรับเปลี่ยนพระสอนศีลธรรมที่ไม่มีผลงานหรือขาดกิจในการเรียนการสอนบ่อยๆ

^๕ บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู”, วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

๗. โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องมีการจัดทำบัญชีพระสอนศีลธรรมให้ครอบคลุมในการเข้าไปปฏิบัติงาน ไม่ทำให้เกิดการกระจุกตัว เพราะบางโรงเรียนมีพระสอนศีลธรรมมากเกินไป บางโรงเรียนไม่มีพระสอนศีลธรรมเลย

๘. โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนและสถานศึกษาที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปปฏิบัติงานในเรื่องของการเดินทางเพราะบางโรงเรียนต้องไปไกลๆ ต้องมีรถรับส่งให้พระสอนศีลธรรม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. โครงการพระสอนศีลธรรมต้องให้พระสอนศีลธรรมเข้ารับการอบรมก่อนจะออกปฏิบัติงานในแต่ละปีการศึกษา เพื่อให้การปฏิบัติการสอนในโรงเรียนนั้นเป็นไปในแนวทางเดียวกัน

๒. โครงการพระสอนศีลธรรมต้องมีการติดตามประเมินผล ประสานงาน และคอยช่วยเหลือสนับสนุนพระสอนศีลธรรมรูปอื่นๆ โดยเฉพาะการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างเครือข่าย เพื่อให้พระสอนศีลธรรมรูปอื่นๆสามารถปรึกษาหารือได้ในเวลาที่มีปัญหาในการเรียนการสอน

๓. โครงการพระสอนศีลธรรมต้องให้พระสอนศีลธรรมมีการพัฒนาศักยภาพตนเองเสมอ เพื่อทำหน้าที่ในการสอนศีลธรรมในโรงเรียนให้มีคุณภาพ จนเป็นที่ยอมรับของสถานศึกษา

๔. โครงการพระสอนศีลธรรมต้องให้พระสอนศีลธรรมมีการรับผิดชอบเกี่ยวกับการสอนศีลธรรมในโรงเรียนและสถานศึกษาที่พระสอนศีลธรรมเข้าไปปฏิบัติงานเพื่อให้การเรียนการสอนมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ โดยการสังเกตการณ์ และสัมภาษณ์

๒. ควรศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาคอื่นเพื่อเปรียบเทียบผล

๓. ควรศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยใช้กลุ่มตัวอย่าง ผู้บริหารโรงเรียน ครู นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

๑) หนังสือ :

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
ธรรมสภา, ๒๕๔๔.

_____ . ศูนย์พัฒนาหลักสูตร. “คู่มือการพัฒนาสื่อการเรียนรู้”. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การ
ศาสนา, ๒๕๔๔.

_____ . การจัดการเรียนรู้พระพุทธศาสนา กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ๒๕๕๑.

กวี รัชชชน. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยทางรัฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร :
ศูนย์เอกสารทางวิชาการคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔

การจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ”. พ.ศ, ๒๕๔๒. ใน
หมวด ๔.

กิดานันท์ มลิทอง. เทคโนโลยีการศึกษาร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖.

_____ . เทคโนโลยีทางการศึกษาและนวัตกรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๒ ฉบับปรับปรุงเพิ่มเติม.
กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อรุณการพิมพ์, ๒๕๔๒.

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. แนวโน้มทางการวิจัยที่ศึกษาศาสตร์ควมอง. เอกสาร
ประกอบการประชุมทางวิชาการ. คณะศึกษาศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๓๓.

คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้. การปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด. เอกสารอัดสำเนา,
๒๕๔๓.

โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. การพัฒนาประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
เศรษฐกิจและการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๓๒.

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘.

จิระประภา อัครบวร. สร้างคนสร้างผลงาน. กรุงเทพมหานคร : ก.พลพิมพ์. ๒๕๔๙.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. การพัฒนาหลักสูตร หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
สายส่งสุขภาพใจ, ๒๕๓๙.

ชัยสิทธิ์ เฉลิมมีประเสริฐ. ความพร้อมของหน่วยงานภาครัฐในการบริหารจัดการระบบงบประมาณ
แบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ชาติ และกรณีตัวอย่างกรมควบคุมโรค กระทรวง
สาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

ชาติ แจ่มนุช และคณะ. **นักเรียนเป็นศูนย์กลางคืออย่างไร.** กรุงเทพมหานคร : การปฏิรูปการเรียนรู้ ผู้เรียนสำคัญที่สุด. ๒๕๔๓.

เชียร์พระสอนศีลธรรม”. **ไทยรัฐ.** ๑๙ เมษายน ๒๕๔๘.: ๓.

ไชยยศ เรื่องสุวรรณ. **เทคโนโลยีการสอน การออกแบบและพัฒนา.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๓.

จิตยา สุวรรณชฎ. **สังคมวิทยา.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.

ทิตนา แคมมณี และคณะ. **“การพัฒนากระบวนการคิด.เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องการพัฒนารูปแบบ การสอนที่เน้นกระบวนการคิดตามแนวปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้”.** นครปฐม : ศูนย์ศึกษาพัฒนาครู คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏนครปฐม. ๒๕๔๓.

ธงชัย สันติวงศ์. **หลักการจัดการ.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๑.

เนาวนิตย์ ใจมั่น. **พระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาผู้เรียน.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

บรรพต สุวรรณประเสริฐ. **การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ.** เชียงใหม่ : The Knowledge Center. ๒๕๔๔.

บุญหนา จิมาณี และคณะ. **การประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา เขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๙.** กรุงเทพมหานคร : หจก.สามลดา, ๒๕๕๑.

ปราณี ศรีฉัตรภิมุข. **การฝึกอบรมและการพัฒนาบุคคล.** โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร, ๒๕๔๒.

ปรีชา กันธิยะ. **คู่มือโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน การเรียนการสอน ปีงบประมาณ ๒๕๕๐.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๕๐.

ปวย อึ้งภากรณ์. **ศาสนธรรมกับการพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โกลด์คิมทอง, ๒๕๓๐.

ปิยะนุช เงินคล้าย. **นโยบายสาธารณะ.** กรุงเทพมหานคร : ศูนย์เอกสารทางวิชาการ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. ม.ป.ป..

พรชูลี อาชาวอำรุง และคณะ. **การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๔๙.

พระเทพเวที (วรรณ สุตฺติวิจิตร). **พุทธวิธีการสอน.** นครปฐม : ศูนย์ส่งเสริมและฝึกอบรมการเกษตร แห่งชาติ, ๒๕๔๐.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน.** พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๔๓.

_____. **พุทธวิธีสอนของพระพุทธเจ้า.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๖.

พระไพศาล วิสาโล. **พุทธธรรมกับการพัฒนาสังคม.** กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกลด์คิมทอง, ๒๕๓๓.

พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). **ทางสายกลางของการศึกษาไทย.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๗.

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท.** กรุงเทพมหานคร : ไทยอนุเคราะห์ ไทย, ๒๕๒๖.

- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ., ๒๕๔๒.** กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖.
- แรมสมร อยู่สถาพร. **เทคนิคและวิธีการสอนในระดับประถมศึกษา.** กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.
- วารินทร์ รัศมีพรหม. **การออกแบบและพัฒนาระบบการสอน.** กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร. ๒๕๔๒.
- วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช. **คู่มือปฏิบัติงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาฯ, ๒๕๔๙.
- สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. **เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง "กระบวนการฝึกอบรม".** กรุงเทพมหานคร : การฝึกอบรมหลักสูตรความรู้พื้นฐานด้านการฝึกอบรม สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน, ๒๕๔๓.
- สนธยา พลศรี. **กระบวนการพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๔๕.
- สมบัติ อ่างธัญวงศ์. **นโยบายสาธารณะ: แนวความคิดการวิเคราะห์และกระบวนการ.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๔. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เสมาธรรม, ๒๕๔๙.
- สมบัติ อ่างธัญวงศ์. **การวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ.** เอกสารการศึกษา รัฐประศาสนศาสตร์ อันดับ ที่ ๕๖. กรุงเทพมหานคร : สถาบันบัณฑิต พัฒนบริหารศาสตร์. ม.ป.ป..
- สมบูรณ์ สุขสำราญ. **การพัฒนาชนบทตามแนววิถีพุทธ.** กรุงเทพมหานคร : บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, ๒๕๓๐.
- สมพร จารุณี. **การจัดทำการเลือก และการใช้สื่อการเรียนการสอน.** กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๕.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. **สังคมไทย : แนวทางวิจัยและการพัฒนา.** กรุงเทพมหานคร : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์, ๒๕๒๕.
- สมหวัง พิริยวัฒน์. **วิทยาการการสอน.** กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๐.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. **กฎหมายเถรสมาคม.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๕.
- สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ., ๒๕๔๒.**
- สำนักพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม. **คู่มือการดำเนินงานโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ ๒๕๕๐.**
- ลีปนันท เกตุทัต และคณะ. **ความฝันของแผ่นดิน.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ ตะวันออก, ๒๕๔๐.
- สุนันท์ สินธพานนท์. **สุดยอดวิธีการสอน สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นำไปสู่บทการจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่. ๒๕๕๐.**
- สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. **๒๑ วิธีการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๔๕.

เสฐียร พันธงชัย. **ศาสนาเปรียบเทียบ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ผลิตวิทยาการพิมพ์, ๒๕๑๖.

เสนาะ ตีเยาว์. **หลักการบริหาร**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

แสง จันทร์งาม. **วิธีสอนของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย. ๒๕๔๐.

หลวงวิจิตรวาทการ. **วิธีทำงานและสร้างอนาคต**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญกิจ, ๒๕๕๒.

อุทัย เลาหวิเชียร. **รัฐประศาสนศาสตร์ : ลักษณะวิชาและมิติต่าง ๆ**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมอธรรม, ๒๕๔๔.

เอกสารประกอบการบรรยายเรื่อง "นโยบายฝึกอบรม". การฝึกอบรมหลักสูตรเจ้าหน้าที่ฝึกอบรม. ฝ่ายฝึกอบรม . กองวิชาการ . สำนักงาน ก.พ., ๒๕๔๐.

๒) วิทยานิพนธ์ :

دنول สุนทรรัตน์. “การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาเอกชน”. **คุณนินิพนธ์การบริการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๕๐.

ดรุณี ชูประยูร. “การน้อมนำสาระสำคัญของหลักธรรมในพระไตรปิฎกเพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนา นิสิตนักศึกษา”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณนินิพนธ์บัณฑิต**. ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา, ๒๕๔๗.

บัณฑิต ฉัตรวิโรจน์ “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบการจัดการความรู้เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการสอนของนักศึกษาครู”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรคุณนินิพนธ์บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐ .

ปรีชา กันธิยะ. “การพัฒนารูปแบบการบริหารโรงเรียนที่พระมีส่วนร่วมในการสอนศีลธรรม”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาคุณนินิพนธ์บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยสยาม, ๒๕๕๒.

พรรณฉลิ นิตโรจน์. “การนำนโยบายการจักระเบียบหาบเร่งแห่งลอยุธยากรุงเทพมหานครไปปฏิบัติ”. **วิทยานิพนธ์ปรัชญาคุณนินิพนธ์บัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑.

พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ แซ่หลี. “รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสถานศึกษาของพระธรรมวิทยาการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรคุณนินิพนธ์บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘ .

วีรชัย อนันต์เอียร. “กลยุทธ์การพัฒนาจริยธรรมสำหรับเยาวชนไทย”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรคุณนินิพนธ์บัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

สัททยา พลปลัดพี. “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาคุณนินิพนธ์บัณฑิต**. ภาควิชานโยบายการจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา, ๒๕๔๘ .

สุธรรม ทศนานนท์. “การนำเสนอรูปแบบการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาประเทศ”. **คุณนินิพนธ์การบริการศึกษา**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๙.

อรุณ เสนาะคำ. “การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนที่เป็นจริงและที่ควรเป็นตามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอ่างทอง”. **วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๔๘.

เอี่ยมอร ชลวร. “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔ .

๓) รายงานการวิจัย

ฉันทิ ธาตุทอง. ผศ.ดร.. “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการเรียนรู้แบบจิตตปัญญาศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาของประเทศไทย”. **รายงานการวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา, ๒๕๕๔ .

สิน งามประโคน และคณะ. “การศึกษาคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

บุญหนา จิมาโนงและฤดี แสงเดือนฉาย. “รายงานการวิจัยเรื่องการประเมินประสิทธิภาพการสอนของพระสอนศีลธรรมฯ”. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัดสามลดา, ๒๕๕๑.

ประมูล สารพันธ์. ดร.. “การศึกษาแนวทางการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓ .

พรชูลี อาชาวาร์ุง และคณะ. **รายงานฉบับย่อ โครงการศึกษาวิจัย การศึกษาทบทวนโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๙.

อมรา รอดดารา. “ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นวิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการธรรมวิทยา และความพึงพอใจของนิสิตระดับปริญญาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๔๕”. **รายงานการวิจัย**. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖ .

๔) บทความ

เด่นพงษ์ พลละคร. "การพัฒนาผู้ใต้บังคับบัญชา". **วารสารเพิ่มผลผลิต**. ปีที่ ๒๘. ธันวาคม ๑๕๓๑ – มกราคม, ๒๕๓๒.

สุทธิวงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธิ. “พระบรมราโชวาท”. **ข้าราชการครู**. ปีที่ ๒๐ ฉบับที่ ๑ ตุลาคม – พฤศจิกายน ๒๕๔๒.

๕) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. **สถิติพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน**. [ออนไลน์].แหล่งที่มา: <http://www.krupra.net>. [๖ พฤษภาคม ๒๕๕๙].

ณัฐรัฐ ธนธิตกร. **สรุปแนวคิด ความหมาย และความสำคัญของนโยบายสาธารณะ**. [ออนไลน์].
แหล่งที่มา : www.bkkthonpy.com/Downloads/นโยบายสาธารณะ_๑-๒.pdf [๑๓
กันยายน ๒๕๕๕].

๖) สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ ดร.บัณฑิตย์ ลิมนชัยพรกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนถาวรรานุกูล ตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง
จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางวิไล ออกกิจวัตร ผู้อำนวยการโรงเรียนท่าชัยหาด ตำบลท้ายหาด อำเภอเมือง จังหวัด
สมุทรสงคราม, ๒๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นางสาวนิลุบล รังสี. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๑
ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายธัตถพล คชสาร ผู้อำนวยการโรงเรียนศรัทธาสมุทร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัด
สมุทรสงคราม, ๑๙ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ นายยอดเพชร งามคง ผู้อำนวยการโรงเรียนเทพสุวรรณชาญวิทยา ตำบลท่าคา อำเภออัมพ
วา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๒๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระครูวิจิตรธรรมวิภาช พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดบุษยะบรรพต ตำบลหัวหิน อำเภอ
หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระปลัดกฤษฎา จนทสุณโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดลาดเป้ง ตำบลนางตะเคียน
อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระปลัดไพบูลย์ ญาณวิบูลิ หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม
กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค
๑๕ วัดเพชรสมุทรวรวิหาร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัด
สมุทรสงคราม, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระปลัดวอน วรธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดดอนทราย ตำบลทับค้าง อำเภอ
เขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี, ๑๗ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระปัญญา อรุโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดแก่นจันทน์เจริญ ตำบลบางพรหม
อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๓ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระปิฎกโกศล (ปราโมทย์ ปโมทิตฺโต). รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี กรรมการและเลขานุการ
โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดธรรมกายา
ราม ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระปิยทัสสี. เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี รองประธาน โครงการพระสอน ศีลธรรม ในเขต
ปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดอมรินทราราม ตำบลโคกหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี,
๑๐ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาเกรียงศักดิ์ ฐิริวิฑฒโก กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม
ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม ตำบลแพงพวย อำเภอ
ดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๑ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาประสาน โชติโก หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดราชบุรี กรรมการและ
ผู้ช่วยเลขานุการ โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕ วัดเขาวัง
พระอารามหลวง ตำบลหน้าเมือง อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี, ๑๒ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาพิพัฒพงศ์ ฐิตธมโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อสวดธรรมกายาราม
ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

สัมภาษณ์ พระมหาอุทัย ปญญาปภาโส พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดหลวงพ่อสวดธรรมกายาราม
ตำบลแพงพวย อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี, ๑๖ ตุลาคม ๒๕๖๑.

๗) สันทนากรุ่มเฉพาะ

สันทนากรุ่มเฉพาะ ดร.ประเสริฐ ธิลาว อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

สันทนากรุ่มเฉพาะ ดร.อำนาจ บัวศิริ อดีตรองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๑๔
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

สันทนากรุ่มเฉพาะ ผศ.ดร. อุทัย สติมัน มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

สันทนากรุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

สันทนากรุ่มเฉพาะ ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณีต อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

สันทนากรุ่มเฉพาะ พระครูพิศิษฐ์ประชานาถ นนทีโย. พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดอินทาราม
ตำบลเหมืองใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

สันทนากรุ่มเฉพาะ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร. ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชา
รัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๔ กุมภาพันธ์
๒๕๖๒.

สันทนากรุ่มเฉพาะ พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ. ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๑๔
กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

สันทนากรุ่มเฉพาะ พระอุดมสิทธิธนายก. รศ.ดร. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬา
ลกรณราชวิทยาลัย, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

สันทนากรุ่มเฉพาะ พระเอกลักษณะ อชิต พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดอินทาราม ตำบลเหมือง
ใหม่ อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม, ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒.

๒. ภาษาอังกฤษ :

I. Book

AbdultattahYaghi. "Training Transfer Human Resources Management: A Field Study
on Supervisors". **Doctoral Dissertation**. Mississippi State University, 2006 .

- Boam. R. and Sparrow. P.. **Designing and Achieving Competency**. McGraw-Hill. Reading, 1992.
- Chong Tek Aik. “The Effects of Visual Training and Visual Aids on the Performance of New Workers on a Wood Products Assembly Line”. **Doctoral Dissertation**. Walden University, 2007 .
- D. A. Mazmanian. & P. A. Sabatier. **Implementation and Publicpolicy : With a New Postscript Latham**. MD: University Press of America, 1989. pp, 20-21.
- Dale. Edgar. **Audio – Visual Materials of Instruction**. Chicago : University of Chicago Press, 1969.
- David Easton. **The Political System An Inquiry in to the State of Political Science**. New York : Alfred A. Knorf, 1953.
- Denise Rucker. “Leading the Transition from Training to Performance: Improving Human Performance through the Implementation of Training and Non Training Interventions”. **Doctoral Dissertation**. Walden University, 2003 .
- Gagne. R. M.. **The Conditions of Learning and Theory of Instruction**. 4th ed.. New York : Educational Technology Publication, 1985.
- Gary Lawrence Davis. “Human Resource Interventions and Training in Downsized Organizations to Assist Remaining Employees”. **Doctoral Dissertation**. North Carolina State University, 2006 .
- George F. Gant. **Development Administration: Concepts. Goals. Methods** Madison. Wisconsin : The University of Wisconsin Press, 1979.
- Gina Fe Garcia Causin. “A Study to Examine the Preparation and Training of Hospitality Expatriate Executives”. **Doctoral Dissertation**. Oklahoma State University, 2007.
- Harold D. Lasswell. & Abraham Kaplan. **Power and Society**. New Haven : Yale University press, 1970.
- Heidi L. Scott. “Optimal Delivery of Coach Training for Holistic. One-on-One. Business and Personal Tele-Coaching”. **Doctoral Dissertation**. Gonzaga University, 2008 .
- Ira Sharkansky. **Policy Analysis in Political Science**. Chicago : Markham, 1971.
- J. E. Anderson. **Public Policy-Making**. New York: Praeger, 1975.
- Jeeyon Paek. “A Study of Training Program Characteristics and Training Effectiveness among Organizations Receiving Services from External Training Providers”. **Doctoral Dissertation**. Ohio State University, 2005 .
- Johnson. David W.. and Roger T.. Johnson. “Instruction Goal Structure : Cooperation Competitive or Individualistic”. **Review of Education Research**. 44 1974.

- Kearsley. G.. **Training and Technology :A Handbook for Handbook for HRD Professional.** Ontario : Addeson-Wesley Publishing Company, 1984.
- McClelland. D.C.. **A Competency model for human resource management specialists to be used in the delivery of the human resource management cycle.** Boston: Maber, 1975.
- McClelland. D.C.. **A Competency model for human resource management specialists to be used in the delivery of the human resource management cycle.** Boston: Maber, 1975.
- Patricia Pulliam Phillips. “Training Evaluation in the Public Sector”. **Doctoral Dissertation.** University of Southern Mississippi, 2003 .
- Paul D. Coverstone. “A Case Study of IT Training Assessment and Evaluation: Reengineering One Company’s IT Support Services”. **Doctoral Dissertation.** Capella University, 2002 .
- Robert L. Thomas III. “Prediction of Attitude Change Following an Aviation Maintenance Resource Management Training Program”. **Doctoral Dissertation.** Alliant International University, 2003.
- Taba.H.. **Curriculum Development : Theory and Practice.** New York. NY: Harcourt. Brace & World, 1962.
- Thomas R. Dye. **Understanding Public Policy** 9th ed.. Upper Saddle River. NJ: Prentice-Hall, 1998.
- Thomas R. Dye. **Understanding Public Policy.** Englewood Cliffs. Prentice Hall, 1984.
- Valencia M. Westray. “Job Readiness Training: A Qualitative Study of Program Graduates in Rural South Carolina”. **Doctoral Dissertation.** Capella University, 2008 .
- W. N. Dunn. **Public Policy Analysis : An Introduction.** 2nd ed.. Englewood Cliffs. NJ : Prentice-Hall, 1994.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๕

วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์

เรียน อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลาว

ด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดียิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธโร

โทรศัพท์ต่อ : ๐๔๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ดร.ประเสริฐ ธิลาว

ดร.ประเสริฐ ธิลาว

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๕

วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธนา ปราณีต

ด้วย พระมหาสุวธู ฉายา สุราวุโธ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเรียนเชิญท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำวิทยานิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสุวธู สุราวุโธ

โทรติดต้อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ตรวจแล้ว

ศร./ดร.สุรพล ๒/กรกฎาคม
๑๑ ก.ค. ๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๕

วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์

นมัสการ พระปลัดระพิน พุทธิสารโร, ดร.

ด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

๓๓๖๐๑๑๖
พร = ม.ค. ๓ ระพิน พุทธิสารโร
พระปลัดระพิน พุทธิสารโร ดร.
๑๑ / ๗.๓ / ๒๕๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธโร
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๕

วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์

นมัสการ พระมหากษัตริยา กิตติโสภณ, ดร.

ด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธ รัชสประจําตัวนิต ๕๙๐๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำดุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ ฉายา
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

(พระมหากษัตริยา กิตติโสภณ,ดร.)
๓ / กค / ๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

โทร/แฟกซ์ ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๒๐๐

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๒๕

วันที่ ๒ กรกฎาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์

นมัสการ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.

ด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รัทสประจําตัวนิต ๕๙๐๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนาพระคุณท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้ในการทำคุษฎีนิพนธ์ ดังที่ได้แนบมาพร้อมแล้วนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี ขออนุโมทนาขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธโร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ทรงกสิ

๑๑ ก.ค.-๖๑

ภาคผนวก ข
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของ
แบบสอบถาม (Try Out)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๐๗

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๕ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม
นมัสการ พระเดชพระคุณพระสมุทรขรรค์โสภณ เจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

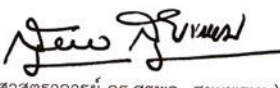
เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รัทสประจำตวันนิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากบุคคลากรภายในหน่วยงานของพระเดช
พระคุณ จึงขอความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการเก็บ
รวบรวมข้อมูลเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามในการวิจัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางการ
ต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณด้วยดี และขอขอบพระคุณใน
ความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระพรหมสุภา
พระเดชพระคุณเจ้าคณะจังหวัดสมุทรสงคราม
วัดบางวัว

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๔๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ผลการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (IOC) ของแบบสอบถาม
เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕”

พระมหาสราวุธ สราวุธ

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	ด้านเนื้อหาการสอน								
๑.	ท่านวางแผนการสอนเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ท่านสามารถออกแบบเนื้อหาการเรียนการสอนร่วมกับโรงเรียน	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓.	ท่านสอนตามแผนการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	ด้านวิธีการสอน								
๑.	ท่านมีเทคนิคการสอนที่เข้าใจง่าย	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ท่านเข้าใจพฤติกรรมของนักเรียนเป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓.	ท่านสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่นักเรียนได้ดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	ด้านการใช้สื่อการสอน								
๑.	ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ท่านนำสื่อสมัยใหม่ๆมาใช้ในการสอน	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓.	ท่านสามารถผลิตสื่อการสอนได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน								
๑.	ท่านจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นประจำ	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒.	ท่านบูรณาการกิจกรรมให้เหมาะกับนักเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
๓.	ท่านเปิดโอกาสให้นักเรียนจัดกิจกรรมด้วยตนเอง	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	ด้านการวัดผลและประเมินผล								
๑.	ท่านมีการวัดผลประเมินผลนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๒.	ท่านมีวิธีการในการวัดผลประเมินผลนักเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	ท่านสามารถให้คะแนนนักเรียนได้อย่างเที่ยงธรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	ด้านศักยภาพหลัก (Core Competency : CC)								
๑.	ท่านสามารถสอนหนังสือได้	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ท่านสามารถอธิบายหลักธรรมให้นักเรียนได้	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓.	ท่านมีความรู้ทางธรรมเป็นอย่างดี	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๔.	ท่านมีความรู้ทางโลกเป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	ท่านมีทักษะในการพูดที่ดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	ท่านมีลีลาในการสอนที่น่าสนใจ	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๗.	ท่านรักษาสถาปัตยกรรม	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๘.	ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน	+๑	๐	+๑	+๑	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
	ด้านศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ (Function Competency : FC)								
๑.	ท่านสอนศีลธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ท่านสอนวิชาพระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	ท่านสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ที่	(ชื่อเรื่อง)	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					สรุปและแปลผล		
		๑	๒	๓	๔	๕	รวม	ค่า IOC	แปลผล
	ด้านศักยภาพด้านการบริหาร (Management Competency : MC)								
๑.	ท่านร่วมวางแผนการสอนกับโรงเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ท่านเป็นคณะกรรมการบริหารโรงเรียน	+๑	+๑	+๑	๐	+๑	๔	๐.๘๐	ใช้ได้
๓.	ท่านทำกิจกรรมร่วมกับโรงเรียน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
	ด้านศักยภาพด้านการจัด กิจกรรมการเรียนการสอน ตามสายงาน (Job Competency : JC)								
๑.	ท่านเข้าใจพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ท่านจัดทำใบรายงานผลการสอน และส่งตรงตามเวลา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	ท่านเข้ารับการฝึกอบรมกับโครงการสมำเสมอ	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๑.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ และผู้อื่น	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๒.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักมีความสุขตามฐานะของตน	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๓.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษาดูแลรักษาสุขภาพให้ดีเหมาะสมตามหลักพระพุทธศาสนา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๔.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษามีเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์โลก	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๕.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักลด ละ เลิกอบายมุข	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้
๖.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษา	+๑	+๑	+๑	+๑	+๑	๕	๑.๐๐	ใช้ได้

ภาคผนวก ค
หนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก ง
หนังสือขอความอนุเคราะห์สัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเดชพระคุณพระปิฎกโกศล รองเจ้าคณะจังหวัดราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ณ. ๒๐/๘/๖๑
พระปิฎกโกศล
& น. ๖๑

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธโร
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๖๓๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง 8 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระเดชพระคุณพระปิยะทัสสี เจ้าคณะจังหวัดราชบุรี (ธ)
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระเดชพระคุณ
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ฉันทอภิวรรณ
พระสมุห์คณิ
๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๑

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

สุพล สุขะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้นิสิตรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระมหาประสาน โชติโก หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดราชบุรี
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมส่งมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สู่ประหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ร.อ. นิสิตความอนุเคราะห์
พระมหา ส.อ. น.ค.
๑๒ ก.ย. ๒๕๖๑

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธโร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

พ.อ. สุรพล สู่ประหม

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอนิคมพัฒนา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระปลัดโพธิ์พล โฉมวิบูลย์ หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจังหวัดสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมส่งมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ฉันทวิบูลย์
พระปลัดโพธิ์พล โฉมวิบูลย์

หัวหน้าพระสอนศีลธรรมจ.สมุทรสงคราม (รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

สุรพล สุขะพรหม

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระปลัดกฤษฎา จนทสวนโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวัดลาดเป้ง
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธ ฐสปรจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

มนต์ให้สัตยาบัน
๑๒ ก.ย. ๒๕๖๑

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

ดร.สุรพล สุษะพรหม
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธ
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระปลัดวอน วรรณโม พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวัดคอนทราย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุโธ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นที่ต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

พระปลัดวอน วรรณโม
รับได้ที่ Mrs. ศนิภาภรณ์

12/09/61

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุขะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุโธ

โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

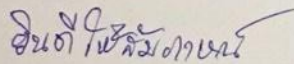
เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระมหาอุทัย ปณฺณปาภาโส
พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวัดหลวงพ่อดิศรธรรมกายาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รัทสประจําตัวนิตฺติ ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิตฺติหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติขอความเห็นชอบให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิตฺติดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนําสมาทมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

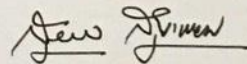
ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(พระมหาอุทัย ปณฺณปาภาโส)

๑๐ ก.ย. ๒๕๖๑

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระมหาพิพัฒพงศ์ ชูธรรมโม
พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวัดหลวงพ่อดุสิตธรรมกายาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ยื่นขอใช้สัมภาษณ์
ทพ. พิพัฒน์ ชูธรรมโม
๑๐ ก.ย. ๒๕๖๑

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ที่ ศธ ๖๓๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอรังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุมัติขอความเห็นชอบเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระปัญญา อรุโณ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวัดแก่นจันทร์เจริญ
สิ่งส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร ฐสปรจจำตฺวินิตฺ ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขออนุมัติขอความเห็นชอบจากท่านอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมส่งมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขินดีให้สัมภาษณ์
พระปัญญา อรุโณ
๑๒ ก.ย. ๒๕๖๑

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธโร
โทรศัพท์ : ๐๔๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้นิตยเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางสาวนิลุบล รังสีธรรมานุกูล
ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รหัสประจำตัวนิตย ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิตยหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิตยดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ยินดี ใ้ไว้ด้วย
นิตย รังสีธรรมานุกูล

(นางสาวนิลุบล รังสีธรรมานุกูล)
ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดสมุทรสงคราม

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โขนบ ชั้น 5 ห้อง 8504 ก.ย. 2561
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลคลองโพธิ์ อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายนิรันดร์ วงษ์จิว ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธ รัทสประจาดวินิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีผลจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

เพื่อโปรด ทราบ พิจารณา

เห็นควรมอบ

 ฝ่ายบริหารทั่วไป ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายพัฒนา ฝ่ายแผน

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

สั่งการ ทราบ จัดตามแผน

มอบ.....

๖.๓๗
๖ - อ.สมชาย/อ.อภินันท์
รังษิต
อ.อภินันท์ (อ.อภินันท์)
(นายนิรันดร์ วงษ์จิว)
ผู้อำนวยการวิทยาลัยเทคนิคสมุทรสงคราม
๐๙๑-๙๕๐-๘๖๒๓

๒๔ ก.ย. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน ดร.บัณฑิตย ลิ้มปนชัยพรกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนถาวรานุกูล
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสรราช ญาสา สรวาโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาดำเนินการตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

— อัจฉราภรณ์ ยี่อศรี

ผู้ประสานงาน: พระมหาสรราช สรวาโร
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

(นิสิต/นิสิตหญิง)
10 ก-ค ๒561

0850628484

ที่ ศธ ๒๑๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นางวิไล ออกกิจวัตร ผู้อำนวยการโรงเรียนห้วยหาด
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสุราษฎร์ ฉายา สุราษฎร์ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษิตตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ให้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

๔. *ฉันทน์ นิตยคุณ ครอบชัย*
[Signature]
๑๓ ก.ย. ๒๕๖๑

[Signature]
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสุราษฎร์ สุราษฎร์
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้ผลิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายสมเกียรติ ธีรวัฒน์ ผู้อำนวยการโรงเรียนอัมพวันวิทยาลัย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธ ไร่สีประจักษ์วันนิสิต ๕๙๐๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธ

โทรศัพท์: ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

- ทน
- อัมพวันวิทยาลัย
๒๒๓ หมู่ ๑๒
วัดอัมพวัน
พระนครศรีอยุธยา

๑๓ ก.ค. ๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายยอดเพชร งามคง ผู้อำนวยการโรงเรียนเทพสุวรรณชาภิวนาวิทยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มี ความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธโร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๔๐-๒๓๘-๑๒๖๑

- ยศพล/สุรพล
ในชื่อคุณสุรพล
*
13 ก.ค. 61

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขออนุญาตให้บันทึกเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรียน นายธกพล คชสาร ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีธาสุมพร
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการนี้จึงใคร่ขอ
ความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และ
ขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอแสดงความนับถือ

ยินดี ๑๖ ๕๐ ๕๐

๐.๖

(นายธกพล คชสาร)
ผู้อำนวยการโรงเรียนศรีธาสุมพร
๑๖ ส.ค. ๒๕๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบิ ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้นิสิตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระครูวิจิตรธรรมวิทักษ์ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนวัดบุษยະะบรรพต
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุโธ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้มีมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้นิสิตดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

สมุหบดีโรงเรียนวัดบุษยະะบรรพต
สัมภาษณ์ครั้งที่ ๑๖
พระครูวิจิตรธรรมวิทักษ์
๒๒ สิงหาคม ๒๕๖๑

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุโธ
โทรศัพท์ต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๖๑๑

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี่ ชั้น 5 ห้อง 8 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๒๐ สิงหาคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้หนังสือเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย
นมัสการ พระมหาเจริญศักดิ์ ฐวีวัฒน์โก กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
โครงการพระสอนศีลธรรม ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๑๕
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล จำนวน ๑ ชุด

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕" เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

การศึกษานี้เกี่ยวกับเรื่องที่มีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อการนี้จึงใคร่
ขอความอนุเคราะห์ได้โปรดพิจารณาอนุญาตให้หนังสือดำเนินการสัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่าน
ด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสัการมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์

อนันต์ นิมิตต์

ดร.ไพโรจน์ศักดิ์ (Signature)
๑๒ ก.ย. ๖๑

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

(Signature)

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธโร
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ภาคผนวก จ
แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย เรื่อง

“การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕-”

คำชี้แจง

แบบสอบถามเพื่อการวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาสภาพทั่วไปในการพัฒนา ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ๒) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อ การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕ ๓) เพื่อนำเสนอ รูปแบบการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาค ๑๕

ข้อมูลที่ได้ จะแปลผลวิจัยในภาพรวม ผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านเป็นความลับ และใช้ ประโยชน์เฉพาะการวิจัยเท่านั้น ไม่มีผลกระทบต่อท่านหรือหน่วยงานของท่านแต่อย่างใด

แบบสอบถามนี้ แบ่งเป็น ๕ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านศักยภาพในการทำงาน

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านภavana ๔

ตอนที่ ๔ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอน ศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียน

ตอนที่ ๕ เป็นความคิดเห็นเพิ่ม

ผู้วิจัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่า คงจะได้รับความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามเป็น อย่างดี จึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

พระมหาสราวุธ สราวุธ

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

ตอนที่ ๑ สถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงใน [] และเติมข้อความลงในช่องว่างที่กำหนดไว้ให้ตามความเป็นจริง

๑. อายุ

[] ๒๐-๓๐ ปี

[] ๓๑-๔๐ ปี

[] ๔๑ ปีขึ้นไป

๒. การศึกษาชั้นสูงสุด

[] ต่ำกว่าปริญญาตรี

[] ปริญญาตรี

[] สูงกว่าปริญญาตรี

[]

๓. ประสบการณ์ในการสอน

[] ๑-๕ ปี

[] ๕-๑๐ ปี

[] ๑๐ ปีขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับปฏิบัติการ ว่าท่านปฏิบัติอยู่ในระดับใด ที่ตรงกับ
สภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ ที่	การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมใน โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕	ระดับปฏิบัติการ				
		๕	๔	๓	๒	๑
		มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
	ด้านเนื้อหาการสอน					
๑.	ท่านวางแผนการสอนเสมอ					
๒.	ท่านสามารถออกแบบเนื้อหาการเรียนการสอนร่วมกับ โรงเรียน					
๓.	ท่านสอนตามแผนการสอน					
	ด้านวิธีการสอน					
๑.	ท่านมีเทคนิคการสอนที่เข้าใจง่าย					
๒.	ท่านเข้าใจพฤติกรรมของนักเรียนเป็นอย่างดี					
๓.	ท่านสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่แก่นักเรียนได้ดี					
	ด้านการใช้สื่อการสอน					
๑.	ท่านมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สื่อการสอน					
๒.	ท่านนำสื่อสมัยใหม่ๆมาใช้ในการสอน					
๓.	ท่านสามารถผลิตสื่อการสอนได้					
	ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน					
๑.	ท่านจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นประจำ					
๒.	ท่านบูรณาการกิจกรรมให้เหมาะกับนักเรียน					
๓.	ท่านเปิดโอกาสให้นักเรียนจัดกิจกรรมด้วยตนเอง					
	ด้านการวัดผลและประเมินผล					
๑.	ท่านมีการวัดผลประเมินผลนักเรียนอย่างสม่ำเสมอ					
๒.	ท่านมีวิธีการในการวัดผลประเมินผลนักเรียน					
๓.	ท่านสามารถให้คะแนนนักเรียนได้อย่างเที่ยงธรรม					

ตอนที่ ๓ แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมใน
โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ **ด้านศักยภาพในการทำงาน**

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับปฏิบัติการ ว่าท่านปฏิบัติอยู่ในระดับใด ที่ตรงกับ
สภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ ที่	ศักยภาพในการทำงาน	ระดับปฏิบัติการ				
		๕ มาก ที่สุด	๔ มาก	๓ ปาน กลาง	๒ น้อย	๑ น้อย ที่สุด
	ด้านศักยภาพหลัก (Core Competency : CC)					
๑.	ท่านสามารถสอนหนังสือได้					
๒.	ท่านสามารถอธิบายหลักธรรมให้แก่นักเรียนได้					
๓.	ท่านมีความรู้ทางธรรมเป็นอย่างดี					
๔.	ท่านมีความรู้ทางโลกเป็นอย่างดี					
๕.	ท่านมีทักษะในการพูดที่ดี					
๖.	ท่านมีลีลาในการสอนที่น่าสนใจ					
๗.	ท่านรักษาสมณสาธูป					
๘.	ท่านเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน					
	ด้านศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ (Function Competency : FC)					
๑.	ท่านสอนศีลธรรม จริยธรรม แก่นักเรียน					
๒.	ท่านสอนวิชาพระพุทธศาสนา					
๓.	ท่านสอนธรรมศึกษาแก่นักเรียน					
	ด้านศักยภาพด้านการบริหาร (Management Competency : MC)					
๑.	ท่านร่วมวางแผนการสอนกับโรงเรียน					
๒.	ท่านเป็นคณะกรรมการบริหารโรงเรียน					
๓.	ท่านทำกิจกรรมร่วมกับโรงเรียน					

ข้อ ที่	ศักยภาพในการทำงาน	ระดับปฏิบัติการ				
		๕	๔	๓	๒	๑
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	๔) ด้านศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามสายงาน (Job Competency : JC)					
๑.	ท่านเข้าใจพระพุทธศาสนาเป็นอย่างดี					
๒.	ท่านจัดทำใบรายงานผลการสอน และส่งตรงตามเวลา					
๓.	ท่านเข้ารับการฝึกอบรมกับโครงการสม่ำเสมอ					

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับปฏิบัติการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านภาวนา ๔

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับปฏิบัติการ ว่าท่านปฏิบัติอยู่ในระดับใด ที่ตรงกับสภาพความเป็นจริง โดยกำหนดระดับคะแนน ดังนี้

๕ หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

๔ หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

๓ หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

๒ หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

๑ หมายถึง ปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อ ที่	ภาวนา ๔	ระดับปฏิบัติการ				
		๕	๔	๓	๒	๑
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๑.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักปรับตัวเข้ากับเพื่อนๆ และผู้อื่น					
๒.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษารู้จักมีความสุขตามฐานะของตน					
๓.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษาดูแลรักษาสุขภาพให้ดีเหมาะสมตามหลักพระพุทธศาสนา					
๔.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษามีเมตตา กรุณา ไม่เบียดเบียนต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์โลก					
๕.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษารู้จัก ลด ละ เลิกอบายมุข					
๖.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษาปฏิบัติในเรื่องพฤติกรรมทางเพศที่ถูกต้องตามหลักศาสนา					
๗.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษามีสุขภาพจิตดี แจ่มใส เบิกบาน					
๘.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษาเป็นคน ซื่อสัตย์ สุจริต					

ข้อ ที่	ภาวนา ๔	ระดับปฏิบัติการ				
		๕	๔	๓	๒	๑
		มากที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด
๙.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษามีจิตอาสา รู้จักเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม					
๑๐.	ท่านส่งเสริมให้รู้จักคิด วิเคราะห์ ปัญหาชีวิต					
๑๑.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษาเป็นคนเห็นคุณค่าของตนเอง ไม่ดูถูกตนเอง					
๑๒.	ท่านส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถพึ่งตนเองได้					

ตอนที่ ๒ ความคิดเห็นเพิ่ม

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ขอบคุณที่เมตตาตอบคำถามในครั้งนี้
 คณะผู้วิจัย

ภาคผนวก ฉ
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (Interview)

เรื่อง

“การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕-”

แบ่งออกเป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ได้แก่

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ ฉายา/นามสกุล.....

ตำแหน่งหน้าที่/การทำงานปัจจุบัน

สถานที่สัมภาษณ์

ตอบแบบสัมภาษณ์วันที่ เดือน พ.ศ.

ตอนที่ ๒ คำถามเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ มีคำถามจำนวน ๖ ข้อ ดังนี้

๑. ท่านคิดว่าการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ด้านการพัฒนาพระสอนศีลธรรม ด้านการติดตามประเมินผล เป็นอย่างไร ?

๒. ท่านคิดว่า จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ ในปัจจุบันเป็นอย่างไร ?

๓. ท่านคิดว่า สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ไข ในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ มีอะไรบ้าง ?

๔. ท่านคิดว่า ปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จ ในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ คืออะไร ?

๕. ท่านคิดว่า หลักพุทธธรรมที่เหมาะสม และควรนำมาบูรณาการในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ เป็นอย่างไร ?

๖. กระบวนการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕ เป็นอย่างไร ?

ภาคผนวก ช
การสนทนากลุ่มเฉพาะ

บัญชีรายชื่อ การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
 คณะกวีนิพนธ์เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
 ในภาค ๑๕”

โดย พระมหาสราวุธ สราวุธ (แสงสี)

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ

วันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น.

ณ ห้อง B 506 ชั้น ๕ โชน บี คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ที่	ชื่อ - ฉายา/นามสกุล	ตำแหน่ง	ลงชื่อ
๑	พระศรีธรรมภาณี	ผู้อำนวยการสำนักงานโครงการพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	
๒	พระอุดมสิทธิธนายก, ผศ.ดร.	รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายบริหาร	
๓	พระมหากฤษฏา กิตติโสภณ, ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตร	
๔	พระปลัดระพี นพธิสาร, ผศ.ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตร	
๕	พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.	อาจารย์ประจำหลักสูตร	
๖	พระครูพิศิษฐ์ประษานาด นันทิโย	เจ้าอาวาสวัดอินทราราม จังหวัดสมุทรสงคราม	
๗	พระเอกลักษณ์ อชิโต	พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวัดใหญ่อินทราราม จังหวัดสมุทรสงคราม	
๘	รศ.ดร.สุพล สยะพรหม	ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์	
๙	ผศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง	รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ	
๑๐	ผศ.ดร.ยุทธนา ปราณิต	อาจารย์ประจำหลักสูตร	
๑๑	รศ.ดร.สุวิญ รัชต์ชัย	อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	
๑๒	ดร.อำนาจ บัวศิริ	ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๑๓	ผศ.ดร.อุทัย สติมัน	อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต	
๑๔	ดร.ประเสริฐ ธิลาว	เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา	
๑๕	นางสาวนิลุบล รัชชธรรมากุล	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดสมุทรสงคราม	

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศร ๖๑๐๕.๒/๕๔

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน อาจารย์ ดร.ประเสริฐ ธิลา เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒
เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B๕๐๖ ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โซนบี คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ยื่นขอเข้าร่วมสนทนากลุ่มได้

ดร.ป.:ประเสริฐ ธิลา

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธโร

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

บันทึกข้อความ

งานสารบรรณ
หลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
รับที่ ๒๒
วันที่ 11 ก.พ. ๖๖
ผู้รับ อ.น.วิ.๑

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๔

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๖

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุยะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร ฐสฺสประจําตัวนํสํ ๕๙๐๑๐๔๐๒๖ นํสํหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทํางานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๖ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B๕๐๖ ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โซนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิฑูฒิ หมั่นมี)

เลขานุการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ ฉายา
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๔๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ทรงบ

รองศาสตราจารย์ สุรพล สุยะพรหม
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

๑๒ กพ ๖๖

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๔

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นั้สการ พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายบริหาร

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธ รัทสประจําตัวนํสดี ๕๙๐๑๐๔๐๒๖ นํสดีหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนา พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนา ศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B๕๐๖ ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โซนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนํสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธ
โทรติดต้อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

๑/๑๑/๒๕๖๒

พระอุดมสิทธินายก

(พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร.)

รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายบริหาร

๑๔/๒.พ. ๒๕๖๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระครูพิศิษฐ์ไพโรจน์ เจ้าอาวาสวัดอินทาราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนา
ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๔
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B๕๐๖ ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ผู้เข้าร่วม
FOCUS GROUP DISCUSSION.

พ.ศ. ๒๕๖๒
๑๔ ก.พ. ๒๕๖๒

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

ดร.สุรพล สุธะพรหม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธโร
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๔

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระมหาสุภัท สุนฺโท, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระมหาสุราวุธ ฉายา สุราวุโธ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนา
ศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๔
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B๕๐๖ ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสุราวุธ สุราวุโธ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๔๐-๒๓๘-๑๒๖๑

เชิญเข้าร่วม สนทนากลุ่มเฉพาะ:
(Focus Group Discussion)

๑๔ ก.พ. ๖๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๔

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระมหากษัตริย์ กิติติโสภณ, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธ รัทสประจาดัณสิต ๕๙๐๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนา พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนา ศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B๕๐๖ ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบิ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงน้อมสมการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ฉันคือเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๔

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

นมัสการ พระปลัดระพี นพธิสารโร, ผศ.ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รัศมีประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขออาราธนา พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนา ศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B๕๐๖ ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบิ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

18/10 ม.ค. ๖๒
พระปลัดระพี นพธิสารโร
14 ก.พ 2562

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธโร
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๔๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 – 248 – 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 – 248 – 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
นมัสการ พระเอกลักษณ์ อชิโต พระสอนศีลธรรมโรงเรียนวัดอินทราราม
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๔๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าพระคุณท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออาราธนา
พระคุณท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนา
ศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๔
กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B๕๐๖ ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากพระคุณท่านด้วยดี และขอขอบพระคุณในความเอื้อเฟื้อทาง
วิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงนมัสการมาเพื่อขออาราธนาเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอนมัสการด้วยความเคารพอย่างสูง

พระเอกลักษณ์ อชิโต
วัดอินทราราม

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธโร
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๔

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง รองคณบดีคณะสังคมศาสตร์ ฝ่ายวิชาการ

เนื่องด้วย พระมหาสุรารัฐ ฉายา สรวุโร รัตสประจำตวันนิต ๕๙๐๑๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒ เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B๕๐๖ ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โซนบี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสุรารัฐ สรวุโร

โทรติดต้อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

สำนักงานศึกษาธิการกลุ่มเฉพาะ

ร. ก. น.
(ดร.ดร. เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง)

๑๔ ก.พ. ๖๒

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ โทร.,โทรสาร ๐ - ๓๕๒๔ - ๘๐๐๐ (ภายใน ๘๒๐๐)

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๕๔

วันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทนา ปราณีต อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สรวุโธ รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒
เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B๕๐๖ ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โซนบี คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธศาสตร
ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจัก
ได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สรวุโธ

โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๐

ยุทนา ปราณีต
การสนทนากลุ่มเฉพาะ
(พศ.ดร.ยุทนา ปราณีต)
๑๕ ก.พ. ๖๒

ที่ ศธ ๖๑๐๕.๒/๑๓๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนบี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมันน์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รัศประจำตวันิสิต ๕๙๐๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒
เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B๕๐๖ ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนบี คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุพล สุธะพรหม)

ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธโร
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ยินดีเข้าร่วมสนทนากลุ่ม
ดร.สุพล สุธะพรหม

ที่ ศบ ๖๑๐๕.๒/๑๓๐

หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม โชนปี ชั้น 5 ห้อง B 504
เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทร. 035 - 248 - 000 ต่อ 8202, 8203
Fax : 035 - 248 - 000 ต่อ 8203
Website : gps.mcu.ac.th
E-mail : gps@mcu.ac.th

๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๒

เรื่อง ขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)
เรียน อาจารย์ ดร.อำนาจ บัวศิริ
สิ่งที่ส่งมาด้วย ๑. กำหนดการ จำนวน ๑ ฉบับ
๒. เอกสารประกอบการสนทนากลุ่ม จำนวน ๑ เล่ม

เนื่องด้วย พระมหาสราวุธ ฉายา สราวุธโร รหัสประจำตัวนิสิต ๕๙๐๑๐๔๐๒๖ นิสิตหลักสูตร
พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย
ในภาค ๑๕” เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรดังกล่าว

ในการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ
พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอเชิญท่านพร้อมทั้งผู้
มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าวเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ เรื่อง “การพัฒนาศักยภาพครูพระสอน
ศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในภาค ๑๕” ในวันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๒
เวลา ๑๓.๐๐ น. เป็นต้นไป ณ ห้อง B๕๐๖ ชั้น ๕ อาคารเรียนรวม โชนปี คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา หลักสูตรพุทธ
ศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หวังเป็นอย่างยิ่ง
ว่าจักได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อขอเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่มเฉพาะ ตามวันเวลาและสถานที่ดังกล่าว

ขอเชิญ Focus group คือ
อ.อำนาจ

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล สุษะพรหม)
ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา
ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

ผู้ประสานงาน: พระมหาสราวุธ สราวุธโร
โทรศัพท์ติดต่อ : ๐๙๐-๒๓๘-๑๒๖๑

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระมหาสารวุธสราวุโธ (แสงสี)
เกิด	วันพุธที่ ๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๒๐
สถานที่เกิด	บ้านเลขที่ ๑๒ หมู่ที่ ๖ ตำบลบ้านไร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
การศึกษา	นักธรรมชั้นเอก เปรียญธรรม ๔ ประถมศึกษาโรงเรียนเทศบาล ๓ เทศบาลสงเคราะห์ จังหวัดราชบุรี มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนเบญจมราชูทิศราชบุรี จังหวัดราชบุรี ประกาศนียบัตรชั้นสูง ช่างไฟฟ้า-อิเล็กทรอนิกส์(ปวส.) จังหวัดราชบุรี ปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ) สาขาการจัดการเชิงพุทธ รุ่นที่ ๕๙ พ.ศ. ๒๕๕๗ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หน่วยวิทยบริการ วัดหลวงพ่อสดธรรมกายาราม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
อุปสมบท	วันที่ ๕ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๑ ณ พระอุโบสถวัดลาดหญ้าไทร ตำบลกำแพงแสน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม
สังกัด	วัดเพชรสมุทรวรวิหาร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
หน้าที่ ที่อยู่ปัจจุบัน	พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน วัดเพชรสมุทรวรวิหาร ตำบลแม่กลอง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
โทรศัพท์	๐๘๙-๕๔๗-๔๗๔๔
E-Mail	sarawutho_jeab@hotmail.com